

אסיפת גליזנות

פרשת וירא

נא לא להוציא מבית הכנסת
עד מוצאי שבת

תוכן הענינים

אבני אפד.....	מורינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל
מאורי הגולה.....	מרנן האדמורי"ם מאורי גולת ארה"ב זי"ע
מחשבת חיים.....	מרן הגאון הצדיק רבי משה חיים שמרלר זצ"ל אב"ד ציריך
ויטע אש"ל.....	הגאון הצדיק רבי שמואל אהרן לידר זי"ע
זכר צדיק לברכה.....	מרן הגה"ק רבי יהודה הורביץ מדז'יקוב זי"ע
נטיעה של שמחה.....	הגאון הצדיק רבי נטע ציינווירט זצ"ל
ממעין השילוח.....	במשנת רבוה"ק מאיז'בצא זי"ע
דברי תורה וחסידות.....	הגאון הצדיק המקובל רבי אהרן מרדכי רוטנער זצ"ל
שלהבת מנחם.....	הגאון הצדיק ר' מנחם מונדרר זצ"ל מקאסוב
בית ארזים.....	חכמי רומניא וגאוניה
מעיינות החיים.....	כ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א
קול דודי.....	הרה"ג רבי דוד פראנד שליט"א
חיבת העבודה.....	הגה"צ רבי חיים יוסף בידרמן שליט"א מלעלוב
חמידא דאורייתא.....	הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א
היכל הוראה.....	הגאון הגדול גאב"ד היכל הוראה שליט"א
אומר מן החדש.....	הגאון המופלא רבי אברהם משה באקאן שליט"א
אוצר ידיעות התורה.....	מגיד מישרים הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א
הוי זהיר במלאכתך.....	הגאון רבי משה אורי בלוי שליט"א
זיו הפרשה.....	הגה"צ רבי יונה זאב וינבערג שליט"א
מדקחת חיים.....	הגאון הגדול רבי חיים אלעזר ווייס שליט"א גאב"ד ביתר
הלכה למעשה.....	הרה"ג ר' שלום גשטטנר שליט"א
עמק הפרשה.....	הגאון הגדול רבי משה פרידמן שליט"א
פניני הלכה ומנהג.....	הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
פניני הבהן.....	המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א
ברכה משולשת.....	הצדיק מרעננה רבי יצחק הוברמן זי"ע

הרוצה להפיץ ב-6 בתי כנסיות באזור מגוריו
יפנה למספר:

050-4186860

בין השעות 7:30 ל-8:30 בערב

זנא לעדכון במספר 052-7632-480 ביום ראשון

בין השעות 7:30 ל-8:30 בערב

שהפיצו זבל"ג יכנסו להגדרה

למחלקת מנויים והפצה

053-4178-885

לכל עניני החוברת

050-4186-860

הזוכה בהגדרה השבוע

משה גולדברג שיחי

מפיץ בעיר בני ברק

הדפסה:

קונטרול P

02-9971070

חידם 6, ירושלים

אבני אבד

ממקור ישראל יהלכו רבינו ישראל בעל שם טוב ותלמידיו ז"ע ועני"א כפי ששאב מבראם והשקה את בני ישראל רבות בשנים מורינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמאן זללה"ה זיע"א רב ביהמ"ד חסידי בעלזא בלאנראו

פרשת וירא תשפ"ד

נריכין למוזותיו ואכלו רק לכבודו, וכמו שאיתא במדרש רבה (ב"ר מה, יד) עלת לקרתא הלך בנימוסה כו',² ואיתא בגמרא (ב"מ פו, ב) שזכר שלשה זכו לשלשה כו', ובמדרש רבה (ב"ר מה, יד) קא חשיב על כל פרט שפרע הקצ"ה לזניו במדבר ציטוב ולעמיד לזוא, ולכאורה טפי היא להתורה להזכיר מה שזן לזניו אדם הנריכין למוזות, ושפרסם אלהותו ימצרך שיהיה נקרא אלהי הארץ, ולרמו קיבול שכר על זה, מה שאין כן המלאכים שלא הוצרכו למוזות, וגם לא לפרסום מלכות שמים.³

אך הענין על פי שנאמר (דברים ד, יד) כי קרוב וגו' צפיק ובלצנך לעשותו, ולא כתיב וצמעטיך, והטעם שהשי"ת דורש מהאדם רק הרגון צפיק ובלצנך, וגמר המעשה מסייע השי"ת, וזה שנאמר לעשותו. וכמו שאיתא בזוה"ק (שלח קס, א) כיון דישתדל בר נש צרעותא לזבא גבי קוב"ה, לא צעי מינין אלא לזבא כו', וכן הוא בגמרא (סנהדרין קו, ב) הקצ"ה ליבא צעי. ובכאן אחר המילה השיג אברהם אבינו ע"ה חשק מחודש לעבודת השי"ת, וכמו שאיתא (יומא כח, א) אן מאברהם

ספה"ק פרי צדיק הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע

ואקחה פת לחם וסעדו לבכם וגו' (בראשית יח, ה).

אחת שלמתי מאת ה' אומה אבקש שצמי צינת ה' כל ימי חיי וגו' (מהלים כו, ד), והיינו דבשנת נקראו ישראל בני היכלא דמלכא (וזה"ק יתרו פת, ב), ומבקשים שצמי צינת ה' כל ימי חיי, אף צימי המעשה. ושמעתי צס רבינו ר' בונם [מפרשיסחא] וצוקללה"ה, שאמר שהמכוון ששאל מאת ה', שזה יהיה המצוקש שלו, וזה שכתוב אומה אבקש שצמי צינת ה' וגו'.

והעיקר הוא הרגון, וכמו שאנו רואים שמכל פעולת אברהם אבינו ע"ה, שהיה מכניס אורחים ומקרצן לדיעת ה', והקריא שם ה' צפי כל צריותיו, לא נכתב בתורה רק צרמו (בראשית כא, לג) ויטע אשל וגו', כמו שנדרש (סוטה י, א) ויקרא צס ה', ויקריא כו',⁴ ובפרשה זו כתבה תורה כל פרטי הסעודה שהאכיל למלאכים, שלא היו

כתפות האבד

שדרכו של צדיק כשהוא מכניס אורח, לא רק שהוא נותן לו לאכול כל טוב אלא שגם הוא אוכל עמו כדי שהאורח לא יתבייש לאכול כדי צרכו, ואברהם אבינו שהיה כל היום כולו מכניס אורחים מארבע רוחות אהלו כידוע, היה נוהג לאכול עם כל אחד ואחד, וביאר הרה"ק רבי מרדכי'לע בצחות דעל זה אמר לו הקב"ה (בראשית טו, א) "אל תירא אברם אנכי מגן לך", דהיינו שאני יסדר לך את המאגן (בני מעיים), שתוכל לאכול כל היום כולו עם כל אחד ואחד.

וכמו שאמר בעל ה"קהלת משה" על הפסוק (משלי יג, כה) "צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר", שהצדיק אוכל עם כל אורח אפילו כשכבר הוא שבע, וזה "צדיק אוכל" אפילו כשהוא כבר "לשובע נפשו", אולם "ובטן רשעים תחסר", דהיינו שהרשע כשיש לו אורח אפילו אם הוא רעב אינו אוכל עמו כדי שהאורח לא יאכל כל כך הרבה, ולכן בטן רשעים תחסר. ובוודאי שבכל מלתא דבדיחותא מצדיקים וקדושים, מוסתר בהם סודות ורמזים גדולים.

אגב, מענין מצות הכנסת אורחים מדתו של אברהם אבינו, מסופר על הגאון רבי חיים עוזר גראדזענסקי רבה של ווילנא וצוק"ל, שפעם אחת בחג הסוכות הגיע יהודי אורח לביתו של הגאון ר' חיים עוזר ומאחר ובאותו זמן לא היה הגר"ע חש בטוב, הכינו בני ביתו ב' שולחנות נפרדות לסעודה, לאורח בסוכה, אך להרב ערכו שולחן בבית כי לא היה שייך שיצא לחוץ בקרירות העזה שהיה שולט בעת ההיא במדינות אלו, והרי ההלכה כן היא שחולה פטור מן הסוכה, ולכן חשבו שבדאי יאכל בתוך הבית. אך מה מאוד נשתוממו בראותם את אביהם קם ממטתו ולובש את מלבושו העליון ומכין את עצמו לרדת לסוכה הקרה אע"פ שהיה מצונן מאוד.

האורח לא רצה להטריח כל כך את רב העיר, ורצה לעצור בעדו, ושאל אותו "למה הטריח את עצמו אחר שהוא פטור מן הסוכה", ענה לו ר' חיים עוזר, "צודק אתה בני שפטור אני מן הסוכה משום שאני חולה ומצונן, וחכמינו הורו לנו שהמצטער פטור מן הסוכה, אך ממצות הכנסת אורחים אינני פטור, והיות שאורח מרגיש עצמו יותר טוב כשהבעל הבית אוכל עמו לכן באתי לאכול אתך ביחד את הסעודה בסוכה."

א. סיפר לי אדם גדול שהיה פעם אחת בראש השנה אצל הרה"ק ה"אהבת ישראל" מוויז'ניץ זי"ע, ובהתבוננו בעת התפלה על החסיד הנודע ר' מרדכי חנא זצ"ל הבחין בדבר נפלא, שבאמירת תפלת "ונתנה תוקף" שכל העולם נרעש ונפחד מאימת יום הדין הגדול והנורא שבו כל באי עולם יעברו לפניו כבני מרון, ובו יכתובן מי יעני ומי יעשר מי ישפל ומי ירים, הרי שעל פניו של ר' מרדכי חנא לא ראו שום התעוררות והתפעלות ממילים אלו, שהרי מה איכפת לו אם יעני או יעשר וכדומה. אך בעת קריאת התורה כשרבו הק' ה"אהבת ישראל" קרא פסוק "ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' קל עולם" שבפרשתינו (בראשית כא, לג), שם אחזו חיל ורעדה והתחיל לבכות ולהתייפח באופן נורא, ובמילים אלו ראה את ההתעוררות שצריכים להרגיש ביום קדוש זה.

ב. הנה בדברי המדרש הללו "עלית לקרתא הלך בנימוסה", למדנו שכשאתה נכנס לעיר תתנהג לפי מנהגיה של העיר, ומביאים חז"ל שני ראיות על זה, אחד מהמלאכים שאכלו אצל אברהם אבינו ע"ה שכיון שבעולם הזה השפל נהוג לאכול, עשו גם הם עצמם כאילו אוכלים, והשני ממה שבמשך ארבעים יום וארבעים לילה שהיה משה רבינו ע"ה בשמים לא אכל ושתה, וביאר הרה"ק בעל "דברי יחזקאל" משינאווע זי"ע שאין הכוונה שמה שלא אכל כל אותם הימים שהיה בשמים מזה הוכחה שלא לשנות ממנהג המקום שהרי אם משה היה בן אדם שווה לשאר בני איש מה יועיל לנו מה שלא נהוג לאכול במרום שהרי הוא אינו אלא אנוש כשאר אנשים שצריכים וחיבים לאכול, אלא ע"כ שמישה רבינו היה איש האלקים שאיננו כשאר בני אדם גם בני איש הצריכים לאכול, ואיש אלקים זה היה יכול להתקיים ימים הרבה ללא שום מאכל ומשקה, ורק זאת שבעמדו בעולם הזה היה אוכל, זו הוכחה שאין לשנות מהמנהג, ומה שאמרו שההוכחה הוא ממה שמישה לא אכל משך ארבעים היום והלילה שעלה לשמים, היינו שמזה הוכיחו שבאמת לא היה חסר לו לאכול ועל כרחך מה שאכל בשהותו בזה העולם אינו אלא שלא לשנות מהמנהג.

ג. הרה"ק ר' מרדכי מנדבורנא זי"ע היה בעל מכניס אורח גדול והיה זן ומפרנס עניים וחייתן יתומים ויתומות, והיה רגיל לומר על מדת הכנסת אורחים של אברהם אבינו

איך תשלים לאיש כמעשהו, שזה להשיי צרוב רחמיו דנותן שר גם צעד מעשה לצד כאלו אדם הפועל.

ספה"ק ילקוט מנחם הרה"ק הרבי ר' מנחם מענדיל מרימנוב זי"ע

ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוו ונשובה אליכם (בראשית כב, ה).

[הרב הצדיק הקדוש רבי מנחם מענדיל מרימנוב זצלה"ה] היה אומר צוה הלשון: ידוע מכל הספרים ומהמדרשים (עי' מחממה וירא כז) גודל המניעות שהיה לו לאצו אצרה ע"ה אז צעמ העיקרה, צקיור שהיה לו אז כל המניעות שיכול להיות בעולם, כי לא לחנם המנה האת עומדת לנו מאז ועד עתה ולדורינו ולדורות דורותינו עד עולם, וצוכותה ניגלים אנתנו מכל מיני פורעניות [וצכל שנה ושנה מכפרים לנו עונותינו], אז צודאי עשה אז השטן כל המיני מחצולות אשר היה צאפשר לעשות, ועס כל זה לא עלה צידו, ואצו אצרה ע"ה צגודל חמימות והמלהצות הצוערת צקרצו, אש גדול ונורא לעשות ולקיים רצון צוד קונו, ולא הצו על כל זאת, וגצר את הכל והלך צשמחה גדולה [להעלות לעולה את צן יחידו].

ובאשר ראה השטן שאחר כל יגיעו וטרחתו לא פעל כלל, מאוד חרה לו על זה, כי היה רואה איך שאצרה הוא הולך ועושה צשמחה גדולה, ואינו פונה כלל להמניעות שלו, אזי עשה אז השטן עוד צחינה אחת, אולי יתפוש אותו צדצר הזה להפילו ח"ו. ונדמה לפנו לאיש כשר וצדיק וחסיד הולך כנגדו, ונותן לו שלום צדרך אצבה כראוי ונכון, ושואל אותו להיכן מר הולך, והוא היה משיב אני הולך לעשות רצון צוראי שצוה לי לשחוט את צני יחיד. והיה הוא משיב לו אשריך אצרה שאתה הולך לעשות רצון קוניך, לך צשלוס וצשמחה, אולס ספר נא לי יחיד מנין ידעת שכן הוא רצון הקצ"ה לשחוט את צנך, והיה משיב לו צעממי שמעתי מפי הקצ"ה קח נא את צנך וגו'. אז אמר לו האיך הג"ל, אשריך אשריך צודאי זכית לצצר גדול, שעדיין לא זכה כמעט אדם מעולם לשמוע צצרים מפי הקצ"ה צעממו, עס כל זה גם אני לא אחדל מלנגלות לך מה ששמעתי וקצלתי מרצותי, שלאו כל אדם

ניקום ונגמר, ופירש רש"י להיות רצוין כאצרה, וכאן שהשיג חשק ישראלי ועשה כל דצר צחשק נפלא, ולכן נפרע לצניו על כל פרט ופרט צמדצר וצישו ובעמיד לצוא.

ונכתב צחורה מעשה זה, להודיענו שהעיקר מה שהשי"ת דורש מאתנו הוא החשק והרצון, צפיך וצלצנך - רעומא לצלא, וגמר המעשה יגמור השי"ת שיהיה לטוב.

לתוספת והצנת הצצרים, נציא מה שכתב הרה"ק רבי צדוק זי"ע, צספרו דברי סופרים (אום כא), וזה לשון קדשו:

עיקר זכות השתדלות אדם בעולם הזה, הוא רק החשק שיש לו לעשות רצונו יתצרך, אצל גמר המעשה הוא מהשי"ת, כמו שכתוב (ישעיה כו, יב) גם כל מעשיו פעלת לנו, ומה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה (צצרים י, יב), שהוא צלצ, כמו שאיתא ציומא (עב, צ) על פסוק (משלי י, טו) ולצ אין, אצל המעשים הוא צכלל הכל צידי שמים. ואפילו חושב לעשות מנה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כעשאה כמו שאיתא (צצנת סג, א), לפי שהוא עשה את שלו צמחשצמו וחשקו, ורצותא דאפילו, דסלקא דעתך דלא מהני מחשצמו ורצונו אלא כעעלה צידו צפועל וצהצטרפות אל המעשה.

ואיתא (נדריס סג, א) עשה צצרים לשם פעלן, קרי צוה להשי"ת פעלן, ועיין שם צהרא"ש והר"ן, אצל הכונה כי השי"ת הוא הפועל צאמת, ואין לאדם אלא הרצון וכח הצחירה שלו שהוא צומר וחפך צמעשה זה, ועל כן העיקר להיות עושה לשמה, שיהיה כונתו ומחשצמו לשם שמים, דאם עושה מעשה גולמת, מה צידו, כלום, שהרי המעשה מהשי"ת והוא הפועל. ומכל גמילות חסדים של אצרה אצו ע"ה והכנסת אורחים שלו, לא נוצר צחורה לצצח אלא מה שעשה למלאכים, שלא היה צוה שום מעשה של גמילות חסדים על האמת כלל, שהם לא הוצרכו לכל זה כלל, ורק לצצודו הוצרכו להיות כאוכלים, ואין צוה אלא המחשבה והרצון הטוב של אצרה אצו ע"ה, להודיע שזה העיקר מכל המעשים צהשתדלות ועבודת האדם, שלא להשיג על גמר המעשה.

בן העוסק צחורת קרצנות כאלו הקריב (מנחות ק, א), על ידי החשק שיש לו צלימוד מתי יצוא לידו ויקיימנו, דזהו עיקר הלימוד ועסק צחורה על מנת לעשות, ועל זה נאמר (תהלים סג, יג) ולך ד' החסד כי

כתבות האפד

וכמסופר על חסיד שנסע אל רבו הק' האדמוה"ז רבי מנחם נחום משטעפינעש זי"ע בנו של קדוש ישראל הרוז'נער זי"ע, ואמר לרבו על פלוני חסיד נוסף שבעירו שגם הוא היה ברצונו לבא אל הרבי אלא שלא הצליח להוציא זאת אל הפועל, נענה הרה"ק משטעפינעשט "זה שרצית אתה לבא הנני רואה, שהרי באת, אך על השני שאתה מזכיר, מאין אדע שאכן באמת רצה...?", ולכן אצל האדם אף שיש לו רצון מי ידע אם כוונתו זכה ויש לו רצון באמת, אך כלפי השי"ת היודע מטמוניות שבלבבות, אצלו כאמור העיקר הלב.

וראוי לצייץ בכאן מה שהובא בספה"ק (עי' ב"נועם אלימלך" פר' מצורע, וראה עוד בספר "מנוורת זהב" פר' פקודי שהביא כן מהרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע) לפרש אמרם ז"ל (קידושין מ). "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה" שלשון צירוף צריך ביאור דהול"ל "מחשב" למעשה, וביארו דיש ולאדם יש באמת כוונה טהורה ורצון טוב אך למעשה נאנס ולא הצליח לקיים המצוה והדבר הטוב, ולעומת זאת יש אדם שאין לו כלל טוהר המחשבה ועושה המצוה בלא לב כלל ורק פעולת המצוה קיים בפועל, וחסר למצוה הפנימיות והמחשבה טובה. מה עושה הקב"ה, "מצרף" מחשבתו הטובה של הראשון להפעולה ומעשה של השני, ועל ידי זה הצירוף יוצא דבר מושלם.

ד. בנותן טעם להביא בכאן מאמר קדשו של הרה"ק רבי מענדעלי מסטריקוב זי"ע, על אמרם ז"ל (עבודה זרה נה). "הבא ליטהר מסייעין אותו", דלכאורה יש להבין איך יבא האיש מעצמו למדריגת בא ליטהר, ועל כרחק שמקבל על ידי סייעתא דשמיא שמעוררתו להיות בא ליטהר ואז מסייעים אותו, וצריך ביאור דאיה איפה חלקו של האדם בטהרתו, דהרי לפי האמור כל שלב ושלב בא מסייעתא דשמיא והאדם לא עושה מעצמו כלום ואם כן למה נקרא האדם "בא ליטהר" אחרי שהוא לא התעורר מעצמו כלל והכל בא ממנו ית"ש, וביאר הרה"ק רבי מנחם מענדיל מסטריקוב, דהאדם עומד באמצע, שמקודם בא ההתעוררות מלעילא, והאדם הבר דעת נאחז באותה אתערותא דלעילא ומסויף והולך ליטהר, ואז כפלים לתשועה, שמקבל שוב עוד סייעתא דשמיא ומסייעין אותו.

אמנם, על כל פנים אין לאדם לסמוך על זה לחוד, דמאין ידע אם אכן כוונתו היתה זכה וטהורה ללא שום פניות, ורק בשמים יודעים זאת, ולכן על האדם לראות לגמור גם את החלק של עשיית המצוה בפועל ולהשתדל בזה כפי יכולתו, כדי שלכל הפחות חלק זה יהיה בידו.

[בשמחה גדולה לקיים מצות הצורה ית"ש], זכותם ולדקתם יזכור ה' לנו בכל עת ורגע!.

ספה"ק מכתם לדוד הגה"צ רבי דוד שפרבר מבראשאו זצ"ל

אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה (בראשית כב, יב).

ראיתי באיזה ספר, דג' חובשי בית מדרשו של המגיד הגדול הרבי ר' צער זצוק"ל, דברו במהות נסיון העקידה. ואמר אחד מהם, דהרבותא של אברהם היה, מה שעשה צוריות. וזא השני ותקרו, ואמר שאינו רבותא כלל, אלא הרבותא הוא שעשה בשמחה. והשלישי הוא אמר שגם זה אינו רבותא מאברהם אצונו ע"ה, וכל מעשה העקידה עצמה מלמח זוטרחי הוי לגביה, אלא דהרבותא הוא, דכשומר לו הקצ"ה אל תשלח ירך אל הנער, לא נתעורר צו שום רגש שמחה והנאה עצמית על הלל צנו ממות לחיים, כי אם על שקיים צוה דבר קדשו יתצרך לכל ישלח ידו אל הנער.

והמגיד זצ"ל בשמעו דברי כולם, אמר שכל אחד דבר לפי צחינת הנפש שלו.

כתפות האפד

אדם, שהרי חפץ שאין בו ממש הוא שאינו שומע ואינו מדבר, ומעולם לא שמענו שאדם אחד יאמר ששוב אינו רוצה לראות חפץ זה משום שבפעם הקודמת לא קיבלהו בפנים יפות. וכן הדבר אצל הבריסקער רב, שהוא חפץ עתיק ויקר ביותר מעשה פלא שברצוני לראותו, ואין שום נפקא מינה אם קיבל אותי כראוי או לא.

והנה בפעם הזאת, כשנכנס האדמו"ר מקאפישיניץ להבריסקער רב, קיבלהו הגרי"ז בכבוד גדול שלא כדרך הרגיל, בידידות ובחביבות מרובה, ואנשים אמרו לפרש את הדבר שבין הביקור הראשון להביקור השני, נודע לו להגאון מבריסק גודל צדקתו וקדושתו של הרה"ק מקאפישיניץ, אולם נראה לי שהסיבה הוא בפשטות, שבפעם הראשונה חשש הבריסקער רב מכוונותיו שלא ידע מהו מטרת הביקור, אבל לאחר שראה שגם אחרי קבלת פנים צוננת כזו, חזר עוד הפעם לבקרו, בזה בלבד כבר ראה את צדקתו וכוונותיו הטהורות].

ו. על הרה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע מספרים אשר פעם אחת בא אליו חסיד אחד והתאונן לפניו על מר גורלו, ואמר לו ה"דברי חיים" זי"ע "אוי וויי דאס איז אלץ מיין חטאת נעורים".

נדעזע החסיד, ואמר לו: "רבי, וכי זה מהחטאת נעורים של רבינו, הרי כל זה הוא מהחטאת נעורים שלי!" אמר לו ה"דברי חיים" זי"ע: "לא, לא! דער אויבערשטער זאל דיר אפהיטן אויב דאס וואלט געווען פון דיינע חטאת נעורים!" [-ישמרך ה' מהיסורים הגדולים שהיו לך אם היה זה כעונש על החטאים שלך], היודע אתה מה הן החטאת נעורים שלי? בשנות הנעורים יכולתי להכשל בתירוץ דברי רמב"ם מוקשה באמצע תפלת שמונה עשרה, משא"כ כיום שכשאני נעמד להתפלל לפני בוראי שוכח אני לגמרי שיש לנו תורה בעולם".

הרה"ק ה"מקור ברוך" מסערת זי"ע היה מתרגש מאוד כאשר היה חוזר על ד"ת דלהלן משמ"י דחונתו בזיו"ד, הרה"ק ר' ישכר בער מבעלזא זי"ע אשר היה אומר בהתלהבות נוראה, על מה שאנו מתפללים "כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו לעשות רצונך כן יכבשו רחמייך את כעסך מעלינו". והיינו, דהנה כשהשטן הגיע לאברהם ואמר לו "תדע לך שהשית"ת אין רצונו בהקרבתו ושחיתתו של בנך יצחק, ולא יתכן להיות שיהיה רצונו בכך", והנה אמת היתה בפיו, כי אכן לא היה רצון השית"ת בזה, כמו שהיה בסוף שהשית"ת אמר לו "אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה", ובכל זאת לא קיבל אברהם אבינו את דבריו דכיון דבריו של השטן הם אין לקבלם.

ועל זה מבקשים אנו ש"כ יכבשו רחמייך את כעסך מעלינו", שאפילו כשהשטן בא לפניך ומשמיע לפניך דברי אמת, מ"מ לא תקבלו ממנו, משום שהם דברי השטן.

זוכה לשמוע דבורים מפי הקצ"ה בעצמו, ואפילו הוא שומע אל יסמוך על זה כלל, כי אולי הוא ח"ו מאיזה צד אחר רח"ל, רק מי שהוא יודע בעצמו שכבר תיקן כל חטאתיו וצפרט החטאת נעורים, ששוב אין צו שום חטא ועון בעולם כמו מלאך, אזי הוא בטוח שכבוד ה' ידבר אמו באמת, אולם מי שהוא עדיין מסופק אם כבר תיקן חטאת נעוריו בכל מכל כל, אזי חלילה לו להצטע על דיבור כזה, על כן דוק בעצמך מהיכן היה הדיבור כנ"ל".

ובאשר שמע זאת אברהם אצונו ע"ה עמד בחרדה גדולה, כי לגדול ענוותנותו חשש לדבריו, כי לא היה נחשב צעניו כלל שכבר תיקן, כדרך של נדיקים, וצפרט אצונו אברהם, וצו התחבולה כמעט הפילו מעט מגדול הזריות והשמחה שהיה לו אז. ותיקף ומיד התחזק וישב את עצמו, חלילה לי שיבטל אותי שום דבר מעבודתי, הגם שאמת הדבר שעדיין לא תקנתי החטאת נעורים.

וזוהו ויאמר אברהם אל נערי, היינו שאמר להחטאת נעורים שלו, שצו לכם פה עם החמור, עם החומריות שלי, ואני והנער, היינו עם יחזק, נלכה עד כה ונשתחוו ונשוצה אליכם, אני מצטיח לכם כשאבוא עם להמדרגה הגדולה להשתחוו בהכנעה גדולה, ואז אשוב גם אליכם, ולעת עתה אין דבר בעולם שיבטל אותי ח"ו, ואז הלך לבטח

ה. בדבר נסיון העקידה של אברהם אבינו האריכו בספרים הק' לבאר מהו הנסיון בזה, שהרי מי לא יקיים מצוות בוראו שצויה אותו בעצמו על זה, והרי הקב"ה בין כה יכול לסלקו מן העולם בכל עת.

בספה"ק "בית יעקב" מביא פירוש על זה בשם המגיד מוואודיסלאב אביו של הרה"ק ר' שמחה בונים מפרשיחא זי"ע על דרך הפשט הפשוט, והוא משל לשני אנשים שנוסעים אל עיר מלוכה המטרופולין של מדינה, אחד נוסע לשם כדי לראות את יופי העיר לראות את החידושים הנמצאים שם בבית המלוכה וכדומה, והשני מוליכים שמה בבבלי ברזל ללכת שמה בבית האסורים. הרי שהאדם הראשון כל כמה שהוא מתקרב להעיר הרי שהוא מתמלא בשמחה ובחשק ורוצה כבר להכנס לתוך העיר, וכשכבר רואה את חומת העיר שמחת לבו עולה על כל גדותיו, שהרי מגיע הוא לתכלית נסיעתו, משא"כ האיש השני כל כמה שהוא מתקרב להעיר הוא יותר שבור ורצוף בקרבו ומתאונן על מר גורלו.

וכן הדבר בענין העקידה, אמת הדבר שכל אחד שהקב"ה היה מצוה לו להקריב את בנו היה מצייט למאמר הבורא, אלא שהיה כל הלילה בוכה ומצטער על מר גורלו שאנוס הוא על פי הדיבור לאבד את בנו, ואין לו שום ברירה שהרי השית"ת ביכלתו לסלקו מן העולם באיזה דרך שירצה, וזהו כאותו האדם המוליכים אותו לעיר הבירה כדי להושיבו בבית האסורים. משא"כ אברהם אבינו ע"ה היה כל הלילה מלא שמחה, והיה עומד ומחכה שיאיר היום, ומיד "וישכם אברהם בבוקר" כדי לקיים את מצות בוראו בשמחה רבה, וזהו באמת נסיון גדול.

[אגב מענין המשל שמביא הרה"ק ה"בית יעקב" מענין הנסיעה לעיר הבירה, נספר עובדא נפלאה: הגאון ר' יצחק זאב סאלאווייציק אב"ד בריסק זי"ע היה מטבעו חשדן גדול, וכשהיה אדם גדול מגיע אליו, היה חושדו על סיבת בואו אליו, שמי יודע למה נתכוין ומה מטרתו בזה. פעם אחת בא לבקרו הרה"ק מקאפישיניץ זי"ע, והבריסקער רב שלא ידע מהו מטרת הביקור לא כיבדו כראוי, וכמעט שלא דיבר עמו. והנה לאחר זמן מהנזדמן שוב הרה"ק מקאפישיניץ לעיר ירושלים ואמר למקורביו, שהוא רוצה ללכת לבקר את הבריסקער רב.

כשמעו המקורבים דברים אלו תמהו בעצמם, ואמרו לו "רבינו, מדוע אתה הולך לבקרו, והרי בפעם הקודמת כשרבינו הלך לבקרו קיבלו אותו בקרירות, ושלא בכבוד הראוי?! אמר להם הרה"ק: "איני מבין מה שייכות הכבוד לביקורי זה, והרי אני הייתי גר הרבה שנים בעיר הבירה ויוען, ושם יש מאדעא"ם [-מוזאון] אשר בו יש מאניומענט"ט [-פסל] שהוא חפץ עתיק ביותר והוא דבר פלא ומעשה חושב ביותר, ואנשים באים לראותו ממקומות רחוקים מאוד, ומאניומענט"ט זה אינו מקבל שום

הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע

י"ד כ"ה מרחשוון תר"ה

א) אחד מחסידיו של הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע היה ר' מענדל עקשטיין ז"ל, אשר פעם אחת שבת את שבתו אצל הרה"ק רבי הערש משרת מרימנוב זי"ע, כאשר היה אצלו על שבת קודש הרה"ק רבי שמעון מיערוסלאב זי"ע.

הרה"ק רבי הערש משרת מרימנוב זי"ע הוריד לפני התיבה את הרה"ק רבי שמעון מיערוסלאב זי"ע לתפילת קבלת שבת, אמנם תכף אחר 'בואי בשלום' חזר הרה"ק רבי שמעון מיערוסלאב זי"ע אל הרה"ק רבי הערש משרת מרימנוב זי"ע, וביקשו לסיים את התפילה.

אחר התפילה שאלו את הרה"ק רבי שמעון מיערוסלאב זי"ע, מדוע לא סיים את תפילתו עד לאחר תפילת ערבית, נענה ואמר, כי ראה איך שכל מלאכי מעלה עומדים ומצפים לשמוע את תפילתו של הרה"ק רבי הערש משרת מרימנוב זי"ע, ולכן לא יכול היה לעמוד לנוכח תשוקתם הגדולה, וביקש מהרה"ק רבי הערש משרת מרימנוב זי"ע שיסיים את תפילתו, כרצונם של מלאכי עליון.

כאשר סיפר ר' מענדל עקשטיין ז"ל את הדברים לפני רבו הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע, נענה הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע ואמר, כי כאשר היה על שבת קודש ברימנוב אצל הרה"ק רבי הערש משרת זי"ע יחד עם הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע, הרי כי תכף כשהתחיל הרה"ק רבי הערש משרת זי"ע בתפילתו, לא יכול היה להסיר את עינו מדמותו הקדושה, ודימה בעצמו כי בוודאי מלאכי מעלה מקנאים בו על כי השיג בשר ודם מעלות נשגבות מעין אלו.

תוך כדי הדברים הבחין, כי אף הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע, גם כן אינו מתפלל, אלא מביט וצופה הוא בעבודתו בקודש של הרה"ק רבי הערש משרת מרימנוב זי"ע, משכך לאחר התפילה שאל את הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע, מה היו מחשבותיו כאשר התבונן בתפילתו הנלהבה של הרה"ק רבי הערש משרת מרימנוב זי"ע. ונענה אליו הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע ואמר, כי דימה בעצמו איך מלאכים ושרפים מתקנאים בו לנוכח עוצם עבודתו, וסיים הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע ואמר, כי היו שניהם שמחים על שהתכוונו לדבר אחד.

ב) הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע הסתופף בצל הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע, יחד עם שאר תלמידיו הגדולים, הלא הם הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע והרה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע, ועוד מאברי גדולי הדור, אך בין כל התלמידים התבלט הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע בשיעור קומתו.

הרה"ק האמרי חיים מויזניץ זי"ע סיפר, כי הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע היה איש אלוקים קדוש ונורא מאד, וכל בני החברייא פחדו ורעדו הימנו ביותר. ואף רבו הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע נהג בו בגינוני כבוד, וכאשר היה מכבדו לשורר איזה ניגון, היה אומר, רבי נפתלי זאל מוחל זיין און זינגען א ניגון [ימחול נא ר' נפתלי ישורר שיר].

ג) אחר פטירת הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע, סירב ליטול על עצמו את הנהגת הציבור, ופעם אחת אף הגיעו אליו אחדים מגדולי התלמידים של הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע, וביקשו לשבות אצלו על שבת קודש, אך הוא הראה להם באצבעו, שלא יעזו לשבות אצלו על שבת קודש. עוד זאת מקובל, כי פעם אחת נתן את רשותו להרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע בהיותו בן רבו הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע, שיוכל להסתופף בצילו.

פעם אחת בשנה, ביום הפורים, היה נוהג בעצמו במעשה אדמורו"ת, והיה זה לשעות ספורות ממש, כפי שיעור הזמן שהחליט בעצמו, ותכף כעבור הזמן חזר להתהלך כאיש פשוט בין אנשים.

ד) פעם אחת ישב הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע יחד עם תלמידיו, והגיעה אשה אחת עם קויטל, ושאלה מי הרבי ביניהם, ולמי יכולה היא להגיש את הקויטל לישועה. הראו לה כל התלמידים על הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע, ועל כן פנתה אליו ונתנה לו את הקויטל והפדיון.

משנתנה האשה את הקויטל אל הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע אמר לה, כי אין הוא רבי, ותכף לקחה האשה את הקויטל ואת הפדיון, נענה הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע ואמר, כי מובטח הוא שתיושע אשה זו, שהרי יש לה אמונת צדיקים תמימה.

ה) צדיקים אמרו על הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע, אשר על אף היותו מן האריות שבחבורה מתלמידי הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע, עם כל זה לא אבה לקבל עליו את עול ההנהגה, ואמרו עליו הצדיקים, כי הנה יש צדיקים הממאנים לקבל עליהם את עול ההנהגה, אך משמים מאיימים עליהם ומזהירים אותם, כי אם לא יקבלו עליהם את עול ההנהגה, או אז יסבלו ייסורים גדולים ונוראים, ועל ידי זה נכנעים הצדיקים ומסכימים להתחיל בהנהגת העדה, אולם על הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע, אף שאיימו עליו ככל הנ"ל, עם כל זה סירב מלקבל עליו את הנהגת העדה.

הרה"ק רבי מרדכי מבולגרייא זי"ע

י"ד כ"ה מרחשוון תש"י

בהיותי בחור צעיר לימים למדתי בישיבה בקאפעלע שעל יד אנטווערפן, הגיע הרה"ק מבולגרייא זי"ע לשבות את שבתו באנטווערפן, וביקשו ממנו תלמידי הישיבה, שיואיל לבוא לבקר בהיכל הישיבה ולמסור בפנינו דברי חיזוק מדברות קדשו, ואכן הגה"ק מבולגרייא זי"ע נענה לבקשתינו, והגיע למסור שיחת קדשו לפני תלמידי הישיבה.

יש לציין, כי היה זה כבר בסוף ימיו כאשר היה חולה וחלוש רח"ל עד מאד, וכבר היה זה זמן קצר מאד לפני פטירתו, ועם כל זה נשא בפנינו דברי חיזוק לתורה ועבודת השם יתברך.

בתחילת דבריו סיפר לנו את העובדא שסיפר אביו הרה"ק רבי יששכר דוב מבעלזא זי"ע, כי הנה אצל הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע, ראה כל איש איך בליל ראש השנה כמעט ולא היה נמצא בעולם הזה, ומן הנמנע היה להתקרב אליו בליל ראש השנה לדבר עמו על איזה דבר, וכן להיפוך לא היה מתרעם בלילה זה על שום מעשה שעשו לו, כי היה מופשט לחלוטין מכל שייכות לעולם הזה.

אמנם פעם אחת ראו, איך בליל ראש השנה הגיע יהודי אחד אצל הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע ודיבר עמו, ויהי זה לפלא גדול כי כאמור ראו עליו בחוש איך שאין לו כל שייכות לעולם הזה, וכיצד הרגיש ביהודי זה לשוחח עמו. אחר שניגשו לשאול את היהודי על מעשיו, נתברר כי יהודי זה מלמד תינוקות של בית רבן הוא, ונודע כי מחמת זה חביב הוא אצל הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע עד מאד, ולכן אף באותה שעה נשגבה הוקיר את מחנכי התינוקות בכל כוחו.

וסיים הרה"ק מבולגרייא זי"ע את דבריו ואמר, כי הנה אף הוא לא היה בכוחו לבוא אל הישיבה לישא מדברותיו בפני תלמידי הישיבה, אך משום מעשה זה התאמץ והתייגע לבוא אל הישיבה ולחזק את בחורי ישראל לתורה ועבודה, להראות גודל החביבות של מקום המחנכים בו את צעירי הצאן להמשיך בדרכי התורה והיראה בדרך המסורה לנו מדור דור.

זי"ע ועבי"א

מדת הדין

מדרשן ביתם של צדיקי הרור האהרון זי"ע ועיני"א שאיתו מושבם היה
בגולת ארה"ב והאורו פני תבל באור תורתם קרושתם ועבודתם

כ"ק אדמו"ר בעל תורת מדרכי מיוז'נין זי"ע

עוברות והנהגות - עניני תורה (ג)

של כ"ק אדמו"ר שליט"א ממאנסי, ורבינו הי' שם שבוע לפני כן, והי' אמור שאחר שבת ילך רבינו לכמה מקומות (מקומות הקדושים וכן ביקורים אצל אדמו"רי"ם). ובשבת בעת עריכת השלחן בעת דיבר רבינו האמרי חיים זי"ע בדברות קדשו שכל אחד צריך להכין את עצמו לקבלת התורה וכו'.

ויהי אחר השבת בא ר' גרשון אל רבינו ושאל אותו מתי נוסעים להמקומות שהיו מתכוננים לזה, אמר לו רבינו מ'פארט נישט אין ערגעץ!, האסט געהערט וואס דער טאטע האט געזאגט? מ'דארף זיין גרייטן אויף קבלת התורה!, (אין נוסעים לשום מקום!, לא שמעת מה אבי אמר? צריך להתכונן לקבלת התורה!) ואכן כל הפלאן נגנז, ונשאר בביהמ"ד עד חג השבועות ולמד ברציפות כדי להכין את עצמו לקבלת התורה.

סיפר הרה"ג ר' פנחס סענדראוויטש שליט"א, שפעם נסע רבינו לארץ ישראל, ובדרך כלל בנסיעתו בעראפלאן היה רבינו לומד הרבה, אבל הי' נרדם מפעם לפעם, אך בנסיעה זו למד רבינו כל הדרך בלי הפסק, ואף לא נרדם לתנומה קלה, ויהי לפלא.

אח"כ כשהגיע לארץ ישראל שאל אותו בנו כ"ק אדמו"ר שליט"א מבית שמש האיך היתה הנסיעה, והתנצל לפניו רבינו שהיתה הנסיעה קשה עליו. והמשמשים לא הבינו פשר הדבר, שהרי ראו רבינו לומד כל הנסיעה בישוב הדעת.

ברם לפני שנסע בחזרה לארה"ב, אמר רבינו להמשמשים שהיו לו יסורים גדולים בעת שישב על הכסא בפליגער, ומבקש מהם שיסדרו הכסא בהפליגער שלא יהיו לו יסורים. ואז נתברר כי היסורים אכן גרמו שלא היה יכול להירדם, וכשאין יכולים להירדם הרי צריכים ללמוד כל הזמן, אף שהיו לו יסורים גדולים, ובשעת מעשה אף לא סיפר כלום מהיסורים.

וכן הי' פעם אברך אחד אצל רבינו ונתן לו צעטיל, ורבינו ראה שכמה ימים לא למד הלא כראוי, ורבינו שאל אותו על כך, והתנצל לפני רבינו שלא הרגיש בטוב, אמר לו רבינו 'ווען איך פיל זיך נישט גוט לערן איך אסאך מער, קיינער שטערט מיך נישט'.

אכן אחר שנפל רבינו בשנת תשס"ג והי' בבית החולים, היה מוטל במיטה עם יסורים גדולים ולמד בדפי גמרא גדולים. וכן סיפר נכדו הרה"ג ר' חיים מאיר פיש שליט"א שהי' החברותא של רבינו בשנים האחרונות, שרבינו למד עד זיבולא בתרייתא עם הלעצטע כוחות. (קונטרס 'מרכיבי מתהלך')

הרה"ק מקאצק זי"ע פירש הפסוק (שיר השירים א, יב) כי טובים דודיך מיין, ובגמרא (ע"ז לה.) דרשו דיין קאי על התורה, ואמר הקאצקער רבי דודיך הם הצדיקים, להקב"ה יש הרבה דודים צדיקים, יש צדיקים שעבודתם בתפלה, יש צדיקים שעבודתם בגמילות חסדים, אבל 'הצדיקים שעבודתם בתורה, זהו גאר עפעס אנדערש'.

אברך אחד מבקש גדול היה פעם אצל רבינו זי"ע ושאל מהו הוויזניצער דרך בחסידות, כי יש חסידות שהנקודה שלה היא אמונה, יש תורה וכו', ורבינו חשב זמן מה ואמר שאין זה נכון, היסוד של כל החסידות הוא לימוד התורה!, זה העיקר והנקודה המרכזית.

בספה"ק זרע קודש (פרשת תרומה, ד"ה ועשו) כתב בא"ד וזל"ק עיקר תשובה הוא התורה כמ"ש חז"ל אם הי' רגיל ללמוד דף אחד ילמוד שני דפין ועיקר חסידות הוא התורה הקדושה בהתמדה עיי"ש בדבה"ק כי אורייתא קוב"ה חד.

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א - וומס"ב מספר, שפעם שאל רבינו איש אחד אם לומד כל יום, אמר לרבינו שהוא לומד חסיד'ישע ספרים, שאל אותו רבינו 'דו עסט פוטער אָן ברויט?!, כלומר שענין החסידות הוא כחמאה על חתיכת לחם, אין מקום לחסידות בלי תורה.

עוד סיפר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, שבראשית הנהגתו של רבינו היה בחור אחד בישיבה שהיה עסוק הרבה בענינים שקורין חסידות [פאליטיירט בעניני הרביסטעווע], ואמר רבינו למרן שליט"א, תוכל לומר לו בשמי, דחסידות בלי תורה אין לה חשיבות.

וכהאי גוונא סיפר הרה"ח ר' יצחק שטערן שליט"א מלפנים משגיח בישיבה"ק, שדיבר פעם עם רבינו אודות איזה בחור שרצה ללמוד בישיבה"ק אך הבחור הזה לא למד מאומה, והמגידי שיעור בישיבה הי' דעתם שאין מקום להבחור בישיבה, ודיבר ר' יצחק עם רבינו על כך, ואמר לו רבינו שאם כך הם הדברים אכן אין לו מקום בישיבה, ואמר ר' יצחק לרבינו שאולי חוץ מלימוד התורה הרי יש ענין של יראת שמים, אמר לו רבינו, 'איך פארשטיי נישט וויאזוי קען ער זיין א ירא שמים אויב ער לערנט נישט' (איני מבין איך הוא יכול להיות ירא שמים אם הוא אינו לומד)!!?

כי הם חיינו

סיפר הרה"ח ר' גרשון ניימאן ע"ה, שבשנת תשכ"ט הי' רבינו על שבועות בצל אביו כ"ק אדמו"ר האמרי חיים זי"ע, על שבת האופרוף

עניני הפרשה גורל מעלת הבכוספין וההשתוקקות למצוה

וירא אליו ה' באלני ממרא וגו' (יח, א). וברש"י, הוא שנתן לו עצה על המילה.

ידוע קושיית המפרשים, הלא אברהם אבינו ע"ה קיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה (קדושין פב.), ואיך יתכן שלא נזדרזו עד עתה לקיים מצות מילה, רק המתין עד שזוהו השי"ת. וכבר תרצו על פי מה שאמרו חז"ל (שם לא.) דגדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, ועל כן בכל מצוות התורה הזדרזו אברהם אבינו ע"ה לקיימן כיון שיהיה ביכלתו לחזור ולקיימן בהיותו מצווה ועושה, משא"כ מצות מילה אי אפשר לקיים רק פעם אחת, ולכן המתין ולא קיימה עד שנצטווה על כך, עכתו"ד.

אולם תירוץ זה אינו מספיק כל כך, דאטו היה אברהם אבינו מחפש להיות דוקא בבחינת גדול. הרי בודאי היתה כוונתו לעשות רצון הבורא יתברך בקיום מצוותיו, וא"כ היה לו להקדים לקיים המצוה בכל מה דאפשר, ומה היה איכפת לו אם יהיה נחשב כגדול או לא.

ואפשר לומר באופן אחר, שבשנקה עוד מה שהקשו המפרשים מדוע הלך אברהם לקחת עצה מאת ממרא על המילה, הלא בודאי היתה תשוקתו ורצונו תמיד שיצוהו כבר השי"ת על המילה. ועכשיו שכבר נצטווה, איך יתכן לומר שהלך ליטול עצה על זה מממרא, הלא בלאו הכי היה מוכן ומזומן לקיים רצון הבורא יתברך שמו למול עצמו.

ע"י השתוקקות למצוה הריהו כמקיימה כל העת

ואפשר לומר על פי דברי המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, בדברי הגמרא (ברכות א:) בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה וכו' והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן, אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה (דברים ו, ה) בכל לבבך, אפילו נוטל את נפשך, מתי יבוא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו. ופירש המגיד ז"ל, שאמר להם כל ימי הייתי מצטער וקיבלתי על עצמי עול מלכות שמים במסירת נפש במחשבה, על דרך שכתב בצעטיל קטן (אות א-א) שידמה בנפשו ויצויר במחשבתו בכל עת שהוא פנוי ובפרט בשעת קריאת שמע כאילו אש גדול ונורא בוער לפניו וכו' והוא בשביל קדושת השי"ת שובר את טבעו ומפיל את עצמו להאש על קידוש השי"ת, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, כדאיתא בגמרא

ב"ק ארמו"ר בעל תורת מדרבי מויז'ניץ זי"ע

יומא רהולוא - הרה"ק רבי ישכר רוב מבנילוא זצ"ל מה"ס מהרי"ר

האפיקומן לפני חצות". והוסיף ואמר, "בשנה זו אודרו ביותר, ואכנס לסדר בשעה מוקדמת ביותר, כדי שאוכל לאכול את האפיקומן לפני חצות". כי ידע שבוויזניץ מתחילים הסדר מיד אחר התפלה, ע"כ רצה לכבודו להתחיל הסדר מיד אחר התפלה. אך למעשה נתאחר הדבר, וכמו בכל השנים גם אז לא אכל אפילו ה'כזיתים' לפני חצות.

ה. שמעתי מהגה"צ רבי שלמה אליעזר וויזל זצ"ל הרב מטערניווא, ששמע בעצמו מפי בעל המעשה, שכאשר התגורר הרה"צ רבי שלום מסקאהל זצ"ל בוויזניץ, לאחר נישואיו עם בתו של כ"ק אאזמו"ר זצ"ל, היה לו מלמד מבעלזא [שכן הי' המנהג בימים ההם, שלכל אחד ממשפחת הרבנים היו שולחים איש חסיד שילמד עמו במקום מגוריו], וכל ימות השנה היה בוויזניץ, ולקראת הימים טובים היה המלמד נוסע לביתו.

פעם נסע המלמד להסתופף בצל רבו הרה"ק מהרי"ר זצ"ל, ואח"כ בעת שלקח פרידה מרבו ואמר לו שהוא חוזר עכשיו לוויזניץ, ביקש ממנו הרה"ק להמתין קצת. והלך ליטול ידיו, ועשה עוד איזה הכנות (איני זוכר בדיוק, יתכן שלבש הגארטל), ואח"כ ביקש ממנו למסור פריסת שלום למחותנו - כ"ק אאזמו"ר זצ"ל. והיה אצלו לחידוש גדול.

כאשר הגיע המלמד לוויזניץ, נכנס לאאזמו"ר ז"ל ומסר לו הפריסת שלום, והוסיף לספר על ההכנה דרבה שעשה מהרי"ר זצ"ל טרם מסר לו את השליחות. נענה אאזמו"ר ז"ל ואמר, "מילא איך האב אים ליב, ווייל איך ווייס אז ער לערנט תורה לשמה. אבער פארוואס ער האט מיך ליב, פארשטיי איך נישט, וואס איז דא ליב צו האבן". ושמר המלמד את הדברים האלו, ובפעם הבאה כאשר נסע שוב המלמד לבעלזא, סיפר להרה"ק מבעלזא שמסר הפריסת שלום, וחזר בפני רבו על דברי אאזמו"ר ז"ל. נענה מהרי"ר ותמה, "אזוי האט ער געזאגט, אזוי האט ער געזאגט. טאקע ערפאר האב איך אים ליב, ווייל ער ווייסט נישט פארוואס".

(ספר זכר קדשו, סיפורי רבינו)

תשו"ח לידידנו הרב החסיד רבי יוסף הענדלער שליט"א - מאנסי העומד לימינו בעין טובה ובנפש חפצה לטובת נשמת מורו ורבו מרן בעל "תורת מרדכי" זי"ע ועכ"א

כשהיה הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל ושב קעסט בטשערנאביל, אצל חו"ז הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זצ"ל, לא היה אומר א-ל-מסתתר בשב"ק בסעודה שלישית, כיון שבבעלזא לא אמרו את זה. פעם אמר לו זקינו, "עס איז גוטע ווערטער, דו מעגסט עס זאגן". והתנצל הרה"ק מבעלזא, שהטעם שלא אמרו עד עכשיו, היא כיון שאומרים אותה בחשיכה בסעודה שלישית, ואינו יודע את הזמר בעל פה. אבל עכשיו שחו"ז צוה לו לאומרו, יחזור על הזמר בעל פה כדי שיוכל לאומרו יחד עם הציבור.

א. ידוע שבבעלזא התפללו מנחה מאוחר מאוד. פעם הי' כ"ק אאזמו"ר זצ"ל בבעלזא, ואחר שהתפלל תפילת ערבית ועוד שתי טיי לאחריה, שלח לשאול אצל הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל אם יכול לבוא אליו לביקור, וענו הגבאים שהוא עומד עכשיו להתפלל מנחה עדיין.

הרה"ק מבעלזא זצ"ל אמר פעם לכ"ק אאזמו"ר זצ"ל, הטעם שמתפלל מנחה מאוחר כל כך. אבל דבריו לא נתקבלו אצל אאזמו"ר ז"ל.

ב. שמעתי מהרה"ק רבי אהרן מבעלזא זצ"ל, שאמר בשם אביו הרה"ק מהרי"ד זצ"ל, שאדם הלומד התוכחה ומצייר בדעתו כאילו באו עליו, אז נחשב כאילו כבר באו עליו. ואף אם נגזרה עליו גזירה רעה, נעשה כמי שבאה עליו הגזירה. ג. דודי כ"ק האדמו"ר מסערעט זצ"ל סיפר, שחותנו בזיו"ר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל הי' דרכו להתרגל בערב פסח, בעת אפיית המצות (וזה הי' 'עבודה' כמובן). פע"א אמר הרה"ק לדודי ז"ל, "דיין טאטע ביזערט זיך נישט". והמשיך ואמר, "א איד וואס לערנט תורה לשמה דרייסיג יאר, ביזערט זיך נישט" (אע"פ שהכעס לא הי' דבר פשוט, כנ"ל). [לפי חשבון השנים יוצא, שעובדא זו היתה בערך בשנת תרע"ג. הרי שהעיד על כ"ק אאזמו"ר זצ"ל, שכבר עסק בתורה לשמה בהיותו אברך בשנות העשרים שלו].

ד. עוד סיפר כ"ק דודי מסערעט זצ"ל עובדא בדומה לזה, כי פעם אחת בליל פסח, אמר לו חותנו הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל, "אביך לומד תורה לשמה, ולכן הוא אוכל את

(קידושין מ.). ועל דרך זה קיים רבי עקיבא כל ימיו פסוק זה למסור נפשו, ועכשיו התמרמר שכבר בא לידי מצוה זו למעשה, ושוב לא אקיימנה עוד, שכיון שיהרג אי אפשר לו עוד לקיימה.

אצל אברהם אבינו ע"ה היה כאילו מל את יצחק כל שמונת ימים

ובחינה זו היא בכל המצוות, כשהאדם משתוקק ומצפה לקיים המצוה נחשב לו כאילו עשאה. ולכן אפשר לומר הטעם למה קוראים הימים לפני המילה (פיז'ט אחד מי יודע) שמונת ימי מילה, כיון שבימים אלו מחכה האב לקיים מצות המילה, על כן נחשב לו כאילו קיימה בכל יום, וכל השמונה ימים נקראים ימי מילה.

וזה אפשר לומר אשר אברהם אבינו ע"ה קיים מצות מילה עד שלא נצטווה, דהנה כל אותו הזמן שהיה אברהם אבינו ע"ה ממתין על ציווי השי"ת על המילה, היה מכין עצמו לקראת קיום מצות מילה, והיתה לבו מלאה השתוקקות אימתי תבוא המצוה לידו ויקיימנה. וכמו שמצינו בפסוק (להלן כ"א, ד) וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים, והיינו כי כל שמונת ימים מל אברהם את יצחק בנו, כי בכל יום ויום היה מצפה בצמאון נפש מתי יגיע הזמן שאוכל למול את בני.

ולפי"ז מובן שפיר מה שלא הזדרזו לקיים המצוה בפועל עד הלום, שהרי אדרבה כל זמן שאינו מקיימה נחשב כאילו מקיימה, מחמת גודל השתוקקות והכנתו. משא"כ אם יקיים המצוה בפועל, שוב לא יהיה בידו ענין זה, ועל כן המתין ועצר בעדו מלקיימה. ועכשיו שכבר נצטוה עליה לקיים בפועל מצות מילה, והיה הולך לקיים המצוה כפי שצוהו השי"ת, כאב לו הדבר מאד, וכי מה יהיה עם ההכנה וההשתוקקות שהיתה לו עד עכשיו. הלא כעת שיקיים המצוה שוב לא יהיו לו כל ענינים האלו, ולא יהא נחשב תמיד כאילו הוא מקיים מצות מילה.

גם אחר המילה אפשר לקיים המצוה

ועל זה הלך לבקש עצה מפי ממרא, באיזה אופן יהיה אפשר להחזיק בבחינה זו שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ולקיים מצות מילה בתמידות, יען שגם ממרא מל את עצמו, כדאייתא במדרש רבה. ועל זה נתן לו ממרא עצה נכונה, דמצינו בדברי חז"ל בענין מצות מילה, שאמרו על זה (ע"ר רש"י גיטין טו) כי עליו הורגנו כל היום (התהלך מד, כג), שענינה היא לקבל על עצמו מסירת נפש בקיום כל מצוות השי"ת. וכיון שכן, שוב אפשר לו להמשיך בקיום מצות מילה ע"י שיקבל במחשבתו תמיד למסור נפשו על מצוות השי"ת, שיהא נחשב תמיד כאילו מקיים מצות מילה, ולא יאבד מאתו בחינה זו של מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה.

ביאור ההוה אמינא דאבי הכן לא מברך שהחיינו בפדיון הכן

ועל דרך זה אפשר לומר הכוונה בגמרא סוף פסחים (קכ"א), רבי שמלאי איקלע לפדיון הכן בעו מיניה וכו' ברוך שהחיינו וכו' כהן מברך דקמטי הנאה לידיה או אבי הכן מברך דקא עביד מצוה וכו' אתא שאיל ביה מדרשא אמרו ליה אבי הכן מברך שתיים. וצריך להבין סברת השואל שחשב

מצוות, וכדאייתא שהכהנים היו לוקחין תפילין במעות פדיון הכן.

המלאכים ככו בשעת עקירת יצחק על זה ועל דרך זה יובן למה בכו מלאכי השרת בשעת העקידה כדאייתא ברש"י (כו, א), הלא היא השמחה הגדולה ביותר שזכה למסור נפשו להשי"ת, וכדברי רבי עקיבא שאמר מתי יבוא לידי ואקיימנו. ולפי המבואר אפשר לתרץ, שזה היה גם סיבת בכיית מלאכי השרת, כי אם ישחט יצחק בפועל, הרי לא יוכל שוב למסור נפשו להשי"ת.

(גליון דרכה של תורה, ישיבת וויזניץ, בלומינגראו נ"י.)

לומר דהכהן מברך שתיים דמטי הנאה לידיה, האם לא נחשב הנאת האב שמקיים המצוה כהנאת הכהן שמקבל חמשה שקלים.

ולפי האמור יש לומר, דבדרך כלל אין האדם מקיים מצות פדיון הכן רק פעם אחת בחייו. ובודאי שכל ימיו מצפה מתי יבוא לידו לקיימה, ועי"ז נחשב לו כאילו מקיימה כל ימיו. אמנם אחר שזוכה ומקיימה במעשה, אי אפשר לו עוד לקיימה. ודבר זה הוא מילתא דעגמת נפש מצד אחד, וכדברי רבי עקיבא למעלה. וזהו סברת הס"ד של השואל שהכהן יברך ברכת שהחיינו, כי האב אין שמחתו שלימה כל כך. ולעומת זה הכהן שמקבל הכסף אפשר על ידי זה לקיים עוד

עוברות והנהגות - ברכותיו ומליצותיו

*

אחד הזכיר את עצמו לברכת זש"ק ודיבר עמו באריכות ובתוך דבריו הזכיר: "מ'דארף זיך פרייען מיט די ישועה. מ'דארף זיך פרייען מיט'ן אייבערשטן, אזוי ווי דער רבי ר' ברוך'ל זי"ע טייטשט ביים בענטשן "ועל הכל ה' אלוקינו אנחנו מודים לך", פרעגט ער, וואס זאגט מען דא, מ'האט דאך שוין געזאגט "נודה לך ה' אלוקינו" וכו', און מ'רעכנט דארט אלעס אויס, איז וואס זאגט מען נאכדעם נאכאמאל ועל הכל וכו'? נאר ענטפערט דער רבי ר' ברוך'ל: "ועל הכל", איבער אלעס מער ווי אלע זאכן וואס מ'האט אויסגערעכנט, "ה' אלוקינו אנחנו מודים לך", דאנק איך דיר אז דו ביסט אונזער גאט, "אתה בחרתנו מכל העמים", דער באשעפער האט אונז אויסגעוועלט".

*

ואח"כ סיים דבריו: "דער אייבישטער זאל העלפן די זכות פון רבי ר' ברוך'ל זאל מגין זיין, "ברוך גוזר ומקיים", קינדער הייסט ברכה, אזוי שטייט דאך, יברכך ה' וישמרך, יברכך בבנים. אויך רש"י הק' (דברים ט"ו י"ד) זאגט אז נאר א זאך וואס איז פרה ורבה הייסט ברכה, און מ'האט נאכגעזאגט א ווארט פון רבי ר' ברוך'ל זי"ע - וואס ברוך איז אויך א לשון ברכה, זאל דער אייבישטער העלפן זכותו יגן עלינו".

*

הרבה פעמים כשברך אנשים בזש"ק אמר בזה"ל: "דער באשעפער וויל עס, ס'איז דאך אין מלך בלא עם".

*

באחד מימי החורף שתס"ח הזכירו לו זוג חשון בנים ובירך בזה"ל: "ס'איז יעצט די "סיון" (די תקופה) פון קינדער" - האבות והאמהות נפקדו בפרשיות אלו.

*

הזכירו לו בני זוג להיפקד בפרי בטן ובתוך שמותם היו השמות אברהם, יוסף, חנה, רבקה, שרה. והמליץ עליהם דהשם גרמא שהרי אברהם ושרה ורבקה וחנה נפקדו בבנים, וגם יוסף מרמז ע"ז, יוסף ה' לי בן אחר.

*

מספר בנו כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים שפעם אחד הזכיר בני זוג להיפקד בזש"ק ואמר לרבינו אז די פרוי ווערט געבען אביסל צובראכן, והפסיקו רבינו באמרו: "צובראכן? ברוך בוכרך אנו, דער אייבישטער זאל העלפן אז בקרוב זאלן זיי האבן קינדער".

*

מספר אחד המקורבים נוכחתי סמוך לחדרו כשאחד בא בעצם חול המועד פסח לומר לרבינו א גוטן מועד, ורבינו ידע שעדיין לא נפקד בזש"ק, וברכו רבינו: "א גוטן מועד,

ידוע היה רבינו בברכותיו שנשפכו כמים קרים על נפש עייפה והיה תמיד מחפש להמציא עוד ברכה וגם למצוא רמז להברכה בתורה. וזה היה בין כשנכנס אדם פרטי לקבל ברכותיו ובין בכלל, דהיינו בדברי תורתו, וגם היה דורש את הברכות המהולל בפה עם ישראל ומה טמון וגנוז גביה. ובאמת בדבר זה צריכים להוציא את הקונטרסים של "דברות קודש" ויראה כל אחד את הברכות החמות, והאיך הוא ממש מפורש במקרא, ואנן נלך בעיקר על הברכות הפרטיות ששמעו מפיו הק' בשעת שבירך לבני אדם שביקשו ממנו ברכותיו שהיו מסובבים עם מליצותיו.

שמענו מכ"ק אדמו"ר שליט"א מב"פ שרבינו הסביר פעם שהברכה הכי גדולה הוא "תזכו למצוות" שהרי לעשות מצוות צריכים ממון וגעזונט והרחבת הדעת, וממילא נכלל בזה כ"כ הרבה ברכות.

*

כשהזכירו לפניו בחור בשם אברהם שהוא ל"ע סגי נהור, אמר: "בני אברהם שטייט דאך צוויי מאל וירא". והסביר את עצמו: "איין מאל פאר זיך און איין מאל לדורות. (אצל אברהם אבינו כתוב ב' פעמים וירא פעם אחת לו ופעם אחת לדורות) וירא את המקום מרחוק, און וירא את האנשים".

*

הזכירו לפניו אחד שיש לו בעיות קשות בלב. אמר: "דער אייבישטער זאל העלפן ער זאל האבן א לב טהור, ריין פון אלעס" (הש"ת יעזור שיהיה לו לב טהור, טהור מהכל).

אחד הזכיר לרבינו שיש לו בעיות באוזניו וקשה לו השמיעה, אמר רבינו שאביו הק' זי"ע בירך במצבים כאלו: דער אייבישטער זאל העלפן מ'זאל גוט הערן און הערן גוט'ס.

*

כשהזכירו לפניו אחד לזיווג הגון, ואמרו המקורבים שהוא רץ כל היום לקבץ צדקה לעם קדוש, אמר רבינו במליצה: "אז ער לויפט ארום פאר אנדערע זאלן אנדערע אים נאכלויפן".

*

רגיל על לשון רבינו בעת שתיית לחיים לרגל אירוסין בעת שנתן לעקעך להחתן, בירך שהחתן יוכל ללמוד בהרחבה אחר החתונה, אם אין קמח אין תורה, והקמח רומז על הלעקעך. (רגיל היה ליתן שתי פרוסות להחתן באמרו: פון יעצט דארפסטו שוין אינוהן האבן נאך איינעם...)

*

רגיל היה לברך את נכדיו בעת שנתן ה"לייכטער" לאחר הנישואין, כשסיים דבריו: "דער אייבישטער זאל העלפן ס'זאל אייך תמיד "לעכטיג" זיין, פילן א טעם אינעם שב"ק און ס'זאל אייך אלעס גיין "לייכט".

עניני חסידות

מהותו של אדם ניכר על פי דיבורו

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

רבינו הבעש"ט הק' זי"ע נסע פעם עם חבר תלמידיו להתבודדות, ובדרך הילוכם שוחחו בדברי תורה ובעניינים גבוהים כדרכם בקדוש, הבעל עגלה שהיה איש פשוט למאד, פטפט עצמו לדעת בדברים של מה בכך, הבעש"ט הק' בשמעו את דיבוריו התבטא עליו שבוודאי אינו נזהר במקוה, התלמידים נצרו הדברים בליבם על אף שלא הבינו מה ענין ושייכות 'דברים בטלים' ל'מקוה', על אם הדרך עמדו לפוש באיזה 'ארענדע' (בית מרוח) שהיתה מלאה בגויים, וראו התלמידים איך שהבעל עגלה ניגש לה'ארענדאר' בעל הבית ומבקש יי"ש לשנות, ואמר לו ה'ארענדאר' שיועיל להמתין קמעה היות ואין לו כוס פנוי כרגע, הלך הבעל עגלה ומצא על החלון כוס אחד וביקש מהארענדאר שימזוג לתוכו, א"ל הארענדאר שכוס זה לא נטבל עדיין ואסור לשתות בו, נענה בעל העגלה דנן 'וואס איז מיר א חילוק יא מקוה נישט מקוה', או אז ראו התלמידים בחוש מגרעתו שאינו זהיר במקוה, מה שהכיר עליו רבם מקודם מתוך דיבורו, כיון שמתוך דיבורו של אדם אפשר להכיר 'מהותו'.

ומוסיף מרן רבינו זי"ע: ועל דרך זה שמעתי מכ"ק אדמו"ר זצוק"ל בשם כ"ק אדמו"ר ה'פחד יצחק' מביאן זי"ע לפרש דברי בעל ההגדה, 'חכם מה הוא אומר' 'רשע מה הוא אומר' (הגדה של פסח), 'חכם מה הוא' האיך שייך להשיג ולדעת את מהותו 'אומר' על ידי דיבורו, וכן 'רשע מה הוא' כיצד תוכל לעמוד על גודל רשעותו 'אומר' כדיבורי פיו. (- נוע"א פר' מקץ)

פ"א רצו המתנגדים לתהות על קנקנו של הבעש"ט הק' זי"ע והלכו בליל הושענא רבה לראות מה מעשי, וראו את הבעש"ט יושב בביתו עם חבר תלמידיו הק', המה ראו כן תמהו הלא כל אחד ואחד יושב בביהמ"ד בשעה זו ואומר תיקון או לומד וכדו', הועידו פניהם לעבר ביהמ"ד ומה מאד השתוממו לראות את הבעש"ט הק' יושב ולומד עם תלמידיו, חיש מהר סבו על עקבותיהם לעבר ביתו, ולא האמינו למראה עיניהם הבעש"ט יושב כמלך בגדוד מסובב בתלמידים, כך הלכו מהכא להתם ומהתם להכא כו"כ פעמים ונכחו לראות שהבעש"ט נמצא בב' המקומות בו בזמן.

והפטיר מרן רבינו זי"ע, 'דאס איז העכערע זאכן, צו קענען זיין אויף עטליכע ערטער און די ועלביגע צייט'. (דב"ק)

ב"ק ארמו"ר מסקולען זי"ע

ל"מועד" הזה כעת חיה ולשרה בן. דער אייבישטער זאל העלפן איבער א יאר.

הרבה פעמים וכשהזכירו לפני רבינו, ילדים בגיל קטן שפולטים ומקיאים (ברעכן) כל מה שאוכלים - כדרך התינוקות, ברך: "דער אייבישטער זאל העלפן זיי זאלן 'ברעכן' די תאוות". ובירך שכן יהיה.

מספר הרה"ח ר' ישראל מנחם קאהל הי"ו שבזמן שאושפזה הרבנית הצ' ע"ה בביה"ח, וכידוע שלא זו רבינו מביה"ח כל התקופה הזאת, ובאחד מערבי שבתות נסע הוא לביה"ח להביא מצרכים לשב"ק ובהגיעו לשם כבר היה מאד מאוחר והסתפק אם לחזור לביתו או להישאר בביה"ח ושאל את דעת קדשו, ורבינו השיב לו שבוודאי יחזור לביתו שהרי בבית מחכים לחזרתו, ואחד מהמקורבים שהיה שם פנה לרבינו שיברכו שהדרך תהא מהירה, והוסיף ששמו קאה"ל, שמרמו גם על קאו"ל (יר"ה מרובה יריות) שעף במהירות גדולה. ואמר רבינו: "ניין, זאג אז קאה"ל איז מרמו אויף 'הקול קול יעקב', וואס ביי יעקב שטייט אז ער האט געהאט קפיצת הדרך".

פעם כשנסע אחד ממשפחתו להרי הנופש ואחד מנכדיו אמר לרבינו שהוא נשאר בעיר, אמר: "דא אין בארא פארק? נו נו, ברוך אתה בעיר ברוך אתה בשדה און אלע ברוך"ס".

בעת לחיים לרגל אירוסין שהיה בפרשת נשא, אמר: "ס'פאסט דאך צו צום פרשה ווייל נשא איז דאך מלשון נישואין".

באחד מהשנים בנעילת החג של יו"ט פסח לאחר ששרו "בני אם חכם ליבך" אמר: "מ'האט אנגעוויבן מיט'ן חכם (-חכם מה הוא אומר) און מ'ענדיגט מיט'ן חכם".

פעם נכנסו אליו עם ילד קטן, ורבינו רצה לעשות ניגון ולפתח התחיל הקטן לבכות, אמר רבינו ע"ז במליצה: "הער איז מקדים נעשה קודם לנשמע. פאר הער הערט דעם ניגון זינגט הער שוין..."

כשנכנסו נכדיו פעם לבקש ברכה על סיום מס' שקלים, אמר: "מסיים זיין שקלים? שקלים דארף מען תמיד האבן!"

בלי ערך ובלי שיעור, ורק כשלומד באופן כזה סמוך ובטוח הוא להשיג השגות חדשות בתורה, ע"ד (מגילה ו) יגעתו ומצאתי תאמין. ומסמיך לזה מרן רבינו זי"ע מה שכ' הגה"ק המהרש"א זי"ע (בהקדמתו לחידושי הלכות) בגודל ענוותנותו: כל ימי גדלתי בין החכמים ולא חסרתי מהם אפילו ככלב המלקק מן היס, שהם מחוכמים ואני בער לא אדע וכו', ורעדה תלבש האדם הקורא דברים כאלו היוצאים מפי גאון גדול וקדוש עצום כמוהו. (דב"ק גליין ז. תהלים, כב)

ל"מועד" הזה כעת חיה ולשרה בן. דער אייבישטער זאל העלפן איבער א יאר.

הרבה פעמים וכשהזכירו לפני רבינו, ילדים בגיל קטן שפולטים ומקיאים (ברעכן) כל מה שאוכלים - כדרך התינוקות, ברך: "דער אייבישטער זאל העלפן זיי זאלן 'ברעכן' די תאוות". ובירך שכן יהיה.

מספר הרה"ח ר' ישראל מנחם קאהל הי"ו שבזמן שאושפזה הרבנית הצ' ע"ה בביה"ח, וכידוע שלא זו רבינו מביה"ח כל התקופה הזאת, ובאחד מערבי שבתות נסע הוא לביה"ח להביא מצרכים לשב"ק ובהגיעו לשם כבר היה מאד מאוחר והסתפק אם לחזור לביתו או להישאר בביה"ח ושאל את דעת קדשו, ורבינו השיב לו שבוודאי יחזור לביתו שהרי בבית מחכים לחזרתו, ואחד מהמקורבים שהיה שם פנה לרבינו שיברכו שהדרך תהא מהירה, והוסיף ששמו קאה"ל, שמרמו גם על קאו"ל (יר"ה מרובה יריות) שעף במהירות גדולה. ואמר רבינו: "ניין, זאג אז קאה"ל איז מרמו אויף 'הקול קול יעקב', וואס ביי יעקב שטייט אז ער האט געהאט קפיצת הדרך".

בפרשת בלק בירך רבינו זי"ע שהקב"ה ימהר העת רצון באמרו: "דער באשעפער איז מלא רחמים, בלעם האט געהאט נאר איין רגע וואס דער רבש"ע איז זועם, אבער דער רבש"ע איז מלא רחמים".

מדי עסקנו בברכות רבינו שנאמרו במליצות, אי אפשר להתעלם מדברי רבינו שהיו מסובכים במליצות, ונביא כמה דוגמאות לזה. בעת לחיים לרגל אירוסין היה עושה קנין עם גארטל ומקודם חיפש עדים להקים הדבר, וכשאמרו לו מי הם העדים, שאל אם הם קרובים, והשיבו לו בשלילה, וע"ז הוסיף אח"כ ואמר: "איך זוך דאך יא

אלא פנימיות העניין הוא שכל כמה שיחדשו בני אדם חידושים בתורה ויגלו תעלומות חכמה במשך הדורות, עם כל זה לא החסירו כהוא זה משלימות התורה העמוקה מארץ מדה ורחבה מיני ים, ותורתנו עדיין 'תמימה' כבשעת נתינתה.

ומוסיף כ"ק מרן הנועם אליעזר זי"ע: ועל כן צריך האדם הלומד תורה לדעת שגם אחרי שלמד והשיג, תהא התורה בעיניו תמימה ושלימה כמי שלא נגע בה כלל, כי לתבונת התורה אין חקר עומק לפנים מעומק, למעלה מעלה מהשגתו

ידוע שהבעש"ט הקדוש זי"ע היה ממשיך את כחו לענות ולייעץ לאנשים ששחרו אל פתחו, מהשיעור שלמד באותו היום.

הבעש"ט הק' זי"ע הזדמן פעם לעיר אחת וכשנכנס פעם לבית המדרש, עצר ליד הדלת ונאנח מעומק הלב אוי ואבוי, ולא רצה להיכנס פנימה באמרו: הרי הבית המדרש מלא מתורה ותפלה, העומדים אצלו חשבו מתחלה כי כוונתו לשבת, ועל כן התפלאו על מה ולמה האנחה הזאת.

וביאר להם הבעש"ט הק' את כוונתו הקדושה, על פי דברי הוזה"ק (תיקון עשיראה): שאורייתא וצלותא בלא דחילו ורחימו לא פרכת לעילא, כי יראה ואהבה הם תרין גדיפין כדי להעלות התורה ותפלה השמימה, ועל כן בשעה שנכנסתי להיכל ביהמ"ד הבחנתי שהלימוד בכאן שלא כהוגן בלא יראה ואהבה, ולא סלקת לעילא, ולכן אמרתי שביהמ"ד מלא וגדוש בתורה ותפלה.

(תהלים עט, ח) ***

ידוע המעשה מרמן הבעש"ט הקדוש זי"ע שנסע פעם עם תלמידיו הק' במרכבתו, ודיבר לפנייהם בענין אמונה בהשגחה פרטית גם על דומם צומח חי מדבר, ובתוך הדברים נשאה רוח עזה איזו עלה או קש על עגלתם, והראה להם הבעש"ט הק' קש זה לדוגמא שבהשגחה פרטית נשאה הרוח על העגלה, וצוה להם שיתבוננו עליה, לאחר זמן מה משהמשיכו בנסיעתם, שוב שנית נשבה הרוח ונשאה את הקש לחוץ, ונחתה על איזה מקום, תוך כדי ראו האיך שיוצאת תולעת ממקום מחבואה ואוכלת את הקש, ובוה לימד אותם הבעש"ט הק' פרק בהלכות השגחה פרטית, האיך גם דצח"מ מושגחים בהשגחה פרטית מאדון כל.

ועפי"ז מפרש מרן הנועם אליעזר זי"ע הכ' (תהלים קמו, ט) נותן לבהמה לחמה, דלכן אמר 'לחמה' ולא אמר 'לחם', רמז בזה על השגחה פרטית שישנה על הבהמה, וע"כ אמר 'לחמה' בהתייחסות וכינוי אל הבהמה, כי לכל בהמה מזומן הלחם המיועד לה מן השמים. (תהלים שם) כמו"כ בפ' עקב ונתתי עשב בשדך...

אמרות טהורות:

-א-

רגיל בפי רבותינו: רבינו הבעש"ט הק' זי"ע ביאר הכתוב 'תורת ה' תמימה משיבת נפש', ויש להבין המכוון בתיבת 'תמימה',

עוברות והנהגות

סיפור נורא (מכתבי אחד החסידים)

אין דרכי בכך לשאול אנשים שעולים איתי לפשר הנסיעות אבל יש כאן משהו משונה ואני מבקש שתספר לי,

אמר לו הנוסע היות שלקחת אותי אני יספר לך והתחיל לספר עם דמעות בעיניים בעברית מעורבת עם הרבה אנגלית שהוא מארה"ק ויש לו שם משפחה וילדים, לאחר שנות הכולל החליט להשקיע בכל מיני דברים ואח"כ החליט להיות גם יזם לכל מיני עסקאות מפוקפקים וכמובן בסוף נפל, ונשאר חייב להרבה אנשים את כסף, והתחילו הבעלי חובות לרדוף אחריו על כספם ולא הי' יכול לעמוד בזה ולא נשאר אצלו אפי' לחם לפי הטף החליט לברוח לארה"ב בהשאירו אחריו משפחה וילדים ולנסות את מזלו שם להרוויח קצת כסף ולשלוח לביתו וגם לנסות לשלם את חובותיו,

אבל לאחר כמה שנים שנמצא כאן רק צובר עוד ועוד חובות ולא הצליח כלום, כשהוא ראה את רוע מצבו וראה שאין לו שום פתרון החליט כי טוב מותו מחיים ואין לו תכלית לחיות כך, והחליט בדעתו שהעצה היחידה שנשאר לו הוא לאבד עצמו לדעת רח"ל, לפני שעשה כן סיפר לא' מחבריו על התוכנית שהחליט בדעתו, א"ל חברו לפני שאתה עושה כן אולי כדי להתייעץ עם מישהו א"ל מתייעצים כשיש שאלות אין לי שום שאלה, א"ל חברו שלפחות יכנס ל"גוטע יוד" לספר לו אולי הוא ידאג משהו לנשמתו, ובריר למי אפשר ללכת וא"ל חברו שילך להאדמו"ר מראתמאסטרווקא, כשנכנס הרבי קיבלו כדרכו עם כל השמחה כידוע

ואמר להרבי שרוצה להגיד משהו ולא הגיע לשאול וסיפר לו על התוכנית, שאלו הרבי האם יש מקום שמגיע לשם ומרגיש שם התעוררות לתפילה אמר להרבי שבהאווהל בחב"ד מרגיש תמיד התעוררות, א"ל הרבי לפני שעושים כזה דבר הי' כדאי שיאמר כל ספר תהילים והסכים לזה, אמר להרבי שאין לו כסף לנסוע א"ל הרבי שייצא להרחוב ויתפלל להשי"ת שישלח לו, כשיצא לא ידע מה לעשות ועמד כך עמוק במחשבתו וכשעצרת לי החלטתי בדעתי לנסוע, כשהגעתי לשם נפתח לי הלב לתפילה ואמרתי את כל ספר תהילים,

מספר א' מחשובי אנ"ש שנסע הרבה לארה"ב והי' לו שם אכסני' קבוע, בעל האכסני' בראותו כל ליל ש"ק ממהר לפני השעה עשר שאלו מה הוא ממהר וסיפר לו שזוכה ללכת לשוה"ט של כ"ק אדמו"ר זי"ע, לאחר תקופה התקשר אליו בעל האכסני' ואמר לו היות שהבנתי ממך שאתה חסיד ראחמיסטרווקא אספר לך עובדא מהרבי שלך וכך סיפר לו

שמנהגו הוא היות שאינו עובד ביום ראשון כנהוג שם בארה"ב כשיש לו זמן פנוי לוקח את רכבו ומסתובב לראות אם יש מי שמחפש טרמפ לאיזה מקום ובכך יקיים מצוות עשה של חסד ושל ואהבת לרעך ועוד כמה מצוות, לפני כמה שבועות אחה"צ נסע כדרכו ועבד בשדרות 12 פינת 45 וראה שם יהודי שלא הי' לבוש כזה חרדי מסתובב הוא ראה שמשהו עובר עליו וראה שכנראה גם מחכה לטרמפ, בעל האכסני' אמר לו שבדרך כלל לוקח אנשים שרואה אליהם שהם יראים ושלימים שלא ליכנס לכל מיני וויכוחים ובעיות.

ומשום מה עצר לזה שעמד שם שהי' שקוע בתוך רעיונותיו אבל לא שם לב שמישהו עצר וצפצף לו עד שהתעורר מהגיוגיו וראה שאחד צופר לו, ושאלו האם הוא מחכה לטרמפ וענהו בחיוב, ושאלו לאן פניו נועדות אמר לו לאוהל של הרבי מחב"ד זצוק"ל, א"ל בעל הרכב שמוכן לקחת אותו א"ל שאין לו פרוטה לשלם א"ל שהוא מוכן לקחת אותו בחינם והוא אפילו מוכן לחכות לו 20 דק' ולהחזיר אותו אח"כ ענה לו היהודי הנ"ל שהתפילה על ציון הרבי כנראה תקח לו יותר זמן.

כשהגיעו לאוהל נכנס היהודי ההוא והוא חיכה לו בחוץ לפני שרצה לחזור החליט שגם הוא יכנס קצת להתפלל שם וכשנכנס ראה את זה שנסע איתו עומד שם בצד ואומר תהילים בדמעות שלישי משהו שלא הי' נראה שיש לו שייכות לזה, נכנס בו סקרנות לדעת מה זה ועל מה זה והחליט שחייב לחכות ולשמע ממנו פשר הדברים

כעבור כשעתיים ההוא יצא ושמח לראות שהוא עדיין נמצא שם ועלה לרכב וחזר איתו, לאחר שההוא נרגע קצת א"ל הנהג

עניני הפרשה

רא"ה מהלמידו בעל שם טוב הקדוש מה דמהלא בפומיה רב"ק מרו זי"ע

מאור עיניים

וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האהל כחום היום וישא עיניו וירא והנה שלשה וגו' וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה. כתב בזוהר הקדוש (ה"א צח א) מאן נינהו שלשה אנשים אברהם יצחק ויעקב. הנה נודע שהתורה הקדושה צריך להיות בכל אדם ובכל זמן כי היא נצחית אך האמת הוא שהבורא ברוך הוא נמצא בכל אחד מישראל ואפילו ברשע היותר גדול ובבעל עבירה היותר גדול ח"ו והראיה שלכל רשע באים לו הרהורי תשובה בכל יום וזהו מתרא' אליו השי"ת.

וכשהוא הולך בזה שהוא מגביה שכלו אז הוא מתחיל לומר מתי יגיע מעשי למעשי אבותי כי האבות הן הן המרכבה ומה הוא מרכבה כתב בתיקונים הסוס טפל לרוכב ואין הרוכב טפל לסוס שילך הסוס למקום שירצה וינהיג אותו לנהר ולמקומו' מטונפים רק שהולך למקום שרצון הרוכב לילך שם.

וכשאדם הוא מרכבה לשמו הגדול אינו הולך רק למקום שהשי"ת רוצה שאינו עושה רק רצון השי"ת ולא רצון היצה"ר. וזהו וירא אליו ה' כתב סתם ולא כתב אל אברהם כי קאי על כל אחד מישראל שמתראה אליו השי"ת באלוני ממרא אלונים הוא לשון חוזק ממרא הוא לשון המראה פירוש אפילו בחוזק ההמראה שממרא את פי השי"ת דהיינו אפילו רשע גדול ח"ו מתראה אליו השי"ת דהיינו הרהורי תשובה שבאים לו כנ"ל.

והוא יושב פתח האוהל פירוש שזה פותחים לו פתח. כחום היום כשבא לו התלהבו' הרהורי תשובה. וישא עיניו פירוש כשמגביה השכל שלו וירא והנה שלשה אנשים אברהם יצחק

ב"ק ארמו"ר מראהמאסטרייוקא זי"ע

כאן אות ומופת) אתה רואה שהוא כל יכול, אם תח' עם זה ותאמין שיכול לשלוח לך תתחיל להתעסק ותראה ברכה במעשי ידיך ולאחר תקופה התקשר היהודי הוא אל החסיד הוא שלקחו טרמפ שבאמת בסיעתא דשמיא הוא רואה ברכה ושולח כסף למשפחתו ואפי' יכול כבר לאגור כסף לשלם חובותיו, ע"י שהרבי הכניס בו אמונה ועי' כוח אמונה שקיבל קיבל ברכה מן שמים במעשה ידיו (ואפשר שלכן לא נתן לו הרבי כסף למונית לנסוע לאוהל של חב"ד שיראה בעיניו ויקבל כוח של אמונה), כמו שחזר הרבי תמיד בשם האפטא רב פרשת נח שאמונה היא כח של המשכה

אח"כ אמר להנהג שהחליט בדעתו באמצע אמירת תהילים לרדת מהתוכנית הנוראית, א"ל הנהג אולי כדאי שייכנס להאדמו"ר ולספר לו שירד מזה ולבקש ברכה על להבא, וביקש ממנו שיועיל בטובו לספר מה אמר לו הרבי

ההוא חזר באותו יום וכמובן הרבי קיבלו כדרכו כאילו הוא זה שמחכה לו מהבוקר, והוא סיפר להרבי מה שהחליט, אבל אמר להרבי שאינו יודע מה לעשות הלאה אין לו פרנסה ואין לו פרוטה, א"ל הרבי הרי ראתה שהרבש"ע יכול לעזור בכל זמן היית כאן מקודם ולא הי' לך כסף לנסוע ושלח לך טרמפ הלוך ושוב (הרבי לא העלה בדעתו שיש

ויעקב רצה לומר שרואה מדריגת האבות שהיו מרכבה לשמו הגדול וירא וירץ לקראתם שאומר מתי יגיע מעשי למעשי אבותי ורוצה להגיע גם כן למדריגה זו להיות מרכבה אליו יתברך שילך רק למקום שהוא יתברך רוצה. מפתח האוהל מאותו פתח שפתחו לו כנ"ל ואז וישתחו לאפיו השתחואה הוא המשכה שממשיך המשכה לבחינת ארציות והבן.

אוהב ישראל - בשם הרב ר' משה מפשעוורסק

וירא אליו ה' באלני ממרא [יה, א].

פירוש שכל כך היה אברהם אבינו ע"ה שפל בעיני עצמו עד שחשב בלבו שהוא אינו ראוי להשראת השכינה רק ממרא הוא הצדיק העובד השי"ת ואצלו הוא השראת שכינתו יתברך. אבל הוא עדיין לא הגיע למדריגה זו.

וזהו וירא אליו. ר"ל שכך היה נראה לו בלבו ומחשבתו תמיד. ה' באלוני ממרא. שה' הוא באלני ממרא. היינו שהשראת שכינתו יתברך אינו רק אצל ממרא מפני שהוא צדיק ועובד השי"ת באמת. אבל הוא עדיין מבחוץ שלא נכנס להקדושה. וזהו והוא יושב פתח האהל. שחושב במחשבתו שהוא עדיין בפתח אהל של הקדושה וכן הוא דרך הצדיקים הגם שעובדים את ה' כל ימיהם עם כל זה נדמה להם בלבם ומחשבתם באמת שעדיין לא התחילו כלום לעבוד את השי"ת והם עדיין מחוץ לאוהל הקדושה רק עומדים בפתח האוהל ודברי פי חכם חזן. ויתורץ בזה קושיית האוה"ח עיין שם:

אגרא דכלה

וישא עיניו וירא. יש להתבונן בכל מקום שנאמר וישא עיניו אצל ראייה, וכי לא ידענו שכח הראות הוא על ידי נשיאת עפעפי העין, והוא ליה למימר סתם וירא והנה וכו', אך תתבונן שזהו מדרך צדיקים אשר אבריהם וחושיהם ברשותם

שמו יתברך בפי כל הברואים, רק שמתחילה נדמה לו שהם ערביים לא רצה לרדת מקדושתו ולהתערב עמהם פן יתלכלך מהם וממחשבותיהם, ולכן בעינין הרחיצה שצריך להרחיץ אותם מגילולם אמר יוקח נא מעט מים על ידי שליח, ורחצו רגליכם מרגיליות שלכם. כי הכלל מונח שטרם אדם יכנס אל הקדושה מחויב לרחוץ את עצמו ולטהר ולנקות מחלאתו ומטומאת מעלליו ואחר כך והשענו תחת העץ הוא העץ החיים להכניסם אל הקדושה.

ולכן אחר כך אמר ואקחה פת לחם כי פת גימטריא תלמוד דהיינו לאחר שנטהרו ובאו בסוד הקדושה הטריח בעצמו להשפיע להם הקדושה, ואמר להם הטעם כי על כן עברתם על עבדכם, וקרא עצמו בלשון עבד כי הצדיק נקרא בחינת עבד לכל באי עולם שצריך לעבוד עבורם כל מיני עבדות הן להשפיע להם טהרה וקדושה וחכמה ובינה וגם כל השפעות גופניות מה דאפשר. ואף על פי כן נענש שלא שילם הקדוש ברוך הוא לבניו המים כי אם על ידי שליח, כי לפי גודל רחמנותו של הקדוש ברוך הוא על הברואים היה מהראוי שיטה אברהם את עצמו להם אפילו בבחינת הרחיצה ולהרחיץ בעצמו ולבטוח על בוראו שישמרנו מכל רע:

ובפרט כח הראות אשר הוא מסרסורי החטא יבלמוהו הצדיקים לבל ינוע את עצמו עד ירשהו השכל לפעול פעולתו בהבחן בשכל אם הראיה הזאת לא תנגד לחוקי התורה, ותמצא גם כן לצדיקים שלא היו מסתכלים חוץ לד' אמותיהם מפחד השכינה החופפת על ראשם (עיין בפירוש רש"י בגמרא [מנחות ק"א] שאמר רב לרב שימי תלמידיה אשר תמיד היה רגיל עמו שימי את, שלא היה מסתכל בו להכירו שהיה עומד מעט רחוק ממנו ולא היה נושא עיניו להסתכל בו והיה שואלו אם הוא רב שימי).

וז"ש התורה וישא עיניו וירא, ולא וירא סתם, להורות שאברהם אבינו לא ראה בפתאום שום דבר מבלי מעשה, רק כשהיה שופט בשכלו הענין תחילה אז הורשה את עפעפי עיניו להרים ולפעול כחוש הראיה, הבן.

עבודת ישראל

יוקח נא מעט מים. פירש רש"י על ידי שליח והקב"ה שילם לבניו על ידי שליח שנאמר (במדבר כ, יא) וירם משה את המטה ויך את הסלע עיין שם. וצריך הבנה באמת מפני מה אברהם אבינו איש החסד מדוע נכשל לתת מים על ידי השליח ולא כיבד אורחים בעצמו כי מצוה בו יותר מבשלוחו, וגם אחר כך אמר ואקחה פת לחם דהיינו שבעצמו יטריח עבורם ולא מקודם:

ויש לומר דהנה מדרך הצדיק לקרב כל בני עולם לעבודת ה' יתברך ומכל שכן אברהם אבינו ע"ה שהקריא

מה שבת חיים

חידושי תורה בהלכה, אגדה והליכות חיים בפרשת השבוע וענינא דיומא
מבאר תורתו של מורנו הרב הגה"צ אב"ד מחזיקי הדת ציריך זצוק"ל בעל מחשבת חיים

פרשת וירא תשפ"ד

שנה י' - גליון שס"ז (י)

באוצר חיים

בענין כריכת אלונטית על הצואר
דרך מלבוש בשבת במקום שאין עירוב

תשובה בכת"י

בס"ד, צום עשרה בטבת תשמ"ט ציריך יצ"ו
להבחור היקר והחביב שוקד על תלמודו בשבת
תחכמוני בישיה"ק פוניבז' בני ברק ת"ו
שלום וברכה וכט"ס, מכתבך היקר מאור לו'
וישלה קבלתי, ומאד נהניתי ממנו שאתה מברר
את חלקי הבונה וסותר בענין השאלה לשים
האלונטית על הצואר דרך מלבוש בש"ק במקום
שאסור להוציא, דיש לדון מצד דבומניו אין
הדרך לצאת באלונטית, וגם בשבת אין כוונת
הלבישה אלא מחמת איסור טלטול בידי לכן
כורכו על צוארו, ובשו"ע (סימן ש"א סעיף כ"ט)
מבואר שהיוצא בטלית מקופלת חייב חטאת.
ומבואר במשנ"ב (שם ס"ק קט"ו וקכ"ז) דהחילוק
בין סודר המבואר בסעיף ל"ד דיוצא אדם בסודר
המקופל על כתפיו לטלית, דסודר דרך לבישתו
כך בחול ע"ש.

ונחזי אנן:

בגמ' שבת (ס"ה ע"ב) בעי אביי אשה מהו
שתערים ותפרוף על האבן להוציא לבנה קטן
בשבת, תיבעי למ"ד מערימין בדליקה, תיבעי
למ"ד אין מערימין בדליקה [פלוגתא בכל כתבי
הקדש לובש כל מה שיכול ללבוש דברי רבי
מאיר, ואפילו עשרה חלוקים זה על זה, רבי יוסי
אומר שמונה עשרה כלים כדרך שהוא לובש
בחול, רש"י] וכו' תיקו (עיי"ש כל הגמ'). ומסיק
הרי"ף והרא"ש שם דכל תיקו דאורייתא לחומרא
ודרבנן לקולא. ועפ"ז פסק בשו"ע (או"ח סימן
ש"ג) אם לרה"ר אסור ואם לרכמלית מותר.

וכתב שם בהג"א ז"ל לכאורה משמע להערים
וללבוש בגדים להוציא יותר מ"ח בגדים שלא
בכונת דליקה אסור אפילו למאן דשרי בדליקה.
וצ"ל דהא דמבואר להלן (דף קמ"ז ע"ב)
המשך בע"ב

מבאר החיים

בעקידה בתחילה נבדל מהחומר ועיי"ז זכה למתנת ה' שחל עליו קדושת עולה

לעולה, היינו שתעשה השתדלותך להבדילו
מהחומריות (באופן הכי גדול דהיינו למסור הנפש
לה'), מ"מ עדיין חולין הוא, אולם אח"כ כשראינו
שה' הזמין האיל לעולה תחת בנו, אז ראינו שה'
נתן סיועו ומתנתו ועשאו קודש ממש ודו"ק. ורק
משם יכולה הגמ' להוכיח שהוא באמת עולה.
ובזה מבוארים גם שתי הדרשות שהביא בתוס',
דמזה שכתוב לשחוט את בנו ולא כתיב
לשחוט את העולה, מוכח שבשעת ויקח, עדיין
הוי רק בנו, ולא עולה, ולמדוין שצריך להיות ויקח
דהיינו תלוש (והיינו ענין תלוש מהקרקע, כלומר
נבדל מהחומריות ודו"ק), אבל לבסוף כתוב
מאכלת דהיינו כלי (כלי שרת) דשרתה עליו
קדושה מלמעלה ונעשה עולה ממש, ולזה יש
מדרגה יותר גדולה מתלישה מהחומר, וצריך כלי
המקבל קדושה ממש ודו"ק.

ועיין בלקוטי חידושים (סימן ז) שהבאתי מרש"י
סוטה (י"ד ע"ב) בד"ה סכין, שהסכין מתקדש
ע"י השחיטה, דעבודתו מחנכתו ודו"ק.

ובזה מבואר מה שהביא בטו"ז (או"ח סימן א' ס"ק
ד') שני טעמים על מה שאומרים פרשת
העקידה, א' לזכר זכות אבות בכל יום. [והוסיף
שם בבאור הגר"א כמ"ש רש"י יומא (כ"ח ע"ב)
שמזכירין חברון לפני עבודת הקרבנות כל יום
בבית המקדש עיי"ש]. וטעם ב' כדי להכניע יצרו
כמו שמסר יצחק נפשו, עיי"ש בטו"ז.

ולפי הגמ' הדברים מבוארים מאד, דהם שני
הענינים שהיו בעקידה, תחילה ההבדלה
מהחומר ע"י מסירת הנפש לה', ואח"כ המתנה
מה' כדי שיחול קדושת הקרבן עליו, וזה א"א על
ידי מעשינו לכד רק צריכים זכות אבות שבזכותם
ה' יתן לנו המתנה הזאת לקבל קרבנותינו,
ותפלתנו שהם נגד קרבנות, ברחמים וברצון
(תשמ"ה) אכ"ר.

וישלה אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט
את בנו (בראשית כ"ב י'). ובגמ' זבחים (צ"ז
ע"ב) ועולה גופה מנלן (דבעיא כלי, דהיינו סכין),
דכתיב וישלה אברהם את ידו ויקח את המאכלת,
והתם עולה היא דכתיב ויעלהו לעולה תחת בנו.
ובתוס' שם בד"ה והתם וכו' הקשו תימה דהאי
קרא דרשינן ליה לענין חולין בפ"ק דחולין (ט"ז
ע"א) דאמרינן מנין לשחיטה שהיא בתלוש
שנאמר ויקח את המאכלת. ואומר ר"ת דגמרינן
נמי חולין מדכתיב לשחוט את בנו, ולא כתיב
לשחוט את העולה, אבל כלי לא שייך למילף
בחולין, אלא בקדשים כשאר עבודות דבעו כלי
שרת, ומדכתיב ויקח דמשמע דבר תלוש, ולא
כתיב ויכין (עיי"ש בש"י כו) דרשינן תלוש בחולין
וכלי בקדשים מדהזכיר מאכלת וכו' עיי"ש בתו'.
והדבר לכאורה פלא שבמעשה אחד שהוא
קדשים ילמוד גם על חולין.

עוד יש להקשות מה צריכה הגמ' להוכיח דעולה
היא, מדכתיב אח"כ גבי האיל ויעלהו לעולה
תחת בנו, הרי מיד בתחילה כבר אמר ה' לאברהם
ויעלהו שם לעולה וגו'.

והנה ז"ל המסילת ישרים (פרק כ"ו) דענין
הקדושה כפול הוא דהיינו תחלתו עבודה
וסופו גמול, תחלתו השתדלות וסופו מתנה וכו'
ההשתדלות הוא שיהיה האדם נבדל ונעתיק מן
החומריות לגמרי וכו', אך הסוף הוא שהקב"ה
ידיכחו בדרך הזה שהוא חפץ ללכת בה וישרה
עליו קדושתו ויקדשוהו, ואז יצליח בידו הדבר,
שיוכל להיות בדביקות הזה עמו יתברך בתמידות,
כי מה שהטבע מונע ממנו יעזרו יתברך וכו' עיי"ש.
הנה לפי"ז הרי בתחילת ההשתדלות של האדם
הוא עדיין חולין, רק אח"כ נהיה קדוש מחמת
סיועו ומתנתו של הקב"ה.

לפי"ז מיושב שאף שה' צוה לאברהם והעלהו

מהשבת חיים

פניני חיים

כח המסירות נפש בכל הדורות ובכל המקומות

בתחילת פרשת העקדה כתוב (בראשית כ"ב א') ויאמר אליו אברהם ויאמר "הנני". ותירגם אונקלוס ות"י וכן כתוב בתרגום ירושלמי "הא אנא". וכן תרגם אונקלוס ות"י להלן בפסוק (שם שם י"א) ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים אברהם אברהם ויאמר "הנני". ויאמר אל תשלח ידך אל הנער וגו'. אבל בתרגום ירושלמי כתב וז"ל: עני אברהם בלשון בית קודשא ואמר הנני עכ"ל. וכתב שם בפני ירושלמי וז"ל: פי' השיב אברהם בלשון קודש הנני, פליג אינותן ות"א שתרגמו הא אנא. והברתו [נראה דצ"ל והכרחו] מדאמר אברהם למלאכים והמלאכים אינם מבינים אלא לשון הקודש. עכ"ל. מוכח מדבריו דלהקב"ה ענה אברהם בלשון ארמי ממש [ואין כונת התרגום ירושלמי בלשון "הא אנא" שכתב בתחילת הפרשה לתרגם רק את לשון הנני שאמר אברהם].

והדברים לכאורה צ"ע שהרי כבר כתב הרמב"ן בתחילת פרשת כי תשא על הפסוק (שמות ל' י"ג) מחצית השקל בשקל הקודש. וז"ל: שרבותינו קורין ללשון התורה לשון הקודש וכו'. והנה הוא הלשון שהקב"ה יתעלה שמו מדבר עם נביאיו וכו' [עיי"ש כל דבריו]. ולמה נאמר שאברהם ענה להקב"ה בלשון ארמי.

והנה ז"ל הקדושת לוי (פרשת דברים) בד"ה בעבר הירדן בארץ מואב. הכלל כי לפעמים כתיב בתורה תיבת התרגום כגון יגר סהדותא, וכן הלשון של שאר אומות כגון טוטפות ט"ט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים, וכן הן בלשון יוני אחת, וכן שאר לשונות שכתוב בתורה מלשונות הגוים, וחד טעם הוא כי הלשון של כל האומות הוא החיות מן האומה, ולשון הקודש הוא של ישראל לבד ובאמת ישראל שמעו התורה בסיני רק בלשון הקודש, והקב"ה המביט מראשית אחרית שראה שישאל צריכין להיות בגלות, לזה כתב בתורה לשון של שאר אומות, שעיי"ז יהיה להם אחיזה בחיות שלהם שהוא הלשון, בתורה הקדושה, בכדי שישאל יוכלו להיות להם תקומה בגלות, עכ"ל.

והנה אברהם בזה שענה להקב"ה בתחילת הפרשה 'הא אנא' וקיבל עליו לעשות רצון בוראו ולהקריב את בנו בלבב שלם, השריש בזה את הכח של מסירות הנפש על קידוש שמו הגדול בכל זרעו בכל הדורות, ודבר זה הוצרך ביותר לזמן הגלות המר כידוע, ומשו"ה ענה להקב"ה את תיבת 'הנני' בלשון ארמי, והוא כדי שיוכלו ישראל בכל הדורות ובכל הגלויות לקדש את שמו הגדול בכל נפשם ובכל מאודם ע"י כח זה שקבלו בלשון זה לשעת הגלות, ודו"ק.

אבל כשקרא אליו מלאך ה' אל תשלח ידך אל הנער, והעלה אברהם את האיל לעולה תחת בנו, הנה נתחדש בזה כח שיקריב אדם קרבן לה' ויהיה דם הקרבן תחת דמו של האדם ונפש הבהמה תחת נפשו. ועיין רמב"ן פרשת ויקרא (א' ט'). אבל כח זה נתן לנו ה' רק בארץ ישראל בבית מקדשינו, ולזה נצטרך אברהם לענות בלשון הקודש "הנני".

אולם עוד אמרו חז"ל דכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, הרי גם ע"י עסק התורה שהוא בא מכח לשון הקודש לשון התורה, גם על ידי זה זוכים ישראל לכח הכפרה על הנפש שנתגלה ע"י מעשה העקדה ע"י אברהם אבינו ויצחק בנו, וגם כח זה נשתרש בזרע ישראל ע"י שענה אברהם בלשון הקודש הנני. (תשס"ב)

באוצר חיים

המשך מינ"א

האוליירין מביאים בלרי נשים לבי בני ובלבד שיתכסה בהן ראשן ורובן דאין זו הערמה ניכרת כ"כ כמו לפרוף על האגוז או ללבוש עשרה חלוקים. וכן מה שנחלקו הראשונים שהובאו בטור וב"י (סימן ש"א) אי שרי להוציא שני חלוקים ושני מקטורין זה על גבי זה לצורך חבריו [ועיי"ש בד"מ ס"ק י"ג וי"ד] טעם פלוגתתם היא אם זוהי הערמה ניכרת וכן"ל. [ובשו"ע הכריע להיתר] עיי"ש במשנ"ב (ס"ק קל"ג).

וראה במאירי שם שכתב שאין הערמת מלבוש דומה לה [להערמת פריפה]. שאין הפריפה מלבוש אלא מכשירי מלבוש. ואין הכונה שבמלבוש לא שייך כלל הערמה, שהרי מבואר בגמ' שלא לגבי דליקה אסור ללבוש יותר מ"ח בגדים, אלא הכונה שבמכשירי מלבוש היא הערמה ניכרת גם במלבושים מעטים ודו"ק.

והנה בטו"ז (סימן ש"א ס"ק י"ד) מבואר דאם אין לו חגורה מותר לו לחגור בפצול"ט (מטפחת אף) [ולא התנה שמותר רק בכרמלית או רשויות דידן] מוכח דס"ל דלחגור עם מטפחת לא הויא הערמה ניכרת, ובא"ר (ס"ק מ"ג) הביא בשם מהרש"ל (הביא דבריהם בתהלה לדוד אות ל' עיי"ש) דאפשר בפאטשיילא ארוך וקצר ברוחב שדומה קצת להווי"ן בענד"ל מותר יותר [לחגור סביב הרגל], מוכח ג"כ כנ"ל דכיון שדומה בצורתו למלבוש לא הויא הערמה ניכרת. (ואם נדחוק לומר שכונתם להתיר רק ברשויות דידן, הרי עכ"פ מבואר להתיר ברשויות דידן וראה להלן). מכל זה מוכרחים לומר שכל שאסרו בטלית כפולה והדומה, הוא רק היכא שאינו דומה בצורתו לאחד הבגדים שלובשים באופן כזה, ודו"ק.

הנה לפי"ז אם האלוניטית היא בגודל כזה שדומה ע"י קפילתו ל"שאל" שדרכו להקפל, לכאורה יש להתיר להוציאו באופן כזה, וכיון שיש על זה שם בגד גם בקיץ מותר לצאת בו [כמו שמותר לצאת בקיץ עם מעיל חורפי] וגם כשקצת רטוב. ועיין בב"ח (סו"ס ש"א) ובמשנ"ב (ס"ק קס"ב). ומש"כ דהיינו דוקא אם אין לו בגדים אחרים, זה רק אם רטוב הרבה שיש חשש שיבא לסחיטה עיי"ש בשעה"צ ר"ג.

וכל זה ברה"ר, אבל בכרמלית הרי מבואר שמותר להערים גם היכא שהיא ניכרת וכן"ל, ופשיטא דשרי, וגם ברשויות שלנו אף מי שמחמיר כשיטות שא"צ ס' ריבוא, מ"מ הרי גם ברה"ר הוי איבעיא דלא איפשטא ומצטרף לספק ספיקא. [עיין פמ"ג יו"ד סי' ק"י דיני ס"ס אות כ"ח].

מכל האמור יתבאר לך דרך בגדים שאינם דומים ל"שאל" אין רשאי לצאת בהם כשהם רק סביב הצוואר [או במקום שאין כלל רגילות ללכת בבגד כמו "שאל"], אבל בכגון דידן כשדומים קצת ל"שאל" שרי, ומכש"כ "שאל" ממש שפשיטא שאין בו חשש.

ב. מה שהקשית על דברי המשב"ז (סימן שכ"ו) דמיקל לגבי מים שבשערות כיון שהם מועטים וחסר בו שיעור הוצאה. והא בשו"ע (סימן ש"א סעיף מ"ט) אוסר המחבר אפי' רק רחץ ידיו בנהר לצאת עם המים שעליהם, ולכאורה אין עליהם יותר מים מבשערות.

הנה שיעור הוצאה למים הוא כדי לרחוץ פני מדוכה כמבואר ברמב"ם (פ"ח ה"ב) ושיעור כזה שייך להיות על ידיו שרחץ בנהר שהביא בשו"ע (סימן ש"א סמ"ט) שהבאת, אבל בשער ראשו הנה [המים] הבלוע אינו נחשב [דומה שבתהלה לדוד לא מצאתי, אבל כן הוא בקרבן נתנאל פרק תולין (סימן י"ג) כתב באיזה מקום טעם זה של בלוע] והמים בעין שעל גבי השערות הוא מועט ואין בו שיעור, והרי גם לשון המחבר (שם בסמ"ס ס"ז) הוא "ריבוי מים על בשרו". והנה בתהל"ד (שם סי"ב) מביא ש"ל שמדבר בענין שיעור המים להוצאה, ויש לעיין בדברי השבלי לקט.

והנהי בזה דושה"ט בלונ"ח ואה"ר ואשמח לשמוע ממך עוד הן בענין זה והן בענינים אחרים, והנני מברך אותך שתעלה מעלה מעלה בתו"ש ותצליח בכל הענינים. משה חיים שמרלר

ויטע אשך

ניצוצי חיזוק והתרוממות
משיחותיו של המשפיע הגאון הצדיק
רבי שמואל אהרן לידר זי"ע ועכ"א

עבודת והנהגות

המכבד את הבריות

בכל פעם שבא מי שהוא לבקשו שיבא לאיזה מקום לדבר דברי תורה בפני איזה דיבור, תמיד נענה לבקשתו מיד, מבלי לשאול ולחקור מי הוא המבקש ולאיזה ציבור צריך לדבר, ואמר פעם אחת למקורבו הגה"ח רבי משה דוד דייטש שליט"א שהסיבה שהוא הולך תמיד לדבר דברי תורה בכל פעם שמתבקש, היא, כי אמרו חז"ל הוי גולה למקום תורה, הרי שיש ענין גדול ללכת לגלות בשביל תורה, אך כיום הזה כמעט לא שייך שאדם יגלה למקום תורה, אך בזה שהוא הולך לכל מקום לומר דברי תורה בזה הוא מקיים את ענין הגלות למקום תורה.

פעם אחת באו אליו כמה עשירים לביתו, ואחד מבני ביתו רצה לנצל את המצב ולהוציא מהם כסף באופן יפה, לכן רצה שהם יקבלו רושם כאילו יש כאן איזה רבי או צדיק גדול שרבים נוהרים אליו ונהוג לתת לו כסף, אך ידע שרבי שמואל אהרן לא יסכים בשום אופן לשתף פעולה עם דבר כזה, וגם לא יסכים לקחת כסף מאף אחד, לכן לקח צלחת והניח בתוכה שטר של עשרים דולר והחביאה מעיניו של רבי שמואל אהרן וביקש מאחד מהנוכחים שם, שמיד כשיכנסו הגבירים ורבי שמואל אהרן יהיה עסוק לקבלם, אזי יניח את הצלחת על השולחן כדי שהגבירים יבינו שבתוכה מניחים את הכסף שרוצים לתת לו, אך רבי שמואל אהרן שם לב לצלחת וממש נבהל ושאל מיד מה זה מי שם את זה כאן, וההוא ניסה להסביר לו בכל מיני מילים מגומגמות סחור סחור סביב סביב, וראה מיד שמאד לא מוצא חן בעיניו של רבי שמואל אהרן כל הענין הזה, אך שתק והבליג ולא אמר מאומה.

באחד מימי החנוכה רצה אחד מנכדיו שיבא קודם הדלקת נרות חנוכה, לבית מדרש מסוים לומר שם שיחת הכנה להדלקת הנרות, אך ידע שרבי שמואל אהרן מקפיד מאד להדליק מיד בתחילת הלילה ולא לאחר, לכן סידר את הכל שיתחיל לדבר מוקדם ויגמור מוקדם כדי שיהיה לו מספיק זמן לחזור לביתו ולהדליק את הנרות בזמן, אך למעשה התעכב הענין ועד שהגיע רבי שמואל אהרן לביתו כבר היה מאוחר והוא איחר להדליק נרות חנוכה, אח"כ אמר אדם אחד לנכדו של רבי שמואל אהרן שלהבא יראה שלא לקחת את רבי שמואל אהרן לשום מקום בזמן כ"כ דחוק. שהרי ראה מה שקרה שרבי

עניני הפרשה

וירא אליו ה' באלני ממרא וגו' [יה, א] **באור החיים הק'** מבאר על פי מה שכתב **בזהר הק'** (לך לך צה) "כל מאן דשריא ביה רשימא קדישא שריא ביה שכינתא", וכיון שבסיום הפרשה הקודמת כתוב שאברהם אבינו מל את עצמו, לכך שפיר זכה עכשיו להשראת השכינה ולהתגלות אלוהית אליו.

וברבינו בחיי כתב שלכך הודיע לנו הכתוב המקום שבו נימול [כי שם באלוני ממרא נימול אברהם] לומר שבאותו מקום עצמו שעשה המילה זכה להתגלות אלוהית עליו בגילוי שכינה, שבאותו מקום עצמו שעושה אדם קידוש ה' שם זוכה לשכר.

ועל דרך זה יש לרמז במה שאמרו חז"ל (יעו' חולין לא) במקום שאתה זוכה שם אתה אוכל, שבאותו מקום שזבח את יצרו ומסר האדם את נפשו למען כבוד שמו יתברך באותו מקום זוכה גם כן לאכול השכר ולהארה ובהירות ולישועה, וכמו כן מצאנו בסוף פרשה זו שבמקום העקידה שמסר יצחק נפשו באותו מקום נבנה אחר כך בית המקדש ונעשה אור לישראל. וכעין זה מצאנו בכלל לפי שהלך להתפלל בחברון שלא יכשל בעצת מרגלים זכה שיהיה אותו מקום לחלקו.

ובנועם מגדים מפרש "וירא אליו ה' באלוני ממרא" בזכות מה זכה אברהם אבינו ל"וירא אליו ה'" דהיינו לגילוי אלוהי כזה, משום "**באלוני ממרא**" אלוני מלשון חסון כאלונים (עמוס ב, ט) שהוא אילן חזק וחסון מאוד וממרא הוא לשון אמירה, ורצונו לומר שמשום שהיה אברהם אבינו חזק באמירתו ובדיבורו ששמר לשונו כראוי. וכל השומר פיו זוכה לרוח הקודש, ולכך זכה לגילוי זה.

באלני ממרא. פירש רש"י הוא שנתן לו עצה על המילה לפיכך נגלה עליו בחלקו. והקשו המפרשים איך יתכן שאברהם אבינו היה צריך לקבל עצה וחיזוק מממרא לשמוע לציווי ה'. **ובדעת זקנים** תירץ שוודאי לא שאל ממנו אברהם עצה על עצם קיום מצות מילה אלא אם יעשה בצינע או בפרהסיא ע"ש.

ויש שתירצו (הובא בטעמי המנהגים אות תתקט בקו"א בשם ספר תוספת חיים; וכן בחתם סופר) ששאלו על נוסח הברכה איך יאמר על המילה או למול ואמר לו שיאמר על המילה כמו שנפסק בשולחן ערוך (י"ד סי' רסה), וזהו שכתב רש"י הוא שנתן לו עצה "**על המילה**". ויש שתירצו

שהרי אברהם אבינו כל עבודתו היה לקרב הבריות לבורא ית' ולעבודתו ולכך עסק בהכנסת אורחים, ופחד אברהם אבינו שאולי על ידי המילה יהיה נעשה מופרש מהעולם ולא יוכל יותר לעסוק בעבודתו הקדושה ולכך היה צריך חיזוק על זה. ועוד הרבה תירוצים נאמרו במפרשים על זה.

וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום [שם] מפרש **באוהב ישראל** בשם **אור פני משה** שהרי אברהם אבינו החזיק עצמו תמיד לאין ואפס לפני ה' כמו שאמר **ואנוכי עפר ואפר**, ולכך כשנראה הקב"ה אליו תלה שלא היה אצלו השראת השכינה כי אם אצל ממרא, וזהו שאמר "**וירא אליו**" שכך היה נראה לאברהם תמיד "**ה' באלוני ממרא**" שהשראת השכינה אינו רק אצל ממרא, אבל "**הוא**" היינו הוא עצמו אינו אלא "**יושב פתח האוהל**" אינו כי אם בפתח העבודה ועדיין לא התחיל כלל להכנס אליה.

וכעין פירוש זה כתב גם **בנועם אלימלך** שאברהם אבינו ע"ה היה בהכנעה גדולה כל כך עד שהחזיק עצמו תמיד שהוא עדיין רק בפתח ובהתחלה של אוהל הקדושה. וזהו שמסיים הפסוק "**כחום היום**" פי' שהיה הכנעתו אמיתית בבחינת תוכו כברו עד שהיה דבר זה ממש ברור אצלו כשמש שהוא רק בפתח ובתחילת העבודה. וכן פירש בתניא מה שכתוב אחר כך (פסוק כז) **הנה נא הואלתי לדבר אל ה' ואנוכי עפר ואפר**, רומז שכמה שהאדם יותר עומד לפני ה' הוא מרגיש יותר ביטול והכנעה לפניו ית'.

ועל דרך זה מפרש **בקדושת לוי** (ליקוטים ד"ה פתחו) מאמר הכתוב (תהלים קי"ט) **פתחו לי שערי צדק אבוא במ אודה י-ה**, שהצדיקים מרגישים תמיד שהם עדיין עומדים רק בפתח השער של עבודת ה' ובתחילתה ותמיד מבקשים וצועקים "**פתחו לי שערי צדק**" שיפתחו להם השער שיוכלו להכנס לעבודת ה', ועל זה ממשיך שם הפסוק **זה השער לה' צדיקים יבואו בו**, שזהו באמת עיקר העבודה וזהו הדרך של הצדיקים.

שמואל אהרן הצטער על איחור זמן הדלקת נרות חנוכה, ורבי שמואל אהרן שמע את הדברים האלו, ומיד ביטל את הדברים בתנועת ידו, כאומר שאין זה נכון ואינו מצטער כלל על האיחור, כי לא רצה שנכדו יצטער על כך, [כנראה שרבי שמואל אהרן לא רצה לומר בפיו שאינו מצטער, שהרי זה שקר, רק עשה תנועה בידו כאומר שלא איכפת לו].

כשבאו אליו בני אדם לשמוע דברי תורה היה משמיע גם דברי מוסר, אך את דברי המוסר לא היה אומר בחריפות ובתוקף רק בלשון רכה ובמאור פנים באופן שלא יפגע בשומעים, ובאופן שישמור על כבודם.

אגב: מעידים כמה משומעי לקחו של ר' שמואל אהרן, שכמה פעמים כשבאו אליו התחיל לדבר איתם ולעוררם על ענין מסוים שהם באמת היו צריכים להתחזק בו, ועשה כן מעצמו מבלי שאמרו לו קודם לכן שהם רוצים לשמוע על ענין זה, רק מעצמו הרגיש בזה, וכן מספר מקורבו רבי משה דוד דייטש שכמה פעמים כשהיה אצל רבי שמואל אהרן ורבי שמואל אהרן דיבר בדברי תורה על ענין מסוים ותוך כדי דיבורו נכנס אדם אחד, ורבי שמואל אהרן עבר לדבר בענין אחר שלא מן הענין הראשון שאחז באמצעו, כנראה שהרגיש שאותו אדם צריך לשמוע מענין אחר.

מעשה פלא היה באחת מן השנים שבאו אל ר' שמואל אהרן שני אברכים חשובים מקהילה אחת, שרבי שמואל אהרן היה לו קשר מסוים לרבים זצ"ל שהיה מגדולי צדיקי הדור הקודם, והם באו אל רבי שמואל אהרן כמה ימים קודם יום ההילולא של רבם הגדול, ואמרו לו שהם עורכים בבית מדרשם סעודת הילולא רבתי, ומבקשים שיבא רבי שמואל אהרן לשם, לדבר על אודות רבם הגדול על צדקתו וקדושתו, ורבי שמואל אהרן אמר שנענה לבקשתם ואכן יבא, ותוך כדי כך גם שם בביתו דיבר איתם על אודות רבם באריכות גדולה, והם ראו שאכן רבי שמואל אהרן יש לו הרבה מה לדבר אודותיו ושמחו על כך שיבא לפאר את המעמד ולדבר ולספר הרבה מרבים.

ואכן ר' שמואל אהרן הגיע לבית מדרשם, אך כשכיבדו אותו לדבר התחיל לדבר על חומר האיסור של מחלוקת וכמה היא מידה מגונה וכו' וכו' והחורבן הגדול שהמחלוקת גורמת, וכמה גדול ענין השלום וכו', כך הרחיב בדבריו זמן ארוך, והדבר היה תמוה בעיני כל הנוכחים, שהרי קראו לו לדבר על אודות בעל ההילולא רבם הגדול, ומי ביקש מידו לברר אודות ענין המחלוקת, אך מצד שני כולם ידעו היטב שמחלוקת עזה ומרה שוררת בקהילתם ובעזרת כאש להבה, והבינו שרבי שמואל אהרן רצה לעוררם על כך.

לאחר מכן באו שני האברכים הללו שהזמינו את רבי שמואל אהרן, אל אחד ממקורביו של רבי שמואל אהרן ושאלו קצת בכעס, למה אמרת לרבי שמואל אהרן לדבר על המחלוקת הזו, ענה להם, תאמינו לי שאני לא אמרתי לו מאומה אני ג"כ הייתי בטוח שבא כדי לדבר על אודות רבכם הגדול, וכמעט ברור לי שרבי שמואל אהרן כלל אינו יודע שיש מחלוקת בקהילתכם, כי הוא כלל אינו מתעניין בדברים כאלו, ואף אחד אינו מדבר איתו על הבלי החדשות של הציבור החרדי, כנראה שהרגיש שצריך לדבר בקהילתכם על ענין זה, ואף אם נאמר שאכן מי שהוא אמר לו שיש שם מחלוקת, אזי גם כן דבר פלא הוא, שהרי רבי שמואל אהרן ידע היטב שמצפים ממנו לשמוע דיבורים אודות הרה"ק זצ"ל, ועם כל זה דיבר אודות ענין המחלוקת.

כי בכל דיבור ומחשבה ומעשה החלק מנשמתו יצא אל הפועל וכאשר יצא כן יהיה שוב לא ישתנה, ולכן כמו שהאדם המשתוקק שתהיה מיתתו בתשובה כן יחפוץ שיהיו כל דיבוריו ומחשבותיו ומעשיו כל ימיו בתשובה וטהרה. והמשכיל הנלבב יתבונן בכל אלה וטוב לו.

וזהו על דרך מה שדרשו חז"ל (ב"ר יד, ט) על הפסוק (תהלים קג, ו) **כל הנשמה תהלל י-ה** על כל נשימה ונשימה תהלל לה, שכל נשימה שמוציא האדם הוא בחינת **'כל הנשמה'**. וצריך האדם להודות לה' על כל נשימה ונשימה, וכשלומד תורה זהו גם בחינת הודאה וכמו שכתב החיד"א (בספרו, סוף תהלים) שספר תהלים מסיים בפסוק כל הנשמה ושעל זה דרשו חז"ל על כל נשימה ונשימה, ובתחילת תהלים כתוב (א, ב) כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, רומז שכשלומד תורה יומם ולילה בזה הוא מיקרי בבחינת כל הנשמה תהלל י-ה.

מסופר שהיה מקפיד מאוד שלא ידברו בעת התפילה, וכשהגיע לעיה"ק צפת היה שם המנהג שכל בעל הבית היה לוקח לו איזה אורח להחזיקו ולתומכו, וגם הוא נתאכסן אצל אחד מהם והלה החזיקו ותמך בו, ופעם ראה שהבעל בית הזה המחזיקו מדבר בעת חזרת הש"ץ, וכמובן שתיכף קרא לו לחדר צדדי ואמר לו מוסר על זה שהרי עון גדול הוא לדבר בחזרת הש"ץ (שו"ע אורח סי' קכד, ז) והסביר לו חומר האיסור, ובשעת מעשה נעשה האדם ההוא בכעס עליו איך יתכן שהוא מחזיקו ותומך בו והוא אומר לו מוסר, אך אחר כך נתיישב בדעתו והתבונן שהוא עושה זה מתוך יראת שמים גמורה ומאז עוד הכפיל לו את שכרו ותמיכתו.

הילולת הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע

(א) מסופר שהיה תמיד אומר שבפרשת חיי שרה רוצה להיות אצל רבו, ופלא שאכן בשבת פרשת חיי שרה (שנת תרפ"ז) נסתלק.

(ב) סיפר שכשהיה בן ד' שנים שיחק עם ילדים, וקרא לו זקנו הרה"ק שר שלום זי"ע ואמר לו איזה מילים באוזנו, ותמיד היה רוצה להזכר במה שאמר לו זקנו אך לא יכל להזכר, ורק כשנעשה רבי הגיע לו בזכרונו כל הדיבורים האלו שאמר לו זקנו אז כשהיה בן ד' שנים.

כ"ב חשון - הילולת הרה"ק רבי דוד שלמה אייבשיץ זי"ע בעל "ערבי נחל"

בערבי נחל (ריש ויקהל) כתב לבאר ענין אחד **"אשר הוא עיקר ויסוד כל התורה"**. שמוטל על כל איש הישראלי שלא ישכח את הקב"ה אפילו רגע וזה יסוד כל היסודות ותכלית הכל. ומבאר, שהנשמה שבאדם יש בה בכח כל הפעולות שיעשה במחשבה דיבור ומעשה, והאדם מוציא זאת אחר כך מהכח אל הפועל ובשביל זה ניתנה הנשמה באדם, ולכן הנשמה ביד האדם כחומר ביד היוצר ואל אשר יחפוץ יטנה, וכשמדבר האדם דיבורי קדושה תורה ותפילה אזי עשה מחלק הנשמה הזאת בחינת אלוקות אבל אם ח"ו מדבר דברים האסורים או דברים בטלים נמצא שעשה מנשמתו וחיותו בחינת סטרא אחרא, כי אחר שיצא אל הפועל אי אפשר יותר לשנותו.

והנה כל חלק מהנשמה במחשבה דיבור ומעשה שהאדם מוציא אל הפועל אזי החלק הזה אין לו מה לעשות יותר בזה העולם והוא הולך למקומו למעלה, ומהחלק שהאדם עשה בחינת אלוקות נעשה כתר ועטרה לה' ומהחלק שעשה ח"ו עבירות נעשה כתר לסטרא אחרא, ועתה נשכיל מה מתוק וטוב ויפה אף נעים בהיות האדם אחר פטירתו מוצא עצמו כתר להש"ת ומה רע ומר בהיותו ח"ו מוצא עצמו כתר לסטרא אחרא,

והנה באור החיים הק' (בראשית כז, כט) כתב שבעת פטירת האדם מתאספים ומתקבצים כל חלקי נשמתו שהלכו מאתו בכל יום, וממקום שבאו לשם ישובו אחר פטירתו, ומי שכל מעשיו היו בתורה ומצוות נמצא כל חלקי נשמתו בבחינת אלוקות וכתר לשכינה ולשם הם חוזרים. וזהו מה שאמרו בגמ' (ברכות סא:) על רבי עקיבא שיצאה בת קול ואמרה אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד, היינו שרבי עקיבא שלח כל ימיו כל חלקי נשמתו לאלוקות ואחדות, ועתה סמוך לפטירתו כולם נקבצו באו אליו, וממקום שבאו לשם הלכו כולם כאחד. והנה רואים אצל כל אדם אפילו רשע שבישראל שחפץ בכל לבו ונפשו שתהיה פטירתו מהעולם ויציא נשמתו מתוך תשובה, ולו חכמה ישכילו זאת כי אין האדם נפטר ברגע אחד בעת פטירתו אלא בכל רגע מימי חייו הוא עת פטירתו,

זכר צדיק לברכה

ד"ר ועובדין טבין מאת האי עיר וקדיש
הגה"ק רבי יהודה הורוויץ מדז' יקוב ז"ע ועכ"א

עובדות קודש

התקשרותנו לזקיננו בעל האהבת ישראל ז"ע

פעם, בראות אחד מבאי ביתו את גודל השתוקקותו אל זקנו בעל "אהבת ישראל" שאלו: אם ברצונו לראות תמונת זקיננו, קם רבינו בהתרגשות ממקומו, וניגש אל הארון הספרים, והוציא את הספה"ק חובות הלבבות, ופתח בשער הפרישות פרק ד' ואמר: את דמותו של ה"אהבת ישראל" כבר צייר בעל החובות לבבות בתיאורי "החסיד" - אבלו בלבו וצהלתו על פניו, לבו רחב מאד ונפשו שפלה מאד, מישוב, זכרון, ורב בושת..... הפטיר רבינו זו תמונתו של הסבא בעל ה"אהבת ישראל".

(זכר צדיק לברכה)

פעם שאלו לרבינו על מה שאומרים על הסב"ק שלמד בכל יום קודם התפלה בחובות הלבבות פ"ד שער הפרישות, אם זהו נכון, ענה רבינו אי למד זאת בכל יום אינו יודע אבל שיכח לפניו תמיד פרק זה האריך פרוש צריך להיות נראה.

(שמע מהרה"צ ר' מנחם מונדרר זצ"ל)

מספר הרה"צ מנחם מונדרר זצ"ל, הסב"ק נסע פעם לקרלסבאד כרגיל, ולקח אתו שוחט מווילחאוויץ, איש יר"ש ותמים גדול. וכשחזר סיפר כל כך מופתים מהסב"ק, נורא נוראות, ונכנס ר' יחאל שטיינמץ להרה"צ ר' יודעלי שליט"א [זצוק"ל], ושאל אותו למה אנחנו כאן כל הזמן אצל הסב"ק ולא רואים כלום, ענה לו ר' יהודה'לי, כל הענין של מופתים שייך כשאין רואים שום דבר אחר או כשאין מבין שום דבר אחר, אבל הכא רואים דביקות והתגלות אלוהית בחוש, דאף מען אן-קומען צו דעם [וכי צריכים אנו למופתים].

(מנחם משיב נפש)

עוד סיפר לי הנ"ל [הרה"ח ר' בן ציון ווייס נ"י], שמעתי פעם מהרה"ק ר' יודאלע שאמר, הרי אינני אוהב מתמונות [איך האלט דאך נישט פון בילדער], פלא והפלא, חסידים היו דוחפים עצמם אל

גליוני מהר"י ספה"ק פורת יוסף

וישקיפו על פני סדום, פירש"י כל השקפה שבמקרא לרעה חוץ מהשקפה ממעון קדשך [דברים כ"ו, ט"ו] שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת הרוגז לרחמים.:

נחל קדומים פרשת ויחי ה'

וז"ל "האלקים" אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק "האלקים" הרועה אותי וגו' [בראשית מ"ח, ט"ו] כתב רבינו אפרים ז"ל הזכיר שני פעמים "האלקים", לפי שלא תאמר שהוא מדת הדין אינו מרחם באותה מדה, לכך אמר האלקים הרועה אותי מעודי, כי בשעה שעושים רצונו של מקום תתהפך להם מדת הדין למדת רחמים, עכ"ל.

ועם היות כי כדאי זכות האבות ועליונותם המופלא ודבקותם בו יתברך תדיר להפוך מדת הדין למדת רחמים, לפי רוב הענוה, וגם ללמד לבניו, יעקב אבינו ע"ה תלה הדבר במעשה הצדקה שעשו, ואמרו רז"ל שהצדקה מהפכת מדת הדין למדת רחמים, וכתבו התוספות פרק קמא דקמא [ט"ז ע"ב ד"ה לפניך] על פסוק [ירמיה י"ח, כ"ג] ויהיו מוכשלים לפניך, זו צדקה, כמו שאמר הכתוב [ישעיה נ"ח, ח'] והלך לפניך צדקך, ע"ש. ואברהם אבינו ע"ה הפליא לעשות צדקה וחסד כמפורסם, ויצחק אבינו ע"ה מצינו שהפריש מעשר, כמו שאמרו ז"ל על פסוק וימצא בשנה ההוא מאה שערים [בראשית כ"ו, י"ב. עיי"ש ברש"י], אומד זה למעשרות, ויעקב אבינו ע"ה אמרו בתנא דבי אליהו [סדר אליהו זוטא פ"א] קטנתי מכל החסדים [בראשית ל"ב, י"א] אין קטנתי אלא מעט, ואין מעט אלא צדקה כמו שאמר הכתוב [משלי ט"ז ח'] טוב מעט בצדקה, וגם נהג מעשר. וזהו שאמר האלקים מדת הדין, אשר התהלכו אבותי לפניו, וכלומר שעשו צדקה על דרך לפניו שכתבו התוס', ובזה נהפך מדת הדין למדת רחמים, וגם אני עשיתי צדקה, ולכן האלקים הרועה אותי מעודי עד היום הזה, שנהפך מדת הדין למדת רחמים.

זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאוד.

וע' תולדות יעקב יוסף (קנ"ח ע"ג - פרשת פנחס) וז"ל: העונות יש לפנינו ב' דרכים, או לפי

רוב מנין, או לפי רוב בנין שהוא גודלם וכבדן, ואזיל הקב"ה בכל אחד לקולא, שאם בגודלן לא יהיה רוב בזכויות להכריע רוב העוונות שהן כבדים וגדולים, ובמנין יהיה רוב זכויות, אזיל השי"ת בטר מנין, וכשלא יהיה רוב זכויות במנין רק בגדלם, אזיל בטר גודלם, וזה יהיה מרומז בפסוק זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה, דלכאורה למה לי כפל, ולפי הנ"ל אתי שפיר, דבא להודיע לאברהם שהם רוב עוונות בתרתי כנ"ל, שהם במנין וזהו שאמר כי רבה, גם בגדלן וכבדן וזהו שאמר כי כבדה, באופן שאין מקום התנצלות עבורם להקל בדינם כי רב"ה וגם כבד"ה, וק"ל.

אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה וגו'. ויאמר ה' אם אמצא בסדום חמשים צדיקים בתוך העיר ונשאתי לכל המקום בעבורם. ויוסף עוד לדבר אליו ויאמר אולי ימצאון שם ארבעים וגו'.

וע' דברים אחדים ה' ע"ג - דרוש א' תשובה וז"ל: ברבינו ירוחם נתיב כ"ב ח"ד כתב יש מפרשים שאם הוא רשע לבריות כגון גולן וכיוצא אין יכול להיות צדיק עד שישב את הגזילה, ויש מפרשים כיון שהרהר להשיב הגזילה נקרא צדיק. ואחשבה שזה היה ויכוח אברהם אבינו ע"ה עם ה', דכתיב פ' וירא אולי "יש" חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה וכו', ויאמר ה' אם אמצא בסדום חמשים צדיקים בתוך העיר ונשאתי לכל המקום בעבורם וכו', ויוסף עוד לדבר אליו ויאמר אולי "ימצאון" שם ארבעים וכו'. ולפום ריהטא אינו מובן דברי ה' שאמר אם אמצא בסדום וכו', ומי איכא ספיקא קמיה, והוה ליה למימר דע שאין גם אחד, ותו לא היה אברהם ע"ה מפציר כל כך. ועוד, אברהם אבינו ע"ה פתח ואמר אולי יש ואח"כ שינה את טעמו ואמר אולי ימצאון, ואמאי לא השוה את מדותיו.

אמנם הנה נודע כי אנשי סדום רעים לשמים ורעים לבריות חליף ואזיל גניבה עליהו ותלי כרסייהו גזילות, ולדעת יש מפרשים קמא אין יכול להיות צדיק עד שישב הגזילה, וא"כ הכא דמלאכי עליון בשליחותם לאבדם אף אם יהרהרו תשובה בלבם עתה אין מציל כי אין שהות להשיב כל הגזילות אשר גזלו מעירם ומאורחיהם הבאים, וצריך זמן זמנים לבוא

גלוינו בהרי על חתם סופר הנשיך

כיש מפרשים בתרא דאם הרהר להשיב הגזילה נקרא צדיק, ולא כמו שסברת דאין נקרא צדיק עד שישב הגזילה, ומשום הכי אמרת אולי יש, אין הדבר כן רק אם אמצא בסדום חמשים צדיקים, דברגה ירהר תשובה קורא אני עליהם צדיקים, ואברהם אבינו ע"ה מכי שמע שמועה זו נאה דהרהר תשובה מועיל אף לגזילות, גם הוא הדר משמעתיה ואמר אולי ימצאון, וכדאגמריה רחמנא.

והיה כצדיק כרשע. וע' תוי"י ע"ג ע"ג - פרשת צו וז"ל: בכלי יקר [ויקרא א', ב'] ביאר פסוק אדם כי יקריב מכם קרבן, התחיל בלשון יחיד וסיים בלשון רבים [תקריבו את קרבנכם], וביאר כי המקריב קרבן צריך לזהר שלא יהיה נכשל בב' דברים שנכשלו קין והבל, א' שלא להביא קרבן מן הגרוע, ובה נכשל קין, והבל אע"פ שהביא מבכורות צאנו מכל מקום לא נתעורר מעצמו עד שראה קין שהקריב, וזהו שאמר [בראשית ד', ד'] והבל הביא גם הוא, להשוות עצמו אליו וכו'. אמנם לפעמים גם זה [שאינו מתעורר מעצמו רק מזולתו] שרי לעשותו, כמו שכתבתי במקום אחר ביאור פסוק והיה כצדיק כרשע, שאם הרשע עושה טוב כדי שיהיה כצדיק שנקרא גם, מותר לעשות כך, משא"כ הצדיק אסור בה.

ופילגשו ושמה ראומה.

וע' פורת יוסף ל"א רע"א וז"ל: **ופילגשו** דהיינו ענוה פסולה, **ושמה ראומה**, כלומר ראו מה, וכוונתו ראו שיש בי בחינת מה שהיא מדת ענוה.

התפללות ואל השלחנות לראות את פני זקני (הרה"ק האהבת ישראל), ולא היו דוחפים עצמם לראות איך נראה כשנכנס לערוך שלחנו הטהור [און מ'האט זיך נישט געשטופט צו זען ווי אזוי דער זיידע זעט אויס ווען ער קומט אריין צום טיש], את התמונה היא הייתי רוצה לראות.

(שיח זקנים - ח"ה)

עוד סיפר לי הנ"ל [הרה"ח ר' בן ציון ווייס נ"ל], הייתי בעת מעשה כשכידו את הרה"ק ר' יודאלע מדזישקוב זצ"ל לרקוד מצוה טאנץ, לא רצה לרקוד, וסיפר אז, שפעם כשניגש הטאנץ מייסטער (כך היה המנהג, שהי אחד הנקרא טאנץ מייסטער, והי' נתון החגורה ליד מי שהולך לרקוד) עם החגורה בידו ליתן ליד זקנו הרה"ק האהבת ישראל זצ"ל, אמר לו זקינו שיחכה רגע [ווארט א מינוט], ובאמת

לא ארך יותר מרגע [ס'האט טאקע נישט געדויערט מער ווי א מינוט] ולא היה אפשר להכיר אותו, לא היה אותו אדם שמקודם [ס'איז אים נישט געווען צו דערקענען, ער איז נישט געווען דער זעלבער] וסיים ר' יודאלע, אם הייתי יכול לרקוד כמו זקני, הייתי רוקד.

(שיח זקנים - ח"ה)

כשהיה מדבר מזקנו זה היה מגיע ממש עד כלות... ובעידן חדותא סיפר, אצל קריאת המגילה כשזקנו אמר את המלים "מדוע אתה עובר את מצוות המלך" היה מתיפח בבכי בהשתפכות הנפש, וכל העומדים שם זיכרו אז את נשמתם.

(הרב ר' ישראל מאיר עלנגער שליט"א)

עוד סיפר לי הנ"ל [הגה"צ ר' מנחם מאנדערער (שליט"א) (זצ"ל) מקאסוב], ששמע מהרה"ק ר' יהודה מדזישקוב זצ"ל, שזקינו הרה"ק האהבת ישראל זצ"ל היה רגיל לעשות תנועה בידיו הק' קודם כל מצוה, כמי שמנגב את ידיו, והי' הרה"ק ר' יהודה'לע אומר, ווער עס האט געזען דעם זיידן מאכן מיט די הענט.

(שיח זקנים - ח"א)

אספר מה ששמעתי מהרה"ק רבי יהודה הורוויץ זי"ע לתאר ולספר מה שראו עיניו בלילה סדר אצל זקינו הרה"ק בעל האהבת ישראל' מויזניץ זי"ע, וחשיבות מיוחדת יש לעדות זו מאחר וידוע שרבי יודעלע הקפיד מאד שלא להגזים בתיאורים שהיה מוציא מפיו. וכה אמר, שהחלק השני של הסדר היה במעמד נשגב יותר מן החלק הראשון. וכדי להגדיר את אמירת ההלל לאחר ברכת המזון, אמר דהנה איתא בשם האריז"ל (ראה בשל"ה הק' פר' יתרו) לפרש הנאמר בעבודת הכהן גדול ביום כיפור שהיה "שם המפורש יוצא מפי כהן גדול" לא אמר 'מוצא' אלא 'יוצא', כאילו מעצמו יצא בלי מוצא, שהכה"ג לא היה אומר ומבטא בשפתיו את השם, אלא השם היה יוצא מאליו מפורש מפי כהן גדול, וכמו כן היה אצל האהבת ישראל', שהתיבות ההלל נאמרו מאליו. ורבי יודעלע לא היה דרכו להגזים.

(מפי ספרים וסופרים - פרקי אבות)

רבי יהודאלע סיפר שכשאמר הסב"ק מלכיות זכרונות ושופרות, היו המילים הולכים מעצמם, והרבה פעמים שאלנו לו על זה, וכי שייך שהיה ממש כך, כי רבי יודאלע מעולם לא הגזים והיה חידוש לשמוע ממנו זאת, אבל הוא עמד בשלו שכן היה, וכמו דאי' ביוה"כ שהשם היה יוצא מפורש מפי כה"ג, וזהו כדאי' מהבעש"ט שהכה"ג היה תמיד בדביקות זו, ורק דלא היה מותר לו לומר השם עד שהגיע לקה"ק, אבל מיד בהגיעו לשם יצאה השם מפיו מעצמה וכנ"ל, ורבי

יהודאלע אמר דלכן הי' כך אצל הסב"ק ג"כ, כי כל השנה הי' רוצה לומר 'ותמלוך אתה הי' לבדך', וממילא בר"ה יצאה בעצמה, ורבי יהודאלע היה מספר שהיה קולו כל כך הויך און קלאר עד ששמעו אותו גם בהעז"נ, וכל זה אף שהיה כבד פה ולא היו דבריו יוצאים ברורים.

(מנחם משיב נפשי).

מהרה"ק רבי יהודה הורוויץ מדזיקוב זי"ע שמעתי, שבדבר הזה הפליא את חסידיו ויזניץ אצל זקינו הרה"ק בעל "אהבת ישראל" זי"ע, שהחסידים שהתגוררו במארמורוש התפללו פסוקי דזמרה בהתלהבות יתירה ובקולי קולות, ואילו כשהגיעו ל'נשמת' שקטה התלהבותם ונשמעה המשך התפילה במתינות, ואצל החסידים שגרו באיזור בוקובינה היה להיפך שפסוקי דזמרה התפללו במתינות ובנשמת התעוררו והתפללו בהתלהבות יתירה, והיה מפליא שחסידים שדרכיהם שונים זה מזה, יהיה להם רבי ומנהיג אחד וכל אחד ימצא אצלו את מקומו

(מפי ספרים וסופרים - הגדה של פסח)

רבינו זי"ע אמר לי דכשהביאו את הארון של האהבת ישראל לארץ ישראל היה מודעות גדולות שארוננו בא, אז ידע שהוא לא יבא באותו יום, כיון דעשו פרסום גדול, וכל זמן שעשו פירסום בחייו שהוא יבא לא בא, דכל מהותו היה בלא פירסום.

(הרה"צ ר' מנחם מונדרר זצ"ל)

שמעתי מהרה"ר רבי יהודה הורוויץ זי"ע שכאשר הלך הגאון רבי מאיר אריק להשתתף בעריכת ה'טיש' של ב'אהבת ישראל' בעת ששבת בוועין עיר מגוריו אמר למקורביו "בואו נלך לאחד משיירי כנסת הגדולה". וכן כשהגיע האהבת ישראל' לשבות בטארנא בימים שהגר"מ כבר כיהן כמרא דאתרא, השתתף ב'טיש' ואף נתן לו 'קוויטל'. ובעיני הרה"ק רבי יודעלע אשר החשיבו כרבו המובהק היה הדבר לחשיבות מיוחדת.

(מפי ספרים וסופרים - פרקי אבות)

רבינו אמר שהסב"ק (האהבת ישראל) זי"ע לא היה אוכל בשבת חמין רק כף אחת, מדי שבת בשבתו, וגם לא אכל באנדלעך רק המרק [מפני הבריאות], ואמר בדרך הלצה דבבעל המאור כתוב דמי שלא אוכל חמין בשבת צריך לבדוק אותו, ואמר שבדקו אותו ומצאו שהוא יהודי ירא שמים ביותר. וסיים שבמטה משה סי' ת"ע מחמיר מאד בזה על מי שאינו בריא ואכל מאכלי שבת שיכולין להזיק, אע"פ שבבני יששכר מאמרי שבת מאמר נ' כתוב שמאכלי שבת לא מזיק.

(יהודה מחקקי)

הגה"ה רבי נטע זצ"ל נטיעה של אהבה

♦ לקט תולדות חיים סיפורים עובדות ואמדות מהאי חסידא זפרישא הגאון החסיד רבי נטע ציינוידט זצ"ל ♦

נטיעה של חיזוק

סיפר הרה"ח ר' מיכל רבינוביץ פעם נזרקה בטעות סוכריה על השטריימל שלו ונדבקה אל השערות, ומחמת חשש של קריעת שערות כמובן לא חשב להורידה, והלך עם הסוכריה כשהיא דבוקה על השטריימל והעיר לו מאן דהו, אולי כדאי לכל הפחות לסובב השטריימל באופן שהסוכריה תהיה בצד האחורי שלא יהא משונה כ"כ, ענה ר' נטע ואמר, אדרבה ואדרבה, הלא זהו כבודה וחביבותה של "השבת", שמחמת חשש איסור אנו לא מורידים הסוכריה... ומה לנו להתבייש בזה...

ומספר הרה"ג ר' נפתלי שמרלר שליט"א שכששאלוהו על כך, והסביר גודל זכייתו ואושרו על שזוכה לקיים ההלכה ולילך עם הסוכריה על השטריימל, פשוט התחיל לרקוד מרוב שמחה והתרגשות וכמה פעמים שנזדמנו לידו ענינים כאלה היה פשוט רוקד מרוב שמחה...

בשמחת תורה החמיר מצבו עוד יותר וכמעט שלא מצא מרגוע, בליל החג לא הלך לקלוז להתפלל ערבית, [מספר המגיד הרה"ג ר' אברהם יודלביץ שבזכרון משה בימים ההם היה מתקיים מנין בליל שמח"ת אשר תיכף בכניסת החג התפללו מעריב ועשו הקפות, כאשר כל הקפה עשו הקפה אחת, ולתדהמתו הוא רואה את ר' נטע מתפלל שם... לא ארכו הימים ושמע על חליו הקשה ואז הבין הכל...] ומיד אח"כ עשה קידוש ושהחינו, ונטל ידים ואכל כדי מחייתו, וביקש לב"ב שילכו לביהכנ"ס להקפות ואמר שאף הוא ינסה אח"כ אם יוכל לילך, בליל החג באו שני בחורים מחו"ל לשאלו אם לישיב בסוכה או לא, ועל אף יסוריו הנוראים

נטיעה של אהבה ה"ג

סיפור מעט מזעיר מגדולתו והנהגתו המופלאת בימי חייו האחרונים ובפרט בבית החולים

והבהירות. (ע"כ מה שכתב הגה"ח ר"א דברמדיקר קובץ תפארת ישראל)

ימיו האחרונים בביתו

מסכת יסורים נוראה עבר הצדיק ר' נטע זצ"ל, משך כל ימי חייו, ובמיוחד בחודשים האחרונים לחייו... ובה ראו בעין את גודל אמונתו ובטחונו בה', כאשר בכוחות נפש עילאיים הבלוג על יסוריו ונזהר לא להוציא אנחה מפיו, והתחזק עד לרגע האחרון באמונה בה' ובדביקות בו.

חג הסוכות תשמ"ב עת שמצבו הלך והחמיר ויסוריו גברו מאד, התאמץ בכל כוחו לא להפר את שמחת החג בבית.

כמעט בכל ערב בחול המועד אמר: **אנסה אולי אוכל ללכת לשמחת בית השואבה**, [שהיה מתקיים כל לילה בקלוז בבתי הורנשטיין אחרי תפלת ערבית כשזקני החסידים מפוזים ומרקדים עם אבוקות של אור בידיהם, כששמחת החג ואהבת השי"ת ומצוותיו נסוכה על פניהם אוי כמה מתוק היו הריקודים הללו, מלאים חן וחסד עם טעם זקנים] אך זה היה בלתי אפשרי, ערב אחד אף תקפו קור, והלך לישן קצת בבית מחוץ לסוכה, אבל בסביבות הצות קם וחזר שוב לישן בסוכה.

בעיצומו של חג הלך לביהכנ"ס לתפלה, ואף ישב שם בחבורת חסידים, בתוך הסוכה, וסיפר שאחד מאנ"ש טען שיש לומר "הודו" יותר באיטיות, אמרתי להם: הלא זה פסוק מפורש, כאשר כולם תמהו עניתי ואמרתי להם: מי חכם "וישמר" אלה ויתבוננו חסדי ה'... - יש לציין שעל דברים אלו חזר מספר שעות לפני צאתו לבית החולים.

הרב שלכם לא מתלונן

למעלה משנתיים מסתובב לו ר' נטע עם יסורים הקשים, שהצליח להסתירם אף מבני משפחתו.

לקבלת יסוריו באהבה ובשמחה לא הי' גבול, ואף שבימיו הקשים לא קמץ עין מרוב כאב, אחד ממבקריו שהעיף מבט בכרטסת מחלתו בביה"ח, הבחין שבדף הכרטסת שלו לא מופיעים פרטים, זולת שמו, בעוד שהאחרים מלאים מפרטים שונים, הלה שחש מהזנחה בטיפולו, הביע פליאתו אצל הרופא, והרופא הרגיעו באמרו: גם אצלי הוא פלא, בכרטסת זו אנו ממלאים תלונות החולה על כאבים בחילות הפרעות שינה וכו', הרב שלכם לא מתלונן, עובדת פלא היא זאת, אך אצל "המאמין" זה פשוט כמבואר באגרת הקודש לבעל התניא וז"ל: "אבל המאמין לא יחוש משום יסורין שבעולם ובכל עניני העולם הן ולאן שווין בידו".

ר' סנדר שואלו אולי תנוח קצת... והוא מבקש ומתחנן "תמשיך"...

מה חרד ליבנו כאשר ראינו ס"ת שרוי ביסורין, והסם היחידי כמעט המשכך יסוריו הם הדברי תורה שאחד מיקירי קרתא דשופריא הגאון ר' סנדר פריינד זצ"ל עומד ומשקהו מסוגיות קלות כחמורות מש"ס ופוסקים, אולם באמצע דבריו הוא עוצר ואומר עכשיו הקושיא עמוקה קצת ואולי תנוח קצת ור' נטע מנענע לו בידו שנשאה בה רק עצם וקרמה לאמור: תמשיך והלא המרדכי וב' פירושי המ"א ידועים והעיקר ההמשך וכך הוא נושא ונותן במלא העמקות

דיבר איתם בנועם ובמתינות כדרכו, ופסק להם לא לאכול בסוכה.

בעת שהבני בית אכלו סעודת החג התאמץ לאכול אתם עוד - אף שכבר אכל, והדגיש שהוא אוכל רק בשביל שכולם אוכלים אך למעשה הוא כבר לא יכול לאכול, והתאמץ להעמיד פנים שמחות ושלוות שכולם ירגישו סעודת חג.

למחרת התפלל בזכרון משה, ערך את ההקפות בחצי שעה, והגיע הביתה לעשות קידוש, אח"כ הלך לקלוז באי"ן, שם רקד בהקפה שביעית, אך לא היה יכול להמשיך, משום שהרגיש מאוד ברע וחזר לביתו.

מוצאי שמח"ת לא היה מסוגל לעשות הבדלה והוצרכו לקרוא לאחד לעשות הבדלה, ובקושי שתה כוס תה אח"כ, לילה זו היתה ליל האחרון שישן בביתו וראו עליו חולשה גדולה מאוד ואעפ"כ לא פסק פומיה מגירסא.

יש לציין שעל אף הכל לא העלו בני המשפחה בדעתם ואף לא קהל אנ"ש, שהנה יתכן ומתקרב היום המר והנמהר של הסתלק עטרת ראשם, וע"כ לא ייפלא התדהמה הקשה שפקדה את בני המשפחה, וקהל אנ"ש, וכל אנשי ירושלים, בשומעם שהצדיק ר' נטע מוטל על ערש דוי ומצבו מסוכן מאוד.

זקני ירושלים הסתובבו בקריאה אנושה להתפלל על בריאותו של ר' נטע, הגה"צ ר' יצחק דוד גוטפרב התהלך ממקום למקום ועורר את לב כולם לקרוע שערי שמים ולהעתיר לרפואתו, ר' נטע חולה, ר' נטע איז קראנק, הקול עבר מהר מאד, והמוני בני ירושלים נחלצו לתפלות ובקיעת רקיעים, אנ"ש חסידי באי"ן הרבו בתפלות ותחנונים, וקבלו על עצמם קבלות שונות לתיקון ופשפוש המעשים, בין היתר קבלו ע"ע ללמוד הלכות לשון הרע לרפואתו.

למחרת שמח"ת הלך לביה"ח שערי צדק, לבדיקה, כשחזרו ישב ליד השולחן והתעמק במחשבתו כדרכו ואף עיין בספר, התפלל מנחה, אח"כ הלכו לפרופסור, בערב אחרי חזרו מהפרופסור נראה היה ג"כ מאוד שקוע

ברעינו, ישב ולמד, ואז כבר כמעט ולא היה מסוגל לאכול או לשתות.

ברוך ה' ירחם ה'

על כל שאלה למצבו ענה: ברוך השם ירחם השם, דער אויבערשטער זאל העלפען, הפרופסור עבר ושאלו: אדון ציינירט איך אתה מרגיש, ענה בתמימות ברוך השם ירחם השם.

נכנסו אליו שני מבקרים, אחד שאלו על מצבו, איך, ומה, ענה - מיין שטייגער איז נישט צו פרעגן. (מכתבי בני המשפחה)

ישוב הדעת ועבודת ה' על

מטת חוליו... בלי שינויים...

מספר הגה"ח ר' יוסף הירשלר שהיה אצל ר' נטע בבית החולים עת שכב עם יסורים נוראים, ושוחח ר' נטע עם כמה מהמבקרים בעניני חסידות ועבודת ה', כשלתפע עשה סימן בידו, וא' מהמשפחה הבין הרמז והלך להביא קערה להקיא, והוא הקיא לתוכו, ותיכף ומיד בגמרו להקיא הוא ממשיך וחוזר לשוחח עמנו בעבודת ה' וחסידות כמו קודם, באותו ישוב הדעת ורוהיגקייט וללא שינוי כלל מקודם כאילו לא קרה כלום... ממש לא יאומן כי יסופר... ומספר, כי ליד מטתו היה לו ספר מאור עינים...

כל פרט בהשגחה פרטית

עוד מספר, כי בהיותו שם אמרו לו מאמר מהגה"ח ר' אליהו רוט שאמר בשם צדיקים על הפ' ותלך ותתע במדבר באר שבע ופירש"י שחזרה לגלולי בית אביה, ולכאורה מנלן שחזרה לגלולי בית אביה, אולי תעתה במדבר סתם, אמנם הענין הוא, כי כשתועים במדבר סתם אין זה תועה, ס'איז נישט פארבלאנז'עט, כי הרי כל זה בהשגחה פרטית מהשי"ת, ומה שייך לומר תועה, אכן אם חזרה לגלולי בית אביה, לעבודה זרה, זה נקרא תועה, מכאן הבין רש"י הק' שחזרה לגלולי בית אביה...

כששמע מאמר זה שהיה מתאים ביותר לכל הלך ימי חייו ובפרט בבית

החולים להאמין שכל פרט ופרט בהשגחה - נהנה מאוד ושמה על כך, ואף השיב במאמר אחר...

ומוסיף לספר, כי היו אז גם אצל הגה"ח ר' אליהו ראטה, ובירר וחקר על מצבו של ר' נטע, ואמר להם בין הדברים, כי אינו מתפלל עליו בכל שמותיו, רק בשם נטע בן ברכה, בהסתמכו על כך שהרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זצוק"ל כשהיה חולה אמר לו להתפלל עליו ללא הזכרת שמו, רק להתפלל על הזוועהילער רבי...

מה החילוק של הב"ה של היום לשל אתמול

עוד מספר הגה"ח ר' יוסל, כי הלך באחד הימים יחד עם הגה"ח ר' אליהו רוט, אל אחיו הגה"ח ר' מאטיל ציינירט, ששימש כמנהל רוחני של הת"ת שומרי החומות, לברר על שלומו ומצבו של ר' נטע.

כששאל ר' אליהו לר' מאטיל, על שלומו, השיבו, כי היה אצלו אתמול ושאלו מה שלומו, ענה ואמר "ברוך השם", והיום בבוקר היה אצלו שוב פעם, ושאלו מה שלומו והשיב שוב ברוך השם, אבל ביותר שמחה מאתמול.

ומספר ר' מאטיל, שאלתיו, מה החילוק של ב"ה היום לשל אתמול, ענה ר' נטע, כי נעכטין האט די בעט גיטאנצט פון יסורים, היינט האט די בעט שוין נישט גיטאנצט... (אתמול גם המטה קפצה מרוב היסורים, היום ב"ה לא קפצה המטה מהיסורים...)

כ"כ גדולים היו היסורים שלו, וכדרכו לא נאנח ולא התלונן, ואם כבר הזכיר פעם את גודל היסורים שלו, היה זה ע"פ רוב לא בשעת מעשה, אלא לאחר מכן כשכבר שכבו במקצת היסורים, אזי היה יכול לספר על היסורים של אתמול או של קודם, והיה זה גם כעין הודאה לה' על שהוטב לו כבר...

ומספר עוד, כי אמרו עליו בירושלים, כי בימי חוליו ראו אצל ר' נטע מה שלא הצליחו לראות אצלו במשך כל ימי חייו, כי מחמת חולשתו לא הצליח להסתיר גדלותו ומדרגותיו כדרכו...

ממעין השיירה

במשנת רבוה"ק לבית איז'בצא ראדזין

פרשת
וירא

עלון
מס' 16

ד"ת שנאמרו בשיעור בתורת איזביצא
על ידי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ספה"ק בית יעקב

כי כל עוד שהערלה דבוקה באדם אז הם סגורים וכלואים כל האורות מהאדם אבל כאשר האדם מסיר מאתו הערלה אז מתגלים אליו כל האורות מיד, ואברהם עשה ארץ שמים שגילה אור ית' על כנפות הארץ כמו שאור שכינת עוזו בגבהי מרומים כן המשיך האור לעולם הזה. וכדאיתא בתיקונים (תיקון כב דף סה) "מי יעלה לנו השמימה ראשי תיבות מילה וסופי תיבות הוי"ה שע"י המילה נתגלה האור ונעשה מארץ חושך כמו שמים הזכים ובהירים וכדאיתא ג"כ בזה"ק (לך צה): דאתגליא ב'י רשימו קדישא,

מה שאין כן בהמלאכים שאין יודעין רק מה שנמסר להם למנדע כדאיתא בזה"ק (וירא קא): וכאשר יפתח להם השי"ת מעט אור אז הוא בכחם להגדיל ולהרחיב זה האור עד אין שיעור, וכדאיתא (בראשית רבה ז) אין לך כל עשב שאין לו מזל ברקיע שמכה בו ואומר לו גדל. וכל זה הוא רק אחר שמתחיל להצמיח מעט אז המזל מגדלו אבל זאת אין בכח המזל לעשות מדומם צומח שהוא יצמיח העשב.

אבל הצורת אדם ע"י אכילתו שמכניס במעיו ועובד בזה הכח את השי"ת אז הוא מהפך הדומם ועושה מהדומם ומהצומח ומהחי בחינת מדבר כדאיתא (ויקרא רבה ב) **כי מדי דברי בו** די דבורי שנתתי בו היינו כח התפלה שניתן באדם, וזה הוא עיקר כוונת האכילה, וכאשר ראו המלאכים גודל הכח שנמצא באברהם אבינו ע"ה בקשו גם הם ליהנות מסעודה כזו שהוא מבחינת זעיר אפין.

כי מתחלה בראשית בריאת העולם קטרגו המלאכים על בריאת האדם ואמרו **מה אנוש כי תזכרנו** כדאיתא (בראשית רבה ה) כי באמת אין דמיון וערך להכרת כבוד שמים שהמלאכים מכירין להכרה שבני אדם יושבי חושך מכירין. וכדאיתא (חולין צא): שמזכירין את השם אחר שלש תיבות וכדאיתא ג"כ (ברכות ד): מיכאל באחת וגבריאל בשתים ואליהו בארבע, היינו שאין צריכים רק לשאת עיניהם איזה פעמים ולהעלות על מחשבתם להסתכל ולהכיר כבוד שמו ית' ואז יש להם הכרה בהשי"ת עד אין שיעור ואין ערך,

אבל האדם אין בכחו להכיר כבוד ה' כי אם אחר יגיעה רבה, ואחר כל היגיעות אשר יגע מה נחשב הכרתו כי קטן הוא, ולזה התרעמו על בריאת האדם שבמה נחשב הוא כי אם יעבוד ויפעול ויגע עצמו ביגיע כפיו הלא זעיר הוא כי האור שבא לו לאדם ע"י יגיעו זה נקרא זעיר אפין,

אכן אחר שמל אברהם אבינו א"ע אז באו ליהנות מסעודתו של אברהם דזעיר אפין כדאיתא בזה"ק (וירא ק"ב) בגין שמסטרא דאברהם אכלי לעילא. כי המלאכים אף שבא להם בנקל ההכרה להכיר כי כל הארץ מלאה כבודו אבל אין בכחם להפוך ולעשות מחשך אור ולהמשיך נהורא עילאה לתוך ההעלם וההסתר זאת אין בהם רק יודעים הם שזה הוא אור וזה חשך אבל אברהם אבינו כאשר הסיר מאתו הערלה אז עשה מהחושך אור.

שיחת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פסוק ג' וט"ו) וע"כ שהיה בזה ענין הכנסת אורחים באופן אחר, (משא"כ ענין הכנסת האורחים של לוט להמלאכים היה לזכותו במצוה כדי שינצל (עיין רמב"ו י"ט ג') ולא ידע אז כלל שהם מלאכים).

כי מתחלה בראשית בריאת העולם קטרגו המלאכים על בריאת האדם ואמרו מה אנוש כי תזכרנו כדאיתא (בראשית רבה ה) **כי באמת אין דמיון וערך להכרת כבוד שמים שהמלאכים מכירין להכרה שבני אדם יושבי חושך מכירין.** וכדאיתא (חולין צא): **שמזכירין את השם אחר שלש תיבות וכדאיתא ג"כ** (ברכות ד): **מיכאל באחת וגבריאל בשתים ואליהו בארבע, היינו שאין צריכים רק לשאת עיניהם איזה פעמים ולהעלות על מחשבתם להסתכל ולהכיר כבוד שמו ית' ואז יש להם הכרה בהשי"ת עד אין שיעור ואין ערך, אבל האדם אין בכחו להכיר כבוד ה' כי אם אחר יגיעה רבה, ואחר כל היגיעות אשר יגע מה נחשב הכרתו כי קטן הוא, ולזה התרעמו על בריאת האדם שבמה נחשב הוא כי**

וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו, הענין שבאו המלאכים אצל אברהם אבינו ע"ה אחר שמל עצמו,

אחר מילת אברהם נתגלה גודל מעלת האדם יותר על המלאכים, במה שיכול לברר את החושך לאור, ולזה באו המלאכים להשתתף בסעודתו של אברהם אבינו

וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו, הענין שבאו המלאכים אצל אברהם אבינו ע"ה אחר שמל עצמו: כי זה הפעם הראשונה (אולי גם היחידה) שמלאכים באו אל בן אדם בצורה של קבלה ממנו דהיינו להתארח אצלו באכילה שתיה ולינה, וזה ענין מיוחד מאד, ורבותינו ז"ל דרשו שאאע"ה עמד פתח האוהל כדי להכניס אורחים ולזה שלח אליו הקב"ה את המלאכים בדמות אדם, אבל גם בזה צריך ביאור למה הוצרך לזה דווקא מלאכים וגם שהרי ידע אברהם אבינו שהם מלאכים (עיין רמב"ו

אם יעבוד ויפעול וייגע עצמו ביגיע כפיו הלא זעיר הוא כי האור שבא לו לאדם ע"י יגיעו זה נקרא זעיר אפין:

דהרי האדם באשר הוא אדם כל תפיסתו והכרתו הוא על פי מערכת חושיו ורצונותיו והקורות אותו, והכרת ה' אינו בטבע השגתם רק ביגיעה ועמל היפך טבעם וגם אז השגתם והכרתם היא חלקית ומוגבלת, כל אחד עפ"י אופן מערכת נפשו המוגבלת הנתונה בתוך החומר ובהשגתו המוגבלת והנמוכה ואין זה השגה והכרה מבוררת בערך השגת המלאכים שכל מציאותם היא אלוקית ואין להם חומריות ומסך החושך המחשיך ומציאות עצמית נפרדת בכח הבחירה משלהם (שזהו עצם ענין הסתר אור ה' וההתחלקות והנפרדות להכרה מנותקת משלה בלתי יודעת מאין באה, יוצרה ובוראה) ומצד זה הנה אין ערך לבריאת האדם בעולם זה גם אל רום תוקף השגת והכרת ה' אשר לו כי אין לזה ערך ואיכות אמיתית ביחס להכרת אמת מושלמת אשר למלאכים אשר כל צורתם וטבעם היא שירות אליו בהכרה מבוררת.

כי אמנם האדם באשר הוא בעל בחירה ובלתי עומד לפני ה' בטבע בריאתו רק עומד במקום הסתר וחושך, מצד זה אין לו ערך חשיבות ביחס אל המלאכים, אבל אמנם זה עצמו אשר נתונים בתוך ההסתר היא באשר שהם יכולים וצריכים להפוך את החושך לאור שזה מטרת העולם והאדם וזהו הכבוד שמים הגדול אשר יצא מבריאת העולם והאדם וזהו הכבוד שמים הגדול אשר יצא מבריאת ההסתר והחושך, והאדם (היינו בני ישראל הקרויים אדם) באשר בשורש הוא גדול יותר מהמלאכים לכך יכול להכנס אל ההסתר ולגלות בו אור, משא"כ המלאכים שאין בהם חפץ ורצון מהשי"ת שיעבדו מכוחם להרבות כבוד שמים ואין בהם היכולת לגלות אור במקום חושך והסתר ולהפוך מרירו למתיקא, (וזה עומק כח הבחירה הנפרדת אל עצמה כי כאשר היא מסוגלת לקלקל ולהחשיך אור בכח יצה"ר כן יכול להאיר את החושך).

וזה העניין נתגלה אצל אברהם אבינו אחר ברית המילה שהו"ע הסרת המסך והרע החופפים על אורו הגדול, כי בעצם ובמהות הנה האדם הוא גדול ואור בהיר יותר מהמלאכים כנ"ל רק שהמסכים והקליפות המחשיכים חופפים עליו ומכסים את בהירות השגתו, ועבודת האדם הוא להסיר את ההסתרות ולגלות את בהירות אורו בפרט (וכן ענין עבודה זו בכלליות העולם לגלות אור ה' ולהפוך החושך לאור כנ"ל). ולכך אחר ברית המילה אשר נתגלה אורו הגדול אשר היו טמונים בו ואשר ע"י עבודתו נתגלו, אז נתודע ונתברר אל המלאכים כי האדם הוא מרכז ותכלית היצירה שעל ידו מתגלה כבוד שמים אשר היה שם נסתר וחשוך מתחילה, והוא הוא הנבחר להשלים צורת הבריאה להביא בהירות השמים אל הארץ אף כי הרקיע מתוח ביניהם והארץ נתן לבני אדם שוכני בתי חומר.

אכן אחר שמל אברהם אבינו א"ע אז באו ליהנות מסעודתו של אברהם דזעיר אפין כדאיתא בזה"ק (וירא ק"ב) בגין שמסטר אברהם אכלי לעילא. כי המלאכים אף שבא להם בנקל ההכרה להכיר כי כל הארץ מלאה כבודו אבל אין בכחם להפוך ולעשות מחשך אור ולהמשיך נהורא עילאה לתוך ההעלם וההסתר זאת אין בהם רק יודעים הם שזה הוא אור וזה חשך אבל אברהם אבינו כאשר הסיר מאתו הערלה אז עשה מהחושך אור.

כי כל עוד שהערלה דבוקה באדם אז הם סגורים וכלואים כל האורות מהאדם אבל כאשר האדם מסיר מאתו הערלה אז מתגלים אליו כל האורות מיד, ואברהם עשה ארץ שמים שגילה

אור ית' על כנפות הארץ כמו שאור שכנית עוזו בגבהי מרומים כן המשיך האור לעולם הזה.

וכדאיתא בתיקונים (תיקון כב דף סה) "מי יעלה לנו השמימה ראשי תיבות מילה וסופי תיבות הוי"ה שע"י המילה נתגלה האור ונעשה מארץ חושך כמו שמים הזכים ובהירים וכדאיתא ג"כ בזה"ק (לך צה): דאתגליא ב'י י רשימו קדישא, מה שאין כן בהמלאכים שאין יודעין רק מה שנמסר להם למנדע כדאיתא בזה"ק (וירא קא): וכאשר יפתח להם השי"ת מעט אור אז הוא בכחם להגדיל ולהרחיב זה האור עד אין שיעור, וכדאיתא (בראשית רבה י) אין לך כל עשב שאין לו מזל ברקיע שמכה בו ואומר לו גדל.

וכל זה הוא רק אחר שמתחיל להצמיח מעט אז המזל מגדלו אבל זאת אין בכח המזל לעשות מדומם צומח שהוא יצמיח העשב אבל הצורת אדם ע"י אכילתו שמכניס במעיו ועובד בזה הכח את השי"ת אז הוא מהפך הדומם ועושה מהדומם ומהצומח ומהחי בחינת מדבר כדאיתא (ויקרא רבה ב) כי מדי דברי בו די דבורי שנתתי בו היינו כח התפלה שניתן באדם, וזה הוא עיקר כוונת האכילה, וכאשר ראו המלאכים גודל הכח שנמצא באברהם אבינו ע"ה בקשו גם הם ליהנות מסעודה כזו שהוא מבחינת זעיר אפין:

ענין זה מבואר בס"ק אשר שלימות תכלית האכילה הוא כדוגמת הקרבנות להביא את הדומם והצומח והחי להתכלל לתוך האדם המדבר אשר אך בו ניתנה לדעת את ה', והוא הנבחר לעמוד לפני ה' פנים בפנים בהכרה בהירה, ותכלית כל הנוצר והתבררותם הוא בהתכללותם בתוך האדם להתהפך לצורת האדם המכיר את בוראו לבוא לפני ה' פנים בפנים שזהו כח המדבר שהוא ענין התפילה והדיבור לפני ה', והוא תכלית הבריאה להתיחד הנבראים בבוראם ולהחזיר את הכל אליו,

ויכולת התהפכות זו להביא את הכוחות הסתומים הנמוכים להתכלל הדומם והצומח והחי לתכלית שלימות בחי' אדם מדבר ולהביא את כבוד ה' בכל הארץ זה רק ביכולת האדם בכח בחירתו להפוך חושך לאור, מה שאין בתפקיד ובכח המלאכים כלל, ובענין זה רצו המלאכים בחיבת הקודש להשתתף וליהנות להיות להם שייכות לענין זה אשר הוא השתכללות הבריאה להאיר חלקי חושך לקרב את הכוחות הנפרדים ליחודא שלים פנים בפנים מה שאין להם כח ואפשרות והשגה כלל,

ולזה באו להשתתף בסעודת אברהם - עבודת התקרבות כל חלקי החושך והנפרדים להחזירם אל שורשם באור ה', ועבודת האדם והכרתו אף כי היא מוגבלת ומקוטעת (באשר אינו עומד בהירות הרוחניות בלא יצר הרע כמלאכים ויש לו רצון ותפיסה משלו) והשגתו קטנה ומעוטה בלתי חשובה, אבל רק על ידו בעבודתו והכרתו הקטנה מתגלה כבודו בארץ ומתברר אור ה' בעולם אף במקום שלא היה מקודם כלל וזה אך חלק וכח האדם בכח עבודתו בעלמא דפירודא ודווקא ע"י הסתרת בהירות האור ועבודה במקום חושך ששם דווקא אפשרות להפוך לאור, אבל המלאכים אין להם שייכות לזה ושרוים תמיד במקום אור, ובהכרה בהירה ושלמה ובלא אפשרות חטא, ודעת הכרת גודל מעלת ישראל וגודל כוחם להפוך חושך לאור, אז רוצים להתכלל והשתתף בעבודת ישראל.

דברי תורה והסידור

ניצוצי חיזוק והתרוממות במשנתו של האי חסידא ופרישא
הגאון הצדיק רבי אהרן מרדכי רוטנער זצוק"ל

פרשת
וידא
תשפ"ד

עובדין דאהרן

מה שסיפר ממה שראה במחיצת מרן
מבעלזא זי"ע (נכתב ע"י הרה"ג רבי יהודה
טרייסל בראנסדורפר שליט"א)

א) סיפר שאיתרע כמה פעמים
שהפציר רא"מ במרן ז"ל שיאכל
סעודת הערב, (וזמן סעודה ה' בכל לילה כמה
שעות אחר חצות), אבל מרן ז"ל לא רצה,
פעם אמר לו מרן ז"ל "וועסט זען אז
איך וועל מיך פילען גוט" ולא אכל,
וכן ה' שלמחרתו ה' א לעבעדיגע
טאג.

פע"א אמר לו מרן ז"ל כשטען
לפניו שיאכל, בלשו"ק: איך בין דער
בעלזער רב. וכמובן שהפסיק רא"מ
תיכף עם הפצרותיו.

ב) סיפר שלפני החופה של כ"ק
הה"צ רבי אברהמלע מבערגסאס ז"ל,
שמרן ז"ל ה' מסדר קידושין, וצוה
עליו להביא שו"ע אבן העזר, ולא
ה' נמצא בבית מרן, ושאל השו"ע
מאת ר' בעריש אורטנער ז"ל, והביאו
למרן ז"ל, שפתחו ועבר במהירות
"געבלעטערט" בהל' קידושין, ותיכף
יצא להחופה.

לפני החופה אמר אז מרן ז"ל לרבי
של' פויגל ז"ל דער חתן גייט נישט
צום באדעקען.

ג) סיפר שבימי השבעה לאחר
הסתלקות הגה"צ מבילגרייא ז"ל
ה' מרן ז"ל אומר להמנחמים על
אחיו, "ער איז געווען א שטיק גדול
בישראל".

בליל שבת שבתוך השבעה כשאמר
מרן ז"ל רבון כל העולמים, קודם
שאמר אדון כל הנשמות, עמד דבוק
בשרעפיו לערך רבע שעה, ואח"כ
אמר בקול רם, אדון כל הנשמות.

בכל שנה ביום היא"צ כ"ה חשון
נתנו תיקון ומרן איחל כדרכו, די
נשמה זאהל האבען אן עלי, ובשנת
תשי"ז הוסיף מרן זכותו יגן עלינו.

עובדות והנהגות

עבורו והיא גורמת לנזקים בעורו וצריך
להחליפה עם מזרון מסוים העשויה באופן
שלא יזיק, אמנם כשחזרו אל אביהם יום או
ימיים אחד שמו הדבר על לבם ראו שהענין
סודר כבר על הצד היותר טוב, וסיפר להם
אביהם שרבינו ז"ל בא לבקרו והבחין ג"כ
בענין הנ"ל ומיד סידר את הדבר בלא אומר
ובלא דברים אלא בהצנע לכת ובזריזות
כדרכו בקודש בכל הענינים.

ה. פעם אמר לו סופר א' שכתב סת"ם
ע"פ כוונות האר"י הק' שבתפילין דר"ת
א"א לכותבם עפ"י כוונות האר"י הק', אמר
רבינו שאין שייך לומר כן, ואם יש עליהם
כוונות מהאר"י וודאי יש דרך איך לכותבם,
ונסע עם הסופר הנ"ל במשך ג' ימים לכו"כ
סופרים עד שמצאו סופר שמצא את הדרך
איך לכתוב תפילין דר"ת ג"כ ע"פ האר"י הק'
(ואצ"ל שאח"כ שילם להסופר את שכר הבטלה שביטל
בעת שנסע עמו כנ"ל).

ו. רבינו התרעם על שהבחורים בישיבה
מסוימת אינם מקפידים דיים על סעודת
מלוה דמלכא, אמר לו בחור א' ומה בכך
הרי אין חיוב מעיקר הדין ליטול ידיים
דוקא למלוה מלכא ואפשר לצאת אף ע"י
אכילת מזונות, אמר לו רבינו, כשהיינו
בהלאגער היה סכנת נפשות לאכול שלא
בשעה שקצבו הרשעים לאכילה, משום
שאם היו הרשעים רואים שיש לו מאכלים
חוץ ממה שחילקו הם, היו יכולים לחשוד
בגניבה והיו יכולים להרוג ח"ו על 'עבירה'
מעין זאת, אמנם במוצש"ק הרי צריך
לאכול מלוה מלכה ע"כ לקחתי כמה
עשבים ועליתי על אילן ושם אכלתי את
העשבים לשם סעודת דוד מלכא משיחא,
וסיים רבינו, און דא ס'איז הא ווארעמע
בולקעס און איך זע אז מזואשט זיך נישט
צורייסט עם מיר דאס הארץ (אם יש לחמניה
חמה ולא נוטלים ידים למלוה מלכה זה קורע לי את הלב).

אחד מהענינים שניטלו מאתנו בפטירת
רבינו זצ"ל היה המושג של ביטול גמור בכל
עניני הגוף והעוה"ז כלפי כל מצוה ומנהג,
אשר אצל רבינו ז"ל לא היה שייך עיכוב
מעניני הגוף כשבא לעשות מצוה או מנהג
ונביא בענין זה כמה עובדות בס"ד.

א. אחר המלחמה הקשה כאשר התנחמו
הפליטים זה עם זה מן המאורעות הקשות
אשר עברו עליהם, התקרב רבינו אל
הרה"ק ר' הערשעל מספינקא זי"ע, בתוך
ימי שהותם יחד באחת מן המקומות אשר
נתקבצו הפליטים יחד זכה ר' הערשעל זי"ע
לבוא בקשר נישואין עם מחברתו בקודש,
(ולא זו אף זו אלא העומד מצד הכלה היה אחיו גאב"ד
חליסה באשר אשת ר' הערשעל היתה גיטתו מזו"ר),
וכששאלו אחר שנים רבות את רבינו אם
השתתף בשמחת החתונה השיב בפשטות
שוודאי לא היה שם כמנהג חסידי בעלזא
שבחורים אינם משתתפים בשמחות
נישואין.

ב. בימי זקנותו כאשר היה פקיעא שמיה
בכל קצוות תבל היה יכול להיות שכאשר
ראה ילד קטן לוקח מיסט זעקל היה נוטלו
ממנו ומכניסו בעצמו להאשפה הגדולה ולא
ראה בזה שום פחיתות הכבוד וכדו'.

ג. סיפר הג' ר' מתיתי דייטש שליט"א
אב"ד רמת שלמה שפעם אחת בליל ש"ק
נכנס לבית רבינו וראה איך שלומד בספה"ק
סידורו של שבת שעה ארוכה עוד קודם
שקידשו על הכוס, שאל ר' מתיתי מרבינו,
די בחורים זענען דאך הונגעריג (כלומר מאריך
כ"כ לפני קידוש), התחיל רבינו להתלהב, איך
אפשר לעשות קידוש לפני שלומדים
סידורו של שבת ולא אבה לשמוע את
טענותיו של הרב הנ"ל בשו"א.

ד. סיפר א' מגדולי רה"י מעדת הליטאים
שאביו היה שרוי בחולי תקופה מסוימת,
והבנים הבחינו שהמזרון הרגיל אינה טוב

ז. כידוע היה רבינו לומד בכל שבוע את כל האלשיך על הפרשה, וזאת משום שהה"ק מבעלזא זי"ע המליץ לו על הלימוד הזה, ומאז עד סוף ימיו לא נטש את הלימוד, ואף אם לא למד את האלשיך בפנים עכ"פ היה חוזר בע"פ את דיבוריו הק' של האלשיך על הפרשה.

ה. ראו עליו בבירור שהתיירא רק מהבית"ש אבל שאר הפחדים שמתפחדים מהם בני תמותה לא שם לבם להם ולכיוצא בהם כלל וכלל, לדוגמא תשמש מה שהלך לכותל המערבי מידי שבת בשבתו, והיה הולך דרך שער שכם, ולפעמים היו תקופות אשר הישמעלים היו בזמני חימום והיה פחד לילך שם ועכ"ז לא ביטל מנהגו והמשיך בדרכו זו עד שנותיו האחרונות, ואכן פעם אחת אמר לו אחד שהוא מתיירא להלך בין הישמאלים אמר לו רבינו, אם יש יראת שמים אין צריך להתיירא משום ענין גשמי.

ו. יצויין שפע"א כאשר הלך אל הכותל התלוו אליו כמה בחורים וכאשר הגיעו אל פרשת הדרכים שיכולים לילך דרך שער יפו או דרך שער שכם, פנה א' מן הבחורים לילך דרך שער יפו כי התיירא מלילך בשער שכם (או שהיה ע"פ ציווי הוריו) וכשראה רבינו שהוא אינו רוצה לילך בשער שכם שינה אף הוא מדרכו והלך יחד עם הבחור הנ"ל דרך שער יפו).

י. עוד העידו ה'דרייווערס' שנסע עמם, שבתקופת הקורונה היה כ"פ שרצה לנסוע להכותל ועפ"י חוקי המדינה לא התירו להיכנס אל הכותל, אבל הוא לא התייחס לזה כלל וראו כל פעם שבסוף פתחו לו השומרים את השערים והצליחו להיכנס שם.

יא. להשלמת הענין יש בנותן טעם להביא כאן נקודה מדברי ההספד שהספידו כ"ק אד"ש מתולדות יהודה בישיבת טשעבין הרמה.

ישנם אנשים החושבים שר' אהרן מרדכי זצ"ל לא הבין לחולשות הדור, כמו שראינו שהקפיד מאוד על ענינים דקים אשר הם למעלה ממדריגת בני דורינו (כאשר גינה, לדוגמה שתיית מים קרים אשר הם מקור התאווה), אמנם לדעתי יתכן לומר שרא"מ ידע היטב בחולשת אלא שלא רצה להכיר בו, ויבואר ע"פ הגמ' עה"פ מה ה"א שואל מעמך כ"א ליראה ומקשה הגמ' וכי יראה מילתא זוטרתא היא, ומתרצת אין לגבי

משה מילתא זוטרתא היא, ע"כ. ומקשים העולם דאה"נ לגבי משה מילתא זוטרתא היא אבל דבריו הלוא היו לכלל ישראל אשר לגבי כלל ישראל אין היראה מילתא זוטרתא ומאי אהני לן הא דגבי משה הווא מילתא זוטרתא, ואלא י"ל דהיא גופא הת' שכך היא דרכם של צדיקים לרומם את העם לרום מדריגתם, וזה היה הכוונה שכיוון משרע"ה בזה שהיקל את הענין, לעורר את העם שיהיה בעינים לדבר פשוט וכמילתא זוטרתא ליראה את ה'.

וע"ז הדרך יש לומר ג"כ כדרכו של רא"מ ז"ל שלאמיתו של דבר ידע והבין היטב החולשות בדור אבל בכל זאת אחז בדרכו דרך הצדיקים להוכיח את המקבלים וממנו ולהדריכם ללכת במדריגה יותר גבוהה ממדריגתם אשר ילכו בלא סיוע, ועי"ז רומם את תלמידיו והגביהם למדריגות גבוהות, ואף אם לא זכינו לילך ממש בדרכו בקודש בפרישות ובהתרוממות כפי מה שהוכיח הוא, עכ"ז מעלה גדולה היא לידע שישנם השגות למעלה ממדריגתינו ויש ענין להתרומם כ"כ עד שהדברים שהם היתר אצלינו יוכלו ג"כ בקדש עצמך מן המותר לך כאשר הנחילנו ר' אהרן מרכי וכנ"ל. (ע"כ מדברי ההספד ע"י כ"ק אד"ש מתולדות יהודה).

ובאמת כל הסובבים את רבינו ז"ל יוכלו לזכור איך שעם חריפותו ותוכחותיו היה יכול להיות רך כקנה ולהמתיק דבריו, וכן היה דרכו בשיעוריו בשל"ה הק' בישיבת טשעבין שבסיום דבריו היה ממליץ ואומר שבאמת רוצים ללמוד ולעבוד את ה', וצריך לידע שכמה שמתאמצים יותר היא חשיבות גדולה והיה מאציל מברכותיו על השומעים ומחזקם מכאן ולהבא.

ב. וכן כשהיה דורש לכלל בני הישיבה היה אומר דבריו באמירה רכה ומעורר לעבודת הבור"ש בדרכי נועם בדברי חיזוק.

ג. פע"א כשדיבר בימי ביה"ז לתלמידי הישיבה היו דבריו דברי חיזוק כנ"ל ובסוף דבריו רצה לעורר שתהא לימוד התורה עם המגבעת ואמר במתק לשונו, אבער למעג טראגן א הוט ביים לערנען.

ד. בענין חריפותו ותביעותיו הגדולות בעבודת ה', סיפר אברך, שהתלווה פעם אחת אל רבינו ובאמצע הילוכם הבחין רבינו במודעה על 'דיעטע' מסויימת, אמר

ד) סיפר ששמע מפ"ק של מרן ז"ל שזקיניו הק' הרה"ק רבי אהרן טשערנאבלער זי"ע אמר למרן מהר"ד ז"ל בימי שבתו על קעסט בבית אא"ז, דער טאטע (מרן מהר"י ז"ל) האט מיך געשריבען איך זאל דיך מקרב זיין, איך קען דיך נישט מקרב זיין, די זיצט אלץ אין לערנסט.

ה) עוד סיפר מרן ז"ל, שהרה"ק ר"א מטשערנאביל הי' נותן לאבי (מרן מהר"ד ז"ל) שיריים מהראש של הדגים, שבטשערנאביל הי' מניחים הרבה פעפער בהדגים, ובראש לא הניחו כ"כ הרבה פעפער, על כן כן נתן מהראש.

ו) סיפר ששמע מפ"ק של מרן ז"ל שבשלשה המנהג שמפסיקים באמצע הדרשה, בחור הבר מצוה, וחתן, וכן רב בדרשתו הראשונה, מ' לאזט עם נישט אויסרעדען מ' לאזט עם זאגען די קשיא אבער נישט דעם תירוץ.

והוסיף רא"מ ששמע מהגה"ה רבי הענין פאדווא ז"ל אב"ד לונדון, שמרן ז"ל אמר לו כן בעת הכנס בנו הרה"ג רבי יהושע העשיל שליט"א לעול המצוות, וכיון ששמע כן מפי מרן ז"ל, ע"כ כשנתמנה כרב בעיר לונדון, קרא לביתו שנים מחסידי בעלזא (הי' זה הרה"ח רבי יחזקאל ליפשיץ והגה"ה רבי אלימלך רומפלער ז"ל) ואמר לפניהם הדרשה וביקשם שישירו להפסיקו, כדי לקיים את מאמר מרן ז"ל להפסיק בדרשה הראשונה.

רבינו בקפידה, אנשים חושבים כל היום על עסן און פרעסן, אמר לו האברך הלוא הדיעטע היא דרך איך למעט באכילה וא"כ מה קפידתו, אמר רבינו, איש זה אכל אכילה גסה כל ימיו ועכשיו אמר לו הרופא שאם לא יעשה שינוי באכילתו ימות, נמצא א"כ שכל ענין הדיעטע היא כדי שיוכל להמשיך לחיות כמגושם.

ט. עוד בענין זה, אמר פעם בדרך צחות דלכא' יש להקשות, הרי שינה היא א' משישים במיתה ואנשי העולם אוהבים מאוד את השינה, וא"כ מפני מה אינם רוצים למות, הרי מיתה הוא שישים פעמים שינה, ות' ווייל דעמאלטס וועלן זיי נישט קענען עסן (כי אז כבר לא יוכלו לאכול).

גליון שוקהבת מנחם

גליון מג

פרשת
וירא
תשפ"ד

פניני תורה וחסידות מאת כ"ק הרב הצדיק
רבי מנחם מונדרער אדמו"ר מקאסוב זצוק"ל

מעלת מצוות הכנסת אורחים

בש"ה הק' בפרשתן איתא על ענין מצות

הכנסת אורחים, כי מלבד שהיא מעלה גדולה ממעלות המידות כפי שרואים שהתורה האריכה בסיפור הכנסת אורחים של אברהם אבינו, וכדאיתא בגמ' שכל מה שעשה אברהם בעצמו לאורחים, עשה כן הקב"ה לבניו בעצמו, ומה שעשה על ידי שליח כגון יוקח נא מעט מים וגו' עשה הקב"ה גם כן על ידי שליח, עוד ענין יש בה לקיים מצות 'הולכת בדרכיו' כי הקב"ה מוקיים מצוה זו בכל עת ורגע, שמכניס את בריותיו בעולמו וזן ומפרנס ומכלכל אותם בהשפעות טובות, ואילו לא היה משפיע עליהם ברגע כמימרא היה העולם אבד.

הידורי המצוה

יש כמה וכמה דרכים במצוות הכנסת אורחים, היו צדיקים שאוהבים לעשות חסד, אבל ממתנינים לראות שאכן נזקקים לזה, אבל מדריגה גדולה מזו היא דרך הצדיקים שנפשם צמאה ומייחלת בכל עת לעשות חסד ורודפים אחריו בכל כוחם, ובראותם איזה אדם שזקוק לעזרה תיכף רצים לקראתו ומתחננים אליו שיניח להם לעזור לו, ותמיד מטכסים עצות ותחבולות איך להנעים לזולת עד שלא ירגיש כלל שעשו לו טובה, ואדרבה יסבור שהוא עושה טובה עמהם, וכמו שראינו אצל אברהם אבינו (רש"י ד"ה כחום היום, ב"מ פ, ב) שמתחילה הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו, אך משראה שנצטער והביא לו את המלאכים, מיד 'וירץ לקראתם' (י"ח, ב) שרץ ורדף אחריהם והתחנן בפניהם שלא יעברו מבלי שיכנסו קודם לביתו, ולא נח ולא שקט עד שהאכלים והשקם ברוח נדיבה, ועמל בעצמו ובגופו, וכמו שאיתא בחז"ל כנ"ל שהקב"ה החשיב במיוחד מה שעשה בזה כמו ידיו.²

בתוס' (ב"מ מ, א) כתבו

בשם הירושלמי שהעכברים רשעים הם דלא דיים שהם אוכלים דבר שאינו שלהם, אלא שעוד מזמנים את שאר העכברים לאכול עמהם. אם כן התיקון לרשעים הוא גם בדרך זה, לקנות אוכל ולקרוא לאורחים לאכול עמו.

פעם בא אלי אחד מראשי הישיבות פה בעיה"ק והתרעם עלי שאני גורם ומכשיל את תלמידי לאחר זמן התפילה, כי מאחר שהם יודעים שאצל 'מונדרר' אפשר לסעוד סעודות שבת עד השעות המאוחרות ביום, אינם ממהרים לקום בבוקר ומתפללים מאוחר... (בימים ההם לא היה כלל דבר כזה בירושלים עיה"ק סעודות שב"ק לבחורים אלא הבחורים שלא גרו בעיה"ק סעדו בישיבה, ובי"ה אכשר דרא כהיום נפוץ מאוד מצווה נשגבה זו), עניתי לו, כל אחד צריך לעשות את תפקידו הוא, אתה תעשה את התפקיד שלך ואני אעשה את התפקיד שלי...¹ אתה עושה את תפקידך כראוי לדאוג שהבחורים לא יקימו מאוחר, ואני אעשה את התפקיד שלי, שגם מי שאיחר יהיה לו היכן לאכול...²

גדולה הכנסת אורחים פשוטים

הרבי הרה"ק האמרי חיים זי"ע היה מספר בשם זקנו הרה"ק האהבת שלום זי"ע, כי פעם כשנסע הרה"ק מראפשיץ זי"ע לשבות בצל רבו הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע ועוד לא נתפרסם כאיש קדוש, גבר השלג והכפור ונתעכב בנסיעה, וכאשר נוכח לראות שפעמי השבת קרבים ובאים והדרך עודנו רחוקה, נאלץ להיכנס לאחד הכפרים הסמוכים וביירר היכן דר איזה יהודי שיוכל לשהות אצלו בשבת. כאשר דפק על דלתו היהודי וסיפר לו את צרתו וביקש ממנו שיאיל נא להכניסו בביתו, אמר לו הלה, אמנם אין לי ברירה ואי אפשר להשאיר אותך בחוץ, אבל לא אתן לך כי אם איזה חדר קטן ששם תשבות במשך השבת ותו לא.³

פניני מנחם

א. מוצ"ה הגה"צ רבי דוד אריה בריזל זצ"ל היה אומר, אם יבואו לספר לי שאחד מהצאצאים שלי זכה בפייס שהוא שווה סכום כסף ענק מאוד, עדיין לא יסיס הדבר שמחה עבורי, אמנם כאשר אשמע שאחד מנכדיי מכניס אורחים בביתו ונותן להם לאכול, זו תהיה עבורי בשורה טובה והדבר יגרום לי שמחה עצומה.

ב. סיפר הרה"ק רבי יהודה'לע זי"ע, כי זקנו הרה"ק העטרת ישועה מדז'יקוב זי"ע החל פעם לטרוח בעצמו ועמד וחילק הקערות לכל אורח ואורח ששהו במחיצתו, וכאשר שאלוהו תלמידיו מה יום מיומיי סיפר, שבלילה נתגלה אליו זקן נשוא פנים [אאע"ה] והוכיחו מדוע אינו מתנהג עם האורחים כפי שהוא היה נוהג לטרוח בגופו, ולכן מאז הקפיד לקיים מצוה זו בעצמו, וגם כשלא היה בקו הבריאות הקפיד על כך מאד, עד כדי כך שפעם אחר גמר עבודת הקודש נפל למיטתו באפיסת הכוחות. דרכו בקודש של הרה"ק בעל עטרת ישועה מדז'יקוב זי"ע היתה שהיה מסתובב בבית מדרשו בין האורחים יחד עם משמשו, והיה דואג שכל אורח ואורח יקבל מנה הראויה לו האהובה אליו, והיה בכל אורח אומר למשמשו זה אוהב את שוק של בשר, ההוא אוהב ראש של דג וכדו' כל דאגתו היתה נתונה איזה אוכל ליתן לאורחיו.

כמו"כ הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע היה מהדר במצוות הכנסת אורחים באופן נפלא, וייסד בבית מדרשו הכנסת אורחים לכל דכפין, ובכלל כל ביתו היתה פתוח לרווחה לכל מיני אורחי פרחי ולא היה לו כלל חדר מיוחד לעצמו, (וכוונתי איך שהרה"ק ר' יהודה'לע היה מפליא זאת במיוחד שר' איציק'ל אינו צריך לשום פרטיות לשבת ולעסוק בעבודת קדשו, אלא יושב בחדר אחד עם כל ההלך ילך של האורחים ושם עורך עבודתו בקודש.) וכן המשיך אחריו הרה"ק רבי יענקל'ע זי"ע, שהיה טורח בגופו להתעסק במצוה גדולה זו, ולא היה במציאות שאדם יכנס שם ויצא משם רעב. רבי איציק'ל היה אומר שאינו חושש לא מבית האסורים ולא מיסורים ולא משום דבר בעולם, כי אם מאנחה אחת של עניי ישראל שאין לו מה לאכול. והיה אומר בשם הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע, ששאל מדוע לא נזכר בתורה מצוות הכנסת אורחים אלא באברהם אבינו, והרי ודאי גם יצחק ויעקב אבינו ע"ה קיימו מצוות הכנסת אורחים. אלא משום שיצחק ויעקב קיימו המצוה על ידי הגבאים, ואברהם אבינו טרח בעצמו.

הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע היה מספר על אביו הרה"ק ר' אלטר'ל מדז'יקוב זי"ע שפעם בא אורח לבית אביו שהיה גר אז בטארנא, ורצו המשמשים להציע לו מטה, יצא ואמר למשמשי שלא יציעו בשו"א את המטה כי רצונו להתעסק בעצמו, במצוה זו, ואכן הציע לו את המטה בעצמו

ג. דירתו יתה שייד מקודם לכ"ק הגה"ק ר' משה אריה פריינד זצוק"ל גאב"ד ירושלים, אח"כ קיבל דירה ממוסדות סאטמאר בירושלים ששימש שם כראש הישיבה, ומכר לי הדירה, בשעת מסירת המפתחות אמר לי שהדירה הזאת מסוגלת להכנסת אורחים, ואכן בי"ה נתקיימה הסגולה.

ד. מעשה פלא אירע פעם בענין זה, כשאחד מראשי הישיבות העיר לי כדבר הזה שמאחר שמוכן להם סעודה בשעה מאוחרת אינם מקדימים להשכים, ונמצא הנני 'מכשיל' אותם באיחור השכמת הבוקר, וחכמתי בדעתי, ואמרת לי, הבה נמתין עוד שבת אחת ואח"כ נתיישב בדבר. בשבת הבאה בשעה ארבע אחה"צ הגיעו כמה בחורים מיישיבת בעלזא ובקשו לסעוד סעודת השבת, כמוכן שהגישו להם כל צרכי הסעודה, אך אח"כ רמז להם אחד מבני הבית שהוא מתפלא עליהם שרק עכשיו גמרו התפלה. סיפרו לו הבחורים, שבליל שבת באמצע עריכת השולחן נפל אחד הבחורים מהפארענצ'עס ונפצע, וליוו אותו לבית החולים ושהו עמו עד שסיימו לטפל בו בשעות המאוחרות בבוקר, ורק אח"כ חזרו לעיר ופנו להתפלל. והיתה לי מיד תשובה ניצחת בפי שהרי לנו הוכחה וסימן מן השמים שעלי להמשיך במלאכת הקודש ולדאוג לגשמיות של הלה מבלי לחשוב חשבונותיו הרחניים...

ה. שמעתי מליצה נאה בשם צדיקים טעם הדבר מפני מה זכה אות 'צדיק' שיקראו אותו בשם נאה כזה... משום שהאות צדי"ק נושא על גבו יוד, והקשו השואלים הרי גם האות אל"ף נושא על גביו יו"ד, ומפני מה אינו נקרא על בשם צדיק, ותירצו מפני שבו בזמן שהאל"ף נושא על גבו יהודי הרי דורך על יו"ד אחר בינתים, וא"כ לא שווה כל עזרתו לזולת כאשר בוחר הוא לעצמו איזה יהודים לשאת ועל איזה יש לדרוך בינתים...

וכך הוה שכל משך השבת הניח את הרה"ק מראפשיין בחדר הצדדי ונתן לו רק פת חריבה ומים במשורה, ובחדר השני ערך את הסעודה עם משפחתו עם כל טוב כיד המלך. אחר השבת כשהגיע לרבו החווה, פעל אצלו שיסע עמו לאותו הכפר, וכראות הבעה"ב את החווה, תיכף רץ לקראתו וחילה את פניו שיעתר לבקשתו ויסור לביתו, והסכים החווה והבעה"ב הכניסו בכבוד גדול ויעש לו משתה גדול כראוי.

באמצע הסעודה שאל הרה"ק מראפשיין זי"ע את רבו, הרי גם לוט הכניס אורחים כמו אברהם אבינו, כדכתיב 'וירא לוט וירץ לקראתם וגו' ולינו ורחצו רגליכם וגו' ויעש להם משתה ומצות אפה ויאכלו' ומדוע אם כן רק את אברהם מכניס כצדיק ואילו את לוט מכניס כשיכור. אמר לו החווה, נו, השב אתה, אמר הרה"ק מראפשיין זי"ע, אצל לוט כתיב תיכף בתחילה שנראו כמלאכים (שם, יט) 'ויבואו שני המלאכים', ומלאכים כל אחד חפץ להכניס בביתו, אך אצל אברהם אבינו כתיב (יה, ב) 'והנה שלשה אנשים נצבים עליו' ובגמ' (ב"מ פו, ב) איתא דכסבור היה שהם ערביים, ובכל זאת הכניסם לביתם וזהו הרבותא. ותיכף יצאו יחד מביתו של הבעה"ב.

ולמעשה כך רואים גם כן במעשה סדום שיש להתבונן הרבה במדרגתו הנשגבה של אברהם אבינו ע"ה בתפילותיו על סדום ועמורה, שהרי אברהם היה עמוד החסד בעולם, ובודאי לא סבל את הרשעים האלה שהיו מנוגדים אליו בהיפך הגמור, וכמו שכתוב בתורה (ג, יג) 'רעים וחטאים לה' מאד' וכמובא בגמ' איך שריחקו כל רמז ונדנדו של חסד וזה היה סדום מקור הרשעות, ועם כל זה לא נמנע מלהתפלל עליהם ולהמליץ עליהם בכל כוחו לפני הקב"ה, והדבר הוא כי כאשר מגיע לדאוג לגשמיות של השני אין לנו לעשות שום חשבונות מי הוא וההאם ראוי הוא באמת לפי ערכו לקבל הטובה, צדיקים היו אומרים הגשמיות של הזולת זהו הרוחניות שלי, דהיינו יש לשים לב בעיקר על צרכי השני'.

נסיון העקידה - לחיות על קידוש ה'

בסה"ק פרי הארץ הקשה מדוע מתייחס נסיון העקידה על שמו של

אברהם אבינו ולא על שמו של יצחק אבינו, שהרי לכאורה עיקר הנסיון היה של יצחק עצמו שנעקד על גבי המזבח. ומבאר דהגם שהנסיון למות על קידוש ה' הוא נסיון גדול נורא עד מאד, גדולה ממנו הנסיון לחיות באמונה שלימה ושלא להרהר אחר גזירותיו ית"ש. כי בשלמא יצחק אבינו ידע שישחטוהו לרגע אחד ומכאן והלאה הרי הוא מרוצה כעולה ריח ניחוח אשה לה', אבל אברהם אבינו הרי היה עתיד להשאר לחיות אח"כ לבדו ללא בנו מחמדו, וכדאיתא במדרש שיצחק אבינו בכה על צערן של אביו שיפקד ממנו בנו, שזהו צער גדול מנשוא, ואעפ"כ היה מוכן למסור נפשו להשי"ת בחיים חיותו ולא נפגמה אמונתו בבוראו.

ידועים דבריו הק' של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע בצעטיל קטן, שהענין הראשון בעבודת ה' היא ענין קבלת המסירות נפש על עצמו מדי יום ביומו, וכלשון קדשו "שידמה בנפשו ויציר במחשבתו כאלו אש גדול ונורא בוער לפניו עד לב השמים והוא בשביל קדושת השי"ת שובר את טבעו ומפיל את עצמו להאש על קידוש השי"ת, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ועוד יכוין, אם יענו אותו כל אומות העולם בכל עינים קשים ויפשוטו עורו מבשרו להכחיש ח"ו ביחודו יסבול כל היסורים ולא יודה להם ח"ו ויציר בדעתו ומחשבתו כאלו עושין לו כנ"ל, ובזה יקיים חיוב קריאת שמע כדן".

צדיקים אמרו על מה שמקובל (אוהל אלימלך, אות רסא) **שהרה"ק רבי ר' אלימלך** הבטיח כי כל איש אשר יבא על קברו לא ימות בלא תשובה. שגדול מזה הזוכה לקיים דבריו הק' בצעטיל קטן שאז גם לא יחיה בלא תשובה, שמדרגה זו לחיות תמיד בתשובה גבוהה יותר מאשר למות בתשובה.

זכורני עוד בימי בחרותנו כשזכינו לישב יחד בחבורת מרעים בלילי עם אחד מזקני החסידים המשב"ק הרה"ח רבי דוד פישבאך ע"ה, והשריש בקרבנו לחזור ולשנן דבריו הק' הנ"ל של הרה"ק הנועם אלימלך זי"ע, שהוא אחד מיסודי החסידות, כי מבלעדי זה אי אפשר לבוא לידי השגה כלשהו, ועם זה אפשר להגיע גבוה מעל גבוה. והיא שעמדה לאבותינו ולנו להחזיק עצמם באמונה שלימה בכל הדורות.

פניני מנחם

1/ הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע היה מספר שפעם אחת הגיע עשיר גדול לגראסוואדיין וראה איך שהחסיד הנודע ר' מרדכי חנא זצ"ל פוסע אליו וניגש אל הגביר, וכולם התפלאו איזה ענינים יש להחסיד לסדר עם הגביר, ור' מרדכי חנא שאל את הגביר האם אתה בא מוויען? משענה לו בחיוב, שאל את הגביר האם אפשר לקנות שם משקפיים. אמר לו הגביר בתמהון, בוודאי אפשר לקנות שם שהרי וויען היתה עיר גדול, ענה לו ר' מרדכי חנא אני איני צריך למשקפיים רגילים אלא במשקפיים כאלו שאפשר לראות בם המעלות של הזולת והחסרונות של עצמו, כאלו משקפיים הנני מבקש לקנות.

2/ אצל הרה"ק הצמח צדיק זי"ע היה אחד מגדולי החסידים הרה"ח רבי יצחק דוד פוקס ע"ה (אבי הרה"ח רבי מרדכי חנא ע"ה), שהרבי הרה"ק האמרי חיים זי"ע היה אומר עליו שטירה את כל יהודי מארמרוש, כי היה נוהג לנסוע לשבות בשב"ק בכפרים ועירות נידחים ואסף את אנשי העיר, והיה נוהג שכל אחד מביא מביתו איזה מאכל לסעודה המשותפת, חלה דגים ויין ושאר צרכי הסעודה, וסעדו ביחד הסעודה בליל שבת וערך עמהם 'באטע' בחמימות נפלאה ורומם אותם עד מאוד. ומספרים שפעם דיבר עמהם על הענין שמהותו של כל אדם מישראל הוא לחיות עבור השי"ת במסירות נפש, שיהא מוכן למסור נפשו לפני השי"ת, וניגש יהודי תמים אליו ואמר לו, רבי, הנה במשך כל השבוע עבדתי קשה ובקושי חסכתי לי כמה פרוטות, ובני ביתי הכינו לי שני קוגלאך, ובתחילה שוב לביתי לאכלם ואח"כ אהיה מוכן למסור נפשי...

זאת ליהודה

בעת שישב הרה"ק מבוהוש זי"ע שבעה ל"ע על אשתו הרבנית ע"ה, בא הרה"ק רבי יהודה'לע זי"ע לנחמו, וסיפר בהתפעלות על גודל מסירותה בעמק הבכא לקיים בגופה מצות הכנסת אורחים, כי בעת שברחו מגראסוואדיין לבוקארעשט, הפכה מרתפו של הרה"ק מבוהוש להכנסת אורחים גדולה לכל הפליטים, ואף שהיה הדבר כרוך במסירות נפש ממש, כי כל מי שהכניס בביתו פליטים אסרו במאסר, והרבנית הקפידה להגיש בעצמה לפני כל אורח ואורח כל המאכלים כולל גם כלי האכילה, ואפי' מפינים הניחה לכל אחד ואחד, ובקומו מהשבעה נסע הרה"ק מבוהוש זי"ע להודות לרבי יהודה'לע על שהחיה את רוחו בהזכירו גודל מעשיהם הדגולים, וביקש ממנו לחזור שוב על אותם דברים ששייב את הרבנית על מעשיה המופלגים.

דרך אגב שנים רבות אח"כ הגיע שוב הרה"ק מבוהוש זי"ע אל הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע יצא אליו ר' יהודה'לע בהתרגשות גדולה, ואמר לו אני שמח מאוד להיפגש עם אלטע ידידים, כהיום יש לי ג"כ ידידים והראה אל משמשו, אבל מה יודעים אלו להעריך מה זה אלטע ידידים מהשנים שישבו בעמק הבכה. הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע היה מתמסר במידה גדושה לקיים מצוות

הכנסת אורחים, במסירות נפש לכל יהודי, בצעירותו בהיותו גר בקלויזנבורג מחמת היות קלויזנבורג עיר מחוז, ע"כ התגוררו שמה כמה רופאים מומחים, והרבה היו באים לדרוש בהם לצרכי רפואה, והם מצאו מנוח בביתו, ביניהם זכה אף לארח את הרה"ק בעל ה'חקל יצחק' מספינקא זי"ע הי"ד

הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע היה מכניס לביתו בכל פעם שדפקו על הדלת ללא התחשבות בזמניו הפרטיים כלל, ואפילו אם היה צריך לעזור לזולת כגון להשכין שלום, או לדבר על לב יהודי, והיו שואלים אותו לפעמים מתי יש זמן מיוחד שנוח לו, היה מקפיד שלא לקבוע זמן מיוחד לפי זמניו אלא היה משיב, מתי שצריך תבואו, פעם דפק אחד על דלתו באמצע הלילה בשעה שכבר עלה על יצועו, מיד כששמע שיש יהודי הרוצה לדבר עמו, התלבש והכניסו לביתו כדי לדעת ולברר איך יוכל לעזור לו. משהבחין הלה שהפריעו משנתו, לא ידע את נפשו מרוב צער, והתנצל שחשב שעדיין לא הלך לננו. תמה רבי יהודה'לע ולא הבין מדוע הוא מתנצל: 'והלל לא אמרו אלא שאסור להפסיק באמצע התפלה, אך לא מצאנו איסור הפסקה באמצע השינה...' ועל מה עליו להצטער.

פרשת וירא

גיליון בית ארזי"ם

גיליון מאסף דברי תורתם של רבותה"ק לבית בוטשעטש ושאר חכמי רומניה וגאוניה

פניני "יד יוסף"

פנינים נבחרים מתורתו של הרה"ק רבי יוסף אהרן מבוטשעטש ז"ע, המכונה: דער קליינער בעל שם מבוטשעטש [בעל שם קטן מבוטשעטש], מעובד באופן השווה לכל נפש

ע"י שהתעורר אברהם אבינו מעצמו לעבודת ה' נעשה מרכבה לשכינה

וירא אליו ה' באלני ממרא (בראשית י"א)

יש לדקדק מה שהקדים תחילה לומר 'אליו' ואחר כך ה', והיה לו לומר 'וירא ה' אליו'.

ויש לרמוז בזה, כי אברהם אבינו הקדים לעבוד את השם יתברך באתערותא דלתתא, ולא היה צריך לסיוע העליון באתערותא דלעילא, ועל ידי זה זכה להיעשות מרכבה לשכינה (וה"ק ח"ג רנ"ג).

וזהו שאמר הכתוב 'וירא אליו ה', שהקדים אמרו 'אליו' אל תיבת ה', כי תחילה התעורר באתערותא דלתתא להמשיך עליו השראת השכינה, ועל ידי זכה להתגלות עליו השם יתברך, להיעשות מרכבה לשכינה הקדושה. (פרשת וירא בד"ה וירא)

*

הקב"ה התגלה רק לאברהם בזכות הגמילה אף שנימולו איתו בני ביתו

וירא אליו ה' באלני ממרא (בראשית י"א)

יש לרמוז אמרו 'אליו', דהנה איתא (ספרא פ' ויקרא דבורא דנדבה א, ב) 'אליו' למעט, ובא למעט, באשר על אף שכל אנשי ביתו נימולו איתו (בראשית י"ז, כו), עם כל זה לא נתגלה כבודו יתברך רק אליו, וזהו שאמר 'וירא אליו ה', למעט שאר אנשי ביתו שנימולו איתו, שלא זכו להתגלות זו. (פרשת וירא בד"ה וירא)

*

בזכות הגמילה הומתק מידת הדין שקטרגה על צחוק שרה ונהפך למידת הרחמים

ותאמר שרה צחוק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי (בראשית כ"א, ו) יש להעיר, כי כאן תרגם אונקלוס לשון חדוה, חדוה עבד לי, ואילו לעיל בפסוק (י"ב, א) 'ותצחק שרה בקרבה', תרגם אונקלוס לשון חוכא, וחייבת שרה במעהא, וצריך ביאור טעם ששינה מלתרגם בשני המקומות.

ונראה, כי מתחילה צחקה שרה בלא שהאמינה בקרבה להיות הדבר כן, ועל כן התעורר קטרוג מלמעלה, אך על ידי מילת אברהם אבינו עליו השלום נהפך מידת הדין, ונעשה מצחוק לשון חוכא, לצחוק לשון חדוה, שהוא תכלית מידת הרחמים. וזהו שאמר 'ותאמר שרה צחוק עשה לי אלקים', היינו צחוק הוא לשון חדוה, המורה על מידת הרחמים, 'עשה לי אלקים' הוא מידת הדין (ספרי פ' ואתחנן פסקא כ"ו), שנתחפף להיות מידת הדין למידת הרחמים על ידי המילה, 'כל השומע יצחק לי', ומעתה כל השומע על הצחוק של שרה שצחקה, ידע שהוא לשון חדוה, ולשון לשון חוכא, כי הומתק הצחוק למידת הרחמים. (פרשת וירא, השמטות בד"ה ותצחק)

*

אברהם אבינו הקדיש את יצחק לעולה ע"י שהניח עליו את העצים הקדושים בקדושת עולה

ויקח אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו (בראשית כ"ב, ו)

יש לדקדק אמרו 'עצי העולה', והרי העצים לא היו עולה, אלא היו עצים עבור העולה. גם יש להבין מדוע שם על יצחק בנו דווקא את העצים, ולא את האש או המאכלת. גם יש לתמוה, איך הותר לו לאברהם ליהנות מקדשים, שהרי יצחק עולה היה, ואיך הניח עליו את העצים.

רק יש לבאר, כי איתא בגמרא (מעילה י"ט) על המקדיש עצים למערכה שחל על העצים קדושת עולה, ועל כן ביקש אברהם להחיל על יצחק קדושת עולה, אך לצד היותו בעל בחירה לא היה הדבר מסור בידו, לזה התחכם והקדיש את העצים להיות עצי עולה, וחל עליהם קדושת עולה, ואחר כך הניחם על יצחק בנו, ובוה נתקדש יצחק בקדושת העצים להיות גם הוא קדוש בקדושת עולה. (פרשת וירא, השמטות בד"ה וביקע)

(פרשת וירא, השמטות בד"ה וביקע)

ליקוטי פניני מים רבים חכמי רומניה וגאוניה

ליקוטי פנינים דברי תורה אשר אסף לקט וכתב והוסיף מדוליה הגה"צ רבי יצחק מאיר מארילוס זצ"ל אב"ד מיהאלען, באקני ולבסוף ימיו רבה של בוקרשט

ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו כי על כן עברתם על עבדכם ויאמרו כן תעשה כאשר דברת (בראשית י"ח, ה)

יש לדקדק הלשון 'כן תעשה כאשר דברת', כי לכאורה היו המלאכים יכולים להשיב לאברהם אבינו ע"ה 'כן תעשה', וההוספה 'כאשר דברת' הוא ייתור הלשון. הגאון רבי אברהם יעקב דרברמדיגר זצ"ל

אבדק"ק גאלאץ (לנפש חיה פ' וירא בד"ה ויאמר כן תעשה) כתב ליישב לשון המקרא בכמה פנים, וזה יצא ראשונה, שבירכו המלאכים את אברהם שיתרפא ויחזור לכוחותיו אחר שמל עצמו, ויוכל הוא עצמו לעמוד ולשמש לפניו ולהכין הסעודה לפני האורחים. וזהו 'כן תעשה כאשר דברת', כפי שאמר אברהם מתחילה, שיכין הוא עצמו את כל הסעודה, כדכתיב 'ואקחה פת לחם'.

*

המלאכים רמוזו לאברהם שיכין את הסעודה בעצמו כדי שיתברכו בנו מהקב"ה עצמו

ועוד זאת בשניה, שרמוזו לו המלאכים למה שאמרו חז"ל (בבא מציעא פ"ג): "כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו עשה הקדוש ברוך הוא לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם על ידי שליח עשה הקדוש ברוך הוא לבניו על ידי שליח". וזהו שאמרו 'כן תעשה כאשר דברת', להכין את הסעודה בעצמך כפי שאמרת 'ואקחה פת לחם', ויהא שכרך שהקדוש ברוך הוא ישלם לבניך אחר כך בעצמו.

*

המלאכים הורו לאברהם לישב עמם לסעודה כדי שיתברך עמם

ובשלישיה תירץ עוד, שאמרו המלאכים לאברהם שישב אף הוא עמם בסעודה כאשר דיבר אליהם לערוך סעודה עבורם, וטעמיהו כדי שיתברך עמם, על דרך שאמרו חכמינו ז"ל (ברכות ס"ד): "כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזויו השכינה". והוא טעם לשבח שנהגו ישראל לאכול משיירי מאכלי רבותיהם הצדיקים, וכדאיתא (סוכה לה). 'שיירי מצוה מעכבין את הפורענות' (אהבת ישראל ליקוטים אות נ"ה), וכל שכן הוא בסעודה אשר מלאכים שרויים בה.

הזכיה אברהם לערביים כי כל הצלחתם תלויה בהשגת שמים ואין בכוח ידם לעשות מאומה

יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם (בראשית י"ח, ד)

כתב רש"י, כסבור שהם ערביים שמשתחווים לאבק רגליהם, עד כאן. לכאורה דברי רש"י אלו תמוהים הם, שיהיו אנשים שפלי דעת עד כדי השתחוויה לעפר רגליהם.

והביא הגאון רבי יוסף חיים הכהן ווייס זצ"ל (מגד ירחים ח"ג פ' וירא בד"ה פסוק יקח) בשם הגאון רבי אהרן פריעד זצ"ל מסאטמאר שביאר בזה, כי הנה אברהם אבינו התבונן בטיבם ותכונתם של הבאים, שהמה מסוג האנשים התולים את הצלחתם ברוב חריצותם השתדלותם ותנועת גופם, ואינם מאמינים בהשגחה פרטית, ומשוכנעים הם כי כוחם ועוצם ידם עושים להם חיל.

ויען כי מגמת אבינו אברהם ואדיר חפצו היתה לעקור כל עבודות זרות שבעולם, ולנטוע אמורת היחיד והשגחתו יתברך שמו בעולם בלבבות האנשים, היה רוצה להוכיח להם בראי נצחית, כי לולא השגחת השם, שוא תשועת אדם, וכל השתדלות ללא הועיל.

והביא ראייה מחיי היומיומיים, דאם לא ירד המטר והרווה את הארץ, אז כל יגיעות האדם להצמיח האדמה, כאילו לא היה.

זה שאמר 'יקח נא מעט מים', רצה להוכיח בזה אות לדבר, כי כן הוא, אם ילקח ויעדר המים והגשם, גם אם לא יחסר רק מעט מן השיעור הנחוץ להשקות את האדמה, מיד תוכחו, כי הארץ לא תתן את יבולה. וזה אישור כי לא בהשתדלות האדם תלויה הצלחתו, רק הכל בהשגחת עין אלקים הפקוחה וצופה על הכל, ועל כן 'ורחצו רגליכם', תסירו מכם את האמונה הכוזבת שאתם מסורים לה, שלאבק שברגליכם, רק השוכן שחקים הוא הוא הנותן לנו כח לעשות חיל.

המלאכים בירכו לאברהם שיתרפא ויוכל להכין בעצמו עבורם את המאכלים

וזהו 'כן תעשה' אתה בעצמך, 'כאשר דברת' שנעשה אנחנו.

בקשו המלאכים

שיאכל עמהם כדי שלא יבושו ממנו

ועוד נתן טעם לשבח במה שאמרו המלאכים לאברהם 'כן תעשה' לאכול עמנו 'כאשר דברת' לערוך עבורנו סעודה, כדכתב הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוז ז"ל (בוציא דנהורא בד"ה צדיק אוכל) לפרש הפסוק (משלי יג, כה) 'צדיק אוכל לשובע נפשו', כי הצדיק אף שכבר השביע נפשו, הוא מוסיף לאכול עוד כדי שלא יתבייש האורח הנמצא עמו. והוא על דרך שאמרו חכמינו ז"ל (ראש השנה כט:): "לא יפרוס אדם פרוסה לאורחים, אלא אם כן הוא אוכל עמהם". על כן ביקשו שיאכל גם אברהם עמהם, ובזה יקיים מצות הכנסת אורחים כהלכתה.

*

המלאכים בירכו את אברהם שיינה לסיים את המצוה בפועל כדי שיקרא על שם גומרה

עוד כתב לתרץ, על דרך שאמרו חכמינו ז"ל (ירושלמי ראש השנה פ"א ה"ח): "המתחיל במצוה אומרים לו גמור, שאין המצוה נקראת אלא על שם גומרה". והוא שברכו המלאכים את אברהם, 'כן תעשה' לזכות לסיים המצוה ויקרא על שם גומרה, בזכות 'כאשר דברת' שהתחלת במצוה, כי האמירה שרוצה לקיים המצוה היא גם כן התחלת המצוה, כדכתב רש"י על הפסוק (דברים טו, י) 'כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך'; "אפילו אמרת ליתן, אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה".

ההוכחה ממה שהוצרכה שרה לכונן את מידתה ליתן סולת שבטבעה היה עיניה צרות באורחים

וימחר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סולת לוישי ועשי עוגות (בראשית יח, י)

בגמרא (בבא מציעא פז, א) איתא: "כתיב קמח וכתוב סולת, אמר רבי יצחק מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים יותר מן האיש". פירוש, אשר לשון הכתוב הוא תמוה לכאורה, שפתח הכתוב תחילה שאמר אברהם אבינו ע"ה לשרה שתיקח קמח לעשות עוגות, ושוב כתיב שתיקח סולת, ואילו שני דברים שונים הם. ומתרת הגמרא, דלמד בא שהאשה צרה עיניה באורחים, ועל כן הציעה שרה ליקח קמח לעשות עוגות, שאינו משובח כל כך כמו הסולת, והשיבה אברהם שתיקח סולת דייקא (ע"פ רש"י שם בד"ה מכאן). והוא תמוה לכאורה, דהא אמרו חכמינו ז"ל (שמו"ר א, א) על הפסוק (בראשית כא, יב) כל אשר תאמר אליך שרה שמה בקולה: "מכאן אתה למד שהיה אברהם טפל לשרה בבניאון", והאך יתכן כזאת שהיו עיניה צרה באורחים, עד שאמרה ליקח קמח ולא סולת.

וכבר האריכו המפרשים הרבה לתרץ המקרא הזה, ומהם מה שכתב הגאון רבי שלמה יהודה טאבאק אבדק"ק סיגעט (שר"ש פ' וירא בד"ה קמח), על פי דברי הרמב"ם (פ"ב מדעות ה"ב; שמונה פרקים פ"ד) דהדרך הישרה אשר יבור לו האדם בעבודת המידות, הוא הדרך הממוצעת בין שני הקצוות, ומי שיש לו חולי הנפש לנטות אל אחת מן הקצוות, כגון קמצנות או פזרנות, רפואתו היא להרגיל עצמו לעשות היפך טבעו, וכגון הקמצן ביותר שיהיה פזרן לפזר ממון הרבה, וכן הפזרן שיהיה קמצן, ובזה יוכל להירפא לבא לדרך הממוצעת והוא הנדיבות. ברם החסידים הראשונים העושים לפנים משורת הדין, נהגו לנטות כל ימיהם לעשות היפך טבעם, כדי שלא יפלו מן הדרך הממוצעת לקצה אשר עמדו בו בראשונה.

ובזה יבואר שפיר כמין חומר, דמידת אברהם אבינו ע"ה הוא הנדיבות שהוא הממוצע בין קמצנות לפזרנות, ובאמת אמר ליקח קמח שהוא הדרך הממוצע, אבל שרה שמתבעה עיניה צרה באורחים ואינה נותנת לאורחים כלום, על כן נטתה לקצה השני לנהוג במידת הפזרנות, והיתה עומדת בה תמיד מצד מדת חסידות שלה, ועל כן אמרה ליקח סולת שהוא משובח יותר מן הקמח, ומזה נמצאו למדין דטבע הנשים היא שענינה צרה באורחים.

*

פרסום דבר נדיבותה של שרה לאורחים מראה כי טבע הנשים שענינה צרה באורחים

מתאמרא עוד מפי זקני הרה"ק רבי אליעזר זאב מאירלוס מבוטשעטש ז"ל (ע"פ לפרש בשם הבעש"ט הק' (כתר שם טוב אות קיד), בדרך משל לאריה שאמר לגוריו, תדעו אשר אתם הגיבורים מכל העולם, ואין לכם לירא ולפחד משום בריה שבעולם. ופעם אחת הלכו האריות בביטחונם בגבורתם לפלטרין אחד, וראו בו ציור אשר שמשון הגיבור עומד והורג את האריה וישסעהו כססע הגדי (שופטים יד, ו), וכן את דוד המלך ע"ה אשר הרג את האריה בעת שהיה רועה את צאן אביו ישי (שמואל א יז, לד-לה), ובאו בפחד ובהלה לאביהם האין יתכן כזה אחר שאמרת לנו שאנו הגיבורים מכל העולם. והשיבם אביהם, אדרבה היא הנותנת להודיע על גבורתכם, דמאחר שהוא דבר מופת ופלא שאינו בנמצא, מציירים דבר כזה להודיע כי פעם אחת עמד אדם והרג את הארי.

וכן יתפרש כאן, דבאמת שרה אמנו היא שאמרה ליקח סולת המשובח יותר מן הקמח, ואברהם הוא שאמר ליקח קמח, ומדאיצטרך הכתוב להודיע הנדיבות של שרה, הרי שהוא דבר מופת ופלא שאינו בנמצא, כי טבע הנשים אינו כן אלא ענינה צרה באורחים.

*

שרה אמרה ליתן להמלאכים סולת באופן שלא תוכל לאפות עוד עוגות מקמח

בעת היותי בעיר סניאטין שבגאליציה בתור ראש בית דין, שמעתי בשם הגאון רבי חיים גלערנטער זצ"ל (הובא בספרו הגדה של פסח שמחת הח"ג סמיכה לחיים בד"ה הא לחמא עניא) שאמר לפרש בדרך חידוד ופולפל בשם הגאון רבי ברוך פרענקיל זצ"ל (מרגניתא דר"ב פ' וירא בד"ה מהרי שלש סאים), על פי מה שכתבו התוספות (שבת ק"ז: בד"ה הציל) דהאופה מצות ביום טוב מסולת נקיה, לא יאפה אחריו מצות מפת הדראה היינו קמח, אלא מתחילה יאפה של קמח ואחר כך סולת.

והנה אמרו חכמינו ז"ל (בראשית רבה מ"ח, יב) דהמלאכים באו אצל אברהם אבינו ע"ה ביום טוב פסח, ועל כן אמר אברהם ליתן להם קמח תחילה, דבאם לא יהא להם די סיפוקם ויצטרך לאפות עוד, יוכל לאפות עוד פת מסולת, מה שאין כן שרה אמרה ליתן להם סולת תחילה, דבאם יצטרך עוד פת לא תוכל לאפות להם עוד מקמח, ומכאן ראינו שהאשה צרה עיניה באורחים יותר מן האיש.

אנשי סדום הורגלו בחטא עד שלא יכלו להעלות על ליבם את חטאם הראשון ולשוב עליו בתשובה

ואת האנשים אשר פתח הבית הכו בסגורים מקטן ועד גדול וילאו למצוא הפתח (בראשית יט, יא)

הגאון רבי יוסף חיים הכהן ווייס זצ"ל (מגד ירחים ח"א פ' וירא בד"ה והאנשים) הביא לפרש לשון המקרא בשם הגאון רבי יוסף הכהן שווארץ זצ"ל שכתב בשם חותנו הגאון רבי אליעזר חיים דייטש זצ"ל אבדק"ק באניהאד (שיח השדה פ' וירא בד"ה והאנשים), בהקדים מאמרם ז"ל (שבת קה:): "כך היא אומנותו של היצר הרע, היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה", הרי כי סיבת וטעם כל חטא שעשה האדם, אשר התחיל לחטוא בדבר קל וממנו בא אל החמור, והרוצה לשוב בתשובה עליו לשום על לבו סיבת וגורם החטא החמור, ולהיזהר ביותר מן החטא הקל כדי שלא יבוא אל החטא החמור.

אמנם אנשי סדום היו רעים וחטאים בעיני ה' מאד (ע"פ בראשית יג, ג), עד שלא יכלו עוד למצוא באיזה חטא התחילו לחטוא אשר גרם לשאר החטאים, כי החטא היה בעיניהם למשפט צדק.

וזהו שאמר הכתוב 'ואת האנשים אשר פתח הבית הכו בסגורים', אשר חשך מאור עיני אנשי סדום עד שלא ראו עוד אור האמת, וילאו למצוא הפתח, שלא יכלו עוד למצוא הפתח הוא החטא הראשון אשר גרם לשאר החטאים, ועל כן נמנע מהם לעשות תשובה.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין פיבשה המקום ירחם עליהם ויזיאיאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאלה השתא בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן

מעיינות ההורים

אמרים נעימים מפז ומפנינים ממעיין מים חיים
בעל שם טוב הקדוש והלמדוד ז"ע ועב"א
שנאמרו בנעימה מפי פה מפיך מרגליות
כ"ק אדמו"ר מטעמזשטוואר שליט"א

שיעור
חוצע רש"י

יודא אליו ה' באלני מומרא והוא ישב פתח האהל כהם היום (בראשית יח, א)

הרואות עד כמה נהנה החולה מהבאים לבקרו, אם לסייעו בכל צרכיו, או בעצם הדבר שיכולים לשוחח עמו ולהקל מעליהם את כובד חוליים.

כתב רש"י, וירא אליו, לבקר את החולה. אמר רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה, ובא הקדוש ברוך הוא ושאל בשלומו, עד כאן.

ההוכחה שבא הקב"ה לבקר ממה שלשון הפסוק הוא המשך לפרשת המילה

מפרשי רש"י (רע"ב בעמר נקא; מזרחי; ועוד) הקשו, איך מרומז בדברי הכתוב כי נראה אליו ה' לבקר, לא הוזכר בדברי הכתוב לצורך מה התגלה אליו השי"ת. עוד העירו מפרשי התורה (רמב"ן ועוד) על דקדוק לשון הכתוב 'וירא אליו ה', ולא אמר 'וירא ה' אל אברהם', שלכאורה מצד דקדוק הלשון היה לו לכתוב כן.

ויש שכתבו לתרץ (ר' רבינו בחיי; מזרחי; גור אריה), כי קושיא חדא מיתצא בחברתה, כי לשון הכתוב 'וירא ה' אליו', בלא הזכרת שמו של אברהם, מוכיחה כי עניינה של פרשה זו נמשכת ושייכת אל הפרשה שלפניה, והוא סיום הפרשה בפרשת המילה, ולכן היראותו של הקדוש ברוך הוא אצל אברהם הוא כהמשך לפרשת המילה, והיינו שבא לבקר אחר שנפל משכב מחמת המילה.

הדגיש רש"י שבא הקב"ה לבקר את החולה לעורר בחובת ההליכה בדרכי הקב"ה לבקר החולים

עוד העירו מפרשי רש"י (ה"ט"ז בספרו דברי דוד), כי לכאורה מה שהקדים רש"י וכתב 'לבקר את החולה' הוא למותר, שכן לאחר מכן הביא את דברי רבי חמא בר חנינא שבא הקדוש ברוך הוא לשאול בשלומו, ואם כן לא הוצרך לבקר הקדים גם שבא לבקר את החולה, אלא די היה לכתוב רק את דברי רבי חמא בר חנינא, שמתוכן הדברים מתבארת הכוונה שבא לבקר את החולה.

אמנם נראה הכוונה, כי הרי התורה תורת חיים היא המורה לנו ארחות היושר נלך בהם, ואין בה סיפורי מעשיות סתמא, ולכן אם לא היה רש"י מקדים וכותב שבא הקדוש ברוך הוא לבקר את החולה, אלא מעתיק רק את דברי רבי חמא בר חנינא שבא הקדוש ברוך הוא לשאול בשלומו אחר שהיה יום שלישי למילתו, היינו אומרים כי היה זה כביכול כעין הכרת הטוב לאברהם שמל את עצמו כציווי הבורא ברוך הוא, ועל כן בא אליו השם יתברך ושאל בשלומו, אמנם לזה הקדים רש"י כי בא הקדוש ברוך הוא לבקר את החולה, ולא היה זה שאילת שלום סתמא כהכרת הטוב על המילה, אלא מעשה של ביקור חולים.

וכל זה בכדי להורות לנו על חיוב מצות ביקור חולים עד היכן היא מגעת, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (סוטה ד, ט): 'מאי דכתיב (דברים יג, ה) 'אחריה אלקיכם תלכו', וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכניה, והלא כבר נאמר (דברים ד, כד) 'כי ה' אלקיך אש אוכלת הא', אלא להלך אחר מידותיו של הקדוש ברוך הוא כו', הקדוש ברוך הוא ביקר חולים דכתיב (בראשית יח, א) 'וירא אליו ה' באלוני מומרא', אף אתה בקר חולים'. עוד מצאנו בגמרא בחובת קיום ביקור חולים, מה שאמרו (נדרים מ, ב): 'מעשה בתלמיד אחד מתלמידי רבי עקיבא שחלה, לא נכנסו חכמים לבקרו, ונכנס רבי עקיבא לבקרו. ובשביל שכיבדו וריבצו לפניו חיה, אמר לו, רבי החייתני. יצא רבי עקיבא ודרש, כל מי שאין מבקר חולים כאילו שופך דמים', ועיינו

דברי חזקוני והתעוררות דרג המצב השורר בארצנו הקדושה

ערש"ק פרישת נה"ו מרהשון תשפ"ד

חובת החיזוק והתעוררות שצריך כל יחיד להתעורר ולהתחזק

הנה רבים מאחינו בני ישראל מבקשים לשמוע נטפי חיזוק והתעוררות לאור המצב בו נמצאים בני ישראל, אשר הגם כי מצד אחד צריכים רחמי שמים מרובים, ומה גם עוד המוחות מבולבלים לגודל טרדות ומאורעות הזמן, וקשה עד מאד לדבר על המצב.

אמנם מן הראוי להזכיר בזה את שאמר הגה"ק רבי יהודה גרינוואלד זצ"ל רבה של סאטמאר, כאשר היה נעמד לעורר את בני קהילתו בתוכחת מוסר ודברי כיבושין, היה מקדים לומר, כי לעולם אינו מכוון בתוכחתו למאן שהוא מבני הקהילה, ואינו מדבר אלא עבור עצמו, ואם ישאלוהו מדוע מדבר הוא בקול רם, שהרי יכול הוא לדבר בעצמו בלחש, אך האמת הוא כי אין לו מניעה שישמע אחר ויתעורר אף הוא (איך רעד נישט צו קיינעם נאר צו מיר אליין, וועלן הענק פרענג פארוואס דארף איך רעדן הויעך, איך קען באשטיין אין איין וועג זאל נאך איינער הערן). כך יש גם לומר גם לענייננו, אשר בעצם הדברים מכוונים עבורי להתעורר ולהתחזק, אמנם כל השומע ברצותו יוכל להתחזק באמרים אלו.

בסייעתא דשמיא הקרה ה' לפני שיעור חומש רש"י שאמר בקדשו הרה"ק השפע חיים מקלוינובורג ז"ע על פרשת האזינו בשנת תשל"ז, והגם כי נאמרו הדברים לפני שנים רבות, נראים הדברים כאילו נאמרו אודות המצב השורר עתה בארץ ישראל, ועל כן הזמן גרמא להתחזק ולהתעורר בדבריו אלו.

ומה גם, אשר כפי הידוע מה שאמר הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע (צמח צדיק חודש מרחשון בד"ה צירוף), כי חודש מרחשון הוא מלשון 'יחיושי מרחשין שפוותיה', שעדיין מרחשות שפתותינו מכל התפילות שנאמרו בחיות ואש קודש על ידי שלומי אמוני בני ישראל בחודש האיתנים, ועל כן דבר בעתו מה טוב, אשר פרשת האזינו נקראת בחודש תשרי, והזמן גרמא לעסוק בענייני פרשה זו, כאשר שפתותינו מרחשות עודנו מימי הרחמים והרצון.

המבקר את החולה ממשך עליו מנשמת אברהם אבינו ועל ידי זה נמשך רפואה לחולה

הרה"ק המנחת אלעזר ממונקאטש ז"ע כתב בספרו דברי תורה (מהדורא קמא אות ע"ה), על מה שמצאנו בכמה מקומות (שבת כב; עירובין עה; ועוד) שהקדים רב יוסף לדבריו 'מריה דאברהם', וכתב רש"י (כתובות ב, בד"ה מריה), שהיה אומר כן על שמועות שלא זכר שאמרם, מאחר ובסוף ימיו שכח את תלמודו, על כן היה אומר כן. ולכאורה אינו מובן עדיין על מה ראה להזכיר דיוקא מריה דאברהם, שאם היה מבקש להזכיר זכות אבות שיזכה לחזור ולזכור את תורתו, אם כן יותר היה לו להזכיר את שלושת האבות, אברהם יצחק ויעקב, ולא להזכיר רק את אברהם.

והביא את שכתב הרה"ק החידושי הרי"ם ז"ע בספר הזכות (לר"ח אלול) על דרך שהובא (עמק המלך שער י"ג פרק ל"ו) שפעם אחת נכנס רבי שמואל אוזיידא ז"ע שהיה מגורי האר"י ז"ל לבית המדרש, וקם האר"י הקדוש ז"ע מלפניו מלוא קומתו, ושאל מהרח"ו ז"ע את האר"י הקדוש ז"ע על פשר הדבר, ואמר לו כי קיים היום מצוה שיש לה שייכות לרבי פנחס בן יאיר, ולזה על ידי קיום המצוה נדבק בו מנשמת רבי פנחס בן יאיר והתלוה אליו, לכן קם לקראתו. והלך מהרח"ו ז"ע אצל רבי שמואל אוזיידא ז"ע ושאלו על הדבר, ואמר שבדרכי ראה משפחה שנשרף ביתה ולא היה להם דבר, והלך וסייע להם להביא עבורם בגדים להלבישם, והרי רבי פנחס בן יאיר עסק רבות בפדיון שבויים, לכן התדבק בו ניצוץ מנשמתו על ידי שעסק במצות גמילות חסדים.

על פי זה כתב החידושי הרי"ם ז"ע, כי אף המקיים מצות הכנסת אורחים או ביקור חולים, שהוא מצוה שהתייחד בו אברהם אבינו שהרבה לגמול חסדים טובים, זוכה שיתדבק בו אברהם אבינו, ומצאנו שאברהם אבינו היה בו כח הרפואה ביותר, על דרך מאמרם (תוספתא קידושין פ"ה ה"ז) שמרגליות היתה תלויה על צווארו של אברהם אבינו וכל הרואה אותה מיד הוא נתרפא, ועל כן בכח התדבקות אברהם בו זוכה להמשיך עליו רפואה. ובוזה ביאר את דברי הגמ' (בבא מציעא ב:) שהמבקר את החולה נוטל ממנו אחד משישים מחוליו, שהוא על ידי התדבקות אברהם אבינו באדם הבא לבקרו, ועל ידי זה נשפע רפואה שלימה בכוחו של אברהם.

והוסיף המנחת אלעזר ז"ע, כי הגם שמבואר בדברי חכמינו ז"ל (תוספתא קידושין פ"ה ה"ז) כי אחר פטירתו של אברהם נטל הקב"ה את המרגליות ותלאו בגלגל חמה, ואמרו בגמרא (בבא בתרא טז:) שלכן יש כח רפואה בשמש, וכמאמר הכתוב (מלאכי ג, ט) 'שמש צדקה ומרפא בכנפיה', מכל מקום לפי שאמרו בגמ' (חולין ס.) כי הקדוש ברוך הוא מיהב יחיב מישקל לא שקיל, על כן נותר הכח ביד אברהם, להמשיך רפואה לכל הרואה אותו.

בזה ביאר המנחת אלעזר ז"ע, כי הרי מה ששכח רב יוסף את התורה היה על ידי חולי (עירובין סו: רד"ה את אמרת), לכן ביקש להמשיך אליו את כח הרפואה, לזה הזכיר ואמר 'מריה דאברהם', אשר בזה המשיך עליו את כח הרפואה, להשיב לו את זכרון דברי התורה.

הרשעים הבוטחים כנאון עוזם אין להם כל חוזק והצדיקים הבוטחים כבוד ישועתם יש להם תוקף וחוזק

את דבריו התחיל הרה"ק השפע חיים זי"ע בדברי בעל הטורים על הכתוב (דברים לב, א) 'האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי', וכתב: "כפי הפשט 'האזינו השמים' פירוש יושבי הערים הגדולות בצורות בשמים, 'ותשמע הארץ' יושבי הארץ, פירוש יושבי כפרים וערים הקטנים", ולכאורה אינו מובן כוונת הדברים.

וביאר בזה הרה"ק השפע חיים זי"ע, כי הנה הרשעים ההולכים בגאוות לבם, סמוך ליבם ובוטחים הם בכוח ועוצם ידם, ויבוצאם להילחם סומכים הם על זרוע ידם הנטויה להכות בכל הקמים עליהם, ואומרים לנפשם כי יוכלו לעמוד ולנצח את כל היוצא להילחם עמהם, שכן עומדים הם על משמרתם עם צבא גדול וכלי זיין רבים, וכאשר רואים הם איך שאין בידם את היכולת להתגבר על האויב הבא לקראתם, כגון שאיבדו את כלי זינם, או שאין להם את ריבוי החיילים הנדרשים עבור המערכה, נופל רווחם בקרבם ומרגישים כי אין להם כל יכולת להציל את נפשם מיד מבקשי רעתם.

אמנם בני ישראל עם ה', החיים באמונה ובטחון באדון העולם, ובוטחים בשם אלוהי ישראל, אינם בוטחים בשקר הסוס, אלא יודעים ומאמינים בכל תוקף, כי אין ישועה בתשועת אדם, ואילו כדברי הכתוב (תהלים ס, ד) '**באלקים נעשה חיל והוא יבוס צרינו**'.

לעתיד לבוא אומות העולם שיבטחו בכוחם יפלו לגיהנם ובני ישראל שיסמכו על הקב"ה יוכו לחיי עולם

והוסיף ואמר, כי זכור לו מימי נעוריו שהיה שגור בפי תינוקות של בית רבן לאמר, כי לפני שיבא ויתגלה משיח צדקינו יהיו שני גשרים העומדים מעבר לים, אחד מהם יהיה חזק בעוצם גדול ויהיה כולו עמק אחת של ברזל, ועליו יעברו אומות העולם, ועם כל זאת לא יספיקו לעבור את חציו של הגשר, ורע כמרימה יפול הגשר כולו תחת רגליהם, ויפלו אל תוך הים הסוער, ואילו הגשר השני יהיה עשוי כולו מנייר, ועליו יעברו בני ישראל, ועם כל זה יגיעו למחוז חפצם לחיים ולשלום, ויגיעו למקום שעליהם להגיע.

וצריכים לדעת, כי אף דברים הרגילים בלשון תינוקות של בית רבן, יש בהם דברים העומדים ברומם של עולם, כי רמזים בדברים אלו עניינים מכבשונו של עולם. ואכן מקור אגדה זו בפי תינוקות של בית רבן, היא בדברי המדרש (ילקוט שמעוני ישעיה רמז ת"ק): "באותה שעה מביא הקדוש ברוך הוא אליהו ומשיח וצלוחת של שמן בידיהן ומקליהן בידיהן, ונקבצים כל ישראל לפנינה ושכינה לפנינה ונביאים מאחוריהם ותורה מיניהם ומלאכי השרת משמאלם, ומולכים אותם אל עמק יהושפט, ונקבצים כל הגוים שם, שנאמר (יואל ד, ב) '**אִתְּכֶם יֵשׁוּעַ אֶת כָּל הַגּוֹיִם**'. באותה שעה מביא הקדוש ברוך הוא אלילי העובדי אלילים ונותן בהם רוח ונשמה, ואומר יעברו על גשר גיהנם ועוברים, וכיון שמגיעים שם יהיה לפנינה כחוט נופלים לגיהנם. ומיד ישראל מתנראין ואומרים לפני, רבונו של עולם תאמר כאשר עשית עם אלו תעשה עמנו, אומר להם מי אתם, אומרים לו אנחנו עמך ונחלתך ישראל כו' באותה שעה עובר הקדוש ברוך הוא לפנינה והם אחריו, שנאמר (מלכים ב, יג) '**ויעבור מלכם לפנינה וה' בראשם**', הרי כי שורש הדברים בדברי המדרש.

וביאר הרה"ק השפע חיים זי"ע את המאמר הזה השגור בפי תינוקות של בית רבן, כי הכוונה בזה כעין הדברים הנזכרים, אשר אומות העולם התולים את מבטחם ברוב חילם וגאון עוזם, אזי אחריתם עדי אובד, ואילו בני ישראל המשליכים את יתבם על אלוהי השמים ואלוהי הארץ, ובכל צרותם הרי הם פונים וזוקקים בתפילה ותחנונים אל השם יתברך, הרי זה כאותו גשר של נייר. שכן הכוונה כעניו ספר

התהלים העשוי מנייר, אשר על ידי פרקי התהלים עוברים בני ישראל להינצל מכל מאורעות הזמן.

כשבני ישראל חושבים שהם שולטים על אומות העולם מתהפכים עליהם אומות העולם לשלוט בהם

כדברים האלו כתב גם כן הרה"ק החוות דעת זי"ע מליסא בספרו **אמת ליעקב** (בבא בתרא עג, בד"ה ואמר רבה בר בר חנה זימנא) על מאמר הגמרא (בבא בתרא עג, ב): "ואמר רבה בר בר חנה, זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא [פעם אחת היינו מהלכים בספינה], וחזינן ההוא כוורא דיתבא ליה חלתא אנביה [וראינו דג אחד גדול אשר לרוב עומדו במקום אחד נאספו עליו חול על גבן] וקדח אגמא עילייה [וצמחו אילנות ועשבים מתוך החול שעל גבן]. סברינן יבשתא היא [היה נראה לנו כאילו הוא יבשה] וסלקינן ואפינן ובשלינן אגביה [ועלינו על גביו, ואפינו ובישלנו על גבן], וכד חם גביה [כאשר התחמם גבו מחום האפיה והבישול] אתהפיך [הפך את עצמו], ואי לאו דהוה מקרבא ספינתא הוה טבעינן [ואם לא שהיתה ספינתנו קרובה ועומדת על ידינו, היינו טובעים בהם]. והנה כידוע, אגדות אלו שאמר רבה בר בר חנה, אינם עניינים פשוטים כפי הנראה מהם, אלא מדובר במימרות שרמוזים בהם עניינים נעלים מאד, כאשר האירכו הספרים הקדושים להסביר בדרכים שונות, ואף כאן הסביר בזה הרה"ק החוות דעת זי"ע לפי דרכו, את ביאור הדברים.

וכתב זה לשונו: "ונראה לפרש, שראה ברוח הקודש שיהיה קודם ביאת משיח, שיגביה ישראל שתחת ממשלתו על שאר אומות, והאומות מוכנים על שם כוורא, וזה שאמר '**דיתבא תלתא**', דתלתא הוא מלשון חולם, והיינו שהותש כוחו של אומה זו, '**וקדח אגמא עליה**', והאגמא הוא מלשון הכנעה ושפלות, כמבואר בערוך (אות א', ערך אגם) מלשון 'הלכוך כאגמון ראשו' (ישעיה נה, ה), כלומר שגדלו הכנעה על האומה, '**סברינן יבשתא**', כלומר שחשבו שכבר יבשו תקותם, '**וסלקינן ואפינן ובשלינן**', היינו שרצה הישראל להגביה עצמם עליהם ולמשול עליהן, '**וכד חם גביה אתהפיך**', כלומר נהפכו ונתחזקו עליהם, '**ואי לאו דהוה מקרבא ספינתא הוה טבעינן**', כלומר שדבר זה יהיה קרוב לגאולה מחמת כשנתהפך ונתגברו מאוד על ישראל, ואילו לא היה קריבת הגאולה, הוה טבעינן".

הרי לנו כענין הזה ממש, שעל ידי שבני ישראל מדמים בעצמם לפני ביאת המשיח, שיש להם חוזק ויכולת למשול על האומה המושלת בהם, סופם שמתהפכים עליהם אומות העולם לשלוט עליהם רח"ל, אמנם מחמת שהדבר הוא סמוך לגאולת עולם, אין בני ישראל נטבעים בסערת מי הזעף שבגלות.

אין לבני ישראל להתגבר ולהילחם נגד אומות העולם אף כשירדעתם שחם כידם להכות בהם

ואמר בזה הרה"ק השפע חיים זי"ע, כי אז אז בזמנם, אשר כאמור היה זה בשנת תשל"ז, והדברים נראים כאילו נאמרו עתה בשנת תשפ"ד, אשר בני ישראל חיים בטעות ח"ו וסוברים כי כוחם ועוצם ידם יעמוד להם לשלוט בשונאיהם, וכאשר חושבים כן בני ישראל, הינם שרויים בחזקת סכנה, כי יכול ח"ו להתהפך עליהם המציאות רח"ל, ורק כאשר ישראל בוטחים בישועת ה', ויודעים שרק בורא כל עולמים ויכול להושיעם, או אז אין כל מקום ליראה ופחד, אלא כמאמר הכתוב (תהלים לב, י) '**והבוטח בה' חסד יסובבנו**'.

ויש להתבונן, כי הרי כדברים האלו אירע לבני ישראל לפני חורבן בית השני, כאשר באו הרומאים לצור על ירושלים, והיו בין בני ישראל ברוינים שהיו ידיעים בכוחם הרב והעצום, וביקשו לצאת ולהילחם עמהם, אך כמבואר בגמ' (גיטין נו, ב) כי רבי יוחנן ביקש להניא אותם, באומר שאין העת מוכן לזה וינחלו מפלה במרידה זו, ואכן לאחר שלא שמעו לדברי רבי יוחנן ויצאו להילחם עם בני ישראל נחלו מפלה נמרצת, והוא כלל גדול לידע כי אף כאשר יש לבני ישראל כח וגבורה. איז להם

תלות את תקוותם בנצחון מחמת כוחם וגבורתם, כי לא באלו יוכלו לנצח.

ואמר הרה"ק השפע חיים זי"ע, כי צריכים לידע את הדבר ככלל גדול ועיקר, אשר אף כאשר ראשי ההנהגה בארץ ישראל מצוידים בכלי זיין רבים וחיייל גדול, איז להם כל מקום לצאת ולהילחם נגד כל העולם בחרב וחנית, וכמו שאמרו בגמרא (יבמות קכ"א): "אמר רבן גמליאל פעם אחת הייתי מהלך בספינה, וראיתי ספינה אחת שנשברה, והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה, ומנו רבי עקיבא. וכשעליתי ביבשה בא וישב ודן לפני בהלכה, אמרתי לו בני מי העלך, אמר לי דף של ספינה נודמן לי, וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי. מכאן אמרו חכמים, אם יבואו רשעים על אדם ינענע לו ראשו", הרי שלא יבקש האדם לנקום את נקמתם ולצאת להילחם בהם, אלא ינענע את ראשו לרשעים הבאים על האדם.

כך מצאנו גם אצל יעקב אבינו, אשר הגם שהיה גיבור חיל עצום וכוחו רב למאד, כמו שנאמר (בראשית כט, י) '**ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו ויאמרו לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים ונללו את האבן מעל פי הבאר והשקינו הצאן וגו' ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו ואת צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר**', ואמרו חכמינו ז"ל במדרשות (בראשית רבה ע, י) שגלגל את האבן כמסיר פקק מפי צלוחיתו, על אף שהיו צריכים כל הרועים להורידה יחד, הרי שהיה גיבור חיל בכח עצום ורב, ועם כל זה כאשר יצא עשו לנגדו, לא יצא להילחם עמו, אלא הכין עצמו בדורון תפילה ומלחמה, כי הבין שאין זה מן הראוי לעמוד ולהילחם נגד הרשעים, כי רצון ה' אינו בכגון דא.

ישועת בני ישראל אינה תלויה אם מזויינים הם נגד אויביהם

העולה מכלל הדברים, כי ככל שישראל קדושים בוטחים ומאמינים באדון העולם, אין להם כל חילוק אם נמצאים הם בעיר בצורה וגובהה דלתים ובריח, כאשר הם חמושים עם כל כלי הזין, לעומת היושבים בערי הבצורות בהעדר כלי מלחמה, כי אם העיקר הוא הבטחון והבצורות בהשם יתברך, אשר בידו מחקרי ארץ ולו נכחו פעילות תבל, שוב אין לירא ולפחד ממאומה, כי איככה יוכל אחד להרע לנו נגד רצונו יתברך, ובזה יש לנו להתחזק, על ידי לימוד דף גמרא או פרק משניות, או על ידי אמירת פרק תהלים, אשר זה הוא החיזוק היותר גדול שיכול להיות.

בזה ביאר הרה"ק השפע חיים זי"ע את דברי בעל הטורים הנזכרים, אשר באו ללמדנו ארחות חיים, ואמר הכתוב '**האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי**', אשר העיקר הוא כי בין הערים הגדולות הבצורות בשמים, והן הכפרים והעיירות הקטנות כארץ, כולם יש להם להתייחד באמונה לאלוהי עולם, כי בין לנראים לפנינו עצמם לגיבורים ואנשי מלחמה, בין אלו אשר אין רואים לעצמם שונא, אינם תלויים בכוחות עצמם, אלא בישועתו של הקדוש ברוך הוא.

ובפרט עתה, שכל העיירות והכפרים אשר על יד הגבול השרויים בפחד גדול, צריכים להתחזק ולהתעודד, כי אין הדבר תלוי כלל בזה, כי אחת היא לערים הגדולות והבצורות בשמים יחד עם העיירות הקטנות והכפרים, ושניהם צריכים לסמוך על ישועתו של הקדוש ברוך הוא ולבטוח בו, כי בלא זה אין כל תקוה אף לגדול הגיבורים.

ואמר הרה"ק השפע חיים זי"ע, כי לטעם זה קוראים את פרשת האזינו בימי הרחמים והסליחות של חודש תשרי, כי בימים אלו מבקשים ומתפללים 'ידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יציר כי אתה יצרתו', אשר יכיר וידע כל נברא כי אין הוא תלוי אלא ביוצרו המנהיגו בכל ענייניו, וידע כי לא יבטח העשיר בעושרו או הגיבור בגבורתו, כי כולם זקוקים לישועתו של הקדוש ברוך הוא, ואלמלא שמירתו של המדוש ברוד הוא העוזר ומציל לבניו

בכל עת ורגע, יכול הכל להתהפך ברגע אחד, ולכן קוראים את פרשת האזינו בו מתבאר גודל חובת האדם להכיר ולידע נאמנה, כי שוא תשועת אדם, ואין לנו אלא לבטוח בהשם יתברך, ובזכות זה יהיה ה' אלוהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו.

חיזוק בשמירת הדיבור וחיזוק גרדי הצניעות

והנה ה' של צורך להוסיף על דבריו הנוראים של הרה"ק אשכנזי זי"ע, ובפרט שכבר לא משך כל השנים מהז' יסוד המדינה, אשר אין לנו כל יכולת לסמוך על חיילי הצבא היוצאים להילחם, ואין לנו אלא להיות באמונה ובטחון בשלימות, ולידע כי השם יתברך מנהיג את כל העולם כולו בטובו וברוב חסדיו.

אם כי הפחד בלבבות גדול הוא, אך צריכים להתחזק ולהמשיך בשלימות בדרכי העבודה ב"ה, לחנך הבנים בדרכי התורה, וכמובן על כל אחד להתחזק בעניינים הצריכים חיזוק אצלו, ולהרבות בתפילה ותחנונים, ומה גם לקבל על עצמו שלא לדבר באמצע התפילה, אשר זה הוא סגולה גדולה להצלחה במלחמות, על דרך שפירשו הספרים הקדושים (ילקוט האורים פ' בשלח ב"ה ה' ילחם בשם ספר חידת משמון) את דברי הכתוב (שמות יד, יד) 'ה' ילחם לכם ואתם תחישו', 'ה' ילחם לכם' אשר השם יתברך יצא להילחם עבור ישראל עם קרובו, אך זאת בתנאי כי 'אתם תחישו', שיהיו בני ישראל מחרישים בזמנים שצריכים לשתוק, ולהחריש מן הדברים שצריכים לשתוק מהם, אשר בסגולת כל אלו יכולים לזכות לישועה גדולה. ואכן לא מצאנו שעשו מי שבירך שיאמרוהו בכל בתי הכנסיות, אלא על מי ששומר פיו ולשונו שלא לדבר בעת התפילה וקריאת התורה, כי בזה תלוי כל הברכות כולם.

עוד זאת צריכים להתחזק בשמירת גרדי הצניעות, כל אחד לפי שייכותו לזה, כי הרי מקרא מלא דיבר הכתוב (דברים כג, טו) 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת איביך לפניך והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך', הרי שבזה תלוי ההצלחה מיד האויבים המבקשים לללותינו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.

כאשר השי"ת עושה חסדים נגלים מכירים בני ישראל תכף בחסדי ה' עליהם

לסיום אזכיר בזה שני מאמרים נפלאים מהרה"ק רבי קלונימוס קלמיש מפיאסצנא זי"ע אשר היום ד' מרחשון נעקד על קידוש השם ועלה בסערה השמימה, אשר כתבם בספרו אש קדוש, הכולל דברי תורה שאמנם בתוך שנות המלחמה כאשר ליחכה בו ובבני דורו אש הרוצחים, והיו דבריו נאמרים בלבת אש קודש תחת שטון אנשי הרשע.

המאמר הראשון הוא מה שאמר בשבת בראשית תש"ב (אש קודש פ' בראשית תש"ב ב"ה הנה נודע), דהנה נודע אשר התורה הקדושה נעוץ סופה בתחילתה ותחילתה בסופה, והוא חיבור הכתוב בסיום התורה שנאמר (דברים לה, יב) 'ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל', אל תחילת התורה בדברי הכתוב (בראשית א, א) 'בראשית ברא' וגו', וכתב לחבר הדברים לפי מצב המלחמה בו היו שרויים במצור ובמצוק, כי הנה כאשר השם יתברך משפיע חסדים נגלים על בני ישראל, יכולים להכיר בהם מתחילתם אין הינם מחסדי הבורא ברוך הוא, מה שאין כן כאשר הקדוש ברוך הוא מביא חסדים נסתרים, הנה בזה אין בתחילה השגה לאנשים כערכנו לראות אין מדובר בחסד והטבה גדולה עבורנו, אלא רק עיני ה' צופיות בדבר הטובה המתמונה בזה, ורק לאחר מכן כאשר בא עת הישועה תמברר ומתגלה אין מתחילה היה בזה הטבה גדולה עבורנו, באופן אשר בחסדים נגלים רואים לעיני כל ישראל אין מתחילתו הוא טוב וחסד, ואילו בחסדים נסתרים אין הדבר ידוע מתחילתו רק לנואר עלילה. וזהו שאמר הכתוב 'ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל' - 'בראשית', שעשה משה רבינו שיהיו היד החזקה והמורא הגדול נראים לעיני כל ישראל מראשית תחילת הדבר.

ושלא יצטרכו להמתין עד הופעת הישועה להכיר בטוב שבדבר הבא עליהם, אלא מראשית הדבר יראו עין בעין את גודל הטובה שמשפיע להם השם יתברך בזה.

על ידי גילוי אהבת הבורא ב"ה אל בני ישראל מקבלים בני ישראל על עצמם עול התורה כבודות

באופן נוסף כתב הרה"ק מפיאסצנא זי"ע לבאר בזה (אש קודש פ' בראשית תש"ב ב"ה עור אפטר) על פי דברי הכתוב (שיר השירים ד, ט) 'לבבתני אחתי כלה לבבתני באחת מעיניך', ובגמרא (שבת פח:) דרשו את דברי הכתוב: "בתחילה באחת מעיניך, לכשתעשי בשתי עיניך", והיינו שכל עוד ולא קיימו עליהם בפועל לעשות את דבר ה', אלא רק קיבלו עליהם לעשות בעתיד את דבר ה', לא היה זה אלא בבחינת 'באחת מעיניך', אך כאשר עושים בני ישראל בפועל את מעשי המצוות, או אז הוא בבחינת 'בשתי עיניך'. והנה מצאנו בגמ' (שבת פח:) שכפה הקדוש ברוך הוא על בני ישראל הר כגיגית, ואמר להם אם מקבלים אתם התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, והקשו תוס' (שם ב"ה כפה), שהרי אחר שכבר הקדימו נעשה לנשבע והראו את גודל רצונם לקבל עליהם את כל דברי התורה, מה מקום הוצרך עוד לכפות עליהם הר כגיגית, הרי גילו דעתם שרוצים וחפצים הם לקבל את התורה. ותירצו התוס', שחשש הקדוש ברוך הוא שמא יחזרו בהם כשיראו את האש הגדולה, ויחדר לבבם לנוכח המראה הגדול, לכן כפה עליהם הר כגיגית שלא יחזרו מקבלתם זו.

אכן מצאנו עוד בגמ' (שבת פח:) כי עם כל זה הדור קבלו בני ישראל על עצמם לעשות את כל דברי התורה מאהבה, על ידי נס אחשוורוש, כאשר נוכחו לראות בגודל אהבת ה' אליהם.

נמצאו למדי, כי ככל שביקש הקדוש ברוך הוא להביא אליהם האש הגדולה, לא היה הקדוש ברוך הוא מובטח בקבלה זו, ולכן הוצרך לכפות עליהם הר כגיגית שלא יחזרו בהם, אמנם על ידי גילוי אהבתו לעם קרובו, בזה קיימו וקבלו עליהם ללא כל צד שיחזרו בהם. וזאת זו הנפש הישראלית מתדבקת ביצירה על ידי גילויי האהבה שהקדוש ברוך הוא מגלה לבניו האהובים, ובה ברור שלא תיתכן מציאות שתפרד מדביקותה בבוראה.

נמצא, כי על ידי שבא הקדוש ברוך הוא להחריד את לב בני ישראל באש הגדולה, על ידי זה אין מובטח כי באמת יקבלו ישראל עליהם את התורה, ולכן זה הוא בבחינת 'באחת מעיניך', אמנם על ידי גילויי האהבה והניסים שעושה הקדוש ברוך הוא לישראל, בזה מתעוררים ישראל לקבל את התורה כבודות גמורה, ואז הוא בבחינת 'בשתי עיניך'.

וזהו שאמר הכתוב 'ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה לעיני כל ישראל', וסמך אליו 'בראשית', כי על ידי גילוי היד החזקה והמורא הגדולה שעושה הקדוש ברוך הוא לבני ישראל, על ידי זה 'לעיני כל ישראל בראשית', כבר מתחילה יכול להיות 'בשתי עיניך', כי כאשר הקדוש ברוך הוא מחריד את לב בני ישראל, בזה מתחילה אינו אלא 'באחת מעיניך', ורק לאחר הקיום בפועל הוא 'בשתי עיניך', מה שאין כן על ידי גילויי האהבה, תכף ומיד הוא בבחינת 'בשתי עיניך', כי ברור הדבר שלא יחזרו בני ישראל מקבלתם זו, לנוכח התעוררות אהבתם לאהבת הבורא יתברך שמו.

בני ישראל בנלות הינם כיריעה ביד הרוקם העושה כל רקמותיו להביא לפאר הידיעה בשלימות כסיום עבודתו

והנה בוודאי פשוט וברור הוא כי אין אנו מבינים את חשבונות הבורא ברוך הוא, ורגיל אני בזה לחזור על אמרתו של הרה"ק הקדוש ציון מבאבוב זי"ע, אשר שמעתי מיהודי אחד שחותנו היה מחסידי הרה"ק הקדוש ציון מבאבוב זי"ע, ואחר שהתחילו הצרות הנוראים בשנות המלחמה, שלח אליהם הרה"ק הקדוש ציון זי"ע אגרת חיזוק ונחמה, בה כתב את האמרה הזו.

באגרתו העיר להם על נוסח הפייט (פיוט כי הנה כחומר' לליל יום הכיפורים) 'כי הנה כיריעה ביד הרוקם ברצותו מישר וברצותו מעקם כן אנחנו בידך אל קנא ונוקם', ולכאורה כל דברי הפייט אינם מובנים על מכוונם, מה ענין רצון הרוקם לעקם או לישר את הידיעה בעודה אצלו, וכן מה שייכות הוא להיות הקדוש ברוך הוא א-ל-קנא ונוקם, לכן שאנו בידו כיריעה ביד הרוקם.

וביאר בזה הרה"ק הקדוש ציון זי"ע על פי משל, כי הנה כאשר הרוקם מבקש לרקום יריעה, ככל שרצונו הוא לרקום יריעה שאין לה יופי והדר מיוחדים, הרי רקמותיו הינם לאורך ולרוחב, כאשר כל העומד מן הצד יכול הוא להבין את משמעות הרקמות, הבאים להשלים את הידיעה המרוקמת כהלכתה. אמנם כאשר מבקש הוא הרוקם לרקום יריעה מפוארת, אשר רקום בה פרח נאה או שושנה יאה, הרי בזה נצרך הוא לעקם את הרקמות האחת לכאן ורעותה לשם, האחת עגולה וחברתה עקומה, ואף גם לערוב בין צבעי הרקמות, ובעוד אשר רקימה אחת הוא עושה בחוט אדום, את השניה עושה הוא בחוט לבן, והשלישית בחוט שחור, וכאן העומד מן הצד עומד ותמה ואינו יורד לסיף דעתו של הרוקם, מה טעם בוחר הוא לעשות רקמות משונות כאלו, ללא כל הבנה במעשי אלו. אכן כאשר מסיים הרוקם את רקמותיו האלו, בין יבינו הכל אין נעשו רקמות אלו בכדי להביא את יופי התוצאה של הפרח המהודר והנאה במראיתו.

כך הוא גם בהיותנו ביד הבורא ברוך הוא, אשר במהלך כל שנות גלותינו אין אתנו יודע עד מה על מה ולמה עשה ה' ככה, ומדוע נעשה כדבר הזה, אמנם כאשר ינקום ה' את נקמתנו בגויים לעתיד לבוא, או אז תושלם הידיעה ויראו בבירור אין כל רקימה השלימה את הידיעה המהודרת, וזהו שאומרים 'כי הנה כיריעה ביד הרוקם ברצותו מישר וברצותו מעקם', היינו כאשר רוצה הוא להוציא מתחת ידי יריעה מפוארת, מוכרח הוא לשנות את הרקמות באופן שאינו מובן לרואה מן הצד, אך בסופו של דבר יוכר ויראה אין כל הרקמות הביאו ליופי שלימות הידיעה, 'כן אנחנו בידך א-ל-קנא ונוקם', אשר כך אנו ביד הקדוש ברוך הוא, אשר כאשר יטול את נקמתנו מן הגויים, יבינו וידעו הכל כי כל פעולותיו בשנות הגלות, היו כרקמות הרוקם שהביאו לשלימות הידיעה.

לחרבות בתפילה לפני השי"ת שיצילנו מכל ענייני הפחד והחרדה

יעזור השם יתברך ונזכה להיושע במהרה, ולהינצל מהאימה והפחד האופף את כולנו, ובענין זה מובא מהרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע שאמר לפרש את דברי הגמרא (יומא נב:) על הכהן גדול בהיותו בבית קדשי הקדשים: "ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון, ולא היה מאריך בתפלתו, שלא להבעית את ישראל", וביאר בזה הרה"ק המהרי"ד זי"ע, כי זו היתה תפילתו של הכהן גדול, שלא להבעית את ישראל, שלא יצטרך הקדוש ברוך הוא להביא על ראשי בני ישראל מאורעות שביעיתם ויעוררום, כי פעמים אין הקדוש ברוך הוא חפץ להמיט רעה על בני ישראל, אלא לעורר בהם החרדה והפחד למען יחזרו בתשובה שלימה לפניו, על דרך שמצאנו בגמ' (סנהדרין צז:) שאומר הקדוש ברוך הוא שיעמיד על ישראל מלך שגזירותיו קשים כגזירותיו של המן, והוא כדי לעורר את בני ישראל לתשובה, והתפלל הכהן גדול שלא יעורר הקדוש ברוך הוא על בני ישראל פחד וחרדה, להבעית את ישראל.

ובפרט שאנו בדורות חלופים ואין ביכלתנו לסבול כל כך, ומה גם שרב הסבל שעוברים הן בכלל והן בפרט, על כן צריכים להרבות ולהתפלל לפני שומע תפילה, אשר מי שאמר לעולמי די הוא יאמר לצרותינו די, ונזכה להיות סוף וקף לכל צרותינו תחילה וראש לפדיון נפשינו. במהרה ובימינו אמו.

הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זיע"א - כ' בחשוון תרי"ב

מ'חתן' {חסין} ששמו 'תנחום' {תנחום}, כי בעת שדרש בדברים שהיו נראים כמילי דעלמא, היה מונה ודורש את הסודות הנעלים של יום פסח שני... הם עומדים ושוחקים, והוא עומד ודורש ברומו של עולם...

עוד הוה עובדא, בעת שהסתופף בצל רבו הרה"ק מראפשיץ, שבאחד הימים החליט הרה"ק מקאמינקא שצריך לקנות 'משקה' כדי לשתות 'לחיים' לרגל יו"ד של אחד מהצדיקים, וביקש מה'חבראי קדישא' שישתתפו בממון על מנת שיוכל לקנות את ה'משקה'. אולם הציבור לא מיהרו ליתן לו ממון לצורך זה. נענה הרה"ק מקאמינקא: אין אני צריך לזה, כי ברצתי יכול אני להוציא 'משקה' אף מכותל הבית... אמרו לו: אדרבה, רוצים אנו לראות בדבר הפלא הלזה... אמר לו: איני עושה מעשה פלאות כאלו חינם אין כסף, אלא אם כל אחד ממכם יתן לי מטבע, אז יעשה את ה'דבר פלא'... ואכן ברוב תשוקתם לחזות ב'פלא' שלשלו כולם לידו מטבעות... עד שנתקבץ בידו סכום הגון. אז אמר הרה"ק: אם יש לנו אפשרות להשיג ה'משקה בדרך הטבע, כי עתה יש לי די ממון לך... למה לנו לעשות מעשה ש'מ'חוי' לדרך הטבע?... וכך באופן מחוכם זה השיג את אשר ביקש...

הרה"ק מקאמינקא סיפר פ"א על פי דרכו הטמירה: פ"א בא אלי יהודי ובקש ממני שאסמוך אותו 'לשוחט', אמרתי לו ואנחן אותך ורק אח"כ אוכל לסמוך אותך 'לשוחט', פתחתי בשאלה: האם יודע אתה מה הוא 'סכין אוגרת' (סכין פגום), ענה לי בוודאי שיוודע אני מה הוא - 'סכין שהוא יותר מבן י"ב שנה'... החזרתי לו: אם כן, אולי תאמר לי מה זה 'בוגרת'. ענה לי: תאנה מיובשת... שוב שאלתי אותו: ומה הוא גרוגרת. ענה לי: ספק זכר ספק נקיבה. שוב שאלתי אותו: מה הוא אנדרוגינוס. ענה לי: זאת איני יודע, אולם נראה לי שכל כך הרבה אין אני צריך לדעת בשביל להיות 'שוחט'...

עוד מסופר שבאחד ממסעותיו של הרה"ק מקאמינקא אל רבו, התארכה הדרך יותר מהרגיל, והיה כאשר הגיע באיחור אל מחוז חפצו, אמר: הגעתי עם שני 'קל וחומר' ועם שני 'גזירה שוה'... והסביר: כי הנה יצאתי מביתי בעגלה בעלת ארבע גלגלים... והיה במהלך הדרך נשבר גלגל אחד... עשיתי 'קל וחומר' בעצמי מ'פיאקער' עגלה מכובדת באותם הימים שנוסעת על שני גלגלים בלבד] יכול לנסוע על שני גלגלים, העגלה הזאת שיש בה שלושה גלגלים לא כל שכן... וכך המשכתי עוד בדרכי, ושוב נשבר גלגל נוסף... מה עשיתי חישבתי גזירה שוה ל'פיאקער', כשם הוא נוסע על שניים, גם עגלה זו תוכל לנסוע על שני גלגלים בלבד...

ובהמשך הנסיעה כשנפל גלגל נוסף, ונשאר גלגל אחד בלבד, עשיתי קל וחומר מ'מזחלת שלג' שנוסעת ללא גלגלים כלל, עגלה זו שיש בה גלגל אחד לא קל וחומר שחנוע... ואח"כ כשנפל גם הגלגל האחרון ונשארה העגלה חסרת גלגלים, עשיתי גזירה שוה מ'מזחלת שלג', כשם היא נוסעת ללא גלגלים, גם עגלה זו תנוע ללא גלגלים... וזהו השני 'קל וחומר' ושני ה'גזירה שוה' שעמם הגעתי הנה.

ועל פי זה נראה לומר בדרך מליצה, על דברי המדרש 'הים ראה וינס' (תהלים קי"ח) - מה ראה - ברייתא דרבי ישמעאל, לכאן יש לתמוה מה שייכות יש בין הים לבין 'ברייתא דרבי ישמעאל', וכי 'מידור' בא לו לים ששם ראה... אלא דאפשר לומר, הדנה כתיב אצל המצרים בקריעת ים סוף, 'ויסר את אופן מרכבותיה' (שמות כה), וא"כ צריך להבין היאך נסעו ללא גלגלים... אלא שמוכרח לומר שנסעו ע"פ קל וחומר וגזירה שוה הנלמדים בברייתא דרבי ישמעאל... ולכן מובן שפיר שהים ראה ברייתא דר' ישמעאל.

ומיד דברי בקריעת הים, יש להעיר דשייכות יש בין פרשתינו - פרשת

הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זיע"א היה תלמידו של הרה"ק מראפשיץ זיע"א, אצלו קנה חכמה יחד עם הרה"ק מצאנו זיע"א. לאחר הסתלקות רבו הרה"ק מראפשיץ נסע הרה"ק מקאמינקא יחד עם ידידו ורעו הרה"ק מצאנו זיע"א, על מנת לקבל מרות מהרה"ק מהר"ש זיע"א, ואכן הרה"ק מקאמינקא קיבל את מרות הרה"ק מהר"ש מבעלזא, אולם הרה"ק מצאנו לא קיבלו ל'רבי' באמרו: לא ירדתי לסוף דעתו. אלא קיבל את מרות הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זיע"א.

שמעתי מהרה"ק ר' יענקל' מפשעווארסק זיע"א, דפ"א שאל הרה"ק מקאמינקא את ידידו ורעו הרה"ק מצאנו זיע"א לאחר פטירת רבם הק' מראפשיץ, האם רבם הק' כבר נגלה אליו לאחר פטירתו, השיבו הרה"ק ב'הן'. הפטיר הרה"ק מקאמינקא: זהו פלא שרבינו הק' לא נגלה אליי... וביקשו שבפעם הבאה שנגלה אליו הרה"ק מראפשיץ, שישאלוהו מפני מה אין הוא נגלה אליו. וכן עשה, ואכן לאחר תקופה החזיר לו תשובה, שכיוון שקיבל על עצמו את מרותו של הרה"ק מבעלזא, הרי שהוא ניתק את הקשר עם רבו הקודם...

עוד שמעתי מהרה"ק ר' יענקל' זיע"א: הרה"ק מקאמינקא היה נודע לגאון מופלא, ועוד בילדותו היה מכונה 'דער ראווער עילוי' (העילוי מראווער) על שם עיר מוצאו 'ראווער'. ובהגיע לפרקו דיברו בו נכבדות לבתו של אחד מגדולי הגבירים שהיה מחסידי 'החווה מלובלין' זיע"א, ואף רבו הרה"ק החווה מלובלין זיע"א ועודו לקי את השידוך הזה. אך בני משפחת הרה"ק מקאמינקא לא רצו בהשידוך, וכך נמשך הדבר ועדיין לא נעשה ה'שידוך' הזה, והיה כאשר נכנס אותו הגביר אל החווה מלובלין, שאלו הרה"ק בדבר השידוך עם הרה"ק מקאמינקא. השיב הגביר, שבני משפחת הרה"ק מקאמינקא אינם רוצים בהשידוך.

הפטיר הרה"ק החווה, שאם שידוך זה איננו מתקיים, מן הסתם אין הרה"ק מקאמינקא העילוי הגדול שבעולם. כי ראה בעיני קדשו שעתידי אותו גביר לקחת לו לחתן את העילוי הגדול ביותר בדורו, ולכן חשב שעתידי הרה"ק מקאמינקא לישא את בתו. אולם אם שידוך זה איננו מתקיים בידוע שאין הרה"ק מקאמינקא העילוי הגדול בדורו, כי יש גדולים הימנו. ולבסוף נגמר השידוך למזל טוב, והוברר הדבר שהרה"ק מקאמינקא הוא העילוי הגדול ביותר בדורו.

עוד שמעתי מהרה"ק ר' יענקל' זיע"א: בשעת גמר השידוך מסר לו חותנו לעתיד אחוזת קרקע נכבדת כ'נדוניה, כמנהג בעלי בתים חשובים. אולם זמן קצר אחר הנישואין נהפך עליו הגלגל ונעשה ה'חותן' ל'יורד', ואף כל נכסיו ניטלו ממנו בגין חובותיו הרבים, וביניהם נמנו אף הנכסים שנתן כ'נדן' לחתנו הרה"ק מקאמינקא. והיה כאשר סיפרו זאת לחתנו הרה"ק מקאמינקא, היה זה באותו הזמן שבו סעד עם זוגתו הרבנית. ומיד כאשר שמעה זאת הרבנית נתעלפה ונפלה ארצה, אולם הרה"ק מקאמינקא המשיך באכילתו כאילו לא היה. והיה לאחר שהתעוררה הרבנית מעלפונה, שאלה את בעלה הרה"ק, איך יתכן שיותר בשוויון נפש אף לאחר שהוא שומע על אבדון כל נכסיו.

השיב לה הרה"ק: הנה מכנים אותי 'דער ראווער' עילוי, ו'עילוי' שמעו מי שמוחו יכול לקלוט בשעה אחת מה שאחרים קולטים ביום שלם. ועל כן גם את פעולת העלפון עשיתי ברגע קט, כי הנה כאשר את התעלפת, שכחו עליך מים עד שאט אט נתעוררת מעלפונך, אולם אני עשיתי את פעולה זו ב'רגע כמימרא', ולכן לא הספיקו לראות עליי שום שינוי...

הנה היה דרכו בדרך רבו הק' מראפשיץ, אשר היה מרובה לומר דברי מליצה, שבה טמונים סודות נעלים ביותר...

וכסיפור דלהלך: פ"א נסע בדרכים יחד עם ידידו ורעו הרה"ק מצאנו, והגיעו לעיירה אחת בליל פסח שני, והרה"ק מצאנו שם פעמיו לאכסניה, והרה"ק מקאמינקא הלך מיד אל בית המדרש, והיה לאחר זמן מה בא גם הרה"ק מצאנו, ומצא קבוצת יהודים מקיפה כגורן עגולה את הרה"ק מקאמינקא, והם ממלאים פיהם שחוק, ולכשברר מה זה ועל זה, נענה הרה"ק מקאמינקא סיפר סיפור ארוך בחתן ששמו 'תנחום', ובכל פרק ופרק מהסיפור שזר דבר צחות.

נענה הרה"ק מצאנו בפליאה: הלא מכוון הוא את הסודות הנעלים של יום 'פסח שני'. כי הנה נודע שבכל יום ספירת העומר צריך לכוון בתיבה אחת מממור 'למצח בניגונות' וכן מ'אנא בכח', וביום פסח שני מכוונים תיבת 'חסין', וכן תיבת 'תנחום' מ'אנא בכח', וזהו מה שכיוון הרה"ק בעת דברו

1. עד כדי כך קיבל את מרותו, שאף היה מכנהו בתואר 'מורי ורבי' וזאת על אף שאת רבו המובהק הרה"ק מראפשיץ איננו מכנהו ל'מורי ורבי'.
2. גם עובדא זו שמעתי מהרה"ק ר' יענקל' מפשעווארסק זיע"א, וראיתי זה גם כן בספר 'אוהב שלום' (והוא ליקוטי דיבורים מהרה"ק מקאמינקא זיע"א).
3. והנה יושבים אנו ב'שמחת חתן' (היה מל"מ שולב בשמחת שבע ברכות), אשר על הזיווג נאמר 'קשה זיווג של אדם כקריעת ים סוף' (פסחים ק"ח, א), ומסופר על דרך צחות, שהציעו לבחור שהגיע לפרקו 'געלט שידוך', אשר אבי המיועדת מתחייב לשלם נדוניה מכובדת ובית מפואר וכדו... וכמובן שהחתן קפץ על המציאה, וכרוב הליטות לא בירר כל כך על ה'קלן'... ואכן אמנם שהנדוניה היתה מכובדת ביותר מבטח, אולם ה'הסחורה' עצמה היתה מאוד חלשה... הפטיר החתן לחותנו, על כגון שידוך זה נאמר: 'אילו נתן לנו את ממונם', ולא קרע לנו את הים' - ודהיינו נושא את ה'כלה' בפועל - 'דיינו'...

ועוד על דרך זה מסופר על 'בחור' שבא עמו 'שדכן' בדין ודברים על שידוכים שונים, שאל אותו השדכן: האם אתה מוכרח דווקא שידוך עם כסף. השיב לו הבחור: 'לאן דווקא, הממון לבד לא ניחא לי'...

ברגשי גיל וחודוה עילאה

נשגור בוח ברכת מזל טבא וגו' יאה אל מול פני מודנו ומאלפנו, מדריכנו ומאדר נתיבותינו, המפיח רוח חיים בקרבנו

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לרגל השמחה הגדולה בכיתו נאוה קודש בנישואי נכדתו תוד' למזל טוב בת הדב"ן והה"צ ר' דוד צבי שנעבאלג שליט"א אב"ד זידיטשוב כ"ב

עב"ג החתן הרב ישראל אינסטר שליט"א

בן הרה"צ ר' יוסף אינסטר שליט"א

כן הרה"צ ר' זאב אינסטר שליט"א

אב"ד ק"ק 'מאור חיים' ירושלים

וצרופה בוח ברכתנו ברכת הדיוט, יהי רצון

שבית צדיקים יעמוד ומשמחה זו יושפע לנו

וכל בית ישראל רב ברכות ושובע שמחות

ויובה מרן אדמו"ר שליט"א עיר רבות בשנים,

הודיענו ולהשקותנו מכאר מים חיים, בהרחבת

הדעת וממון בריית נופא ונחורא מעליא, עיר

ינתנו במהרה לקראת משיח צדקנו, אמן

המברכים בהדרת כבוד ויקר,

מערכת 'מעיינות החיים'

קול התורה

פנינים יקרים מאת הרב רוד פראגל שליט"א
נשיא ההתאחדות קהילות ההרדים בעיר הבורה לונרון יפ"ו

כוס של ברכה אף בלא סעודת פת

ויאמרו אליו איה שרה אשתך וגו' (יה, ט). ורש"י מביא דשאלו כן כדי לשגר לה כוס של ברכה. ולכאורה קשה דלעיל (פסוק ח) כתיב 'ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה' ופירש רש"י דלחם לא הביא להם לפי שחזר לשרה אורח כנשים ונטמאה העיסה, וא"כ אם לא אכלו לחם הרי לא ברכו ברכת המזון ומהיכן הא להם לברך על כוס של ברכה. וי"ל עפ"י מה שכתב בהגהות יעב"ץ (פסחים ק"ד. על רש"י ד"ה ויין) דאם עיקר סעודתו בדברים אחרים יכול לקדש ומיחשב קידוש במקום סעודה אף בלא אכל לחם, וכן מביא בספר 'האיש משה' בשם החזו"א, וא"כ על דרך זה י"ל דה"ה נמי לענין ברכת המזון, דאם קבעו הסעודה על דברין אחרים שפיר מיחשב סעודה בכה"ג לברך על כוס של ברכה.

החילוקים בין הצחוק של אברהם לצחוק של שרה

ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה וגו' למה זה צחקה שרה וגו' (יה, יב-ג). הנה לעיל בפרשת לך לך (יה, יז) כתיב 'ויפול אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים תלד' ולא מצינו שנתרעם עליו הקב"ה על שצחק, ואדרבה רש"י מפרש שם שהצחוק היה לשון שמחה, וצ"ב האיך מרומז בפסוקים החילוק. ונראה דכאשר נדייק בלשון הפסוקים נראה שישנם שלשה חילוקים בין הצחוק של אברהם לצחוק של שרה, א] דאצל אברהם כתיב 'ויפול על פניו ויצחק' ואין דרך המלעיג והמכחיש ליפול על פניו דרך הכנעה; ב] דהכא אצל שרה כתיב 'ותצחק שרה בקרבה' שהסתירה את הצחוק בקרבה, ואי משום שמחה למה לא צחקה לעין כל כמו שמצינו באברהם דכתיב אצלו 'ויצחק ויאמר בלבו וגו'' שהצחוק היה בגילוי ורק האמירה היתה בלבו; ג] שאברהם אמר 'הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים תלד', ולשון כזה המתפלג משום זקנה בשנים לבד אין צריך להתפרש דוקא כתמיה, דהלא בדורות שקדמו להם ילדו בני מאה ויותר, ושפיר יכול להתפרש כמפליג את החידוש שיהא בזה, אבל שרה אמרה 'אחרי בלותי היתה לי עדנה' דנשתנה גופה ונתבטל אצלה כוח ההולדה, דבזה היתה צריכה לנס לשנות הטבע ולהחזיר לה עדנה כדי שתוכל להוליד, זה נראה יותר כמתמיה בדבר אם אפשר שיהיה.

נגד אנשי סדום היה נחשב לוט כצדיק

טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדום נסובו וגו' (ט, ד). וברש"י: "שהיו שואלים ללוט מה טיבם ומעשיהם והוא אמר להם רובם רשעים". וצ"ב כי להלן (פסוק יב) מביא רש"י שהמלאכים טענו "מי לך פתחון פה ללמד סגוריא עליהם, שכל הלילה היה מליץ עליהם טובות", וסתרי אהדדי. ונראה ליישב עפ"י מה שכתב רש"י לקמן (פסוק ט) ד"ה פן תדבקני הרעה "כשהייתי יושב אצל אנשי סדום היה הקב"ה רואה מעשי ומעשי בני העיר והייתי נראה צדיק וכדאי להנצל וכו'", הרי דכדי להסביר על עצמו שכדאי להינצל הי כדאי בשבילו לומר על אנשי סדום שהם רשעים כדי שהוא עצמו יהיה לו זכות להינצל, אבל אח"כ שככבר היה סמוך ובטוח שהוא ומשפחתו יונצלו, שוב היה מלמד עליהם זכות כדי שגם הם ינצלו.

גודל מעלת מסירות נפש יותר מתפילת הצדיק

ויאמר אליו הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה לבלתי הפכי את העיר אשר דברת (ט, כא). והוא תמוה האיך יתכן שהקב"ה הסכים לדברי לוט שלא להפוך העיר הזאת ואילו כאשר אברהם הרבה בתחנונים לבקש כן ממנו ית' לא הועיל כלום בתפילתו. ואולי היתה כאן כעין מדה כנגד מדה, שהרי לוט מסר נפשו עבור המלאכים שבאו בצל קורתו, שלא להוציאם אל אנשי העיר שרצו להרע להם וכדמבואר להדיא בפסוקים, וגדול מעלת זכות מסירות נפש יותר מתפילת הצדיק.

ע"י התורה נתרום מעלת האדם מהמלאכים

וישא עיניו וגו' שלשה אנשים נצבים עליו וגו' (יה, ג). הנה הכא משמע שהמלאכים היו נצבים על אברהם והם למעלה ממנו, ואילו להלן (בפסוק ה) כתיב 'ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו', הרי שהוא עומד עליהם והוא למעלה מהם. ונראה דבתחילה אכן המלאכים הם למעלה מן האדם, ומהאי טעמא שהביא רש"י בפסוק ה' אהא דכתיב 'וסעדו לבכם' "לבכם אין כתיב כאן אלא לבכם, מגיד שאין יצה"ר שולט במלאכים", ובזה הם גבוהים יותר מבני אדם, אמנם אחר שנתן לפניהם בשר בחלב, ובזה היה טענה בפי משה רבינו ע"ה בעת קבלת התורה שלא יקבלו המלאכים את התורה כמבואר בחז"ל (פסיקתא רבתי פכ"ה), שכשרצה הקב"ה ליתן תורה לישראל אמרו המלאכים 'תנה הודך על השמים' (תהלים ח, ב), אמר להם כתוב בתורה (שמות כג, ט) 'לא תבשל גדי בחלב אמו' ואתם כשירדתם למטה אכלתם בשר וחלב שנאמר ויקח חמאה וחלב, ונמצא בזה שאכלו בשר בחלב מאז נקבע בשמים שיזכו ישראל לקבל התורה, ובזכות התורה העתידה לינתן להם עלו מיד למעלה מן המלאכים, לכן כתיב אז 'והוא עומד עליהם' כי ע"י קבלת התורה מתעלה האדם למעלה מדרגת המלאכים.

הטענה על המלאכים היא על שאכלו בב"ח

ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו (יה, ה). ואמרו חז"ל (ראה לעיל) שע"י שאכלו בשר בחלב נסתם טענת המלאכים שהם יקבלו את התורה, וצ"ב האיך טען משה שהמלאכים אכלו בב"ח, הלא בשר בחלב אינו אסור מן התורה אלא דרך בישול, אך לאכול זה בזה בצונן אלא אלא מדרבנן. ובספר 'ברכת פריץ' למרן הסטייפלער וצ"ל מפרש דכיון דהמלאכים גופן אש ממילא כשהוגש להם בב"ח נתבשל ונעשה איסור מה"ת, והקשה ב'דרך שיחה' דא"כ למה היתה עליהם הטענה רק על האכילה, תיפוק ליה שכבר עברו על בישול בב"ח. והיה נראה לומר דלענין הבישול היו בגדר אונס שלא ידעו שיתן להם בב"ח שיוכלו ליהזר ולא לגשת וליגע באוכל ולבשלו, והוי אונס או מתעסק וא"א לחייב על בישול כזה, משא"כ אחר שנתבשל ואפילו הכי אכלו, אז שפיר יש בו משום אכילת בב"ח מה"ת ויש בזה טענה עליהם.

ישראל עם קדוש רוחצים עצמם מהגשמייות

יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם וגו' (יה, ח). וברש"י: "כסבור שהם ערביים שמשתחווים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו". ויש להבין האיך עולה על דעת בני אדם לעבוד את האבק שברגליהם. ונראה דאדרבה אבק רגליהם מרמז לגדלות האדם וכוחו שהוא הולך ודורס ברגליו על הארץ ושולט עליה, וע"י הליכה זו מתכסית רגליו באבק, וכשהם משתחווים לאבק זה שברגליהם מראים שהארץ המגושמת מושעבדת היא לרגליהם שבהם דורסים עליה, וזה מוכיח שגוף האדם הוא הדבר העליון שבעולם, וכדאי לעבוד את העפר הזה להראות כמה חביב עליו כוחו שיכול להלוך עליו ולידבק בו, שע"י מגדיל את חשיבות עצמו, והוי כעין אדון שנושא פנים לעבדו ומכבדו במטרה שע"י כבוד עבדו נתגדל עוד יותר כבוד האדון, אמנם אברהם אבינו ע"ה אמר 'יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם' שאדרבה ישראל עם קדוש ממעטים כוח הרגלים שהם חלק התחתון שבגוף, ורוצים למעט הקשר של הרגלים לארציות, אלא רצונם להעלות הרגלים ורוחצים אותם שלא יהיו מכוסים באבק הארץ המגושמת.

לימוד לדורות מנסיון העקידה

ויאמר קח נא את בנך את יחידך וגו' ולך לך אל ארץ המריה וגו' (כב, ב). ברש"י: "ורבותינו פירשו על שם שמשם הוראה יוצאה לישראל". לכאורה צריך להבין למה דוקא עתה בשעת העקידה נקבע שם המקום ליקרא "מוריה" על שם הוראה לישראל, הלא זמנים טובים יעברו עד זמן מתן תורה. ונראה דאין הכוונה על הוראה של קבלת התורה דווקא, אלא הכוונה להוראה היוצאת ובאה מנסיון העקידה, שמשם יצאה הוראה לישראל לכל הדורות, כי הנה לא מציינו במקום אחר בתורה הלשון "ניסה" כמו שכתוב כאן 'והאלקים ניסה את אברהם', והוא כי אין לך בחינה גדולה של הסתר ונסיון כזו שלאחר שפרסם אברהם אבינו את כבוד מלכותו יתברך בעולם, ולאחר שגולד לו בן בהיותו בן מאה שנה, והובטח לו 'כי ביצחק יקרא לו זרע', אחר כל זאת נצטוו להעלותו לעולה, ואי"ז רק הסתר בעלמא, אלא סתירה גלויה בנבואה, ואעפ"כ עמד אברהם אבינו באמונתו ועשה רצון קונו בתמימת, והיינו "שמשם הוראה יוצאה לישראל" שזהו ההוראה שיצאה אז לדורות עולם, שבכל מצב שרק יהיו בניו ובכל הדורות כולם, יזכרו הוראה זו לעמוד בכל תוקף ועוז באמונה הקדושה ולעשות רצון הבורא ב"ה בתמימות.

טעם שהיה צריך לעקוד את יצחק על המזבח

ויבוא אל המקום וגו' ויעקוד את יצחק בנו וישם אותו על המזבח וגו' (כב, ט-ז). יש לעיין למה הוצרך להעלותו על המזבח לשחטו, הלא

עולה אינו נשחטת דוקא על המזבח, תו יש לעיין למה היה צריך לעוקדו, הלא עולה נקרכת תמיד בלי לעקדה. ובשם הגרי"ז הלוי מובא דהיה צריך שחיטה על המזבח מדין צפון, דכיון דלא היתה שם עזרה היה חסר מבחינת צפון, אבל המזבח עצמו יש לו כולו דין צפון כדמבואר בזבחים.

והא דהיה צריך לעקדו היינו טעמא דמציינו בכל מקום שכתוב בתורה לשון קיחה לגבי אדם וכגון קח את אהרן וכיו"ב, דהיינו קיחה בדברים כמו שפירש"י, ומבאר המהר"ל דהיינו טעמא משום דאדם אינו ניקח כמו חפץ דומם, דהיכן שנמצא דעתו של האדם שם הוא עיקרו, ואם לוקחים אותו בלא דעתו אינו נקרא קיחה, ולפי"ז אם מסכים האדם מדעתו ללקיחה מיחשב כאילו הולך מעצמו דהלא הדבר תלוי בהסכמת דעתו, ולעולם כל קיחה שבתורה היא רק פיתוי והסתת דברים.

ולכן כאן דהקב"ה אמר לאברהם 'והעלהו שם לעולה' היה צריך שהוא עצמו יעלהו לקרבן, ולא היה מועיל אם היה יצחק ניקח בדברים ומסכים לעלות מעצמו על המזבח, דאז לא נקרא שאברהם העלהו, ולכן 'ויעקוד את יצחק בנו' שאז היה כפות ונהפך להיות כחפצא, וכדמצינו לגבי קנין חצר דעבד אינו נקרא חצר לקנות עבור אדונו דחשוב משתמר לדעת עצמו, אם לא שהוא כפות שאז מיחשב משתמר לדעתו של האדון, ה"נ לאחר שעקדו היה יכול להעלותו על המזבח כאשר נצטוו.

בנינים על רה הוויבי

איסור מוסף גם על ישראלית

עז: גמ': הויא לה חללה מיגו דאיתוסף איסורא למיכל בתרומה איתוסף איסורא לגבי כהן גדול. הנה רש"י מפרש דהיינו אם היא בת כהן, אמנם לפי המסקנא דשם זנות מקרי מוסף משום דפוסל בישראל אף דלא הוי מוסף אצל כהנים לגבי חללה, א"כ ה"ה שם חללה הוי מוסף אף בבת ישראל שאין בה אכילת תרומה, כיון דשם חללה שייך בכהנת ומוסיף לגבי תרומה ה"ה דמיחשב מוסף לגבי ישראלית.

איסור כהונה האם חל על איסור כהונה

שם: רש"י ד"ה איסור כהונה שאני. בא"ד: אפילו קל על חמור דעלמא וכו'. יש לעיין אמאי נקט רש"י דעלמא דמשמע דאם הוי הגדון משום איסור כהונה לחול על איסור כהונה אחר לא ס"ד להחשיבו עדיף משאר איסור לחול על איסור, וצע"ק.

טעם הפסול שהוא קרוב ולא משום עד אחד

עז: רש"י ד"ה אינו נאמן. דקרוב הוא אצלו וכו'. הא דלא רצה רש"י לפרש דהטעם משום דהוא רק עד אחד ואינו בידו 'עיי' לעיל (סה: בתוס' ד"ה נטמאו), היינו משום דבגמ' קאמר מאי ואפילו שניהם וכו' ולא מיבעיא היכא דאית ליה חזקה דכשרות וכו', ואי טעמא משום דעד אחד אינו נאמן או משום דעד אחד אינו נאמן נגד חזקת כשרות, מאי קשיא ליה ומאי מתרין, אך אי פסול עדות שלו הוא משום דהוא קרוב אתי שפיר. ואי משום דאין אדם משים עצמו רשע [ואם בנו ממזר מעיד שאשתו זינתה והיה מחוייב לגרשה והרי הוא רשע בזה שקיימה], אפשר לאוקמה בגוונא דהוא לא ידע עד היום והיה שוגג גמור או אונס, ואין לומר דהוא עצמו ממזר או אשתו ממזרת וזה כוונתו באומרו בני זה ממזר, דא"כ מעיד גם על עצמו או על אשתו ובמתני' משמע דמעיד רק על בנו.

קדמה קידושיה לקידושי אביה הווקא

עט. תוד"ה קידשה אביה בדרך. בא"ד: "כמה דפירש דפליגי בקידשה אביה ואחר כך קידשה היא עצמה וכו'". כך מבואר בתוס' הרא"ש בשם ר"א. והיינו טעמא דנערה אינה יכולה לקדש את עצמה [כדלעיל (מד: ע"ש, ובתוד"ה קטנה)], וא"כ אם היא קדמה בקידושיה לאביה שפיר משכחת לה דאינה מקודשת כלל, וכגון אם היתה אז נערה וכשקידשה אביה אח"כ כבר היתה בוגרת, משא"כ אם קידשה את עצמה אחרי אביה ממ"נ הרי היא מקודשת, דאם היתה נערה בשעת קידושי אביה הרי חלו קידושי, ואם היתה כבר בוגרת אז חלו קידושי דידה שהיו אחרי קידושי אביה.

ענין הנאמנות אם מצד עצמה או מצד ס"ם

עט: גמ': במכששתו. יש לעיין אם הנאמנות הוא שיש לה נאמנות גמורה על עצמה, או דמכוח ספק ספיקא אתינן עלה, ספק אם היא נאמנת שהיתה כבר בוגרת מאתמול, ואת"ל דאינה נאמנת ספק אם היתה כבר בוגרת בשעת קידושי אביה, ולכן אינה מקודשת דהוי ספק ספיקא לצד דאינה מקודשת. ויש לעיין אי בכהאי כוונא מקרי ספק ספיקא בשם אחד דנחשב לספק אחד.

רב תנא ופליגי - האם גם על המשנה פליגי

פ. תוד"ה לא שנו. בא"ד, וי"ל דרב תנא הוא ופליגי וכו'. לכאורה רק אריש לקיש ורבי יוחנן הוא דפליגי בהכרח, אבל אמתני' יכול לומר לא שנו אלא ביוחסין אבל בקדשי הגבול לא צריך מידי. ואולי כיון דלא הובא כאן כלל משמע דלא קאי אההיא מתני' וחולק עליה, ודו"ק.

שכר הגשמי והרוחני של התורה עומדת לו לאדם תמיד

פב. מתני' אבל התורה אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו. ונוסף לזה יש לו גם חלק פרנסה אם מקדש את עצמו באמת, וכלשון הרמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל (פ"ג ה"א) "ולא שבת לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמדם לפני ה' לשירתו ולעבדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צנארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם. הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונתת לו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לפנהינים ללויים. הרי דוד עליו השלום אומר (תהילים טז-ה) 'ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי'".

אמנם לכאורה עיקר כוונת רבי נהוראי היא דעיקר מתן שכרה של תורה והיינו שכר רוחני אינו נאבד לעולם, ואפילו הפירות שבעוה"ז עומדין לו גם בזמן הזקנה, ולא דמי לשכר שאר אומניות שבזמן הזקנה אינו מצוי כלל ועיקר, ומש"ה כדאי לדחוק את עצמו בפרנסה מעוטה ולהקדיש את עצמו לתורה.

תפילה מועלת תמיד בכל מצב

תוד"ה אלא הכל לפי זכותו. פירוש לפי מזלו וכו'. ובכל זאת מועיל תפילה וכמבואר במתני', והיינו משום דאין מזל לישראל. ועי' בזה בסוף מסכת שבת פ' מי שהחשיך (קנז:).

גיליון

חיבת העבודה

משוכר מתוכן שיחותיו של הגה"צ
רבי חיים יוסף בירדמן שליט"א
אב"ד חסידו לעזוב

וירא אליו ה' באלוני ממורא (יה, א)

כל אחד יכול לזכות לגילוי שכניה

צריך להבין, מדוע הזכירה תורה שגילוי ה' לאברהם היה "באלוני ממורא" דוקא, מה לנו אם היה במקום זה או במקום אחר, ואכן רש"י הרגיש בזה ותיקן, שבא לספר בשבחו של ממורא שנתן לאברהם עצה על המילה, ועל כן זכה שנתגלה קוב"ה בחלקו.
באופן אחר מפרש ה'מאור עינים' (תחילת הפרשה) שרמזו יש בזה לדורות (כידוע שכל התורה כולה הוראה היא לדורות בכל פרט ופרט, ואין בה סיפורי מעשיות בעלמא) שכל אחד ואחד אפילו הגרוע ביותר יכול לזכות לגילוי השכינה, ויתפרש "אלוני" מלשון חזק, ככתוב (ישעיה ב, ג) "אלוני הבשן", ו"ממורא" מלשון (דברים ט, ז) "ממרים הייתם", דאע"פ שממרה את פי ה' בחזק רח"ל, והוא בדיוטא תחתונה ח"ו, בכל זאת זוכה להרהורי תשובה באיתערותא דלעילא, ולהתקרב אל השי"ת ולזכות לגילוי שכניה?

וב'סוד העבודה' (הובא בתורת אבות' בתחילת הפרשה) להרה"ק מסלונים ז"ע מפרש, שלפני הברית מילה חשב אברהם אבינו שעל ידי שהוא עומד בנסיגות הרי הוא מתקרב אל השי"ת יותר ויותר, וזוכה לגילוי שכניה בעולמות העליונות בשורש הדברים, אמנם עתה גילה שאין הדבר כן, כי לא האדם מתקרב אל ה' אלא כביכול הקב"ה מקרב ומתכופף את עצמו אל האדם במקום שהוא נמצא בו בעולם הזה ובפועל ממש כביכול, ולכן התגלה אליו ה' באלוני ממורא, היינו במקום שהיה הוא שם, ללמדנו שכביכול ירד הקב"ה אליו מחמת גודל אהבתו.

והוא יושב פתח האוהל כחום היום (יה, א)

גודל הנסיון

ברש"י "הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראוהו מצטער שלא היו אורחים באים, הביא המלאכים עליו בדמות אנשים", ובאמת אי אפשר לתאר גודל הנסיון שהיה לאברהם אבינו ע"ה בגשמיות וברוחניות, בגשמיות כפשוטו שהיה יום חם ביותר [דימה כל אחד בנפשו יום חם ולוחט והוא מזיע כולו ואין לו מוגן לרפואה, והתם היה יותר קשה מזה, שהוציא הקב"ה חמה

מנרתיקה שדברך כלל שומרת על חום השמש שלא יגיע ליושבי תבל] ואעפ"כ לא נמנע מלחזור אחרי אורחים ולהכין לפניהם צרכי סעודה, זאת ועוד, שהיה אז יום שלישי למילתו והיה חלש מאד וכאב לו יסורי המילה, ובודאי היה קל לו יותר לנוח ולישון על משכבו, אך אחד היה אברהם שהסיד דעתו מכל צרכיו וצעריו הגשמי ובכל כוחו הלך לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו.

וכן היה גדול הנסיון ברוחניות, כי היצר הרע לבש איצטלא דרבנן וניסה לפתותו שאסור לו לקבל את האורחים מפני שהוא מדבר עם השכינה (כמו שנאמר "וירא אליו ה'", וברש"י "אמר רבי חמא בר חנינא, יום שלישי למילתו היה, ובא הקב"ה ושאל בשלומי", ואכן חז"ל [שבת קכז] למדו מכאן "גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכניה"), עוד נראה לומר, דאף אחרי שהתגבר אברהם אבינו ורץ לקראת האנשים להכניסם בביתו עמד בפני נסיון גדול, דמסתברא שבאותה שעה ראה בעיניו הטהורות שהם מלאכים, ועל כן עלה בדעתו לחזור מיד אל הקב"ה, שהרי מלאכי עליון אינם זקוקים להכנסת אורחים, אמנם תיכף חזר בו, כי חשש שמא כל זה עצת היצר הוא כדי למנוע בעדו לקיים מצות הכנסת אורחים, ועל כן לא פנה לפיתוי היצר והמשיך בעבודתו כשהוא מתעלם מן הגילוי שאורחיו אינם אנשים כי אם מלאכים.

לפי זה אפשר להבין מדוע הכין אברהם סעודה גדולה כזו, כמו שהביא רש"י ששחט שלשה בהמות והגיש לפניהם שלש לשונות בחרדל, וכי נתן לכל עובר אורח סעודה דשינה כזו בטירחות ויגיעות רבות כל כך, דאטו שחט בן בקר לכל אורח לתת לו את הלשון בחרדל, אתמהא [ובדרך הפשט יש לומר, דכיון שציפה זמן רב לאורחים שלא הגיעו, על כן כשמצא אותם טרח בפניהם ביותר], רק כיון שראה אברהם אבינו כמה מניעות יש לו וכמה קשה עליו מצות הכנסת אורחים בעת הזאת, שהיו לו כאבים ביום שלישי למילתו, וה' הוציא חמה מנרתיקה, ומן הקשיים הללו למד שעליו להתאמץ ביותר, כדי שלא לתת לשטן לנצחו, ועל כן הלך מן הקצה לקצה וערך סעודה גדולה ושחט שלשה בקר והכין להם ג' לשונות בחרדל, והוסיף להביא להם לחם וחמאה וכל טוב, והכל כדי לשעבד את היצר הרע לתתיו.

פניני עבודה

- א. ב'אוהב ישראל' מביא בשם הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע שפירש, שהתורה מרמזת כאן על גודל ענוותנותו של אברהם אבינו, לא העלה בדעתו שהקב"ה מתגלה אליו בזכותו, אלא "וירא אליו" שהיה נראה לאברהם, ה"ה" דמה שהשכינה באה ונתגלה אליו היא "באלוני ממורא" ובזכותו בגלל שנתן לו עצה על המילה, ורק אגב אורחא זכה אף הוא למחזה אלוקות (וראה עוד בדברינו בסוף הפרשה).
 - ב. ומדייק כן בלשון הכתוב "וירא אליו", שלא נאמר "וירא ה' אל אברהם", אלא שתמא, להורות שדברים אלה חיים וקיימים לעולמי עולמים, וכל יהודי המתקרב אל ה' זוכה שיתגלה ה' אליו וישרה שכנתו הק' עליו, ואשרי הזוכה.
 - ג. וכא דמתאמרא ממשיה דהרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע, שבשבת שובה חזר בדברות קדשו [בניגון הידוע ובתנועה המיוחדת המקובלת בבעלזא] על לשון הפסוק (הושע יד, ט: שאומרים בהפטרה לשבת שובה) "אני כברוש רענן", ופירש רש"י "אני לו נכפף להיות אוהז ידו בי, כברוש רענן הנכפף לארץ, שאדם אוהז בענפיו, כלומר אהיה מצוי לו", ובהשתפכות הנפש היה מעורר את הקהל, שהקב"ה נמשל בימים אלו לענף צעיר שאפשר לכופפו, והכי נמי כביכול מתכופף ה' אלינו ומתחנן ומבקש מכל יהודי בכל מצב שהוא "כאפ זיך אהן אין מיי... כלומר אנא תחזיק בי ותחזור אלי (הובא בהקדמה לספר 'יגד יעקב' עמוד טו במהדור"ח). ומכאן נמי, שהקב"ה כביכול מתקרב אל האדם, אלא שהאדם נתבאר חידוש נוסף, שבימי הרחמים והרצון מתכופף כביכול ה' אל האדם גם בטרם עשה תשובה ומבקש ממנו שיחזור אליו.
 - ד. צריך להבין, הלא היה לאברהם הרבה עבדים ומשרתים, ולמה לא שלח אחד מהם שיחפש אורחים [ובגמרא (ב"מ פז:)] ששלח את אליעזר אך הוא חזר ואמר שלא מצא אורחים, כי בגלל חום היום לא היו אנשים בחוץ, אמנם אברהם לא קיבל דבריו ואמר "לית הימנותא בעבדי", ויש ליישב על פי מה שמחדש בספר 'סדר היום' (סדר ברכת השחר, כוונת משנת אלו דברים) דאף שמצוה שיכולה לעשות על ידי אחרים א"צ להפסיק עבורה מלימוד התורה ועבודת ה' כדי לעשותו, גמילות חסדים שאני, ועליו לעשותו בעצמו דוקא "ומי שידקדק בזה יבין הענין, כאשר הוא לא דבר ריק הוא מבט", ואם כן ניחא מדוע טרח לחפש בעצמו אחרי אורחים.
 - ה. וכעין מה שמביא ה'תפארת שלמה' (פרשת קרח) שלפעמים יש לאדם התגלות מן השמים כדי לנסותו ולהביאו לידי טעות, והא לך לשון קדשו "גם אצל הצדיקים הגדולים הנה מראים להם מן השמים ענין גדלות לעשות מופתים בארץ, והכל רצים אחריו, וזה הוא בתחלה רק לנסיון לראות הייטב לבו עליו וישמח בנפשו, ועל ידי כך יתשל מעבודת הבורא ב"ה, אולם מי האיש החכם ויבין את כל מעשיו ויבחן לבלתי רום לבלבו מאחיו אז ייטיבו לו שבעתים כהנה, ואחריתו יגשה מאד.
- וכמו כן שמענו מעשה מהרב הקדוש בעש"ט ז"ל, כי הכריח והפציר באחד מתלמידיו להיות רב ומו"ץ בעירו [והוא סירב לקבל הרבנות], והראה לו [הבעש"ט] כאילו כועס עליו, אבל הוא לא רצה להתנשא לקבל עליו הרבנות בשום אופן, אח"כ כשראה כי באמת אינו רוצה גלה לו כי רצה רק לנסותו. על כן צריך האדם להיות ירא וחרד מאד על כל עניניו אולי זה הוא רק לנסיון.

1 | רצון המצוה היא העיקר

במדרכי חז"ל (עי' בר"ר פרשה מות, ט ועוד) האריכו בגודל מצות הכנסת אורחים של אברהם אבינו ע"ה, שהיה לו אוהל עם ארבעה פתחים כדי לקבל כל אורח בסבר פנים יפות, ובתורה נזכרה כן רק ברמיזא, דכתיב (בראשית כא, לג) "ויטע אשל בבאר שבע", ודרשו (סוטה י). "מלמד שעשה פרדס [או פונדק] ונטע בו כל מיני מגדים", וכיבד את העוברים ושבים באכילה שתייה ולינה, וצריך להבין מדוע לא נאמר כן להדיא. זאת ועוד, דבפרשתנו האריכה תורה איך הכניס אברהם את המלאכים שנראו כאנשים, הגם שלא היו צריכים כלל למאכליו, כמו שאמרנו במדרש (בר"ר פרשה מות, יד) "וכי אוכלין היו, אלא נראין כאוכלין ראשו ראונו מסתלק", נמצא שלא קיים בפועל שום מצוה של הכנסת אורחים, מאחר שלא היו זקוקים לחסדיו, ויותר הוה ליה לתורה הקדושה להאריך במצות הכנסת אורחים שקיים אברהם לבני אדם למהדרין מן המהדרין, וכן שאר המצוות שעשה בכל פרטיה ודקדוקיה ובמסירות נפש'.

ומכאן למד הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע ב'פרי צדיק' (אות י) שאין הקב"ה זקוק למעשה המצוות שלנו בפועל, מפני שאין יתב"ש מתאוה אלא לרצון וההשתוקקות של בשר ודם, ואדרבה, ככוונה תחילה האריכה תורה במצות הכנסת אורחים שהיתה שלא לצורך כדי להורות שאין הקב"ה מסתכל על התוצאה, כי אם על הרצון וההשתוקקות והגעגועים לקיום המצוות, וזה למדים מפרשה זו, שהתורה מאריכה דוקא בהכנסת אורחים של המלאכים שלא היו צריכים כלל למעשה המצוה, כדי להורות שהרצון היא העיקר". וזה שדייקו חז"ל ואמרו (הובא ברש"י שמות כט, יח) שיש נחת רוח לפניו "שאמרתי ונגעשה רצוני", רצוני דייקא, ולא שנעשה הציווי, כי אין הקב"ה בוחן התוצאות כי אם הרצונות וההשתוקקות.

וכלשון קדשו של ה'נועם אלימלך' (בסוף הפרשה) "הענין הוא, דהנה הבורא

ב'ה וב' שיתעלה, אשר קדשנו במצותיו וצונו לקיים מצותיו, אין צורך לו יתברך עשיית מצותיו, רק שזה ריח ניחוח לפניו יתברך שאמר ונגעשה רצונו, שיעיקר רצון הבורא יתברך הוא שיהיה לאדם רצון מלא ושלם לעשות רצונו יתברך, ונמצא אחר כוונת הלב הן הן הדברים, אם כיוון לבו לעשות איזה מצוה לשמו יתברך ברצון מלא ושלם חשוב לפניו יתברך מיד כאילו כבר עשה, מאחר שכוונתו שלימה, ואעפ"כ ההכרחי לאדם לעשות ולגמור המצוה במעשה, כי זה בלתי אפשרי לאדם שיעמוד על כוונתו בבירור שיהא ככוונה שלימה ברצון מלא גם אם ידמה לו לאדם שכוונתו כוונה שלימה לעשות המצוה לשמו יתברך, לא יאמין לעצמו עד שיגמור המצוה כי כן טבע חומר גוף האדם למנועו מלחשוב מחשבות ברצון מלא ושלם", וע"ע שם בהמשך לשון קדשו.

ויהי אחר הדברים האלה והאלקים ניסה את אברהם וגו' (כב, א)

1 | גודל הנסיון

לא נאמר שהיתה גם כן נסיון ליצחק, והסביר הרה"ק רבי מנחם מנדל מקאצק זי"ע בקצרה, דכיון דכתיב "והאלקים ניסה את אברהם" מוכח שהנסיון היה לאברהם ולא ליצחק. והביאור בדבריו, שבאמת לא היה קשה לאברהם ויצחק לקיים העקידה, דמאחר שציוה עליהם הקב"ה לעשות כן היו הולכים בשמחה לעשות נחת רוח לבורא יתב"ש, וכמו שמצינו ברבי עקיבא (ברכות סא.) "בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן, אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה 'בכל נפשך' אמילו נוטל את נשמתך אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו", וזו כוונת הרבי מקאצק, דכיון שאמרה תורה שהנסיון היה לאברהם בעל כרחך הכוונה שנתן הקב"ה מניעות וקשיים הרבה לאברהם אבינו כדי

פניני עבודה

1. וכן מה שקירב אנשים תחת כנפי השכינה נזכר ברמז ובהבלעה (בראשית יב, ה) "ואת הנפש אשר עשו בחרן", וברש"י "אשר עשו בחרן - שהכניס תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאו", ומדוע לא סיפרה תורה להדיא בשבח זה של אברהם.

2. ובדרך הפשט נראה לומר, שלכן נקטה תורה דוקא עובדא זו של גמילות חסדים, כי כאן קיים אברהם את המצוה מתוך צער גדול, שהרי היה יום שלישי למילתו וסבל מכאבי הרביית מילה, ואעפ"כ התגבר כארי לקיים מצות גמילות חסדים, והרי כלל ידוע הוא דגודל הקושי שיש במצוה מורה על חשיבותה, וכמו ששינוי (אבות פ"ה משנה כב) "לפום צערא אגרא", לכן התחזק וקיים המצוה בתכלית השלימות וטרח בה יותר מהרגילו תמיד.

3. על פי דבריו אפשר להוסיף, דמסתברא לומר שאברהם אבינו הבחין תיכף ומיד כשראה בעיניו הטהורות שלשה אנשים ניצבים עליו שהם אינם בשר ודם כלל, אלא מלאכים הם בדמות אנשים [כי אם צדיקים בכל הדורות היו יכולים בקלות פניהם של אנשים לראות מה יש בתוכם ובפנימיותם, ק"ו שאברהם אבינו היה רואה עליהם מה הם באמת, ולא יכלו להסתיר עצמם ממנו], ואעפ"כ רץ לפנייהם וטרח להכין להם כסעודת שלמה בשעתו, ואיך עשה כן, והלא ידע שאינם זקוקים לכל הסעודה הזאת, אין זה אלא שרצה להורות בזה לדורות במעשה אבות סימן לבנים, שעל בני ישראל לטרוח בקיום המצוות מבלי לעשות חשבונות.

4. וכמו שרגילים העולם להמשיל למה הדבר דומה, לילד שרץ אל אביו ובכה לפניו על חבירו שרצה להכותו, תמה אביו ושאל, מהיכן ידע שרצה לעשות כדבר הרע הזה, השיב הילד המוכה בתמימות "כי הכה אותי במקל חובלים!", היינו שמעשיו נתגלה כוונתו למפרע שזה מה שרצה לעשות.

ואכן העיקר הוא הרצון, כמו שהעיד הרה"ק בעל ה'אבני נזר' מסוכטשוב זי"ע על עצמו, שבילדותו היה לו חברים שהתמידו בתורה כמותו, והיו להם כשרונות כמותו, "אבער איך האב גיוואלט, אבער גיוואלט, וואס הייסט גיוואלט", כלומר אני רציתי ברצון אמיתי ביותר להתעלות בתורה, ולכן באמת הצליח לעלות מעלה מעלה עד שכל רז לא הוה אניס ליה.

ורצון אמת היינו שאינו חפץ בשום דבר אחר, ולא כאותו אדם שרצה ללמוד כל התורה בלילה אחד עם אליהו הנביא ובד בבד רצה גם לישון שמונה שעות בלילה, דזה מורה שאין רצונו שלימה וגמורה.

סיפר הרה"ק בעל ה'סוד העבודה' מסלונים זי"ע, שפעם הגיע בעל עבירה לאחד הצדיקים וביקש ממנו דרך תשובה, אך הצדיק אמר לו שהרבה לחטוא ואינו יכול לעזור לו, התחנן הלה מהרבי שיושיע אותו, אמנם הצדיק נשאר בשלו, משראה כן האיש הפיל את עצמו לארץ והתחיל לבכות בדמעות שליש שירחם עליו ועל נפשו, ואעפ"כ לא הסכים לתת לו דרך תשובה, מששאלו על כך השיב, שהסתכל עליו וראה כשהוא קם מן הריצפה שניקה את בגדו מן האבק שנדבק עליו בריצפה, "כשראיתי שהוא רוצה בגד נקי - הבנתי שאין הוא רוצה לעשות תשובה", כי צריך לרצות רק דבר אחד בלבד.

הרה"ק בעל ה'מקור ברוך' מסערט ויניץ זי"ע היה אומר, שכלל ידוע הוא דאין דבר עומד בפני הרצון, ולכן אם ירצה אדם להיות עשיר כרוטשילד יוכל להיות כמותו, אבל בתנאי שלא יחפץ בשום דבר אחר, לא לאכול ולא לשנות ולא לישון, אמנם מאחר שרוצה גם בדברים אחרים הרי זה פוגם ברצונו האמיתי להיות כרוטשילד, וע"כ היה רואה שרצונו מתמלא, והוסיף ואמר בקדושתו "אבל בתורה ועבודת ה' אינו כן, שצריך האדם לרצות באמת להתעלות בתורה ובמצוות, ואעפ"כ יכול לרצות גם לאכול ולשתות כמצות ה' כדי שיהיה לו כח ללמוד ולהתפלל, ונמצא שאם רוצה באמת להתקרב להש"ת יכול גם לאכול ולשתות".

5. הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע ב'לקוט מנחם' מסביר ומבאר בפרוטרוט את אשר אירע עם אבינו אברהם ע"ה בעת שהלך לעקוד את יצחק על גבי המזבח, וכתב בהאי לישנא קדישא: כאשר ראה השטן שאחר כל יגיעתו וטרחתו לא פעל כלל, מאד חרה לו על זה, כי היה רואה איך שאברהם הולך ועושה בשמחה גדולה, ואינו פונה כלל למניעות שלו, אזי עשה השטן עוד בחינה אחת, אולי יתפוש אותו בדבר הזה הפילוי ח"ו, נדמה לפניו לאיש כשר וצדיק וחסיד הולך כנגדו ונותן לו שלום בדרך אהבה כראוי ונכון, ושואל אותו להיכן מר הולך, והוא היה משיב, אני הולך לעשות רצון בוראי שצוה לי לשחוט בני יחידי, והיה הוא משיב לו, אשריך אברהם שאתה הולך לעשות רצון קונן, לך בשלום ובשמחה, אולם ספר נא לי ידידי, מנין ידעת שכן הוא רצון הקב"ה לשחוט את בניך, והיה משיב לו, בעצמי שמעתי מפי הקב"ה "קח נא את בניך את יחידיך אשר אהבת את יצחק", אז אמר לו האיש הנ"ל, אשריך אשריך, בודאי זכית לדבר גדול שעדיין לא זכה כמעט אדם מעולם, לשמוע דברים מפי הקב"ה בעצמו, עכ"ז גם אני לא אחדל מלגלות לך מה ששמעתי וקבלתי מרבותי, שלא כל אדם זוכה לשמוע דיבורים מפי הקב"ה בעצמו, ואפילו הוא שומע אל יסמוך על זה כלל כי אולי הוא ח"ו מאיזה צד אחר רח"ל, רק מה שהוא יודע בעצמו שכבר תיקן חטאיו ובפרט חטאות נעורים, ששוב אין בהן שום חטא ועון בעולם כמו מלאך, אזי הוא בטוח שכבוד ה' ידבר אתו באמת, אולם מי שהוא עדיין מסופק אם כבר תיקן חטאת נעוריו בכל מכל כל, אזי חלילה לו להביט על דיבור כזה כנ"ל, על כן דוק בעצמך מהיכן היה הדיבור הנ"ל.

וכאשר שמע זאת אברהם אבינו ע"ה עמד בחרדה גדולה, כי לגודל ענוותנותו חשש לדבריו, כי לא היה נחשב בעיניו כלל שכבר תיקן כדרכן של צדיקים ובפרט אבינו אברהם, ובזו התחבולה כמעט הפילו מעט מגודל הזריות והשמחה שהיו לו אז, אולם תיכף ומיד התחזק וישב אל עצמו, חלילה לי שיבטל אותי שום דבר מעבודתי, הגם שאמת הדבר שעדיין לא תקנתי החטאת נעורים.

והיינו דכתיב (כב, ה) "ויאמר אברהם אל נערי", היינו שאמר לחטאות נעורים שלו, "שבו לכם פה עם החמור", כלומר עם החומריות שלי, "ואני והנער" היינו עם יצחק, "נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם", אני מבטיח לכם כשאבוא שם להמדרגה הגדולה להשתחוות בהכנעה גדולה, אז אשוב גם אליכם, ולעת עתה אין ברר בעולם שיבטל אותי ח"ו, ואז הלך לבטח בשמחה גדולה לקיים מצות הבורא ית"ש, זכותם וצדקתם יזכור ה' לנו בכל עת ורגע.

שיהיה לו לנסיון, ולכן היה הדבר קשה עבורו, משא"כ ליצחק שהיה רץ בשמחה לעשות רצון ה'.

ובין אור לחושך, כי הכל למעלה מהמקום והזמן והמציאות, ולכן אין באמת שום קושיא², ומתוך אמונה זו הלך אברהם לעקידה.

להתחזק באמונה

אחר הדברים האלה והאלקים ניסה את אברהם וגו' (כב, א)

סעודת ברית

רש"י הביא מחז"ל (סנהדרין פט.) לפרש מאי "אחר הדברים האלה והאלקים ניסה את אברהם", דמה ענין הסעודה הגדולה שערך אברהם לכבוד מצות מילה שעשה ליצחק לנסיון העקידה, רק "אחר דבריו של שטן, שהיה מקטרג ואומר, מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד או איל אחד, אמר לו כלום עשה אלא בשביל בנו, אילו הייתי אומר לו זבח אותו לפני לא היה מעכב".

בספרים הובא, דשמו של השטן סמא"ל ר"ת ס'עודת מ'ילה א'ין ל'עשות", והסביר הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע טעם לדבר, שהרי מחמת אותו קטרוג נתנסה אברהם אבינו בנסיון העקידה ועמד בה בגבורה, ותמיד מזכירים בני ישראל את מעשה העקידה כדי לעורר רחמי שמים בעולם, נמצא שרצה השטן לקלקל לישראל ומצא את עצמו מתקן, וכיון שנכווה ברותחין בסעודה זו שוב אינו רוצה לקטרג עוד על סעודה כזו, ולכן יכול האדם להתעלות מקדושתה באין מפריע³.

ואפשר להוסיף עוד, שהרי תוכן קטרוגו של השטן היה על מה שלא עשה אברהם בסעודתו, "שלא הקריב לפניך פר אחד או איל אחד", ואם על העדר

עיקר הנסיון העקידה היה לבדוק את האמונה של אברהם אבינו, וכמו שהובא בחז"ל (הובא ברש"י פסוק יב) "אמר אברהם [להקב"ה], אפרש לפניך את שיחתי, אתמוול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת 'קח נא את בנו' וכו'", כי בעיני השכל היה הציווי של העקידה סותר מה שהבטיח לו קוב"ה אמש"כ כי ביצחק יקרא לך זרע, ואכן תרתי דסתרי היא, ואעפ"כ לא שאל שום שאלות, לא מיבעיא שלא שאל בפה, אלא גם במחשבה לא היה לו שום קושיא, והאמין באמונה שלימה ששני הדברים אינם סותרים זה את זה כלל, בבחינת "אלו ואלו דברי אלקים חיים", אע"פ דמר סבר פטור ומר סבר חייב, כי שניהם אמת, והכי נמי היה אברהם בטוח שיתמלא ההבטחה ש'ביצחק יקרא לך זרע', ומצד שני הלך לקיים הציווי לשוחטו, כי הסתירה בין שני הדברים אינם כי אם לפי הטבע, אבל אצל הקב"ה שהוא למעלה מן הטבע יכולים שניהם להתקיים יחד⁴, וזו תכלית האמונה להאמין כשהדברים נראים כסותרים זה את זה, ודוקא אז להאמין שהצור תמים פעלו וכל דרכיו משפט⁵.

והעצה להתגבר בעת נסיון כזה היא להשריש בלב ולדעת, שלא שייך לבשר ודם בהנתנו המצומצמת להבין ולהשיג אפס קצה מהנהגת הבורא יתב"ש שלתבוננתו אין חקר, כי כל הקושיות הן רק לפי מה שנראה לאדם גשמי בעיני בשר, אבל המתעלה למעלה מדרך הטבע אינו רואה שום סתירה בין יום ולילה

פניני עבודה

א. כדי לשבר את האוזן יש לבאר ענין זה, כי הגם שכל דבר שהוא למעלה מן הטבע הוא גם למעלה מהשגת אנוש, מכל מקום אפשר לקרב הדבר אל השכל, דהנה אם היו אומרים לפני שלש מאות שנה לראובן היושב באירופה שהיום עליו להיות בארץ ישראל, בודאי היה אומר שאין הדבר שייך במציאות, שהרי אין לו גמלא פרחא שיכול להעביר אותו לשם ברגע כמימרא, ואם היה אחד עושה שבועה שיעשה כך, מלקין אותו לאלתו, שהרי לא שייך שייגיע אדם מסוף העולם ועד סופו ביום אחד, כי בדרך הטבע לא שייך לעשות כדבר הזה, ואילו עתה אין זה חידוש כלל, וכל ילד יודע שאפשר לעשות כדברים האלה על ידי כלים מכלים שונים, אם כן מעתה יש להאמין בהקב"ה שבידו לעשות דברים גדולים מאלה וליישב את כל הסתירות הנראות בעיני בשר, כי ברגע אחד יש בידו יתב"ש להעלות את האדם מעל הטבע ואז יבין שאין כאן סתירה כלל וכלל.

כיוצא בזה יש לדמות את הדבר לעדים שהעידו לפני שלוש מאות שנים שבים פלוני לזה ראובן סכום מעות משמעון במקום פלוני, ואז הגיעו עדים אחרים והזימו את הראשונים באמרם על העדים ושמעון "עמנו הייתם" בקצה השני של העולם, ואיך אם כן יתכן שראו איך ראובן הלווה לו מעות, ובודאי היו כל בית דין פוסל את העדים הראשונים, ובאמת לא היה שייך בימים ההם לדבר איש עם רעהו ולהלוות לו מעות כשיש מרחק רב המפסיק ביניהם, אבל בימינו יודע כל ילד קטן שעם מכשיר ה'טלפון' אפשר לשוחח זה עם זה, ולגמור עסקאות והלוואות על אף ריחוק המקומות, ואין בזה שום סתירה כלל, נמצא דמה שהיה סתירה גמורה בימים ההם אינה קושיא כלל בזמן הזה, ולהבדיל באלף אלפי הבהדות היא ההרהורים שאדם שואל על הנהגת ה', ודי בזה.

ב. כמאמר הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע "א בושע ואלה גיועו צו דינען א ג-א-ט וואס מ'פארשטייט", כלומר שבזיון הוא לאדם להמליך עליו כאלו שהוא מבין את דרכיו ומעשיו, כי אם הוא מבין אותו הרי הוא שיה בשוה עמו, ודוקא אם אינו משיגו אז יכול לקבל עליו מלכותו.

פעם הגיע בר אוריין וצורבא מרבנן אל הגאון בעל ה'חזון איש' צ"ל והתאונן בפניו על יסוריו וקשיים בעוה"ז, ובתוך דבריו הזכיר ברמיזא שלפי דעתו לא מגיע לו לסבול צרות כאלו, קרא לו החזו"א והתחיל ללמוד עמו רמב"ם מוקשה, והתחיל להקשות קושיות על הרמב"ם וביקש מהחכם שיבאר דבריו, ניסה הלה בכמה אופנים ולא הצליח, ולכן אמר "אין מה לעשות, ס'איז א שווערע רמב"ם" [זה רמב"ם שקשה להבין], או אז אמר לו החזו"א "נו, אם אינכם מבינים רמב"ם - כיצד תרצו להבין את הקב"ה?".

ג. מעשה בהרה"ק רבי ישכר דוב מלעלוב זי"ע שישב ב'ליל הסדר' ועשה דברים תמוהים כדי שבנו הילד הרה"ק רבי אהרן זי"ע ישאל שאלות ויכול לספר לו את ניסי יציאת מצרים, אמנם על אף כל השינויים לא שאל הילד ולא כלום, משכלו כל הקיצין שאלו אביו מדוע אינו תמה על השינויים, אך הילד השיב בצדקותו "אין לי שום קושיא על מה שאבא עושה", דבדאי הכל בחשבון מדוקדק, וכן צריך האדם להאמין בהנהגת הבורא, ולא יהיה לו שום שאלה או קושיא בדרכי השי"ת, אלא יאמין שהכל אמת וצדק.

וכה אמר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע בפסוק (דברים י, יט) "ומלתם את ערלת לבבכם" ויסירו את הערלה והקליפה שמכסים את הלב, וממילא 'וערפכם לא תקשו עוד', כי מקור הקושיות נובעות מערלת הלב.

והגאון בעל ה'חפץ חיים' צ"ל אמר במתק לשונו "מיט אמונה איז נישטא קיין קושיות, אהן אמונה איז נישטא קיין תירוצים"... פירוש שהחי עם אמונה אין לו קושיות כלל, ואילו מי שח"ו אין לו אמונה אין לו תירוצים על הרהוריו.

מפורסם היה הגאון בעל ה'חזון איש' צ"ל עם מדת שלוות הנפש והשמחה שלו, פעם נשאל ע"י אחד ממקורביו, איך הוא מצליח לעמוד בזה כאשר מדי יום ביומו צובאים לפתחו עשרות בעלי יסורים המגוללים לפניו את צרותיהם, כיצד אין זה גורם לו לעצבות, נענה החזו"א והשיב שיש לו ראייה ברורה שאין זו סתירה, דהנה אמרו חז"ל (מגילה ז, ט) שמגילת איכה נאמרה ברוח הקודש, ולכאורה יעצב כל קורא קללות נוראות אלו, וכבר פסק הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פ"ז הלכה ד) "כל הנביאים אין מתבאנין בכל עת שירצו, אלא מכוננים דעתם ויושבים שמחים וטובי לב ומתבודדים, שאין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה", וא"כ כיצד אמרו ירמיה ברוה"ק, אלא מוכח מכאן שאין זו סתירה, ואפשר לשמוע את התוכחה ולא לבוא לידי צער ועצבון. והביאור בזה נראה, דלא מיבעיא לגבי האדם עצמו אסור שצרותיו ישפיעו על מהותו ולמנוע ממנו מדת השמחה, שהרי הקב"ה היא מי שעשה ועושה ויעשה לכל המעשים, וברור הוא ללא ספק שכאשר יסר איש את בנו ה' אלקיך מייסרך, וא"כ מה לו להתעצב מחמת יסוריו, אלא גם בצרת אחרים כך הוא, דהגם שמצד אחד צריך להשתתף בצער הוללת מכל הלב, ולעזור לו בכל מה שיוכל, מכל מקום צריך לדעת שגם זו לטובה, וממילא ימשיך להיות בשמחה תמיד.

יד. כבר הפליגו חז"ל בהשתתפות בסעודה זו, וכמו שאמרו (פסחים ק"ג) "שבעה מנודין לשמים וכו', ויש אומרים אף מי שאין מיסב בחבורה של מצוה", ובתוס' (דף ק"ד, ד"ה ואין) "ואין מיסב בסעודת מצוה - היינו סעודת מילה, דאמר במדרש דניצול מדינה של גיהנם", וכן מובא בשם האר"י ז"ל, שהאוכל לשם הנאת מעיו בימות השבוע הרי זה מגשמת את נשמתו, ואילו האכילה ושתיה בשב"ק אינה מגשמת אע"פ שהיא לשם הנאת מעיו, אמנם יתירה על כך הנהגה מסעודת ברית מילה, דאף שאוכל להנאת מעיו הרי הוא מתעלה ומתקדש על ידו.

טו. מנהג ישראל תורה לערוך סעודת "וואכט-נאכט" בלילה שלפני הברית מילה, ומבואר הטעם ב'שם משמואל' (פרשת לך שנת תרע"א) ע"פ מה דקיימא לן (מב"ם הל' תרומות פ"א ה"ז) "קטן ערל תוך שבעה מותר לסוכו בשמן של תרומה", דכיון דכהן הוא מותר לו ליהנות משמן תרומה, אבל מליל שמיני דאתי זמן חיובא דמילה אסור [ומקורו בירושלמי ביבמות יבמות פ"ח ה"א], נמצא שמליל שמיני מתחיל כבר זמן החיוב והמצוה של ברית מילה, ע"כ עורכים סעודה גדולה לכבוד מצוה גדולה כזו שמקיימים אותה בשמחה.

כשהיה מו"ח הגה"צ רבי נתן געשטטנער צ"ל בעל ה'להורות נתן' מיסב בסעודה זו, היה מזכיר את דברי הש"ך שהגויים היו עורכים סעודות גדולות לפני יום אידם ולא היו אוכלים, לכן צריך אנו לערוך סעודות ולאכול כדי שלא להתנהג כמותם, א"כ בודאי סעודת מצוה היא [פעם אחת השתתף בסעודה החסיד רבי הירש פיינר ז"ל מוויניץ, ואמר למו"ח צ"ל בצחות לשונו, שהוא נהג כן תמיד אף בטרם ידע דברי הש"ך...].

הדברים כך ק"ו בן בנו של ק"ו בדברים שמביאים לסעודה חשובה זו בקום ועשה.

וישב אברהם אל נערי, ויקומו וילכו יחדו אל באר שבע (כב, ט)

שפלותם של צדיקים

בפרשת העקידה נאמר שלשה פעמים יחדיו, חדא (פסוק ו) "ויקח אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו וגו' וילכו שניהם יחדו", ושם פירש רש"י "וילכו שניהם יחדו - אברהם שהיה יודע שהולך לשחוט את בנו היה הולך ברצון ושמחה כיצחק שלא היה מרגיש בדבר", ואידך (פסוק ח) "ויאמר אברהם אלקים יראה לו השם לעולה בני וילכו שניהם יחדו", ופירש רש"י "ואע"פ שהבין יצחק שהוא הולך להשחט וילכו שניהם יחדו בלב שוה", ואילו אחרי העקידה דכתיב בפעם השלישית "וישב אברהם אל נערי", ויקומו וילכו יחדו אל באר שבע" לא מצינו ברש"י שיתן הסבר למה נאמר "יחדו", ואמרו גדולי החסידות, שלימדה תורה בזה מדת ענוותנותו של אברהם אבינו ויצחק אבינו דלא הוה להו מגרמיהו כלום, ולכן גם אחרי מעשה זה [שבדאי היו פניו של אברהם ויצחק בוערים כלפידים עד שלא יכלו להביט בהם, זיי האבען גיפלאקעכט און גיקאכט א קעסעל, אעפ"כ] החשיבו את עצמם שוה בשוה עם אליעזר ושמעאל, והלכו יחד עמם כאילו לא עמדו בשום נסיון.

והוא מבהיל על הרעיון, דאחרי מעשה גדול ונשגב של מסירות נפש באופן מופלא ביותר, דבר שעד עצם היום הזה אוכלים בני ישראל פירותיהן בעוה"ה, בכל זאת לא באו לשום נדנדו של התנשאות כלל אלא הלכו עמם יחד שוה

בשוה עם אלו שעליהם אמרו (יבמות סב.) "עם הדומה לחמור", כי לא זקפו מעשיהם בזכות עצמם כלל, אלא הכל בסיוע עליון, וגם לא חשבו שמגיע להם דבר מה בשכרם, שהרי בסך הכל קיימו רצון המלך ותו לא מיד, והלא זה חובת האדם לעשות.

והכי נמי אשכחן אחרי שעלה אברהם ונתעלה על ידי הברית מילה היה בעיניו כעפר ואפר ממש, וכמו שהביא ב'אוהב ישראל' בשם הרה"ק רבי משה מפשעווארסק ז"ע לפרש הכתוב בתחילת הפרשה (יה, א) "וירא אליו" שהיה נראה לאברהם, דמה שזכה להשראת השכינה ונתגלה אליו "ה", הוא בגלל ובזכות שהוא נמצא "באלוני ממרא", דבשכר שנתן לו עצה על המילה זכה להתגלות קדושה כזו, אבל לנפשיה לא החזיק טיבואת כלל".

ברוח דברים אלו בין נבין, מה שפתח אברהם בתפלתו על אנשי סדום ואמר (יה, כז) "הנה נא הואלתי לדבר אל ה', ואנכי עפר ואפר", ומה ענין הזכרת שפלותו הכא, רק ידוע בשם הרה"ק רבי אלימלך מליזנעסק ז"ע, שכאשר באו לפניו קש"י יום ואנשים מיוסרים להזכיר צרתם לפניו, היה אומר לעצמו "מייילך, טוה תשובה - תחזור בתשובה", הלא פלוני מתייסר בחולי זה בגללך", כי בענוותנותו הבין, שסיבב הקב"ה לאותו חולה לבוא לפניו ולהזכיר לו את יסוריו כדי לעוררו בתשובה על חטאיו, והכי נמי כאשר אמר הקב"ה לאברהם שצריך להפוך את סדום ועמורה על יושביה הבין שהכוונה היא לעוררו בתשובה, וע"כ התנצל והודה "ואנכי עפר ואפר" ואין בו ממש, ובזאת ביקש מהקב"ה מתנת חיים שרוב רחמי ימחל ויסלח לו על כל עוונותיו ופשעיו".

פניני עבודה

טז. יש שני סוגי יצה"ר, אחת לפני המצוה שמנסה להפילו בפח העצבות והיאוש, באמרו שאינו ראוי לקיים מצוות ה', ואידך לאחר שהמכשילו בגאווה, ולכן נאמר פעמים שהלך אברהם עם "נערי", חדא לפני העקידה ואידך לאחריה, כי אחרי המצוה התאזר בכוחות נעורים כדי ללחום כנגד יצרו.

הה"ק רבי ישראל מרז"ו ז"ע פירש את הפסוק (בראשית ד, ט) "הלא אם תטיב שאת ואם לא תטיב לפתח חטאת רובץ וגו'", נע ונד תהיה בארץ", דהכי קאמר קרא "הלא אם תטיב" כשיעבוד האדם את הש"ת כדבעי ויעירך את מעשיו, "שאת" יוכל לבוא ח"ו לידי גיאות והתנשאות, אך "ואם לא תטיב" שיתעמק לחשוב שבאמת אין עבודתו שוה כלום, אז "לפתח חטאת רובץ" יכנס היאוש ועצבות ויחשוב שאין לו עוד תקומה, ונמצא נשאר רובץ לפתח חטאת, כי העצבות גורם לדברים רעים, רחמנא ליצלן, ואלא מאי תקנתיה "נע ונד תהיה בארץ" לפעמים יתגאה בגיאות דקדושה ולפעמים בענוות רוח, שכשיבא היצר לומר לו שאין לו תקומה, אז יתחזק ב"הלא אם תטיב" ויחשוב שעובד את ה' כדבעי, וכשהוא מסיתו לגיאות יאמר "לא תטיב" ואין לו כלל במה להתגאות, אבל במדה אחת לא יעמוד כי יכשל ברשתו של היצר רח"ל.

יז. פעם נסעו הגאונים רבי עקיבא איגר ובעל ה'נתיבות המשפט' זצ"ל יחדיו, וכאשר הגיעו למחוז חפצם קיבלו כל אנשי העיר את פניהם בכבוד גדול, והיו נוהגים שכאשר קיבלו פני גדולי הדור היו מורדים את העגלה מן הסוסים, והם נעמדו במקומם למשוך את העגלה לתוך העיר, ויהי כאשר הבחין בכך הגרעק"א היה בטוח שבדאי נוהגים בני העיר כבוד זה לכבודו של הנתיה"מ, וחשב לעצמו שאף הוא רוצה לקחת חלק במצוה רבה זו של תיבוד תלמיד חכם, ומן המחשבה למעשה קפץ מן העגלה והצטרף עם תושבי העיר שמשכו את הקרון על גבם, ויהי באותה שעה חשב הנתיה"מ ככל הדברים האלה, ואף הוא קפץ מן הצד השני כדי למשוך את העגלה ולכבד את הגרעק"א, ומה רבה היתה פליאתם של בני העיר כאשר הגיעו ליעדם ומצאו את העגלה ריקה, ולמדו בזה שיעור גדול במדת הענוה אצל צדיקי אמת.

יח כדי להבין יותר אזכיר מאמרם של חסידים הראשונים, שכאשר "חסידים יוד" מוותר על קוצו של יו"ד במנהג ישראל בגאליציה [בבעלזא אמרו כן על אברך חסידי שמורדי את הלבוש החסידי] הרי הוא גורם שיהודי בברלין יפרוק מעצמו עול תורה ומצוות רח"ל ואף ילך להישמד ח"ו [ומכאן נלמד כמה גדולה האחריות המוטלת על כתפנו, שדמו ודם העם שבשדות תלויין בו].

מאיש נאמן שמעתי, שכאשר נפרצה חומת הדת בדבר מסוים בעיר תל אביב, אמר הגאון בעל ה'חזון איש' זצ"ל להגאון רבי שלומ'קה ברמן זצ"ל [ר"מ בישיבת פוניבז', וחתנו של הסטייפלר זצ"ל, גיסו של החזו"א] שקרה כן בגלל שבפוניבז' הפסיקו התלמידים להקפיד על אחד ממנהגי ישראל, וגם גרם לפשוטי עם לבטל עיקרי הדת. **ולכן** הגם שידע אברהם שמצד עצמו אינו כאנשי סדום שהיו רעים וחטאים לה' מאד, מכל מקום תלה שהוא אשם במצבם השפל, דבגלל שהוא פגם במעשיו לפי דרגתו הגיעו אותם רשעים לאן שהגיעו לדראון עולם, ומהאי טעמא מספר לו הקב"ה שברצונו להפוך את הערים האל, ומשום הכי קרא ואמר "ואנכי עפר ואפר" וחזר בתשובה שלימה.

ע"פ יסוד זה הסבירו חכמי המוסר דבר נכון, דהנה רואים בעינינו שאפילו יהודים קלים שבקלים העוברים על חמורות שבחמורות בכל ימות השנה רח"ל מתענים וצמים ביום הכיפורים, והוא דבר תימה, דבשלמא אם היו מתענים באכילה ושתייה בפסח או בשבועות ניחא, דיש מקום לומר שמתכוונים גם להנאת עצמם, ובכחאי גוונא ניחא להו לקיים אחת ממצוות התורה, אבל התענית ביוה"כ פ"פ יש בה עינוי נפש, ולמה יקפידו על כך, אמנם הן הן הדברים, דכיון שביום הזה מכפר הקב"ה על עוונות בני ישראל, והמה זוכים לקדושה וטהרה ביום הזה ע"י הרהורי תשובה וקבלות טובות שמקבלים על עצמם, לפיכך גורמים בזה לקלי דעת שיתחזקו בשמירת המצוות, ואף הם מתענים וצמים כמצות היום, דאם הוויתור על מנהג ישראל גורם להם ללכת לבית השמד, כ"ש שהתחזקות במצוות התורה גורם להם להתחזק, דמדה טובה מרובה.

מספרים, שפעם הגיע עורך-דין יהודי שהיה רחוק מן היהדות אל הרה"ק רבי יאשע בער מליובאוויטש ז"ע, כי היה צריך לקבל ממנו עדות בענין מסוים, כשהגיע לבית מדרשו עסק האדמו"ר בסדר טהרות עם שני תלמידיו המובהקים, שהיו מכוונים "בערל היוקר" [על שם שברוב התמדתו היה יושב בכפיפה מפעל הגמרא, וזה גרם לו לנבגות] ורעהו "קלמן קלאץ" [על שם ששעות ארוכות היה יושב במקום אחד מבלי לקום, וע"כ כינוי אותו "קלאץ" שמשמעו "בול עץ"]. משסיימו את חוק לימודם תמה העו"ד בפני הרה"ק מליובאוויטש, מאי האי שהוא לומד עניני נגעים ואהלות ושאר מסכת טהרות שאינם נוגעים לא להלכה ולא למעשה, ואיזה צורך יש בזה, השיב לו הרבי כפי היסוד שנתבאר לעיל "בכלל ישראל יש הרבה דרגות בלומדי תורה, יש הלומדים סדר טהרות בהתמדה עצומה מתוך קדושה וטהרה, ויש הלומדים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ויש העוסקים בגמרא עם ראשונים, ואחריהם יש עובדי כפים הנאלצים ללמוד רק דף היומי בסוף היום, ואחרים אינם לומדים גם זה ומסתפקים בשיעור 'עין יעקב' בין מנחה למערב, ויש שדי להם בשיעור פעם בשבוע בשב"ק, ופחות מהם אלו ששומעים דברי תורה פעם בשנה ביוה"כ פ"פ, וכל קבוצות אלו הם שרשרת אחת גדולה של כלל ישראל, ואם לומדי טהרות יתשלחו חלילה יגרמו שהקלים שבישראל יפסיקו את חוק לימודם ביוה"כ פ"פ ח"ו, וכן על זה הדרך, נמצא שהלימוד התורה שלנו מחזיקים את כל השרשרת של האומה הישראלית".

חמידיא דאודייהתא

פניני הלכה מאת הרב"ג רבי יעקב פרידמן שליט"א

שהיית הפסק בתפילה ובקריאת שמע והמסתעף

הראשונים הלא הם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, ועל כן קיבל את דעת הרי"ף והרמב"ם להלכה.

הכרעת הרמ"א כשיטת התוספות רק בדין קריאת שמע

ז. אכן הרמ"א (סי' ס"ה ס"א) בהלכות קריאת שמע מביא את שיטת התוספות, ומוסיף 'הכי נהוג', ובמקום נוסף (סי' ע"ח ס"א) הביא את שיטת התוספות, וכתב 'וכן עיקר', הרי כי משמעות דבריו כי קיבל להלכה את שיטת התוספות, שהדבר תלוי אם הפסיק לאונסו או שהפסיק מרצונו, וכן שהדין נאמר בכל הדינים, ולא רק לגבי תפילה.

אך התמוה בזה, כי לגבי שאר המקומות, כהלכות תפילה או תקיעת שופר או קריאת המגילה, לא העיר הרמ"א על דברי השו"ע מאומה, ולא הזכיר את שיטת התוספות שרק בהפסיק לאונסו, וכן לא העיר שדין זה נאמר גם בתקיעת שופר או קריאת המגילה.

דעת הרמ"א כי הדבר מוגדר כספק ויש להחמיר במקום דאורייתא

ח. יישוב הדבר מבואר מתוך דברי הרמ"א בדרכי משה (סי' תכ"ב ס"ק ה') שבדבריו מבואר, כי לעולם לא הכריע בעיקר מחלוקת הרי"ף והרמב"ם עם התוספות, אלא שעדיין הדבר בגדר ספק ואינו מוכרע, ולכן לגבי קריאת שמע שהוא מן התורה כתב הרמ"א להכריע כי מספק יש להחמיר ולחזור לראש בהפסיק לאונסו, אך מצד שני בשאר הדינים שאינם אלא מדרבנן, לכן יש מקום להקל ואין צריכים לחזור וכשיטת הרי"ף והרמב"ם שבשאר העניינים לא נאמר דין זה.

כן נקט המגן אברהם (סי' תכ"ב ס"ק ט') בדעת הרמ"א, שלעולם הדבר בגדר ספק, ולכן כתב כי לגבי הפסק בקריאת ההלל, אף בימים בהם גומרים את ההלל, מכל מקום הואיל ואין החיוב אלא מדרבנן, יכולים להקל אפילו אם שהה כדי לגמור את כולה שאינו צריך לחזור לראש.

הערה לפי זה בדברי המשנה ברורה בדין קריאת הלל וקריאת המגילה

ט. אם כי יש להעיר בזה, כי הנה המשנה ברורה (סי' תכ"ב ס"ק כ"ה) נקט בעיקר הדברים כהבנת המג"א בדעת הרמ"א, וכתב: "ואפילו בשעה שגומרים ההלל נמי אין צריך לחזור, ואפילו לפי פסק הרמ"א בסימן ס"ה גבי קריאת שמע דהייכי שהיה שהייה מחמת אונס דצריך לחזור לראש, שאני הלל דכל עיקרו אינו אלא מדרבנן ואפילו בשעה שגומרים אותו ולהכי לא מחמירין ביה, ויש מחמירין בזה, ועל כן טוב לחזור ולקרואו בלי ברכה", ואילו במקום אחר

מדהרי"ף) והרמב"ם (פ"ב מקריאת שמע ה"ב) ורבינו יונה (ברכות טז. מדהרי"ף בד"ה אבל), כי מה שאמרו בהיו מים שותתין על ברכיו שחוזר לראש התפילה, זהו דין המיוחד רק לתפילה, שהרי מצאנו (ברכות לב:) כי החמירו בדין הפסקה בתפילה שאינו מפסיק מפני היראה ומפני הכבוד, ואפילו מלך שואל בשלמו לא יפסיק, על כן יש להחמיר בדינו יותר לענין הפסק, וחוזר לראש.

שיטת התוספות לחלק בין הפסק מחמת אונס לשאר הפסק

ד. שיטת השר מקוצי שהובא בתוספות (ברכות כב: בד"ה אלא) וברא"ש (ברכות פ"ג ס"י כ"ג), כי החילוק הוא בין היה הפסק מחמת אונס או שהפסיק מרצונו, ולכן במקום שהיו מים שותתין על ברכיו שהוצרך להפסיק מחמת אונסו, לכן יש לו לחזור לתחילת התפילה ככל ששהה בכדי לגמור את כולה, אמנם במקום שלא הפסיק מחמת אונסו, כמו שאמרו לגבי קריאת המגילה ותקיעת שופר ששהה ביניהם משום רצונו, וכן רבי יוחנן שלדעתו אין להפסיק במקומות המוטנפים, ואם כן נמצא שלא הפסיק לאונסו, לכן בכל אלו אף אם שהה כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש.

החילוקים בין השיטות

ה. יש להדגיש, כי בכל שיטה יש קולא וחומרא, לפי שיטת הרי"ף והרמב"ם מצד אחד לא נאמר דין זה רק בתפילה ולא בשאר דינים שבהם אין צריכים לחזור לתחילת התפילה, אך מצד שני לגבי תפילה נאמר הלכה זו אף בלא הפסיק מאונסו אלא מרצונו.

לעומתם לשיטת השר מקוצי, מצד אחד נאמר דין זה אף בשאר הדינים כקריאת שמע ומגילה ותקיעת שופר, אך מצד שני אין להחמיר בדין זה רק בהפסיק לאונסו, אבל כל שהפסיק מרצונו אין צריך לחזור לתחילת התפילה אף אם שהה כדי לגמור את כולה.

הכרעת השו"ע כדעת הרי"ף והרמב"ם

ו. להלכה, השו"ע (סי' ס"ה ס"א) כתב, כי בקריאת שמע אין צריך לחזור אפילו הפסיק באונס, ואילו לגבי תפילה כתב השו"ע (סי' ק"ד ס"ה) כתב שעליו לחזור בלא שחילק בין הפסיק מאונס או מרצונו, ולגבי תקיעת שופר כתב השו"ע (סי' תקפ"ח ס"ב) שאין צריך לחזור לתחילת סדר התקיעות, וכן לגבי מגילה כתב השו"ע (סי' תר"צ ס"ה) שאינו צריך לחזור אפילו בשהה כדי לגמור את כולה.

והיינו, כי הכרעת השולחן ערוך כשיטת הרי"ף והרמב"ם, כנודע דרך הכרעת הבית יוסף על פי שלושת

לדאבון לב, בימים האחרונים התעורר הנידון בדין הפסק בתפילה או קריאת שמע או ברכת המזון וכדו', על ידי האזעקות מיוחד אובי, והנה כי אין מטרתנו ללבן את עיקר דין הפסקה מחמת האזעקות, אלא לדון בעיקר דיני הפסקה בתפילה ובשאר עניינים, בלא לבוא ולעורר אודות דין מהות הפסקה.

א. כללי דין חזרה לראש אחר הפסק

הסתירה בדיני תפילה וקריאת שמע קריאת המגילה ותקיעת שופר לענין חזרה אחר הפסק

א. מצאנו בגמ' (ברכות כב:): "תנו רבנן, היה עומד בתפלה ומים שותתין על ברכיו, פוסק עד שיכלו המים, וחוזר ומתפלל", והכלל הוא, שאם לא שהה לגמור את כולה חוזר למקום שפסק, אך כל ששהה לגמור את כולה חוזר לראש התפילה.

עוד מצאנו בגמ' (ברכות כד:): "רבי אבהו הוה קא אזיל בתריה דרבי יוחנן והוה קא קרי קריאת שמע, כי מטא במבואות המטונפות אשתיק, אמר ליה לרבי יוחנן להיכן אהדר, אמר ליה אם שהית כדי לגמור את כולה חוזר לראש. הכי קאמר ליה, לדידי לא סבירא לי, לדידך דסבירא לך אם שהית כדי לגמור את כולה חוזר לראש", וכתבו התוספות (שם בד"ה אמר ליה), כי לפי רבי יוחנן לא סבירא ליה בתרתי, א' כי גם אם הפסיק אין צריך לחזור לראש, ב' כי לדעתו אין צריך להפסיק במקומות המטונפים, אלא מניח ידיו על פיו וממשיך באמירתו.

עוד איתא בגמ' (מגילה יח-): "תנו רבנן, קראה סירונין יצא, סירוסיין לא יצא. רבי מונא אומר משום רבי יהודה, אף בסירונין אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש", והאריכו שם בשיטות האמוראים אם הלכה כרבי מונא או לאו, ופשטות משמעות ההכרעה היא, כי אינו חוזר לראש.

כך מבואר גם בדברי הגמ' (ראש השנה לד:): "שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא מתשעה בני אדם כאחד [לא יצא] תקיעה מזה ותרועה מזה יצא ואפילו בסירונין ואפילו כל היום כולו".

ב. הקשו הראשונים, כי בעוד שבדברי הגמ' גבי היה עומד בתפילה ומים שותתין על ברכיו, נאמר הדין בפשיטות ללא חולק כי חוזר לראש בשהה לגמור את כולה, ואילו בשאר המקומות גבי קריאת שמע וקריאת המגילה ותקיעת שופר, פשטות המשמעות הוא כי אין חוזר לראש אפילו בשהה את כולה, ומה פשר הדברים. ומצאנו בזה שני שיטות בדברי הראשונים.

שיטת הרי"ף והרמב"ם לחלק בין תפילה לשאר דינים

ג. שיטת הרי"ף (ברכות טז: מדהרי"ף; ראש השנה יא:

כתב המשנ"ב (סי' ס"ה ס"ק ו') כי דברי הרמ"א לגבי קריאת שמע נאמרו אף לענין קריאת ההלל, והיינו שמעיקר הדין צריך לחזור ולקרות, ולא רק שהוא הנהגה ראויה להחמיר בזה, וצ"ע.

י. עוד יש להעיר, מה שכתב המשנ"ב (סי' ס"ה ס"ק ו'; סי' תרצ"ט ס"ק י"ח) בדין קריאת המגילה שצריך לחזור לתחילה בשהה מחמת אונס, ולכאורה הרי קריאת המגילה אינו אלא מדרבנן, ואם כן לא היה לו להחמיר.

וצ"ל, כמו שכתב המשנ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק ט"ז) דבספק בדיני המגילה לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא, הואיל והיא מדבריה קבלה, ויש להחמיר בה כדאורייתא, וא"כ הוא הדין לענין דברי הרמ"א, שיש לחזור לתחילתה בשהה מחמת אונס, שצריכים להחמיר כשיטת התוספות.

לפי זה יש להעיר, כי לפי מה שכתב המשנ"ב (סי' תרצ"ט ס"ק מ"א: סי' תרצ"ב שער הצינון ס"ק כ"ז) כי רק קריאת היום הוא מדברי קבלה, אבל קריאת הלילה הוא מדרבנן, אם כן יהא חילוק בדין הנ"ל בין קריאת היום לקריאת הלילה, וקריאה בלילה לא יצטרך לחזור לתחילתה אף בשהה מחמת אונס לגמור את כולה, וצ"ע.

יא. עוד יש להעיר בזה, כי לפי הנ"ל בדין תקיעת שופר צריכים להחמיר, כי תקיעת שופר היא דאורייתא, וממילא יש לחוש לשיטת התוספות להחמיר בשהה מחמת אונס לגמור את כולה, שיצטרך לחזור לתחילת סדר התקיעה, ועל כן עדיין אינו מובן מדוע לא הזכיר זה הרמ"א להשיג על דברי השו"ע.

דין הפסק בברכת המזון לדעת הרמ"א

יב. לגבי ברכת המזון, האריך בזה הרמ"א (סי' קפ"ג ס"ק י"א), והכרעת המשנ"ב (סי' קפ"ג ס"ק כ"ה) כי באונס צריכים להחמיר לחזור לתחילת ברכת המזון, אלא שכתב שם כי כל ברכה נידונה לעני"ז בפני עצמו, ואין צריכים לחזור רק לתחילת הברכה שהפסיק בה, והיינו מצד שברכת המזון דאורייתא וצריכים להחמיר בו, כנ"ל.

ב. גדר הפסק מחמת אונס לשיטת התוספות

דעת הב"ח לחלק בין אונס בגופו לאונס חיצוני

יג. עתה יש לנו לדון בעיקר דיני הפסקה המחייב לחזור לתחילת הדבר, והוא המבואר בדברי הגמ' (ברכות לג.) שאם היה עקרב כרוך על עקבו מפסיק בתפילה, וכתבו התוס' (שם בד"ה אבל) להסתפק האם חוזר לראש התפילה או למקום שפסק, ולכאורה הדברים תמוהים, שכן מאחר ושיטת התוס' שבמקום אונס צריכים לחזור לראש התפילה, מה מקום יש להסתפק בדין עקרב.

וכתב הב"ח (סי' ק"ד אות'ו) בארוכה, כי יש לחלק בין אונס בגופו לאונס הבא מבחוץ, שכלל שהאונס הוא בגופו, כגון שהיו מים שותתים על ברכיו, בזה סבירא להו לשיטת התוספות שעליו לחזור לראש התפילה בשהה כדי לגמור את כולה, אמנם במקום שאין האונס מחמת גופו אלא בא מבחוץ, כגון בעקרב, בזה הסתפקו התוס' האם חוזר לראש התפילה או למקום שפסק.

דעת מהר"ם מינין שאף באונס חיצוני יש לחזור לשיטת התוספות

יד. אמנם הרמ"א (סי' ס"ה ס"ק ב') דייק בלשונות הראשונים שסתמו ולא חילקו בדבר, כי אף באונס הבא מבחוץ גם כן חוזר לראש התפילה, והביא גם תשובת מהר"ם מינין (סי' פ"ה) בהפסק שנעשה על ידי ריב בין שני אנשים בתוך קריאת התורה, וכתב כי מאחר והיה ביכולתם להפסיק את הריב בכל רגע, אין זה נקרא שהות ע"ש, ומשמע כי אם היה בדבר משום שהות היו צריכים לחזור לתחילה, אף שאין האונס בגופם, ועל כן מצאנו שיטת החולקות על דעת הב"ח, ולדעתם כל הפסק מחמת אונס בתפילה, חוזר לתחילת התפילה.

הכרעת הרמ"א לחלק בין תפילה לשאר דינים לענין אונס חיצוני

טו. להלכה כותב הרמ"א, כי לגבי תפילה, מאחר ולשיטת הר"ף והרמב"ם צריכים לחזור בתפילה אפילו בלא אונס, אם כן נמצא כי אונס מן הצד יש בו ספק ספיקא לחומרא, שכן ספק שבתפילה צריכים לחזור לראש התפילה אפילו בלא אונס כשיטת הר"ף והרמב"ם, ואף לשיטת התוספות יש ספק שמא אונס מן החוץ גם כן צריכים לחזור לראש התפילה, על כן בתפילה יש להחמיר.

מה שאין כן בשאר העניינים כקריאת שמע וקריאת המגילה ועוד, בזה יש ספק ספיקא לקולא, שכן ספק שמא בדברים אלו אין צריכים כלל לחזור בהפסיק אפילו בשהה לגמור את כולה וכשיטת הר"ף והרמב"ם, ואף לשיטת התוספות ספק שמא אין חוזרים רק בהפסיק באונס שבגופו, ולא באונס הבא מבחוץ, ולכן בזה יכולים להקל. וכהכרעת הרמ"א נקט השו"ע הרב (סי' ס"ה ס"א) והמשנ"ב (סי' ס"ה ס"ק ב').

דין אועקה כהפסק מחמת אונס חיצוני

טז. מעתה יש לנו לדון בגדר ההפסק מחמת קול האזעקה, אשר כפשוטו הוא כדין עקרב, וכן משמע מד' הרמ"א (סי' ס"ה ס"ק ב') שכתב שאף ליסטים הוא כאונס הבא מן החוץ, ואף שכאשר אין המקום ראוי לתפילה הרי זה אונס בגופו, על זה צ"ל כי ביאור החילוק הוא, שככל שיש איסור להתפלל באופן זה, הרי זה נחשב כהפסק וצריך לחזור לראש התפילה, אך ככל שאינו איסור, אלא מניעה מצד מציאות הדברים, כליסטים או עקרב וכדו', בזה אין צריך לחזור לתחילת התפילה, אלא ממשיך ממקום שפסק.

על כן, לפי הכרעת הרמ"א והשו"ע הרב ככל שהאזעקה הוא באמצע התפילה, הרי לנו ספק ספיקא להחמיר ויחזור לראש התפילה, אבל לגבי קריאת שמע או ברכת המזון או קריאת ההלל, בזה יש לנו ספק ספיקא לקולא, ומספק אינו צריך לחזור אלא למקום שפסק בו.

אף בקריאת שמע שהיא דאורייתא אין להחמיר באונס חיצוני כי חובת החזרה אחר הפסק הוא רק מדרבנן

יז. אם כי היה מקום לומר, כי מאחר וקריאת שמע הוא דאורייתא, אם כן יש לומר שיש לנו להחמיר בספק ספיקא זה, כי בדאורייתא צריכים להחמיר.

אך זה אינו, כי מאחר ועיקר הדין שבשהה כדי לגמור את כולה, אף במידי דאורייתא, אינו אלא מדרבנן, ולכן אין להתייחס לדין זה במקום דין דאורייתא, כדין דאורייתא.

יח. ויש להוכיח בזה ג' הוכחות, כי עיקר דין חזרה בשהה כדי לגמור את כולה אינו אלא מדרבנן, א' הטורי אבן (ראש השנה לד. בד"ה הא דידיה) כתב להוכיח בזה, כי הרי לפני שתיקנו תקיעות דמיושב בכדי לערבב את השטן, היו תוקעים רק את התקיעות דמעומד על סדר הברכות, ולכאורה לפי שיטת רוב הראשונים כי שהה כדי לגמור את כולה חוזר אף בלא אונס, אם כן הרי לא יצאו ידי חובה בשום אופן, כי מאור והתקיעות הוא על סדר הברכות, הרי הברכות הינם הפסק בין התקיעות, ולא שייך שיצאו ידי חובת התקיעות. ועל כרחינו לומר, כי עיקר דין לחזור אם שהה כדי לגמור את כולה, אינו אלא מדרבנן, ושפיר יכלו רבנן לתקן לומר על סדר הברכות, כי הם אמרו והם אמרו.

ב' עוד יש להוכיח, לפי שיטת הר"ף והרמב"ם שלא נאמר דין זה רק בתפילה, הרי תפילה אין חיובה אלא מדרבנן, ואף לשיטת הרמב"ם (פ"א מתפילה ה"ג) אין החיוב אלא להתפלל פעם אחת ביום, ואין חיוב לסדר תפילת שמונה עשרה ג' פעמים ביום, ועל כן מזה עצמו יש להכריח כי דין זה אינו אלא מדרבנן.

ג' עוד יש להוכיח, כי הנה נחלקו הראשונים במצות קריאת שמע כמה היא חיובה מן התורה, יש אומרים (ר' ברכות יג:) שאין חיובה אלא פסוק ראשון, יש האומרים (ר' ש"י ברכות ב. בד"ה עד סוף) שאין חיובה אלא פסוק ראשון ופרשת ואהבת, ויש (רבינו יונה ברכות א. מד'ה"ף בד"ה ואיפסיקא) המוסיפים גם כן את פרשת והיה אם שמוע, אבל פרשת ציצית לכו"ע אין חיובה מן התורה, ועם כל זה, כתבו הפוסקים (ר' פמ"ג סי' ס"ה משבצות זהב תחילת הסימן) כי שיעור לשהות כדי לגמור את כולה שנאמר גבי קריאת שמע, הוא שיעור הזמן לגמור את שלושת הפרשיות, פרשת ואהבת פרשת והיה אם שמוע ופרשת ציצית, ולכאורה אם נאמר שהוא דין דאורייתא, הרי לא היה הדין מתייחס אלא לחלקי קריאת שמע שחובתם מן התורה, ומדוע הוסיפו גם כן את פרשת ציצית, ומוכרח בזה כי דין זה אינו אלא מדרבנן.

הערות להלכה ולמעשה בדיני שהה כדי לגמור את כולה

יט. בשולי הדברים יש להוסיף כמה הערות להלכה ולמעשה.

א' שיעור הזמן לגמור את כולה, תלוי כל אחד לפי מה שהוא, המאריך לפי זמן אריכותו, והמקצר לפי זמן קיצורו, וכן כתב הרמ"א (סי' ס"ה ס"א).

ב' כתב המשנ"ב (סי' ק"ד ס"ק כ"ט), כי השיעור לגמור את כולה בתפילת שמונה עשרה, הוא רק שיעור הזמן של תפילתו בלא אמירת 'אלוקי נצור', כי זה אינו חלק מן התפילה, אלא תחנונים הנאמרים אחר התפילה.

ג' שיעור הזמן מעיקר הדין הוא כשהפסק היה בבת אחת, אך אם הפסיק בכמה שיעורים שאין בכל אחד מהם כדי לגמור את כולה, אין מצרפים את כולם לומר שהפסיק בשיעור הראוי לגמור את כולה, וכן נקט הפוסקים.

היכל הוראה

פסקי דינים * תשובות * הוראות

מבי מדרשא "היכל הוראה" • מיסוד שר ההוראה מרן הקנה בשם "זי"ע בראשות בנו גאב"ד היכל הוראה הגאון הגדול רבי משה בראנדסארפער שליט"א מגדולי פוסקי דורינו ובעל שו"ת היכל הוראה * י"ל ע"י איגוד הרבנים תלמידי "היכל הוראה"

גליון ל * פרשת וירא תשפ"ד

בין כותלי ההיכל

פסקי דינים מתוך שאלות ותשובות שעלו על שולחן ההיכל לפני מוריני הרב שליט"א

השבוע אנשי החברא קדישא שעשו חסד של אמת עם הנפטרים הי"ד במאורעות שמחת תורה לתקפ"ץ בישובים שבעוטף עזה העלו על שולחנו של מוריני הרב שליט"א כמה מקרים שעליהם היו זקוקים לחוות דעת הלכתית.

אחד המקרים שעלו לדיון הוא המאורע דלהלן כשערכו את בדיקות הדי. אג. אי. לגוש בשר מפוחם שהביאו מעמק הבכא, הם לקחו מדגמים מכמה מקומות והתברר שבתוך הגוש הזה ישנם שלשה נפטרים ל"ע [שלשת הנפטרים הם בני משפחה אחת], מפני כבוד המת לא היה שייך להפריד בין הדבקים והתעוררה השאלה איך לקבור אותם, ואמרו מוריני הרב שליט"א ששל אף שיטמינו אותם בקבר אחד דהיינו קבר אחים מכל מקום יעמידו על הקבר שלש מצבות נפרדות סמוכות זו לזו ועל כל מצבה יכתבו שמו של אחד הנרצחים הי"ד והוא על סמך מה שכתב בספר פענח רזא (אחד מגדולי הראשונים) שכתב על הפסוק וישם בארון במצרים וסמך ליה אלה שמות בני ישראל, מכאן רמז למה שעושים מצבות וכותבין שם המת על קברו, ע"כ. ועוד כתבו שיש ג' טעמים להקמת מצבה א' לציינן מקום הטומאה ב' לדעת מקום הקבר כדי לבקרו ולהתפלל עליו ג' כבוד לנפש המרחפת שם. ועל כן אף שהניחו הנפטרים בקבר אחד יש ענין לעשות שלשה מצבות לפי הטעמים ב' וג'. ותתקיים הנבואה ובלע המות לנצח ודם עבדיו יקום

לסמוך על עין אלקטרוני לגבי איסור ייחוד

מי שנשוי בנישואין שניים, ולאשה יש כמה בנות גדולות הדרות עם אימו באתו בית, ובכל פעם שאשתו יוצאת מהבית, אם נשאר אחת הבנות או יותר נמצא שהוא מתייחד עמו, אין פתרון על ידי שיתקין מצלמות אבטחה באופן שאפשר אחר כך לעקוב אחר מעשיו, ועל כן יש להיזהר באופן היותר מועיל שלא להגיע לידי איסור ייחוד.¹

זאת ועוד, לא יועיל לבעל להחזיק מפתח של החדר בו הוא נמצא, אף אם רק הוא זה שמחזיק את המפתח, מפני שבסופו של דבר עליו לעבור במקום שנשים מצויות שם.²

בן בכור לאמו שנתגיירה לחומרא ואח"כ לא קיבלה ע"ע עול מצוות, אם צריך לפדות עצמו

גר צדק שנתגייר בפני מוריני הרב שליט"א בבית דינו היכל הוראה גירות לחומרא, כי אם אמו של הגר היתה גויה גמורה ונישאת לכהן וילדה ממנו בת, ולאחר הלידה מסרו אותה לאימוץ אצל זוג יהודי שאינם שומרי תומ"צ רח"ל, והם הביאו את הבת לבי"ד שיגירו אותה על דעת בי"ד, וכך גדלה הבת בביתם ולא שמרה תומ"צ, ואחר שגדלה לא קיבלה עליה מצוות כפי ההלכה, והלכה הבת ונישאת לאחד מישראל ולהם נולד בן ומלו אותו על ידי מוהל ישראל שומר תומ"צ.

הרי אף שעל הבן לעבור שוב גירות בקבלת עול מצוות ובהטפת דם ברית ובטבילה כדת וכדין, ככל סדר הגיור, אמנם אף אם הוא בכור פטר רחם לאמו, אין לו חיוב לפדות את עצמו ואפילו על צד הספק, שהרי מעיקר הדין הגירות של אמו לא חלה כלל וכלל, כי מעולם לא קיבלה על עצמה לקיים המצוות, שהרי אף שנתגיירה על דעת בי"ד מ"מ נתגדלה בבית של יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות רח"ל וכשנתגדלה לא קיבלה על עצמה תורה ומצוות, ונמצא שדינה כגויה גמורה וגויה הנשואה לישראל רח"ל אין הבן שפוטר את רחמה חייב בפדיון, שכן לא פטר רחמה של ישראלית אלא של גויה.³

חיוב תרומות ומעשרות בירקות גידולי מים

גידל בתוך ביתו בצל או שאר ירקות בגידולי מים בלבד, עליו להפריש תרומות ומעשרות לחומרא בלבד, ולפיכך יפרישם בלא ברכה.⁴

1. אודות מה שנשאל מוריני הרב שליט"א שו"ת היכל הוראה (ח"ד הוראה קסא) ועינין שם באריכות ואף דמרון הגר"נ קרליץ זצוק"ל כתב להתיר זאת בתחילה, אמנם לאחר מכן חזר בו מן הסברה שרצה לדמות המצלמות לפתח פתוח לרה"י, וכתב בספרו חוט השני (יחוד סניג ב סוף סקי"ג) דמקום שיש בו מצלמה אינו דומה כלל לפתח פתוח לרשות הרבים, דסו"ס יש הרגשה של ייחוד והמצלמה אינה אלא מונעת אותם מן החטא, ולכן באופן שיש אפשרות להתגבר על ההפרעה או כגון שיש פינה שאין המצלמה רואה שם או שיכולים לכסות את המצלמה אסור. ובחוט השני (שם) מסיים בזה"ל, נתברר לאחרונה שישנם מכשולים רבים כשמתירים איסור ייחוד על סמך מצלמות ועל כן חיישנין דאין בזה את גדר המירתת מדאורייתא להתיר איסור ייחוד, על כן הורו רבותינו שאין לסמוך כלל על המצלמות לענין איסור ייחוד.

הוסיף שם מכתבו של בעל הישבט הלוי" הרב וואזנר זצוק"ל שכתב, שמעתי בצער כאילו איזה רבנים רצו להתיר איסור ייחוד החמור ע"י עין אלקטרוני וכדומה, ולדעתנו דעת תורה האיסור במקומו עומד.

2. בתשובה שם כתב מוריני הרב שליט"א, דאף שבשו"ת שלמת חיים (סי קסא) כתב, דמשמע מדברי המשנ"ב בשער הציון (סי' רלט אות יז) שכתב, ונראה לי אף להמחמירין, אם בבית יש שם אשה לבד, ועל ידי זה שיהיה פתוח יהיה אסור ייחוד, לא יפתחנו ולא יגיע לו שום ריעותא, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, ע"כ חזינו דכשהאיש סוגר הדלת והמפתח אצלו נמי ליכא איסור ייחוד, מכל מקום זה אינו הכרח דאפשר להעמיד דבריו באופן שיש לכל אחד דרך לחוץ, דככה"ג אף אם יש פתח ביניהם, אם המפתח ביד האשה שפיר דמי, ובנדון דידן שדרכו לצאת מן הבית הוא במקום שהנשים מצויות ואין לו דרך אחרת לצאת, חשיב כחדר אחד שנאסר בו הייחוד כמבואר כל זה בחזו"א (אבה"ע סי' לד אות א).

3. בתשובה (ח"ה הוראה קכה) הוסיף מוריני הרב שליט"א ואמר, כי הנה היו כאלו שרצו לומר שאולי יקיים המצוה על צד הספק, וכמו שכתב הר"י עמדין במגדל עוז (סי' א אות כח) דכל היכא דהוי ספק גמור ופטר משום דספק ממון להקל ועל הכהן המוציא להביא ראייה שחייב לו, מכל מקום יש לפדותו ע"כ"פ במתנה על מנת להחזיר, עכ"ד. וכן כתב בספר אות ברית (סי' קא) שראה בגליון השו"ע של מרנא החתם סופר זי"ע.

ויותר מזה כתב הגר"ש קלוגר בשו"ת טוב טעם ודעת (מהדו"ג ח"ב סי' קלג) דהא דאמרינן בספק פדיון הבן המוציא מחבירו עליו הראיה, היינו רק שאין בי"ד כופין על זה אבל הוא מצד עצמו חייב ליתן לכהן.

מכל מקום הורה מרן רבינו הקנה בשם זי"ע שאין לעשות כן, דחיישינן שמא יבוא לברך ברכה לבטלה כשיעשה הפדיון, וכמה פוסקים כתבו דבמקום שיש ספק מצוה בדבר שבממון אין כאן מצוה כלל, דכל שפטר מצד הממון לא חייבתו תורה במצוה זו. ואם כן, העולה לדינא דאין לגר זה לחוש לכלום ולא יפדה את עצמו אפילו על צד הספק, וכל שכן בנדון דידן שאמו גויה גמורה היא ולא עלתה לה הגרות כלל, דאפילו בגירות על דעת בי"ד היא צריכה לקבל על עצמה תומ"צ כשתגדיל והשתא הרי אינה מקיימת תומ"צ רח"ל, וא"כ פשוט וברור שאין כאן שום צד לחייבו במצוות פדיון הבן.

4. בנימוק הדברים כתב מוריני הרב שליט"א בשו"ת היכל הוראה (ח"ה הוראה קכה), דהנה ידוע דבענין גידולי מים כבר נחלקו בזה הפוסקים, יש אומרים שיש להן כל דין גידולי שדה למעשרות ולשבועית, וכן מטו משמיה דמרן החזו"א (עינין דרך אמונה הל' תרומה פ"ב ביאור הלכה ד"ה אוכל), ויש אומרים שאין להן דין גידולי שדה. והנה המעיין בדרך אמונה שם, משמעות דבריו שם היא, דמה שאומרים בשם החזו"א שיש להן דין גידולי שדה, היינו דוקא באופן שגדל בעציץ נקוב או בעציץ שאינו נקוב ונופו נוטה, אמנם גידולי מים בעציץ שאינו נקוב בתוך הבית ואין נופו נוטה ובאופן שאין מכניסים במים חומרים שונים כדי שיצמחו, אזי אין דין גידולי שדה מן התורה, ולפי המבואר שם התיר החזו"א בשעתו לגדל בתוך הבית בעציץ שאינו נקוב תחת תקרת הבית (חזו"א שביעית סי' כב סעי' א). אמנם בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' מא) כתב הגרש"א זי"ע, וראיתי בקו"א לס' חזו"א דאף שמביא ראייה דאסור מהרהב"ז (פ"א מהל' שמיטה ה"ו) מ"מ נוטה הוא עצמו להקל בזה, ובסוף דבריו מסיים שם, דהזו"ע בבית בעציץ שאינו נקוב אף אם הוא של עץ או חרס יש לו על מה לסמוך וצ"ע, ע"כ.

אמנם כל זה הוא רק לענין שביעית, אבל לענין תרו"מ נראה דהוא בכלל גזירת חז"ל שגזרו אינו נקוב אטו נקוב. וכן ראיתי בדברי הגרש"א זצ"ל שם, דמה שכתבו בשו"ת נחפה בכסף (ה"א י"ד סי' ה) ובס' שדה הארץ (ח"ג י"ד סי' כח) לאסור זריעה בעציץ שאינו נקוב בשביעית, עיקר טעמיהו משום דקא מדמי שביעית לתרו"מ שגזרו אינו נקוב אטו נקוב, והביא הגרש"א כמה דברים שגזרו גזירה זו, ומחלק שם בין דבר שהוא נוהג בכל השנים ששם גזרו לבין דבר שאינו נוהג אלא לעתים ששם לא גזרו, עכ"פ לגבי תרומות ומעשרות ודאי גזרו. ובאמת שחזו"א עצמו (שם) גם נסתפק בזה אי מדמינן שביעית לתרו"מ או לא, על פי דברי הירושלמי פ"ב דחלה בספינה גוששת, דאם אין הספינה גוששת חייבת בחלה, וכתב דלא נתפרש אי קט מעשר והוא הדין לשביעית או דוקא מעשר אבל שביעית לא, הנה חזינו להדיא דבתרומות ומעשרות ודאי גזרינן נקוב אטו אינו נקוב, ועל פי זה הוריתי דצריך להפריש תרו"מ מבצל זה לחומרא בלי ברכה.

מילי דהוראה

בשבת העבר נשאל מוריני הרב שליט"א מבחורים שגלו מיישיבתם בעיר נתיבות עקב המאורעות וקבעו מקום תלמודם לעת עתה פניה"ק ירושלים ת"ב וסיפרו שבמשך היום ששו ושמו בה שמחת תורה ולא יספיקו כלל מה שקרה בסביבתם, רק לאחר מכן התברר להם (ממצלמות האבטחה) שהמחבלים ימ"ש עמדו בשערי הישיבה ומשום מה המשיכו בדרכם ודלגו על העיר כולה, ועכשיו הם שואלים אם צריכים לברך הגומל, ומוריני הרב שליט"א הסתפק אם המצב שבו היו נתונים בני הישיבה מחייב אותם לברך ברכת הגומל, כלומר, כיון שהסכנה עמדה על פתחם ומשמם הרחיקו מהם את הסכנה א"כ מצב זה נחשב שהיו בתוך הסכנה וניצלו ממנה או שמה כיון שסוף סוף המחבלים ימ"ש לא נכנסו לישיבתם כלל אינם מברכים ברכת הגומל, [ועיין מה שכתב בגדר זה מרן רבינו הקנה בשם ז"ע בשו"ת ח"א סי' יא ויב].

ההלכה למעשה אמר מוריני הרב שליט"א דאחר שקשה להגדיר דבר זה, ומאידך אי אפשר להורות להם שיברכו כי סוף סוף ספק ברכות להקל ויש לחוש לברכה לבטלה, אך מכל מקום מצאנו בפוסקים עצה לזה שיברכו ברכת הגומל חסדים טובים שאומרים בבוקר וטוב יעשה שיאמרנה בפני עשרה ושני תלמידי חכמים כמו בברכת הגומל וזה יעלה לו לברכת הגומל.

אמנם לענין הנבטים שעושים ממניי קטניות וכדומה, הרי שבזה יש לחלק בין אם עושים את הנבטה על מצע או לתוך מים שאז יש להפריש מהן תרומות ומעשרות בלי ברכה, לבין אם מנבטים על ידי לחות הקרקע בעלמא או על ידי התזת מים עליהם שאז הם פטורים מתרומות ומעשרות.

מי גשמים היורדים על "מערכת אנרגיה סולארית" אם נעשו מים שאובים

בעובדא שהיה: בלן של מקוה רצה להתקין מערכת אנרגיה סולארית, והיינו מערכת שקולטת את הקרינה של השמש שברוך כולל משתמשים בזה לדודי שמש, ועכשיו יש שיטות חדשות שממירים את אור השמש לחשמל, ומערכת כזו מאפשרת ליצור חשמל ללא חשש חילול שבת, וכל מי שחפץ לצעוד בדרכו של החזו"א ולהימנע מלהשתמש בחשמל שחלק מייצרו הוא על ידי יהודים רח"ל יכול להפיק חשמל לצורכו הפרטי בדרך זו, ולכן רוצה בעל המקוה להתקין מערכת זו שכל החשמל וחימום המים יפיקו מהמערכת הזאת. אמנם המקום היחיד שעליו יכול להניח את הקולטים [מערכת של צנורות מתכת מצופים], הוא על גג ביהכנ"ס הסמוך שמשם יורדים המי גשמים אל תוך בורות הטבילה. הרי יש למנוע להניח שם את הקולטים, כי יתכן שיש בית קיבול באיזה מקום ולא ישית לבו לכך⁵.

אכן אם יש ביכלתו לרכוש את הקולטים בצד אחד של הגג ולעשות לידם מחיצה, כדי שהמים שהגיעו אל הקולטים לא יצטרפו למים שיורדים אל המקוה, אזי יכול להניח שם את הקולטים, אבל בלאו הכי לא.

5. הגם שמבואר בשו"ע (יו"ד סי' רא סעי' מא): שאם נתמלאו המים בכלים ולא חשיבי לדעת, אינם פוסלין, ע"כ. א"כ כאן לכאורה היה המקום להתיר להניחם שם מאחר דלא נעשו שאובין, מ"מ הורה מוריני הרב שליט"א שלא יניח שם את הקולטים, כי כבר כתב במי השילוח (כלל ג סעי' יב) שאם הוא קבוע שם, אזי גם אם לא חשיבי לדעת, ג"כ נעשו המים שאובים, וכמו שכתב בשו"ע (שם סעי' ה) שהמניח כלי לפני המעיין נחשבים המים שאובים. ועל פי דבריו כתבו האחרונים שצריך להזהר בכל המרזבות והצינורות שקבועים בגגות שמולכים מים למקוה, שלא יהיה בהם שום בית קיבול שתמיד נחשבים כנתמלאו לדעת, הואיל והם קבועים שם והיו הם פוסלים את המקוה, וכן יש להזהר שהמכונות והמתקנים השונים שעל הגג, כגון דוד שמש, מזגן, דודי מים וכדו', שלא יהיה בהם שום בית קיבול הואיל וקבועים תמיד ופוסלים אף במילוי שלא לדעת. ועיין עוד באריכות בשו"ת היכל הוראה (ח"ה הוראה צח).

הלכה והוראה בישראל

תשובת מוריני הרב שליט"א על דבר הסרת המזוזה מהדלת הראשית של הבית כדי שלא יוכר שהוא בית של יהודים כעת עתה בשעת סכנה בצרפת ובמקומות שהפראים הישמעאליים ימ"ש מתנכלים ליהודים בגופם ובממונם

הזיקא כי ישמע שאול שמושח את דוד למלך במקומו ואין לך שכיח הזיקא כזו מה שאין כן חשש שמה הגוי יעליל עליו אינו קרוי שכיח הזיקא. וממנה נשמע למה שלפנינו שאחיו לא היו ודאי שכיח הזיקא כי לא יעלה על דעת יעקב שכל כך ישנאוהו בגדר שלא יציל מידם שליחות מצוה, ע"כ.]

ולזה גמרת בדעתך דאם יש אפשרות להסיר המזוזה מבחוץ ולהניחם בפנים על הדלת יקבע המזוזה בפנים, ובאם לאו מותר לו להסיר המזוזה מבחוץ עד יעבור זעם.

ואל תשיבני דלכאורה יש כאן פגם באמונה בכוחה של המזוזה דזה אינו דחו"ל הורו לנו דהיכא דשכיחי הזיקא שאני ובפרט בנדון דידן שמדובר על בני ישמעאל שנאמר עליו שהוא פרא אדם שידם בכל ויד כל בס וכהו בטבעם פרא אדם וכבר כתב בעל העולת שבת (סימן תלג ס"ו) דשאני סכנת בן אדם דהוא בעל בחירה ע"כ. ועל אחת כמה וכמה מי שהוא פרא אדם במהותו.

והש"ת יעורנו על דבר כבוד שמו וירם קרנם של ישראל במהרה בימינו ונזכה לראות ביציאתנו בשוב המר הזה ולחזות בשוב ה' את שיבת ציון בגאולה השלמה והאמיתית, אמן כן יהי רצון.

ועל זה באתי על החתום משה בראנדסארפער

יום שני טו לחודש מרחשון תשפ"ד אל כבוד הרב הגאון ר' בן ציון טייב שליט"א

רב ומו"ץ דק"ק פסגת זאב לאחב"י עולי צרפת שיח"י פניה"ק ירושלים תר"ב בהמשך למה שדיברנו ביום שלישי העבר אעלה על מה שהעלתה מצודתי אודות מה ששאלתם על דבר יהודים היושבים בצרפת הע"י שעכשיו כשמתה הדין מתוחה בעולם ושונאי ישראל הישמעאליים ימ"ש רודפים אחר כל יהודי שיכולים להניח ידם עליו ובצרפת גברה ידם והם מתנכלים לכל מי שבשם ישראל יכונה וכשרואים בית שיש עליו מזוזה הם יודעים שרדים שם ישראל ופוגעים בגופם ומזיקים רכושם ויש מצבים שהם ממש בגדר של פקוח נפש, היהודים הדרים שם פנו אליו בשאלה אם מותר להסיר המזוזה כדי שלא יוכר מבחוץ שרדים שם יהודים ושאלתם לדעת.

ואמרתם להעלות על הכתב להרחיב הדברים מה שיש לדון בזה, הדנה איתא בשו"ע יו"ד (סי' רפו ס"א) אלו המקומות שחייבים במזוזה וכו' ובית השותפים, כולם חייבים. ועל זה כתב הרמ"א ודוקא כשית השותפים ישראלים, אבל בית של ישראל ועובד כוכבים פטור ממזוזה (מרדכי ס"ק דעובת כוכבים). והטעם שפטור כתב הש"ך (שם סק"ו) וגם משום סכנה כדי שלא יאמר העובד כוכבים שהישראל עושה מעשה כשפים, ע"כ. ומבואר דבמקום סכנה יש פטור ממזוזה, אלא דהיה מקום לחלק ולומר דכל זה מייירי קודם שקבעו המזוזה דאכתי לא פעלה המזוזה, שמירה, אבל אם כבר קבעו המזוזה וזו ודאי היא פועלת את פעולתה כמו שאמרו שהמזוזה היא שומרת דלתות ישראל ומזו"ת' אותיות' זו מות'.

מכל מקום נראה דכל זה הוא דוקא היכא דלא שכיחי הזיקא או אפשר לסמוך על שמירת המזוזה, אולם במצב הדיום ששכיחי הזיקא וחיישינן לסכנה אין לסמוך על הנס דהיינו על סגולת המצוה, וחיישינן שיבוא לידי סכנה, וכש"כ במצב הדיום במדינת צרפת ששכיחי הזיקא, והיכא דשכיחי הזיקא שאני, כמו שאמרו חז"ל (פסחים ה ב) לגבי חור בכותל שבין יהודי לגוי דהיהודי פטור מלבדוק שם החמץ כדי שלא יאמר הגוי שהוא עושה לו כשפים ושואלת הגמרא והאמר רבי אלעזר: שלוחי מצוה אינן ניוקין, ומתרתה היכא דשכיח הזיקא שאני, שנאמר ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאלו והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך וגו'. פ"י שמואל קיבל נבואה שילך למשוח את דוד למלך ועל זה שאל איך אלך ושמע שאלו והרגני, ולמה היה ירא והרי הוא שליח מצוה לקיים נבואתו, ועל זה מתרצת הגמ' היכי דשכיח הזיקא שאני, ע"כ, ומעתה שפיר יכולים להסיר המזוזה כדי שיבוא לידי סכנה עד יעבור זעם.

[ועיין עוד מה שכתב הרה"ק האור החיים ז"ע (בראשית לו ד) איך לא חשש יעקב לשלוח את יוסף הגם שאחיו היו שונאים אותו ושכיחי הזיקא וכתב דסבר יעקב כדעת רבנן שחולקים עם פלימו וסוברים שיש לחלק בין מציאות שלפנינו למציאות שמואל כי שם שכיח ודאי

היכל הוראה ירושלים ת"ז
 מוסדו מרן שרי הוראה רבינו הקנה בשם ז"ע י"א
 בראשות בני מוריני הגאון רבי משה בראנדסארפער שליט"א נא"ר היכל הוראה
 רח' זוננפלד 3 ירושלים - טל' 5322775-02

הודעה חשובה
 השיעור השבועי לסופרי ולומדי סת"ם בהיכלנו
 הנמשך ע"י הסופר הבקיא במלאכת הקודש
הרב הגאון רבי אהרן לינדר שליט"א
 רבי היכל הוראה לעניני סת"ם
 ובשנת ה'תשפ"א שיעורי חסידים פותח שני לילות סת"ם

תקיים בע"ה במונח החורף (בחדר השיעורים)
מידי שבוע בשבוע בימי שלישי
 בשעה 6:10 עד 6:55 בערב

מתחילים הלכות מזוזה יחד עם רבנים

בן תורה יקר!! גם אם אינך עוסק במלאכת שמים זוהי הדמנות
 נפלאה לרכוש ידיעה יסודית ומקיפה במקצוע גדול זה

בברכה
 מנחת היכל הוראה
 ז"ע מאיר הסת"ם
 ז"ע משה בראנדסארפער

תפוקה: "אנאורו" 053-33105646

זמני קבלת קהל במרכז "היכל הוראה" ביחשלים רח' זוננפלד 3 טל' 02-5322775

א-ה מהשעה 10:00 לפנה"צ עד 9:00 בערב	עושי"ק וערב יו"ט לפנה"צ עד 11:00 עד 1:00	שבת ויו"ט משעה קודם השקיעה עד רבע שעה קודם השקיעה	מוצש"ק ומוציא יו"ט מחצי שעה אחרי זמן ר"ת למשך שעה
--	--	--	--

ע"פ רבנות רבינו מרן ה"קנה בשם ז"ע על שאלות רחופות או שאינה סובלת דיחוי, בכל עת וזמן בימים ובלילות.

בית מוריני הגאון רבי שליט"א
 מעל בנין היכל הוראה
 טל' 052-5370033 פל' 053-3111159

בית בנו הדומ"ץ
 הר"ג שמעון עוזר בראנדסארפער שליט"א כמה דקות מההיכל
 רחוב רבינו גרשום 5 [כניסה א' קומה 2] - 0527155774

לקבלת הגליון במייל 5322775@GMAIL.COM

איגוד הרבנים תלמידי היכל הוראה בארדה"ק העונים לשואלים דבר ה' זו הלכה

ירושלים	בית שמש
ביתר	בני ברק
טל סטון	אשדוד
ערד	תענה
חיפה	קרית ספר
תניאל	טבריה
צפת	אור הגנוז
נוף הגליל	

אומר מן ההדרש

פנינים מתוך השיעור השבועי מאת הגאון המופלא
דבי אברהם משה באקאן שליט"א

מקום קבורת הרוגי בית דין

קבורת מי שלא נהרג כדינו / קבורת הרוגים על קידוש ה' / דין החייב ב' כריתות / הקובע את מקום הקבורה / קבורת בן סורר ומורה / קבורת ההורג עצמו / חומרת הריגת עצמו

א

בגמ' סנהדרין (מו.) איתא אמרינן שהיו לבית דין שתי בתי קברות לקבור שם את הרוגי בית דין באחת היו קוברים את אלו שנהרגו בב"ד בסיף ואלו שנחנקו שהם חיובי המיתה הקלים, ובשניה היו קוברים הרוגי בית דין שנהרגו בשריפה ובסקילה שהם החמורים יותר.

קבורת מי שהרגוהו במיתה אחרת

ובדרך פקודין^(א) (מצוה ג חלק הדיבור אות ג) כתב בדין זה דמי שנתחייב מיתה בבית דין כגון בסיף או בחנק ומאיזה סיבה שבהיא לא יכלו להמיתו במיתה הראויה לו שדינו הוא שנהרג בכל מיתה שיכולים להרגו כדאמרינן בסנהדרין (מה:): 'מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו, תלמוד לומר מות יומת המכה מכל מקום, והרגוהו בשריפה או בסקילה מכל מקום קוברים אותו בבית הקברות של נהרגין ונחנקין ולא אצל הנשרפין והנסקלין, כיון שעיקר דינו היה בהרג או חנק אף שלא נהרג בכך. וכן להיפך חומרא אם לא יכלו להרגו בשריפה וסקילה כראוי לו והרגוהו בסיף או חנק נקבר אצל הנשרפין ונסקלין, שאף שדין הריגתו נשתנה למעשה מכל מקום דין קבורתו לא נשתנה.

קבורת מי שיצא זכאי מב"ד

חידוש גדול יותר וכעין זה כתב בספר נתיבות שמואל^(ב) באחד שדנו אותו בבית דין על חטא המחייב מיתה ויצא זכאי מב"ד ואחר שיצא קבלו הדיינים עדות נוספת בנדון ונתעוררו לדונו לחיוב דילפינן בסנהדרין (ג:): מדכתוב 'ונקי וצדיק אל תהרוג' (שמות כג, ז) דכיון שיצא מבית דין צדיק שוב אין הורגים אותו, וחידוש הנתיבות שמואל (סוף נתיב יא) שאף על פי כן כשימות יקברוהו בבית הקברות של הרוגי בית דין.

קבורת ההרוגים ביד גויים הי"ד

ויתירה מזאת כתב בשו"ת חתם סופר (אה"ע ח"ב סי' קלב) לדון במעשה שהיה שנכרים הרגו בבני ישראל רח"ל דכיון דקיימא לן בכתובות (ז:): דדין ארבע מיתות לא בטלו

ומי שנתחייב סקילה נופל מן הגג או חיה דורסתו ומי שנתחייב הריגה נמסר למלכות או לסטים באין עליו וכדו', יש לדון בהרוגים אלו לקברם בקברות מיוחדות כהרוגי ב"ד.

החייב ב' כריתות נקבר עם החמורים

מדברי שלשת האחרונים מבואר דאין קבורת הרוגי בית דין בבית הקברות המיוחד תלוי בהריגתם בפועל אלא בעיקר דין חיוב המיתה שעליהם. ונראה לבאר מקור דבריהם דהנה בגמ' יבמות (דף ל"ב) נחלקו ר' יוסי ור' שמעון במי שעבר עבירה אחת שיש בה שתי כריתות כגון שנשא אחות אשתו שהיא גם אשת אחיו, וכשהיה בשוגג נחלקו אם חייב שתי חטאות או חטאת אחת דין איסור חל על איסור ומאריכה הגמ' בסוגיא, ומסקנת הגמ' שם (ע"ב) דאף שלא שייך חיוב מיתה שני פעמים מכל מקום נפקא מינה לקברו בין רשעים גמורים דהיינו בין הנשרפין והנסקלין, ופירש רש"י טעם הדבר דכיון שנתחייב במעשה העבירה שתי כריתות הרי עוונו חמור מאד וקוברין אותו בין הרוגי בית דין אף על גב שהוא לא נהרג בב"ד, והוא חידוש גדול.

דין הקבורה אינו תלוי במיתה גופא

והלא הדברים קל וחומר אם מי שלא נתחייב כלל מיתה בבית דין קוברים אותו בין הרוגי בית דין מחמת חומר חטאו, כל שכן מי שנתחייב מיתה בבית דין אלא שלא הרגוהו מחמת שכבר יצא זכאי מבית דין או שהרגוהו במיתה אחרת מחמת דין שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו שנתחייבו בב"ד שנקברין אצל הרוגי ב"ד בבית הקברות המיועד להרוגים כדינם.

אמנם התוס' ביבמות שם (ד"ה בין רשעים גמורים) נחלקו על רש"י וכתבו ד'לקברו בין רשעים גמורים' אין הכוונה שיקברוהו בבית הקברות של הרוגי בית דין אלא לקברו בתוך בית הקברות הרגיל אצל רשעים כמותו שחטאו בעבירות שיש בהן ב' כריתות, לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק וכן אין קוברין רשע חמור אצל רשע קל כדאי' בסנהדרין (מו:). ולא כמו שפירש בקונטרס. וכן פירשו התוס' ישנים (מכת"י) ובתוס' הרא"ש והתו"י כתבו הטעם דניידי מפירוש רש"י דלא נהירא דהא אף את הנהרגין והנחנקין אין רשאים לקבור אצל החמורים מהו והיאך יכרוז שם חירי

כריתות הקלים אף מהנהרגין והנחנקין.

על כל פנים אף בדברי התוס' מבואר שלא שללו את דברי רש"י מחמת שאין קוברין בבית הקברות של הרוגי ב"ד אלא את אלו שנהרגו בפועל במיתה ב"ד אשר לה מיוחד מקום זה לקבורה.

הראשונים פליגי אי מצרפין חומר איסורין

עוד יש לבאר טעמם שאין קוברים את המחוייב ב' כריתות אצל חייבי מיתות ב"ד דסבירא להו דאין מצרפין שני איסורין קלים להיות חשוב כאיסור חמור אחד, עיין מש"כ מהר"י ענגיל בספרו לקח טוב (כלל טו אות ז) שביאר בזה את דברי רש"י הסובר שקוברין את החייב ב' כריתות אצל הנשרפין דסבירא ליה דשני איסורין מצטרפין להיות כעבירה חמורה משום שהכמות שקול כאיכות ולכן כשיש כמות גדולה אף שהאיכות בכל אחת מועטת חשיבי כחמור דמה לי מרובה בחומר באיכות ומה לי מרובה בחומר בכמות, אבל בעלי התוס' ס"ל דאין שני איסורין מצטרפין לחומר דאין הכמות שווה לאיכות.

הקבורה תלויה בחומר החטא

אבל לכולי עלמא מיתה אם אכן עבר על העבירה החמורה ודאי נקבר בין הרשעים שעברו עבירה כזו ואינו תלוי אם המיתוהו במיתה זו או לא. וביותר יבואר כן דהא בגמ' סנהדרין (שם) מבואר הטעם שהיו שני בתי קברות להרוגי בית דין משום שאין קוברין רשע אצל צדיק ולא רשע חמור אצל רשע קל כנ"ל והרי זה אינו תלוי כלל במיתה אלא ברשתו שהוא תלוי בחומר מעשה העבירה, וזה שעבר עבירה המחייבתו מיתה חמורה ולא המיתוהו בה ודאי יקבר בין הרשעים החמורים כמותו.

ב

בן סורר ומורה מן הנסקלין בלא חטא

אמנם יש לעורר על הנחה זו שהרי בן סורר ומורה שהוא מן הנסקלין נקבר אף הוא בין הנסקלין עיין מה שהביא בזה בספר 'לב בנים'^(א) מדברי האחרונים שבן סורר ומורה

(א) להרה"ק בעל בני יישוב ז"ע.

(ב) לבאנו מוהר"ר שמואל מונטלעוויט זצ"ל

(ג) על שו"ת בן סורר ומורה

נקבר בבית הקברות דנסקלין, וכדמשמע מדברי הרמב"ם (פ"ד מהל' סנהדרין ה"ט) שפסק דין קבורת הרוגי ב"ד שישנו מקום קבורה מיוחד לנסקלין ונהרגין וכלל כל הנסקלין ולא חילק להוציא בן סורר ומורה, והרי בן סורר ומורה אינו נסקל מחמת חטאו אלא נדון הוא על שם סופו⁽¹⁾, ומוכח מזה שאין הקבורה אצל הרוגי בית דין תלויה בחטא המביא את המיתה אלא במיתה בפועל.

קבורת איסוה"נ דנסקלין בב"ד

ואחד מבני החבורה אמר להוכיח בנדון דבן סורר ומורה אם נקבר הוא אצל הנסקלין או לא, דהנה אמר⁽²⁾ בעבודה זרה (בס): עובדא בההוא גברא שנתנו לו חטיין בשכר שכירות ספינתו שהשכיר להם לצורך יין נסך ונמצא שהיו חטיים אלו חליפי יין נסך ואתא לקמיה דרב חסדא ואמר ליה שאסור הוא בהנאה וציוהו לילך ולשרפם ולקברם, ומקשה הגמ' מדוע הוצרך לשרפם ולא די היה שיפזרם כמות שהוא ומשני דחיישינן דילמא אתו בהו לידי תקלה, ושוב הקשה הגמ' דמשום חשש זה היה די שישרפם ואחר כך יפורם לרוח ומדוע הוצרך דוקא לקברם, ומשני דחיישינן שיבוא לזבל בהם את שדותיו, אף ע"ז הקשו אם כן ליקבריהו בעיניהו ובכהאי גוונא ליכא למיחש דלמא אתו בה לידי תקלה.

והוכיחה הגמ' דעל ידי קבורה מסתלק החשש דתקלה ואין אומרים שמא יבוא אדם ויכרה הקבר ויוצא את איסור ההנאה וישתמש בו, דהא תנן גבי חייבי סקילה 'אחד אבן שנסקל בה ואחד עץ שנתלה עליו ואחד סייף שנהרג בו ואחד סודר שנחנק בו כולם נקברים עמו' משום חשש תקלה דכל דברים אלו אסורים הם בהנאה, והרי אם אין די בקבורה לסלק חשש תקלה היה צריך לשרוף את אלו טרם הקבורה ולא אמרו כן, ואם כן אף בחליפי ע"ז יקברם בעין, ות' הגמ' דשאני התם 'דקא קברי בבי דינא' ופירש רש"י (ד"ה דקא קברי) דכיון שנקברים הם בבית הקברות המתוקנים בבית דין מוכחא מילתא לכל מי שימצאם שאסורים הם בהנאה ולא אתו לאשתמושי בהו.

הוכחה דבן סו"מ נקבר בין הנסקלין

והנה אם דין בן סורר ומורה שאני מכל הנסקלין דמשום שלא חטא בעבירה המחייבת סקילה אינו נקבר עם שאר הנסקלין בבית הקברות המיוחד לכך בב"ד אלא נקבר בבית קברות דשאר אינשי לא אתי שפיר תירוץ הגמ', דהא שוב איכא חששא דלמא אתו לידי תקלה דהא אף בו נאסרו העץ והסודר וכו' בהנאה ואין קוברים אותו

(ד) הראשונים הקשו שהרי סופו ליהרג בסייף ומדוע החמירו בו להרגו בסקילה החמורה מהריגה בסייף, ותירוץ דסופו לרוצח אף בשבת ולהתחייב משום שוחט ובסקילה, ולכן סוקלין אותו.

בבי דינא כשאר הנסקלין ואף על פי כן לא הצריכו חכמים לשרפם קודם הקבורה ושוב הדרא ראייה לדוכתא דא"צ שרפה קודם קבורה כדי למנוע חשש תקלה, אלא ודאי אף בן סו"מ שנסקל על שם סופו קוברין אותו אצל הנסקלין בבית הקברות דבית דין.

אמנם בקובץ שיטות קמאי הביא פירוש אחר בגמ' מספר יחוסי תנאים ואמוראים^(ה) דהא דקא קברי בי דינא אינו משום שקוברים אותו בבית הקברות של בית דין אלא דמשום שהורגים אותו בבית דין קלא אית ליה ולא אתו לידי תקלה בו ובכל הנלוה אליו, ולפי זה אין כל ראייה מגמ' זו לקבורת בן סורר ומורה דאף אם קוברים אותו בקבורה רגילה מכל מקום אית ליה קלא שנסקל בבית דין. אך לפירוש רש"י שפיר יש להוכיח כנ"ל^(ו).

על כל פנים נתבאר דעיקר טעם קבורת הרוגי בית דין אינו באה על מיתתו בפועל על ידי הב"ד אלא מחמת חטאו ורשעתו המחייבתו מיתה.

ג

קושיא ברמב"ם בהורג את עצמו

בנתיב הדברים נראה ליישב קושיית הכלי חמדה (פר' נח) על דברי הרמב"ם שפסק (פ"ב מהל' רוצח הל' ב) דין ההורג את עצמו שפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ויליף מקרא ד'ואך את דמכם לנפשתיכם אדרש' (בראשית ט, ה) הנדרש לרבות ההורג את עצמו ודרישה שאמר הכתוב היינו שדינו מסור לשמים. ותמה הכלי חמדה היאך שייך לחייב את ההורג את עצמו והלא כבר מת הוא ומה שייך להרגו שוב ומאי נפקא מינה, ומאי הוה אמינא דיתחייב בבית דין וכן למאי דקיי"ל שחייב רק בדיני שמים מאי נפק"מ⁽¹⁾.

נפקותא במקום הקבורה

והגאון ר' פינחס שרייבער זצ"ל (בקול תורה ע"א) כתב ליישב דברי הרמב"ם דנפקא מינה למקום קבורת ההורג את עצמו שאם היה חייב בדיני אדם היה דינו ליהרג כדן רוצח ואף שאין שייך להרגו שכבר מת מ"מ היו קוברין אותו בבית הקברות דהנסקלין,

(ה) לרבנו יהודה ב"ד קלונימוס משפירא, רבו של הרוקח.

(1) אך אמרתי לדחות מעט ראייה זו, דלכאורה מסתבר דעיקר החשש שמחמתו קברו את כל חפצי הנסקל היה שיבוא אחד להשתמש בעץ שנתלה עליו ולא מחמת האבן שהרי אבנים ישנם די והותר בשדה וביער, ומעתה יש לחלק בין שאר הנסקלין לבן סורר ומורה דהא איפליגו ר' אליעזר וחכמים במתני' בסנהדרין (מה): דר"א סבירא ליה כל הנסקלין נתלין ואף בן סורר ומורה בכלל, וחכמים פליגי וס"ל דאינו נתלה אלא המגדף ועובד ע"ז בלבד, והנה לחכמים פשיטא דאין ראייה דכיון שאינו נתלה אין לו עץ לקבור ולא היתה ראיית הגמ' מינה, ואף לדברי ר"א יש לומר דס"ל כמ"ד (שם עא). בן סו"מ לא היה ולא עתיד להיות ולא שייך בו חשש זה.

(2) והארכנו בזה בגליון הקודם.

ולזה קמ"ל הרמב"ם דאין בו מיתת ב"ד וממילא אין קוברין אותו שם אלא בשאר בית הקברות.

אך דחה הגר"פ שרייבער יישוב זה דהא מכל מקום אף אם היה חייב בדיני אדם כרוצח אדם אחר הרי לא נגמר דינו בבית דין כיון שהמית את עצמו, והלא חייב מיתה שמת קודם שנגמר דינו אין קוברים אותו בבית הקברות דהרוגי בית דין, ואם כן אין נפק"מ בזה גבי ההורג את עצמו.

אמנם לפי מה שנתבאר דקבורת הרוגי ב"ד בבית הקברות דב"ד אינו תלוי במיתה אלא בחטא אתי שפיר היטב דהא אף שלא נגמר דינו דההורג את עצמו מכל מקום אם חטא זה חומרנו היא במדריגת הנהרגין שאם היה דינו להתחייב מיתה היתה בהרג הרי הוא נקבר בין הנהרגין אף שאינו נהרג בפועל דלאו בהכי תליא וכל שכן הוא מהאמור ביבמות דברי רש"י.

חומרת ההורג עצמו יתירה מרוצח

איברא דיש לדון מה היא אכן דרגת חומרנו של ההורג את עצמו, ודן בזה מהר"י ענגיל בלקח טוב (כלל יז אות ה) האם ההורג את עצמו חמור יותר מההורג את חברו או שחומרנו פחותה מההורג את חברו. והנה נראה ללמוד מדברי רבינו בחיי בחובות הלבבות (שער הבטחון פ"ד) שהרחיב לבאר שאין ראוי לאדם להכניס עצמו לסכנת חייו מתוך בטחוןו בהש"ת שייצילנו ובכך ישתה סם המות או ילחם עם אריה ושאר חיות הטרף, דכתוב (דברים ו, טז) 'לא תנסו את ה' אלקיכם', ומי שעושה כן ומקרב מיתת עצמו הרי הוא נתבע על זה ונחשב כאילו המית אדם אחר שאיסורו בלא תרצח, והוסיף החובות הלבבות וז"ל ק': 'וכל אשר יהיה המומת קרוב אל הממית יהיה העונש יותר ראוי, כמ"ש (עמוס א, יא) 'על רדפו בחרב אחיו ושחת רחמיו' וגו', וכן מי שהמית את עצמו יהיה עונשו גדול בלי ספק, מפני שמשלו בזה כעבד שצוהו אדוניו לשמר מקום לזמן ידוע והזהירו שלא יפרד ממנו עד שיבא שליח אדוניו אליו, וכיון שראה שבוש השליח לבא נפרד מן המקום קודם בואו וקצף עליו אדוניו והענישו עונש גדול, וכן הממית את עצמו יוצא מעבודת האלהים אל המרותו בהכנסו בסכנת המות", עכ"ל.

הרי מבואר בדבריו שחומרת ההורג את עצמו יתירה על ההורג את חברו. לפי זה צריך ביאר מדוע אכן אינו חייב מיתה שהרי חמור פשעו יותר מהרוצח את חברו, וצריך לומר שכיון שממילא כבר הרוג הוא לא חייבוהו מיתה. אך מכל מקום יש לומר על פי דברי רש"י ביבמות הנ"ל שחומר החטא הוא הקובע את מקום הקבורה ואף שלא עבר עבירה המחייבת סקילה מכל מקום אם חומר החטא שוה לכך קוברין אותו אצל רשעים גמורים, כן בנדון דידן יקברוהו לפי חומר חטאו.

אוצר ידיעות התורה

♦ משיעורי המגיד הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א ♦

כשרות העופות והביצים בזמנינו (ב)

בנוסף לרבנים אלו שהורו להכשיר בכירור, לא היה אפילו אחד ממורי ההוראה שיצא לאסור את העופות, אלא שהתעוררו להחמיר על עופות אלו כל עוד ולא יתבררו פני הדברים, האם ההיתר עדיין בתוקפו.

גדולי ישראל שהחמירו לעצמם להינזר מאכילת העופות שלנו

עם זאת, היו אחדים מגדולי הדור, שנהגו סלסול בעצמם להחמיר שלא לאכול מעופות אלו, לגודל חששם, שמא יהיה צד להכריע לאיסור. ביניהם היה הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א, הנוהג בדבר איסור עד היום, כמו כן האדמו"ר מאמשינוב שליט"א נמנע גם כן מאכילת עופות אלו, ואינו מניח לאכול אצלו מעופות אלו, הגאון רבי יצחק מאיר מארגנשטערן שליט"א מונע עצמו מאכילת העופות האלו, הגאון הצדיק רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א גם כן נוהג כן, וכן תלמידי ונכדי בית בריסק, מחמירים לאכול העופות מזן 'לגהורן', עליהם נרחיב בהמשך הדברים, ומונעים את עצמם מצד איסור שכול להיות שישנו באכילת העופות שלנו.

התמיהה על מסורת אכילת תרנגול ההודו שהתגלה באמריקה

עתה יש לנו לעורר, אודות תרנגול ההודו, אשר כמעט כל הגדולים הנזכרים המונעים את עצמם מאכילת העופות שלנו מחמת החששות הנזכרים, נוהגים היתר באכילת בשר תרנגול ההודו, ויש לנו לברר, מה נשתנה דינו מדין שאר העופות, ומה טעם הדברים.

והנה לכאורה יש לתמוה, שכן שמו של התרנגול המורגל בפי כל תרנגול הודו, מעיד על מקור מוצאו של התרנגול, אשר כפי המקובל בפי החוקרים, מקורו הוא מאמריקה, כאשר נתגלתה ארץ אמריקה על ידי קולומבוס, אשר ביקש לגלות דרך חדש להגיע להודו, ותחת להגיע להודו גילה את ארץ אמריקה, ולכן תחילה היו שקראו לארץ זו בשם 'אינדיאה', על שם הודו, ומשכך אף תרנגול זו שמקורו בארץ זו, נקרא על שמו, וכינויו בשפת האידיש בלשון 'אינדיק'.

לפי זה, נמצא כי תרנגול זה לא יכול להיות כל מסורת עליו, שכן עד לפני חמש מאות שנה שגילה קולומבוס את אמריקה, לא ידוע היה כלל על תרנגול זה בעולם, ואם כן בוודאי ללא ספק שאין עליו מסורת שאינו דורס, ואם כן על מה סמכו כל גדולי ישראל את ידיהם להתיר אכילת בשר תרנגול ההודו, בעוד שכפשוטו אין עליו כל מסורת.

הנהגת נכדי השל"ה הקדוש להתנזר מאכילת תרנגול ההודו

ואכן, אצל חלק מנכדי השל"ה הקדוש מקובל, כי ציוה השל"ה הקדוש שלא לאכול מתרנגול ההודו, ואם כי אני נמנה גם כן על נכדי השל"ה הקדוש, ולא ידוע לי בקרב כל בני משפחתי על דבר זה, אך אצל חלק מנכדי השל"ה הקדוש יש קבלה שציוה להם השל"ה הקדוש כדבר הזה [ובתשובות ערוגות הבושם (קונטרס התשובות סי' ט"ז) הביא על משפחה אחת ברוסיה שאין אוכלים מבשר תרנגול ההודו, וכאשר משיאים את בניהם עושים תנאי שלא יאכלו עוד בשר זה, ע"ש].

עם זאת יש לציין, כי האדמו"ר מאמשינוב שליט"א רגיל להורות לנכדי השל"ה הקדוש, אשר טוב להם לעשות התרת נדרים על מנהגם זה, ויאכלו מבשר תרנגול ההודו, וטוב הוא יותר מאשר לאכול את העופות שלנו, המוטלים בחששות ודאים, לעומת תרנגול ההודו שאינו אלא חסר מסורת ברורה.

הכרעת הפוסקים בפולמוס שהתעורר לפני עשרים וחמש שנים אודות הכלאות בעופות

כמו שהזכרנו תחילת התעוררות החשש היה לפני כעשרים וחמש שנים, בשנת תשנ"ח, אז עלה הנידון על שולחן פוסקי הדור, שנדרשו לחוות את דעתם בנידון.

הרב וואזנר זצ"ל בשבט הלוי (ח"י סי' קי"ג) כותב אודות חומרי החששות, אך עם כל זה מסיק הרב וואזנר שצ"ל, כי מאחר והחששות הינם מצד זרע הזכר ולא אצל הנקבה, לכן יש מקום להתיר יותר.

כך גם הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל נדרש לכך בתשובתו (אבן ישראל חלק ח' סי' נ"ה), ואחר שהאריך במקורות הדברים, מסיק גם כן כי מאחר ועיקר הספק הוא רק אצל הזכר, יש מקום להקל ולהתיר אכילת העופות.

הגאון רבי מאיר ברנסדורפר זצ"ל בתשובתו (קנה בושם יו"ד סי' מ"ו) כותב אף הוא לקהל, ואינו מצריך מסורת בעופות המורכבים שלא מצד טבע גידולם, ומסיק אף הוא להקל.

חשש שינוי מציאות פני הדברים בחששות אלו במשך השנים

אמנם, עיקר הנידון התעורר, כי לדעת רבים מבין העוסקים בדבר, מציאות הדברים מלפני עשרים שנה, בו כתבו הרבנים הגאונים את הכרעתם, השתנתה עד למאד, ובפרט אשר כמה ממרכיבי ההיתר, עליו ביססו את דעתם להקל, נשתנו במשך השנים.

והיינו, כי כנזכר העופות המשווקים על ידי חברת 'רוס' ו'קוב', הינם כשהזכר הוא מזן ה'קארניש' והנקיבה היא מזן ה'בארדראק', ובאותם שנים התעורר חששות אודות ה'קארניש' המשמש את המפעלים, כאשר התברר שהרכיבוהו בכמה הכלאות, ועל כן עיקר החשש היה מצד הכלאת הזכר מזן ה'קארניש'.

ולכן כפי שניתן לראות בתוך מכתבי התשובות, עיקר כובד ההיתר הוא מצד שאין החשש רק על הזכר, ובפרט הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל המסיים את תשובתו, בכתבו: "וכל זה כתבנו לפי מה שאמרו השואלים שהזכר הוא העוף הטמא, אולם אחרים טוענים שהנקבה הוא העוף הטמא, אם כן בוודאי כל הנולדים הם עופות טמאים".

מעתה, מאחר ובמשך השנים התגבר החשש הכמעט ברור, כי לא זו בלבד שהזכר מזן ה'קארניש' הוכלא, הרי מתברר כי אף הנקבה מזן ה'בארדראק' גם כן עברה הכלאות ממינים זונים אחרים, ועל כן יתכן ואף הרבנים שהתירו בשעתו מצד החששות שהתעוררו לפני עשרים וחמש שנים, לא יתירו את החששות שהתעוררו בשנים האחרונות.

התייחסות רבני מערכות הכשרות לחששות אלו בשנים האחרונות

על כן הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א מתלמידי הגדולים של הרב וואזנר זצ"ל פרסם את מכתבו, כי לאור זה אין לסמוך כל כך על היתירו של הרב וואזנר זצ"ל, כי השתנו פני הדברים.

אמנם, למעשה גדולי הרבנים של מערכות הכשרות, כהגאון רבי משה יהודה לייב לנדא זצ"ל ורבני בד"ץ העדה החרדית שליט"א, המשיכו להורות כי על אף כל החששות העופות עדיין עומדים בהיתרים הראשון, ואין מקום לשנות את ההוראה מימים ימימה.

הכרעת הבעל שם טוב הקדוש בדבר מסורת תרנגול ההודו

אכן שומה עלינו לברר, על מה סמכו גדולי הדורות מימי קדם, שסמכו את ידיהם לאכול מבשר תרנגול ההודו. הגה"ק רבי יצחק יהודה יחיאל מקאמאראנא זי"ע כתב בתשובה (נדפס בקונטרס 'כנפי נשרים', ומשם בשלשלת הקודש קאמאראנא עמ' ר"ג - ר"ז), כי אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זי"ע הכריע בדבר על פי רוח קדשו, והיינו כפשוטו כי ידוע היה לו ברוח קדשו שישנו מקום שנאכל עוף זה במסורת, ועל כן התיר ברוח קדשו לאכול את תרנגול ההודו, אף שלא היה ידוע על דבר המסורת באכילתו.

היתר מצד המסורת שהתחדשה במאות השנים שנאכל תרנגול ההודו ואינו דורס

היתר נוסף המחודש מצד עצמו, כתב הגאון רבי אריה לייבוש באלחובר בספרו ערוגות הבושם (קונטרס התשובות ס' ט"ז), לפיו מאחר וכל דברי רש"י הוא שיש לחוש שמא העוף שאינו מוחזר במסורת הוא דורס, אם כן מאחר וכבר כמה מאות שנים מגדלים אותו בהרבה מארצות בני ישראל למאות ולאפלים וראו בו שאינו דורס, אם כן אף שמתחילה יתכן ולא היה היתר באכילתו, מכל מקום כיום שכבר הוכח משך מאות שנים איך שאינו דורס, יש לומר כי נעשה כביכול מסורת חדשה בהיתר אכילתו על פי המסורת של מאות השנים שלא ראוהו דורס. כך כתב גם הנצי"ב בתשובה (משיב דבר ח"ב סי' כ"ב).

אך כמובן, רבו החולקים והמערערים על הדבר, כי מה היתר הוא לומר שהתחדש מסורת, מאחר וסוף כל סוף יתכן שמא לא ראו איך הוא דורס בפעם אחת, על כן יש שפקפקו בהיתר זה.

ההוכחות כי היה תרנגול הודו בזמן האמוראים בארץ ישראל

לעומתם היו שהוכיחו, שלא כדברי חוקרי אומות העולם הטוענים כי עוף זה נתגלה רק אחר שהתגלה אמריקה על ידי קולומבוס, אלא לפי דברי חכמינו ז"ל כבר היה תרנגול ההודו ידוע לפני כן, ואף יתכן שהיו תרנגולים כאלו בארץ ישראל.

מקור הדברים הוא בדברי הירושלמי (ברכות פ"ג ה"ה): "מרחיקין מצואת התרנגולים ארבע אמות רבי יוסי בר אבון בשם רבי חונא ובלבד באדומים", והיינו כי צואת תרנגולים אדומים מסרחת ביותר, ועל כן בתרנגולים אלו יש להרחיק מצואתם ד' אמות. וכתב הב"ח (או"ח סי' ע"ט אות ג'): "ונראה שהם אותן התרנגולים הגדולים המובאים מאינגליטייר"א שידוע שצואתן מסרחת ביותר", וכתבו מפרשי השו"ע, עולת תלמיד (סי' ע"ט ס"ק ט') שו"ע הרב (סי' ע"ט סעיף ט') ערוך השולחן (סי' ע"ט סעיף ט"ז) משנה ברורה (סי' ע"ט ס"ק כ"ז), שהכוונה על תרנגול הודו, הרי כי היה כבר תרנגולים אלו בארץ ישראל, שכן בתלמוד ירושלמי התבאר דינם, ועל כן מסתבר כי כבר היו תרנגולים אלו בארץ ישראל בימים אלו, ואם כן שמא נשתמר מסורת על כשרות אכילתו מיני אז, ועל יסוד מסורת זו התירו לאכול כאשר חזר והתגלה מין זה על ידי קולומבוס כאשר גילה את אמריקה.

מסורת תרנגול ההודו על ידי בני אינדיא"ה המעידים על מסורת אכילתו

עוד יש האומרים, בשו"ת מי באר (סי' י"ט ס"ק ג') כתב, כי עוף זה הוא מארץ אינדיא"ה, והיינו מארץ הודו, ולא מהארצות שהתגלו על ידי קולומבוס, ולא זו בלבד, אלא שהיו אנשי אינדיא"ה אוכלים אותו מדור דור על פי מסורת, ויש לסמוך על מסורת אנשי אינדיא"ה, כי נזהרים הם בכשרות מאכלם.

הכרעת גדולי ישראל באכילת תרנגול ההודו

על כל פנים אלו ואלו מודים, כי רוב רובם הגדול של גדולי ישראל אכלו את תרנגול ההודו, אם כי הרה"ק מוהר"א מבעלזא זי"ע, אף שבחוף לארץ נהגו לאכול בבעלזא את תרנגול ההודו, מכל מקום עם עלותו לארץ ישראל לא אכל עוד את בשר תרנגול ההודו, אך עם זאת יש לנו לזכור, כהגדרתו של האדמו"ר מאמשינוב שליט"א

על הדבר, כי כל אלו האוכלים את העופות החדשים המשווקים על ידי המפעלים, אין להם כל גדול לסמוך עליו, לעומת גדולי העולם משך מאות השנים אשר אכלו את תרנגול ההודו, כך שבוודאי יותר יש מקום לסמוך על תרנגול ההודו מאשר על העופות שלנו, שאין עליו כל ידיעה ברורה.

חשש הכלאות בתרנגולי הודו

עוד יש לברר, מה טעם אין חשש הכלאות בתרנגול ההודו, והרי אף בזה מדובר בגידול שיווקי כעופות שלנו, ומדוע אין בזה כל בית מיחוש שמא התערבו בו מינים שונים שאין לנו ידיעה על כשרות המסורת לגביהם.

ושמעתי בזה מבנו של האדמו"ר מאמשינוב שליט"א שבייר את הדברים, כי כמה סיבות לדבר, א' תרנגול ההודו משווק על ידי חברה אחת בלבד, ולא כעופות שלנו המשווקים על ידי שני חברות, אשר מטבע הדברים מתעורר תחרות בין שני החברות, המתחרות זו בזו להגיע לתוצאה המשובחת שביניהם, מה שממריץ את החברות להוסיף בהכלאות להגיע לתוצאות משובחות יותר, ועל כן ככל שמדובר בחברה אחת, אין לה את התחרות שגורמת לריבוי ההכלאות מזנים שונים.

ב' עוד יש להוסיף, כי שלא כעופות שלנו אשר יש בהם מאות זנים, שאין כל אחד דומה למשנהו, הרי שבתרנגול הודו מדובר בכמות מועטה של זנים שונים, ובפרט שהרי אי אפשר להכליא אלא מינים הדומים זה לזה, ואין בזה אלא ב' מינים הדומים זה לזה, לכן גם אם יהיו בו הכלאות יהיה זה ממין השני הדומה לו, ואין לחוש לריבוי ההכלאות מזנים שאין לנו כל ידיעה עליהם.

ג' על כולנה יש להוסיף, כי עיקר הצורך בהכלאות בגידולי ושיווקי העופות שלנו, הוא לצד חוסר הרווחיות שבגידולו הטבעי, כי מצד אחד זמן התפתחותו אורך זמן רב של כמה חודשים, בהם צריכים להאכיל את העופות, זאת בנוסף למיעוט חלקי העוף הראויים ומבוקשים לאכילה על ידי רוב בני האדם, כך שאין כמעט ריווח בגידולם, לכן היה צורך בהכלאות שונות להביא תוצאה רווחית, הכוללת את השבחת חלקי הבשר הראויים לאכילה, לצד זירוז התפתחותו וגידולו, ולכן יש בזה הכלאות שונות. מה שאין כן תרנגול ההודו, שמצד טבעו גדול הוא עד מאד, ויש בו הרבה חלקי בשר הראויים לאכילה, אין בו כל כך צורך להכלאות בכדי להשביח את העוף, שכבר מצד עצמו משובח הוא, ועל כן אין בו כמעט חשש להכלאות שבוצעו או יבוצעו בו במשך השנים.

עוף ה'בראקל'

במהלך הפולמוס האחרון, ביקשו חלק מן הרבנים ובראשם הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א, להכניס עוף חדש מזן ה'בראקל', שהוא מאיזור 'בראקל' שבבלגיה, שם התגלה עוף שמצד נסיבות שונות שומרים עליו שלא יוכלא עם מינים אחרים, והוא דבר הברור ללא כל ספק שלא נעשה בו במהלך מאות השנים שום הכלאה, ועל כן מדובר בעוף שאין בו כל התערבות מזנים אחרים.

אלא שבעיקר המסורת אודות אכילת זן זה נחלקו גדולי הרבנים, כאשר הגאון רבי משה יהודה לייב לנדא זצ"ל ורבני בד"ץ העדה החרדית שליט"א יצאו חוצץ, כי מאחר ואין כל מסורת ברורה ומוכרת אודות אכילתו, ומה גם שראו אצלו כמה מסימני הטומאה, כגון מה שהוא חולק את רגליו, ועוד נתונים שונים המעוררים חשש כי מדובר במין הטמא, על כן אין להכניסו לאכילת בני ישראל המדקדקים במצוות.

והנה בזה מאחר ורבני מערכות הכשרות הגדולות לא קיבלו את הדבר, על כן קרוב לוודאי שלא יעשה תקנה באכילת זן ה'בראקל', שכן רוב רובם של בני ישראל נמנעים מאכילת בשר זה, לכן עדיין חששות אלו עומדות בעוכרינו, ויש לברר וללבן את העומד על הפרק להציל את בני ישראל מאכילת עופות עם חששות אלו.

הוי זהיר במלאכתך

עלון נ"ב

דברי חיזוק
וחידושי הלכות להחזיר את
לימוד ושינון הלכות סת"ם
בקרוב הסופרים והמגיחים מאוצר שיעורי
הרב רבי משה אורי בלוי שליט"א
רב ומו"ץ פעיה"ק
(נכתב על דעת הכותב בלבד)

לעי"נ הרה"ח רבי פתחיה בן רבי יוסף יונה ז"ל

שיחת התעוררות

שיחת התעוררות בענין חיזוק מצב ההגהה בזמנינו

וכבר הארכתי בזה בהקדמתי לשו"ת שבט הלוי ח"ד.

והדבר פשוט - דכל מציאות קדושת ס"ת וקדושת תו"מ חל אך ורק בתנאי שנכתבו כהלכתן, ובקו"ט, ונעשו ככל אשר נצטוינו בתוה"ק עפ"י כל תיקוני חז"ל - רק אז נחשבים לתשמישי קדושה לקיים בהם מצות השי"ת, ורק אז בכוחם לפעול גדולות ונצורות בסגולת חמדתן - להמשיך השראת הקדושה לעמנו הק', לאריכות ימים ולשמירת בתי ישראל - ולא סתו"מ פסולין שאינם בגדר ס"ת ואינם בגדר תו"מ, וכדאיתא בירושלמי (שבת פ"ג ה"ג) אמר רב אילא, אלה המצות - עשיתן כמצותן הן מצות, ואם לאו אינן מצות.

והיינו משום דשלימותם מעכבת מה"ת, ומשנה מפורשת היא במנחות (כ"ח ע"א) ד' פרשיות שבתפילין מעכבין זה את זה - אפילו כתב אחד מעכבן, ב' פרשיות שבמזוזה מעכבות זא"ז - אפילו כתב אחד (אות אחת) מעכבן.

ובגמ' שם (כ"ט ע"א) פשיטא, אמר ר"י אמר רב, לא נצרכה אלא לקוצה של יו"ד, והא נמי פשיטא וכו'. והה"ד לענין ס"ת וכמש"כ הרמב"ם ז"ל (הל' ס"ת פ"ז הי"א) וז"ל: אם כתב את המלא חסר, או את החסר מלא וכו' הרי זה פסול ואין בו קדושת ס"ת כלל - אלא כחומש מן החומשין שמלמדין בה התינוקות, עכ"ל. (וכ"ש אם הוסיף או חסר אפי' אות א' וכמש"כ שם פ"י ה"א), וכן הוא בשו"ע (או"ח סי' קנ"ג ס"ג) ס"ת שנמצא בו טעות דינו כחומשין.

והנה אף כי גם המגיהים יראי ה' המה, ורצונם להוציא דבר מתוקן מתחת ידם, הרי המציאות הוכיחה כי פעמים רבות שיבוא המגיה ליד טעויות, ולא יגיה את החסרות ויתירות כדבעי, וככל הנראה הטעם לזה הוא מפני השכר המועט שמקבלים המגיהים ביחס לעבודתם הקשה והמורכבת, וכן כי עבודת המגיה דורשת זמן רב מאוד, ואין כל כך הרבה יחס מתאים בציבור הלקוחות שישלמו בעין יפה למגיהים.

ואם כן נמצא שוב, כי מלאכת ההגהה מוטלת על הסופר, שקודם שיוציא הכתב מתחת ידו יעבור שוב ושוב על מה שכתב לראות שאין בהן חסרות ויתירות והפסקות, ואף כי ודאי אין חשש חלילה שהסופרים אינם יראי שמים, אבל עדיין צריך הסופר להיות מרוכז במלאכת ההגהה לראות הכל בשלוות הנפש.

ונביא בזה לשונו הזהב של מרן פוסק הדור הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר זצ"ל בשו"ת שבט הלוי (חלק ז סימן ב):

קודם בואי בעניי לצד ההלכה, אקדים פתיחה קצרה בענין קדושת סתו"מ ואותיותיהם הק' בכלל, וכבר האריכו רבותינו הקדמונים בגודל רוממות קדושת אותיות ס"ת תפילין ומזוזות אשר גופם נבראו במעשה בראשית בע"ש בין השמשות (עי' רש"י ורבינו יונה פ"ה דאבות משנה ו' בד"ה הכתב והמכתב) - בצורתם ודמות תבניתם של האותיות הרוחניות העליונות שבהם נבראו שמים וארץ, וכל קדושת התורה בנגלה ונסתר תלוי בהם

בשולחן ערוך (סימן לב סעיף כ-כא): צריך לדקדק בחסרות ויתירות, שאם חסר או יתר אות אחת פסולים, ונמצאו המניחים אותם מברכים בכל יום ברכה לבטלה, וגם שרוי בכל יום בלא מצות תפילין ונמצא עונש הסופר מרובה, לכן צריך להיות מאוד ירא שמים וחרד לדבר השם, המתעסק בכתיבת תפילין ותיקונן: כל פרשה אחר שיכתבנה יקראנה היטב בכוונה ודקדוק פעמים ושלש, ויחזור ויקראנה קודם שיתגנה בתוך ביתה, כדי שלא תתחלף פרשה בפרשה, עד כאן

והנה בדברי המחבר מצינו חובה קדושה על כל סופר וסופר שיראת ה' בלבבות שיבדוק ויגיה הפרשיות היטב "היטב" "בכוונה" "ובדקדוק", קודם שימסרם ליד הקונה או קודם שיכניסם לבתים, וזולת זאת הרי אם נמצא חלילה אפילו אות אחת יתר או חסר הרי "עונש הסופר מרובה" ח"ו. ועיין בקסת הסופר שכתב והוסיף עוד, דצריך לבדוק הפרשיות שוב [אחר שבדקן פעמיים ושלש] קודם שיכניס הבתים בפרשיות, ואף זאת יבדוק "היטב" "בכוונה" "ובדקדוק".

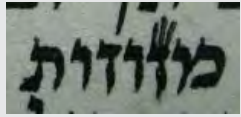
ברם, היות ובזמנינו נתמעטו הלבבות, ונסתלק כח הריכוז של הסופרים לעבור על כל פרשה ופרשה בדקדוק גדול, הרי בדור האחרון נמצא הפתרון שיעבירו הסופרים [או הסוחרים הקונים מהם] את הפרשיות ליד מגיהים - שתפקידם הוא להגיה את הפרשיות היטב שלא יימצא בהם חלילה חסר או יתר, וכך נמצא כי הסופר הוא הכותב, ואילו המגיה הרי הוא מגיה הפרשיות קודם שיקנם הקונה.

מבי מדרשא

שאלות שהגיעו השבוע לבית ההוראה - ואי"ה בשבוע הבא נביא את תשובת הרב
(א) עיניכם (ב) בניכם (ג) האגלי (ד) אשר (ה) ולמדתם (ו) ביד

שאלות שנשאלו בגליון בשבוע שעבר

מזוזות

יש כאן ב' שאלות אחד מבחינת אורך הזיזין ומצד זה היה אפשר להכשיר אך יש שאלה חמורה שצורתו כעין וא"ו לפי שאין יוצא מצידו הימני כמעט כלום ומצד זה הוא פסול (ואכן שאלנו תינוק וקראו וא"ו [אף בלי כיסוי התגין])

אחד / ובכל

צריך לכסות את החלק שמתחת הדלי"ת ולשאל תינוק ואם תינוק יקראו דלי"ת אפשר להכשיר (ושאלנו תינוק וקראו דלי"ת)

"השאלות נכתבו לעורר לב המעיין ואין לפסוק מזה הלכה למעשה ובכל שאלה למעשה יש לעשות שאלת חכם"

ולאבתיך

הוא שאלת תינוק לפי שיש לו עיגול חזק למטה ואף שיש לו גם עקב מ"מ יש כאן ספק מה יותר משפיע על צורת האות (ושאלנו תינוק וקראו ב"ת)

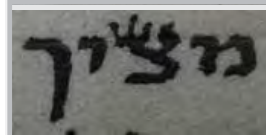
מצות

הוא וא"ו כשרה

ולבני

הוא יו"ד כשרה לפי שהרגל הימני יותר ארוך

מצוך

הוא שאלת תינוק (ושאלנו תינוק וקראו יו"ד)

המשך מעמוד א'

בגלל וי"ו יתרה שהיה בס"ת והוי הס"ת פסול ומשקר בשמא דמלכא, עד שהלכו והביאו ס"ת אחרת שנכתבה ע"י רב המנונא סבא, ומיד נתעורר רבי אלעזר ברבי שמעון והלך להתפלל עמהם בג"ע ונרפא העולם.

כולו, כי אין ההארה עליו כראוי שימשך ממנה הקדושה לעם בכח הקריאה בו, עכ"ל. ופוק חזי עובדא דר' חזקי' ור' ייסא בזוה"ק פ' אחרי, שפ"א הי' העולם שרוי בצער והלכו עם ס"ת לבית החיים להתפלל ולבקש מן המתים לעורר ישיני חברון, ונדחו המתים ממתבתא דרקינא

ובוא וראה מש"כ בזה הרמח"ל (בהקדמתו לקל"ח פתחי חכמה) וז"ל בקיצור: והאורות ההם העליונים מזהירים על האותיות, ומכאן נמשך קדושת ס"ת תו"מ, ולפי הקדושה שבה נכתבים כך תגדל ההשראה וההארה על האותיות - ולכך ס"ת שיש בה פסול אחד נפסל

יו"ל ע"י

גליון זינו הפרשה

מדברי תורתו ושיחותיו של המשפיע
הגה"צ רבי יונה זאב וינברג שליט"א

וזהו שהקדימה לו שרה לומר ותרא שרה וכו' שהיא מיד הבינה שא"ז כלל שייך לאברהם אלא הכל בא מאמו כמ"ש בן כסיל תוגת אמו וזהו ב"ן הג"ר המצרי"ת שזה שורשו ממצרים שהיו שטופים בזימה וכו' וזה הביאו למצח"ק שפרש"י ג' עבירות שבו וזש"א לו ה' אל ירע בעיניך על הנע"ר זה לא בנ"ך ועל אמתך זה שייך לאמתך ממנה בא וע"כ שמע בקול שרה כי א"ז בנך אלא כי ביצח"ק יקרא לך זרע זהו בנך האמיתי ויחוסך ימשיך לעד

שילוח ישמעאל

שם י"ד וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם וכו' רואים מכאן כמו שכת' בעקידת יצחק וישכם לגודל חביבות מצוה א"כ כשצריך לשלוח בנו שלא יקלקל את יצחק קם ג"כ באותה זריזות,

וברש"י וחמת מים ולא כסף וזהב שה' שונאו שייצא לתרבות רעה וצ"ע דלהלן בפ' העקידה (כ"ב ב) כת' קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת וכו' וברש"י שאמר אברהם לה' שאינו יודע את מי כי את שניהם הוא אוהב, ותמוה שכאן שונאו וכאן אוהבו באותו אהבה שיש לו ליצחק

ונראה בהקדם לעיין מש"כ לעיל שראה ישמעאל מצח"ק ופרש"י שעבר ג' עבירות וצ"ב שהתורה רמזה בל' מצחק ולא כתבו להדיא עבירותיו (אגב יש לספר שהרה"ק רמ"ח סלאנים ז"ע הלך פ"א בבית ישראל ליד השטיבלך וראה בחור מצחק אמר רמ"ח למלוהו שצחקו אין מוצא חן בעיני שאלו המלוה מה ראית בצחקו השיבו דגם באברהם כת' ויצח"ק ובישמעאל מצח"ק ההבדל שאצל אברהם הצחק עם י"ד כיהודי ובישמעאל זה בלי י"ד - יהודי, ואח"כ נתברר באמת שהבחור הנ"ל ה' מקולקל לגמרי)

ונראה בזה דבאמת אאע"ה גם אם ה' ישמעאל עובר עבירות חמורות אם ה' יודע שנכשל ומרגיש חטא לזה אין זורקים וכמארז"ל לא לזרוק אבן אחר הנופל והרי גם לוט רואים שה' מקולקל וברש"י שנתאוה ללכת לסדום שה' שטוף בזימה ר"ל ומ"מ אאע"ה אין שולחו ולוקחו עמו וכמ"ש באוה"ה אעפ"י שה' ישב ומצפה שיוכל לדבר עמו אין שולחו שלא יכלימהו, א"כ גם בנו וכ"ש בנו לא ה' משלחו באופן כזה אלא שהעיקר ה' שה' בחי מצחק שכל מה שעבר ה' בבחי צחוק עובר עבירות חמורות וזה

וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום. וברש"י לראות אם יש עובר ושב.

אדמו"ר הרה"ק הבית אברהם מסלאנים זי"ע כשהיה בצפת, בעת ביקורו בארה"ק, ראה אחד שיוצא לרחוב לתור אחר מנין להשלים התפילה, והוא אמר לבית אברהם שיוצא לראות 'אם יש עובר ושב'. אמר לו הבית אברהם במליצה: 'עובר' תוכל למצוא בקלות, אך 'שב', מי ששב בתשובה לא תמצא כ"כ בניקל.

ברש"י בא לבקר את החולה: הרה"ק הבית ישראל מגור זי"ע היה מבקר לעתים רבות את הגאון החסיד רבי מתת' לוריא זצ"ל. פעם נחלה ר' מתת' והבית ישראל הגיע לבקר בביקור חולים, וכשבא נענה אליו הבית ישראל ואמר 'בא לבקר את החולה' - לראות איך מתנהג בעת חליו, אם עדיין מחזיק הוא בעבודת ה' ולא מרפה מעבודתו. ולמעשה דברים אלו כבר נכתבו על ידי הרה"ק השפת אמת זי"ע על הפסוק 'כרע שכב כארי', דגם כשנופל הרי הוא כארי.

ודבר זה הוא בעולם שנה נפש, גם במצבים שעובר האדם בפרטיות וגם בכלל וגם בזמנים קשים ובעתות צר ומצוק, האדם השלם הוא שמתחזק גם בזמנים קשים אלו ועובד את בוראו.

ענין ישמעאל

כ"א ט' ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו ויאמר אלוקי אברהם אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר וכו'

ופסוקים אלו צ"ע א' מהו שכתב את בן הגר וכו' וכי לא ידענו מיהו ולמה צריך לפרש יחוסו, ומדוע לא כתב בקיצור בשמו "ישמעאל" ואח"כ כת' וירע הדבר מאד ופרש"י שייצא לתרבות רעה, וה' אמר לו אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך, למה קרא "נער" ואברהם קראו בנ"ו ועוד מהו "ועל אמתך" מאי שייך לכאן, גם מהו שמנחם אותו כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע, מהו הנחמה שייצא לתרבות רעה,

ונראה דעיקר מה שהרע לאברהם זה לא רק שישמעאל יצא לתרבות רעה אלא שאם ח"ו יש בן שיוצא כך הפי' דהאב ג"כ אינו ראוי וחשש אברהם על אודות בנ"ו, שאם בנ"ו הפי' שגם הוא אינו ראוי

צחוק אצלו א"כ לזה אין תקוה כלל שישוּב בתשובה וע"כ אין עצה רק לשולחו באכזריות.

אבל אח"כ כשישמעאל נזרק ונעשה חולה ושוּב ומתחיל לבכות אז נשבר הקליפה לשעתה וכמ"ש רש"י באשר הוא שם עכשיו הוא צדיק וצ"ע איך הוא צדיק והרי משוקץ בג' עבירות אלא ברגע שנשבר לבו ובוכה כמ"ש וישמע אלוקי את קול הנער, אז באותן רגעים כבר הוא בעל תשובה וכצדיק חשוב, וע"כ אח"כ נעשה באותה מדריגה של יצחק שאומר אברהם אני אוהבו כמו יצחק, "והדברים נוראים"

הלימוד לבני מישמעאל

ללמד עלינו בנים למקום החביבים שקשורים להשי"ת בלב ונפש דאם לישמעאל המשוקץ בג' עבירות, אבל שמגיע הרגעים ששוּב לבו ובוכה נעשה צדיק ואהוב כיצחק, ק"ו לבן הגבירה בני ששורשם חצובה מקודש ודאי שבכל מצב שאדם נמצא וכל מה שעבר עליו כשמוריד דמעות להשי"ת ולבו שבור ודאי שהקב"ה אוהבו כצדיק גמור, וראיתי ברש"י שכתב וישמע אלוקי אל קול הנער מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו, ובחזקוני שם מקשה מגמ' ברכות ה: דאי שם דיהיב לי ידא ואוקמי ומקשי' בד' יוחנן שחולה למה לא נתן לעצמו ידו ויתרפא, ומתרצת הגמ' אין חבוש מתיר עצמו, וצ"ע דכאן כתי' ותפלת החולה עדיף, ונראה דחלוקים הדברים דיהיב לי ידא זה ענין סגולי ומופת ועז"א אין חבוש מתיר עצמו, אבל ענין תפלה אי"ז סגולה - ומופת אלא ענין בקשת רחמים ובזה ודאי דהחולה עצמו לבו יותר שבור ויותר מכון להשי"ת וע"כ עדיף.

זה הלימוד לדעת כח הגדול של שערי דמעות שלא ננעלו ואפשר הכל לתקן ולפעול.

פ' העקידה ומעלתה

(כ"ב י"א) ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים וכו' ויאמר אל תשלח ידך אל הנער וכו' כי עתה ידעתי כי ירא אלוקי אתה וכו'

וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וכו' הנה הקשו המפרשים אמאי כתי' רק ירא אלוקי דהרי רואים גדול חביבות המצוה וכמ"ש במ"א אברהם אוהבי ולמה רק יר"א אלוקי'

נאחז בסבך פרש"י שהשטן ה' מסבכו באילנות, צ"ב בשלמא לעקוד את יצחק זה נסיון גדול מאד והיצה"ר ניסה לשדלו מלעקוד, אבל מה איכפ"ל לשטן להקריב קרבן וכי כל אחד שמקריב קרבן יש לו נסיון מצד השטן

ובפסוק ט"ו ויקרא מלאך ה' אל אברהם שנית וכו' ויאמר יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך,

כי ברך אברכך והרבה הרבה את זרעך וכו' וצ"ע דלמה הוצרך המלאך לבוא שנית ולמה אמר הכל בפעם ראשונה לעיל אחר שא"ל כי עתה ידעתי וכו' ה' צריך לברכו אז גם צ"ע מהו שאמר יען אשר עשית הדבר הזה ולא חשכת וכו' מהו הדב"ר הזה שה' כאן חוץ מהעקידה שרצה לעקוד

ונראה בעז"ה שכבר הקשו קמאי מהו גודל הנסיון של העקידה דהרבה מסרו נפשם על קידוש ה', ונראה דבאמת כשה' מצוה להרוג וכו' זה נסיון גדול אבל עדיין סו"ס יש כאן צווי מאת ה', אבל כשהקב"ה בא ואומר אל תשלח ידך וכו' יש להסתפק בזה די"ל דנעשה שמח בזה שכ"ז שה' מצווה הוצרך בע"כ לקיים צווי ה' אבל כשהקב"ה אומר לו אל תשלח שמח בלבו ואז נתגלה שכל מה שעשה זה רק בע"כ ולא מתוך אהבה

וזה ה' בפעם ראשונה א"ל המלאך אל תשלח וכו' עתה ידעתי כי ירא אלוקי ששומע בקול ה' ומקיימה זה עדיין רק גדר של ירא אלוקי אבל אחר כך אברהם לא שמח כלל אדרבה משתוקק ומצטער על שהפסיד מצוה גדולה זו וכמ"ש רש"י שאמר לכה"פ אעשה חבלה וכו'

ואח"כ משתוקק שמוכרחו לקיים מצוה זו אם לא בבנו ממש לכה"פ באיל אחר, ובזה מדוקדק ל' איל אחר מהו אחר שאצל אברהם ה' זה ממש במקום יצחק שהרגיש כאילו שוחט את יצחק

ובזה א"ש שאומרים בכ"מ אפרו של יצחק צבור ע"ג המזב"ח דהרי לא עקדו בסוף והיכן אפרו אלא שהאיל ה' אצלו ממש כמו יצחק ובזה נתגלה גודל אהבת אברהם ותשוקתו לקיים מצות ה' ולא ששמח שה' מנעו מלעקוד ואדרבה הצטער והשתוקק לקיים וע"כ כ"ז ראה השטן וביקש למנוע ממנו ואחז האיל בסבך בקרניו וע"כ עכשיו בא המלאך בשליחות שנית אל אברהם דעכשיו אמר לו יען עשית הדבר הזה היינו שחיתת האיל, זה מראה שלא חשכת את בנך שבאמת רצית לעקוד בנך ולקיים צווי ה'

וע"כ עכשיו קיבל הברכה הגדול הרבה הרבה זרעך וכו' ודוק ונפלא ב"ה

וכל יהודי יכול לקיים העקידה כמ"ש באור לשמים בשם החוזה מלובלין ז"ע דבר נפלא והנה איל אחר נאחז בסבך דכל יהודי שהיצה"ר מסבכו בנסיונות להכשילו ויהודי מתגבר ונתעצם נעשה בקרניו כקן אור וזה עקידה יותר גדולה וזה עקידה שכל יום ורגע שיהודי מתגבר ומתעצם על היצה"ר יש לנו כל יום העקידה לבד מגודל האמירה שמתעוררת רחמי שמים והב' כמ"ש שע"ז יכבוש ג"כ ה' כעסו מעלינו ולרחם עלינו להחיש גאולתנו בב"א

מזרקחת חיים

ענינים בפרשת השבוע מתוך שיעורו השבועי של
מורינו הגאון הגדול רבי חיים אלעזר זוייס שליט"א
גאב"ד ביתר עילית

פרשת
וידא
תשפ"ד

עוסק במצוה פטור מן המצוה ובגדר מצות ביקור חולים

ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך (יה, ג)

שלא חזר על לימודו כראוי כשאפשר לו עובר בלאו, אם כן איך יעבור בלאו ועשה, מחמת שעוסק ביראת ה' כל היום וכו' ע"ש. הרי דבמצות אהבת ה' ויראת ה' שתכליתם שיקיים המצוות לא נאמר בהו הדין דעוסק במצוה פטור מן המצוה, וא"כ שפיר י"ל דהה"ד לענינינו במצות קבלת פני השכינה ששורשו מצד מצות אהבת ה' לא נאמר הדין דעוסק במצוה פטור מן המצוה.

והראוני דכע"ז ביאר בהעמק דבר להנצי"ב בפרשתן דכיון שאברהם אבינו היה שקוע באהבת ה' ובקבלת פני השכינה, ומלבד שהוא תענוג גדול יש בזה מצות עשה דואהבת את ה', ומ"מ אי מתרמי מצוה אחרת בשעה ששקוע באהבת ה' מחויב להפסיק ממצות אהבה, כיון שמצות אהבה אין לה זמן קבוע ואין לה שיעור וזמן, ולכן מחויב להפסיק כשמתרמי מצוה אחרת, וכתב ההעמ"ד דלפי"ז בכל המצוות כן ולאו דוקא במצות הכנסת אורחים, ומה דנקטו בגמ' גדולה הכנסת אורחים אין הכוונה מחמת דמעלת מצות הכנסת אורחים עדיפא ממצות קבלת פני השכינה, דהא בכל המצוות אמרינן שצריך לקיימם אף כשעוסק במצות קבלת פני השכינה, ומה דנקטו גדולה הכוונה שיש בכוחה לדחות כיון שהוא מצוה מעשית, וגדולה מצוה זו היינו שיש בכוחה של מצוות לדחות מצות אהבת ה', ונקטו הכנסת אורחים לרבותא אף שהכנסת אורחים הוא חלק ממצות גמ"ח, וכ"ש מצוה שהיא מצוה קבועה. ומה דנדחה בכה"ג מצות אהבת ה', היינו כשאי אפשר לקיים שניהם, אבל באופן שיכול לקיים שניהם אינו נדחה וכמו גבי מצות תלמוד תורה שיש חילוק זה כמבואר בגמ' מועד קטן (ט, א). ומבאר בזה מה דאיתא במדרש דכשאברהם אבינו אמר אם יהיו מכבדים זה את זה אנשים גדולים הם, וצ"ב וכי מי שהוא מכניס אורח מדקדק על האורח אם הוא אדם גדול, אך להנ"ל מבואר דאברהם אבינו לא ידע מה לעשות האם עליו להכניס האורחים ולהפסיק

למה לא נפטור אברהם אבינו ממצות הכנסת אורחים מצד הדין דהעוסק במצוה פטור מן המצוה

בגמ' שבת (קכז, א): אמר רב יהודה אמר רב גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, דכתיב ויאמר אדני אם מצאתי חן בעיניך. דילפינן מאברהם אבינו שהניח הקב"ה והלך לקבל אורחים, ועשה כן משום גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, ולכאוי יל"ע בזה דהרי קיי"ל דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ומאחר שאברהם אבינו עסק אז במצות קבלת פני השכינה למה לא היה פטור ממצות הכנסת אורחים, ואף שגדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה מ"מ איך הניח מצות קבלת פני השכינה שעסק בו אז והלך לעסוק במצות הכנסת אורחים.

ונראה ליישב בכמה אנפי הפן האחד דכיון דמצות קבלת פני השכינה ענינו מצד מצות אהבת ה' י"ל דבמצות אהבת ה' ודביקות בה' לא נאמר הך דינא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, וזהו עפ"י מה שכתב השו"ע הרב בהלכות תלמוד תורה (פ"ד ה"ו): דגם החסידים הראשונים לא היו רשאים להשהות כל כך בתפילה, אלא מפני שלמדו כבר תחילה כל התורה שבכתב ושבעל פה כולה וקיימו ידיעת התורה, ואז אף שיש מצות והגית בו יומם ולילה, מ"מ כנגד מצוה זו שקולה מצות הדביקות האמיתית ביראה ואהבה אמיתית ליפטר ממצוה זו, כדין כל עוסק במצוה פטור מן המצוה, אבל לא כנגד מצות ידיעת התורה ולהפטר ממנה ח"ו, כי תכלית היראה היא לירא ולהתבושש מגדלותו למרות עיני כבודו ח"ו לעשות הרע בעינו לעבור על אחת מכל מצות ה' אשר לא תיעשינה וכו', ותכלית האהבה היא עבודה מאהבה ובשמחה לעשות נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו בקיום מצוה של תורה וכו', ומאחר שידיעת כל התורה למי שאפשר לו, היא מצות עשה של תורה, והשוכח דבר ממשנתו מפני

השכינה היה אסור לו לאאע"ה להפסיק מחמת כבוד ה' כיון שעומד לפני המלך והוי כמבזה את המלך(ב), (ודאיתן להכי אולי י"ל דבאמת ליכא מצות עשה כלל בקבלת פני השכינה, וע"כ לא שייך ביה הדין דהעוסק במצוה פטור מן המצוה כיון שאין בו מצות עשה, ומ"מ צריכים ללימוד דהכנסת אורחים גדולה ולא אמרינן בפשיטות שיקיים מצות הכנסת אורחים שיש בזה מצוה ובקבלת פני השכינה ליכא מצוה, דאי לאו דגדולה הכנסת אורחים היה אסור לאאע"ה להפסיק משום דהוי כבזיון להפסיק בעומד לפני המלך).

ובעיקר דברי ההעמק דבר הנ"ל דבמצוה שאין לה שיעור לא אמרינן דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, יש לבאר מה דלא אמרינן במצות גמילות חסדים דהעוסק במצוה פטור מן המצוה (וכמו שהארכנו בזה לקמן), וזהו ע"פ דברי הטורי אבן בחגיגה (י, א) שכתב דמצות גמילות חסדים הוי כמצות ת"ת שאין לו שיעור ע"ש, וכיון שאין שיעור למצות גמ"ח, ע"כ לא אמרינן בה דהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכדברי ההעמ"ד.

ב. עוד נראה לבאר מה שהניח אאע"ה מצות קבלת פני השכינה והתעסק במצות הכנסת אורחים והלא היה פטור מהכנסת אורחים מפאת הדין דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, לפי דברי האחרונים (עיין בכלי חמדה פרשת כי תצא עמוד רכח, וש"ת שם אריה בנוספות סי' ג', ועוד) דמצוות שבין אדם למקום אינם פוטרות מצוות שבין אדם לחבירו ולא אמרינן בה דהעוסק במצוה פטור מן המצוה ע"ש, וא"כ ה"נ מצות הכנסת אורחים אינו נדחית משום קבלת פני השכינה, כיון שמצות הכנסת אורחים הוי בין אדם לחבירו, וקבלת פני השכינה הוי בין אדם למקום, לכן לא אמרינן בה דהעוסק במצוה פטור מן המצוה.

ג. י"ל דקבלת פני השכינה והכנסת אורחים הם אותו סוג מצוה דשניהם הם כבוד ה', דגם כשמהנה בני אדם מקיים הענין דכבוד ה' כמבואר במשנה באבות (פ"ג מ"ג): חביב אדם שנברא בצלם חביב יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר כי בצלם אלהים ברא את האדם. וא"כ לא שייך בה הך דינא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, כיון דהוי כמו שעדיין לא נסתלק מהמצוה הקודמת ואכתי עוסק במצוה זו דכבוד ה' כיון דשני המצוות הם מצד כבוד ה', ובאותו סוג מצוה לא אמרינן דהעוסק במצוה פטור מן המצוה.

מקבלת פני השכינה או להמשיך לעסוק בקבלת פני השכינה, ושוב נתיישב בדעתו דאם אנשים מכובדים הם ואין כבודם לצוות למשרתים להכניסם לבית, הרי מחויב אני להפסיק מקבלת פני השכינה ולהכניסם, אבל אם הדייטים הם אפשר לקיים מצוה זו ע"י אחרים, היינו שיצוה לנערינו להכניסם ולהאכילם, וע"כ כאשר ראה אברהם אבינו את המלאכים דקדק לראות אם הם אנשים מכובדים עכ"ד העמק דבר(א).

ומבואר דס"ל ג"כ דבקבלת פני השכינה ליכא הפטור דעוסק במצוה כיון ששורש המצוה הוא אהבת ה', אלא דיש חילוק בין דברי ההעמ"ד למה שהבאנו מהשועה"ר בטעם הדבר למה לא נאמר הדין דעוסק במצוה בקבלת פני השכינה, דהרב ביאר דכיון שכל תכלית מצות אהבת ה' הוא כדי לקיים המצוות ע"כ לא שייך בה הפטור דעוסק במצוה, ואילו בהעמק דבר ביאר דבמצוה שאין לה שיעור לא אמרינן דהעוסק במצוה פטור מן המצוה.

אלא דמה שכתב ההעמק דבר לפי דרכו דקבלת השכינה נדחה מפני כל המצוות, ומה שנקטו בגמ' דנדחית מפני הכנסת אורחים היינו לרבותא דאף הכנסת אורחים דוחה וכ"ש שאר המצוות, העיר הרה"ג ר' שלמה זלמן שמעיה שליט"א דהרי מסוגיית הגמ' שם נראה שנקטו הכנסת אורחים דוקא משום גודל המצוה ומעלתה, וכמו שאמרו בגמ' שם עוד דמפני מפני האורחים ומשום ביטול ביהמ"ד, ועוד אמרו שם דגדולה הכנסת אורחים כהשכמת ביהמ"ד, ומכל זה נראה דכוונת הגמ' דגדול הכנסת אורחים היינו משום המעלה שיש בהכנסת אורחים, ולא כההעמק דבר דה"ה בכל המצוות ויפה העיר.

ולכן נראה לבאר כנ"ל דבמצות קבלת פני השכינה לא נאמרה הפטור דהעוסק במצוה פטור מן המצוה כיון שהוא חלק ממצות אהבת ה', ומ"מ כלפי מצות הכנסת אורחים שפיר יכול להפסיק, דאי לאו דמצות הכנסת אורחים גדולה כ"כ היה אסור לו להפסיק משום שיש בו משום בזיון להפסיק כאשר עומד לפני המלך דהוי כמזלזל בכבוד המלך, דיעו' בראש יוסף (ברכות לד, א) שנסתפק במי שעומד בתפלת מנחה עם דמדומי חמה ביו"ט סוכות ולא יהיה לו שהות ליטול לולב לאחר מנחה אם מותר לו להפסיק וליטול הלולב באמצע התפילה ע"ש, ולפי הנ"ל יש לדון דבעומד לפני המלך אסור להפסיק משום דהוי כבזיון, וה"נ י"ל בנידון דידן דלולב דגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני

(א) ולפי דבריו נראה לפרש דזה היה בקשת אאע"ה מהשי"ת 'אל נא תעבור מעל עבדך' שביקש מהקב"ה שיעזור לו שלא יפסיק דביקות אפילו כשעוסק בדברים גשמיים כהכנת המאכלים להאורחים, וממילא יוכל לקיים שני המצוות גם יחד מצות דביקות בה' וגם מצות הכנסת אורחים.

(ב) ויש להסמיך לזה מ"ש"כ החכמת שלמה (או"ח סי' תק) לגבי הדין המלך שואל בשלומו שכתב המג"א דרך באופן שירא שלא יהרגנו יפסיק אבל משום הפסד ממון לא יפסיק, וכתב החכמת שלמה דנהי דבשאר מצוות חוץ מהג' עבירות אסור למסור נפשו, היינו דוקא כיון דלא הוי כעומד לפני המלך אין בזה קידוש ה' רק בהנהו ג', אבל בתפילה דהוי כעומד לפני המלך אפילו בדבר קל יש בו קידוש השם אפילו בצנעה דהגם לכבוש את המלכה עמי בבית, ולכן בתפילה דהוי כעומד לפני המלך אפילו בדבר קל דינו כמו בג' עבירות החמורות דמחוייב למסור נפשו על כך ע"ש.

בירורי הלכה בחו"מ, ופסקי הלכה מתוך שיטתו הרה"ג רבי שלום געשטענער שליט"א רב ומו"צ בעיקר ירושתו ומח"ס דעת שלום

הלכה למעשה

עשפט כהלכה

פוסקים, דע"י המתווך היה הדבר ברור ומסוכסם ביניהם, אלא רק השנאה עכבה את המכירה, ולכן כשירד מניעה זאת הרי נמצא שהכל נעשה ע"י המתווך המתחיל, וכן כתב בשו"ת נצ"י שם בהסבר דברי ברמ"א. אכן כשהמתווך עצמו לא רצה לעסוק בזה הרי לא עשה כל עבודתו רק חלק אחד דהיינו ההצעה לבד, ולא גרע דבר משני מתווכים, כיון שהמשיכו להתפשר ביניהם כפי שהוצרך הענין וזוהא אפשר דכ"ע מודי דיש לו רק כמתחיל, דמ"מ עשה כאן רק חלק מעבודתו ומדוע יקבל דמי עבודת תיווך בשלימות, וכן בנדון דידן שחוף מלומר לו פרטי הדירה בכללותם, לא התעסק בזה כלל וגם לא רצה להתעסק בזה, א"כ יש לו לכאורה רק דין מתחיל, ועיין עוד בשו"ת שואל ומשיב מדו"ג ח"ג סימן ז' עיי"ש מה שיש לדייק בזה.

והשתא יבואר דברי הפוסקים בדבר חלוקת דמי התיווך בין שני מתווכים, הנה בפתחי תשובה סימן קפה סק"ג הביא מס' עטרת צבי סק"י ע"פ הכתוב בפנסק ארבע ארצות שמתחלקים המתחיל והגומר, בשווה ביניהם, אמנם אח"כ הביא משו"ת שב יעקב סימן יג שהנהיג במדינתו ליתן למתחיל רק שליש והשאר לגומר, וכן כתב בפתחי חושן שכירות פ"ד הערה י' שכן נהוג כהיום.

והנה לגבי ענין השני שבנדון שלפנינו, שכל הענין סיפר לו ראובן כשיחת חברים בסתם, ורק למחרת הודיע לו שהוא בתורת תיווך, הנה מבואר בשו"ת סימן קפה ס"א שהסרסור הוא בתורת שליחות, ולכאורה שליחות נעשה רק במינוי, אמנם בשו"ת חשב האפוד ח"ב סימן קמה, כתב ע"פ מש"כ הרמ"א בסימן רסד ס"ד וז"ל וכל אדם שעושה עם חבריו פעולה או טובה לא יוכל לומר בחינם עשית עמדי הואיל ולא צויתין, אלא צריך ליתן לו שכרו. וא"כ כן הדין גם במתווך צריך לשלם לו אף שלא מינה אותו כלל להיות כמתווך, כיון שלמעשה עשה לו טובה.

אמנם כתב בשו"ת חשב האפוד שם דכל זה הוא רק כשאומתו בכך להיות כמתווך, או שעשה איה השתלות שבד"כ אין עושיין כן בחינם, או שעכ"פ הודיעו קודם לכן, אבל אם רק נדברו ביניהם כדרך אוהבים המספרים זה לזה, ואין אומתו בכך א"צ לשלם כלל, והוא ממש נידון דידן שדיברו ביניהם סתם וסיפר לו דברים כבדרך אגב, ורק למחרתו אמר לו שרובה ע"ז דמי תיווך, ואפשר דאינו מועיל כבר מה שאמר לו למחרתו ועדיין צ"ע בזה, וגם קצת קשה לעמוד על ענין זה בדיוק כי בפרט אחד ישנתה הענין, והכל לפי ראות עיני הדיין ודו"ק.

ולמעשה.

מתווך שהתחיל בעסק התיווך בין קונה למוכר או שוכר למשכיר, ואח"כ נגמר העסקה ע"י מתווך שני, יש לשלם למתווך ראשון שליש מהתשלום, ושני שליש למתווך הגומר, כל אחד לפי הצד שלו אם בא המתווך גם מצדו. מתווך שהתחיל בעבודתו כמתווך, ובתוך כך עקף אותו אחד מהצדדים וגמר העסק לבד, אפי' בתום לב, יש לשלם למתווך את כל דמי התיווך.

כשהמתווך מצד עצמו רק התחיל ולא המשיך בפרטי התיווך המקובל אצל המתווכים, יש להתפשר על שליש או יותר, לפי הענין.

מתווך שהגיע דירה ואכן עשו אח"כ את העסקה, אף שלא התנה מקודם שישלמו לו, יש לשלם לו ככל מתווך, וכן הדין אם אינו ממש מתווך קבוע אך עשה עבודתו כמתווך דהיינו שברוך כלל אין עושיין כן בחינם, יש לשלם לו ככל מתווך.

אינו מתווך ורק דיברו ביניהם כשיחת חברים וסיפר לו על איזה דירה ולא אמר לו שהוא בדרך תיווך, בד"כ א"צ לשלם לו אמנם כל ענין לפי ראות עיני הדיין. ויש לציין שבכל ענין התיווך יכול כל הדין להשתנות, לפי פרטי הענינים המשתנים בכל נדון, ויש לשאול ע"פ ראות עיני הדיין בנדון שלפנינו.

שאלה: ראובן סיפר לחבירו שעתידי הוא לעבור מהדירה השכורה שגר עד עתה, ובתוך הדברים סיפר לו ממצב הדירה וכמה חדרים וכדו' וכן כמה שילם למשכיר כל חודש וכן מס' טלפון של המשכיר, ולמחרתו פגש ראובן את שמעון ואמר לו אתה יודע שזה תיווך כלומר שהמידע שנתן לו עתה הוא בתורת תיווך ויש לשלם על זה דמי תיווך, ומצד המשכיר לא היה כלל תיווך, ושמעון אכן המשיך בעצמו בתהליך ללא תיווך וחתם על החוזה השכירות בינו ובין המשכיר, ואף הוריד קצת ממחיר השכירות, האם יש לשלם דמי תיווך לראובן?

יש בזה כמה אופנים מצויים.

כשהמתווך היה רק מתחיל והעסקה נגמרה ע"י מתווך אחר.

כשהמתווך התחיל, והשוכר עקף את המתווך וגמר את העסקה לבד עם המשכיר.

כשהמתווך התחיל אך מצד עצמו לא המשיך לעסוק בזה כמתווך, והשוכר גמר את העסקה לבד.

כשהמתווך כלל לא מציג את עצמו כמתווך אלא כמספר דברים בעלמא, ורק אח"כ מודיע שסיפר את הדברים בתורת תיווך.

בדמי התיווך בין התווך הראשון לשני.

ומדברי האגרות משה מבואר למעשה דבעובדא דידן אם ידע המשכיר רק ע"י מתווך המתחיל ולא היה עוד מתווך צריך לשלם לו כל דמי התיווך, ואם נגמר ע"י עוד מתווך יש לחלק ביניהם את דמי התיווך.

ועפ"ז יש לעיין בנדון שלפנינו, הנה דרך כל מתווך לתווך ביניהם עכ"פ במינימום כגון להראות לו הדירה, או להתעניין בנעשה ולשכנע או להסביר לו מהות הדירה וכדו', אמנם כאן רק אמר לו ענין הדירה ומכאן לא התעניין המתווך בזה ולא רצה להתעסק בזה כלל (ועם המשכיר כלל לא דיבר).

והנה מבואר הנפק"מ בין דעת בנוב"י ובין שיטת הרמ"א ע"פ האגר"מ, דלכאורה לדעת הרמ"א ע"פ מה שכתב האגר"מ יש לשוכר לשלם כל דמי התיווך המגיע למתווך מצדו, כיון דלשיטתו אין נפק"מ מדוע לא המשיך המתווך בתיווך, כיון דהמידע נגמר ע"י והענין נגמר רק ע"פ מתווך זה ולא היה עוד מתווך, וא"כ מגיע לו כל דמי התיווך,

אכן בשו"ת נוב"י מוכח שבפעם מתווך שהתחיל ולא גמר הענין אין צריך לשלם לו כל דמי התיווך ולכן כשהיה עוד מתווך מתחלק ביניהם, ורק כשמוכח שמה שנגמר העסקה בלא המתווך היה ברמאות בטענות כלשהו כדי לעקוף את המתווך, אז צריך לשלם לו כל דמי התיווך, ובעובדא דידן לכ"ע לא היה כאן שום ענין רמאות, אלא שהמתווך מצדו לא רצה לעסוק זה, והשוכר בעצמו נתפשר אח"כ עם המשכיר על כל עניני השכירות וכן הוריד ג"כ מהמחיר, א"כ לא גרע משתי מתווכים שמשלמים למתחיל רק חלק, דלא היה כאן שום רמאות והמתווך גרע בעצמו מחלקו בכך שלא המשיך לעסוק בזה.

אמנם בשו"ת מהר"ש ענגל ח"ג סימן ט"ז כתב וז"ל, וחזינן דאף דלא דחאו ברמאות אפ"ה כתב הנוב"י דמגיע לו חלק המתחיל, ואם לא נתערב אחר מגיע לראשון כל דמי הסרסרות עכ"ל, ומוכח מדבריו שסובר דאף לדעת הנוב"י אין נפק"מ אם הדבר נעשה ברמאות או לאו, דבכל אופן שהיה כאן רק מתווך אחד אפי' שרק התחיל הרי הוא מקבל את כל דמי התיווך, וכן הוכיח באריכות בשו"ת נצח ישראל (להגר"י גרוסמן זצ"ל) סימן כ"ח, דבכל אופן שלא היה עוד מתווך מקבל המתווך המתחיל כל דמי התיווך, ואין לומר שמשום רמאות יש לו לשלם הכל וכדרך קנס, דמהי"ת לחדש דין קנסות בזה, אלא דהרא"ש סובר דכל העסקה נוקף לזכותו של מתחיל, ולפי דבריהם לכ"ע בנדון דידן יש לשלם כל דמי התיווך אף שהוא רק מתחיל, ועל אף שלא היה כאן שום רמאות מצד השוכר.

אמנם לקושטא דמילתא י"ל דאין כאן מחלוקת כלל בדברי הנוב"י, דאף האגר"מ הביין בדבריו כמו שכתבו הפוסקים הנ"ל, דאין הענין תלוי כלל ברמאות, דאף בלי רמאות יש לשלם כל דמי התיווך למתחיל כשלא היה עוד מתווך, אמנם כל זה שהוא עשה את עבודתו כמתווך מתחיל ושוב המשיכו בעסקה בלעדיו אף שלא ברמאות, או יש לו הכל. דכן הוא הענין שדבר בו הרא"ש והרמ"א ושאר

תשובה: איתא ברמ"א סימן קפה סעיף ו' וז"ל ראובן היה לו בית למכור ובא שמעון וסרסר למכרו ללוי, ואמר ראובן שלוי שונאו ואינו רוצה למכור לו, ואח"כ מכרו ללוי ע"י אחר, חייב ליתן לשמעון סרסרותו, עכ"ל.

ומבואר בדברי הרמ"א שאף שלבסוף נגמר העסקה ע"י מתווך אחר מ"מ חייב לשלם למתווך הראשון, ואף שבזמן שהמתווך הראשון הוציע היה מניעה מצד השנאה, ורק לבסוף נתפשר על הענין.

ובשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת סימן לו הקשה על הרמ"א, דהנה בשו"ת הרא"ש כלל קמ"ה ששם הוא מקור דברי הרמ"א, מובא העובדא באופן אחר, דמירי שם שלא היה כלל מתווך שני, אלא שאמר למתווך שאינו רוצה למכור לו מחמת שנאה, ולבסוף נודע הדבר שגמר המוכר את העסקה עם הקונה בלא ידיעת המתווך, ועל זה כתב הרא"ש שצריך לשלם למתווך הראשון, כיון שבמה שגמר העסקה לבסוף, מזה מוכח שמה שאמר מתחילה שאין רוצה למכור לו מחמת שנאה, היה לגמרי ברמאות כדי שלא לשלם למתווך, והא ראייה שלבסוף מכר לו, וכתב הנוב"י שאפשר שרק באופן כזה אכן צריך לשלם למתווך הראשון כיון שמוכח שבפעם ההצעה הוציע בראשונה כבר נתקבלה מתחילה עליהם, ורק ברמאות דחה אותו, אכן באופן שכתב הרמ"א שאכן היה מתווך שני שהיה מפשר ביניהם, בזה לא מוכח שהיה כאן רמאות, דאפשר דה"נ בתחילה לא רצה למכור לו מחמת שנאה, והמתווך השני דיבר על לבו, ונתרצה למכור לו,

וכתב הנוב"י שאפשר דמה ששינה הרמ"א הלשון, שהיה מתווך שני, הוא כדי לדייק דאף שהיה כאן מתווך שני עדיין מקבל המתווך חלק מדמי התיווך, ואין אומרים שכיון שלבסוף נמכר ע"י המתווך השני יקבל הוא הכל, אכן באופן שכתב הרא"ש שלא היה מתווך שני מקבל המתווך המתחיל כל דמי התיווך כיון דמה שלא נגמר על ידו, היה ע"י רמאות של המוכר.

והיוצא לנו מפשטות דברי הרמ"א והנוב"י, שאם המתווך התחיל בעסקה אלא שמחמת סיבה אמר השוכר או המשכיר שאינו רוצה לעשות אותו עסקה, אם לבסוף גמר את העסקה לבד צריך לשלם למתווך המתחיל כל דמי השכירות, כיון שברמאות בא לעקוף את המתווך.

אמנם אם לבסוף נגמר העסקה ע"י מתווך שני אין משלמים למתווך הראשון רק חלקו כמתחיל (ולקמן יבואר כמה הוא), והשאר למתווך השני.

אכן בשו"ת אגרות משה חו"מ ח"א סימן מט האריך להוכיח כפשטות דברי הרמ"א, ודלא כדעת הנוב"י, דאכן אין הדבר תלוי כלל בענין הרמאות, אלא אם העסקה נעשתה ע"פ בחלקו ע"י המתווך הראשון, דהיינו שלא היה נודע למוכר על אותו קונה בלא המתווך הרי עליו לשלם לו כל דמי התיווך, ואינו יכול לומר שידע לבד מהקונה, דא"כ היה צריך לומר כן מיד למתווך, אלא אם כן נגמר העסקה ע"י מתווך שני, או יש לחלק

הלכות הנחוצות בברכת הרעמים והברקים

- א.** על הברקים אומר ברכת עושה מעשה בראשית, ועל הרעמים ברכת שכוחו וגבורתו מלא עולם.
- ב.** אף אם לא ראה הברק ממש רק את האור מהברק, ג"כ מברך עושה מעשה בראשית.
- ג.** הברכה צריכה להיות תוך כדי דיבור מראיית הברק או משמיעת הרעם, וי"א דאחר כדי דיבור יברך בלא שם ומלכות.
- ד.** לכשרואה הברק אל ימתין עד לשמיעת הרעם, אלא מיד יברך עושה מעשה בראשית, ואח"כ כשישמע הרעם יברך שכוחו וגבורתו מלא עולם.
- ה.** אם לא ראה הברק רק שמע הרעם יברך רק שכוחו וגבורתו וכו', ואח"כ כשיראה ברק יברך עושה מעשה וכו'.
- ו.** החליף את הברכות ובירך על הברק שכוחו וגבורתו וכו' ועל הרעם עושה מעשה בראשית, יצא.
- ז.** ראה ברק ושמע רעם כאחד, מברך רק ברכת עושה מעשה בראשית,
- ח.** ואם בירך רק שכוחו וגבורתו מלא עולם ג"כ יצא.
- ט.** אם בירך על הברק מיד עושה מע"ב, ותוך כדי דיבור שמע הרעם יברך אח"כ גם שכוחו וגבורתו וכו', וי"א שלא יברך שכוחו וגבורתו וכו'.
- י.** אם כשבירך על הברק עושה מע"ב כיון בזה גם על הרעם שבא אח"כ, יצא ושוב אין לו לברך באותו היום על הרעם, אמנם מהנכון שלא לכוון כן אלא יברך על הרעם והברק כ"א בפני עצמו.
- יא.** טעה ובירך אחת מהברכות ולא היה זה ברק או רעם, יוכל לברך עוד פעם כשאכן יראה ברק וישמע רעם.
- יב.** יוכל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה הראשונה שבירך, אמנם אם נתפזרו העבים בין ברק לברק ובין רעם לרעם יכול שוב לברך אפי' באותו היום.
- יג.** למחרתו יכול לברך אף שלא נתפזרו העבים בנתיים, אמנם כל
- זמן שלא הלך לישון עדיין מיקרי אותו יום ואין לברך שנית.**
- יד.** אף שישן ביום אחר הברכה שבירך אם לא ישן בלילה, לא יברך למחרתו.
- טו.** השכים לפני עלוה"ש וראה רעם או שמע ברק, יכול לברך שוב הברכות.
- טז.** ראה ברק או שמע רעם באמצע פסוקי דזמרה יכול לברך.
- טז.** ראה ברק או שמע רעם באמצע קר"ש אינו מפסיק לברך, וי"א דבבין הפרקים יכול לברך.
- יז.** באמצע הלימוד יכול להפסיק ולברך.
- יח.** היה בביהכ"ס וראה ברק או שמע רעם, אם יכול לצאת וליטול ידיו ולברך הברכה תוך כדי דיבור לראיה או לשמיעה יצא ויברך, ואם לאו אינו צריך לצאת.
- יט.** היה בביהכ"ס ויצא וראה הברק יברך קודם ברכת עושה מעשה בראשית ואח"כ אשר יצר.

א. בשו"ע סימן רכז ס"א כתב גם על הברק וגם על הרעם שאומר ברכת עושה מעשה בראשית, ואם ירצה אומר ברכת שכוחו וגבורתו מלא עולם, אמנם הט"ז כתב שנוהגים שעל הברק אומרים ברכת עושה מע"ב ועל הרעם ברכת שכוחו וגמ"ע, ועיין משנ"ב סק"ה. ב. משנ"ב סק"ה, שע"י הרעם נראה גבורתו של הקב"ה, יותר מן מהברק, ופי' הברכה: ברוך הנותן כח להטבע להראות כח יוצר בראשית כדי שיראו מלפניו, א"ר בשם אבודרהם. ג. שו"ת או נדברו ח"י סימן כו ושו"ת מנחת שלמה חב ד' סקל"ד. ד. משמעות השו"ע שם סעיף ג וכ"כ במשנ"ב סק"ב, ודלא כדעת הט"ז. ה. שו"ע הרב בסדר ברכת הנהנין פי"ג ס"ז. ו. משנ"ב שם. ז. משנ"ב שם שאין ברכת אחת מהם מעכבת השני. ח. כמבואר בהערה א ששני הברכות שייכות גם לברק וגם לרעם. ט. משנ"ב סק"ה שברכת עושה מע"ב יכול להיות גם על הרעם, ועיין בא"ר דדעתו שאף שהיו שניהם כאחד מברך שני הברכות וכן כתב במור וקציעה. י. משנ"ב שם וכבהערה הקודמת. יא. הגר"ח צאנזאר בהגה' לשו"ע, וע"פ א"ר ומור וקציעה שהובא בהערה ט. יב. ח"א כלל סג ס"ז וקיצור שו"ע סימן ס"ב. יג. ברכי יוסף והובא בשו"ת ובמשנ"ב סק"ה. יד. משמעות הפוסקים. טו. פשוט דברכה ראשונה שבירך היה בטעות. טז. שו"ע שם ס"ב. יז. ובמשנ"ב סק"ה כתב דהיינו שהשמים נטהרו וזכו לגמרי בין ברק לברק, ועיין בכה"ח סק"ג דהיינו שזכו השמים וזרחת השמש והלבנה מחמת פיזור העננים, ובשערי ברכה פכ"א סקנ"ד כתב דמסתבר דאם הלכו כל העננים השחורים של הגשמים אף שעדיין יש עננים גיילים יכול שוב לברך, וצ"ע. יח. משנ"ב שם סק"ה, מהירו שלמי. יט. עיין בה"ח סק"ב ובקצוה"ש ס"ו סק"ג, וכן כתב בהליכות שלמה פכ"ג סכ"ה, וכן משמעות הפוסקים. כ. כן מצדד בקצוה"ש ס"ו סק"ג, וכן כתב בשו"ת או נדברו. כא. משמעות הרבה פוסקים וכן הורה הגר"ז אויערבך זצ"ל. כב. מקו"ח בקיצור ההלכות, ובחיי"א כלל כ ס"ג. כג. מקו"ח ועוד פוסקים. כד. כן משמע במשנ"ב סימן סו סק"ט עיי"ש. כה. שו"ת באר משה ח"י סימן י"א סק"א. כו. הנה במשנ"ב סק"א כתב דהיכא דלא עשה צרכיו ולא נגע במקומות המטו', יברך מיד בלי נטילת ידיים. אמנם בכה"ח ועוד פוסקים כתבו דבכל אופן שהיה בביהכ"ס לא יברך בלי נט", ואם עיי"ז יעבור זמן דתוכ"ד לא יברך. כז. שו"ע שם ס"ג, ועיין מש"כ לעיל סעיף ג. כח. משנ"ב סק"ב, דאל"כ יעבור זמן דתוכ"ד, וכן הדין לגבי ברכת שכוחו וגבורתו לשמיעת רעם.

עמק הפרשה

מאמרים שנשמעו מפי מודינו הגה"ח
ר' משה פרידמן שליט"א

כח התשוקה דאברהם אבינו ע"ה

זה שהרי מלאכים היו שאין להם כל צרכי גוף, ואף לקרבם תחת כנפי השכינה שיקבלו עליהם עול מלכות שמים לא היה אברהם צריך כלל, ומדוע כאן נתפרש בתורה באריכות כל פרטי מעשיו של אברהם אבינו, ואיפוך אנא. וכן הקשה הרה"ק מפילץ זצוקלה"ה בסה"ק שפתי צדיק.

| ב |

אברהם השתוקק מאד לקיים המצוות

אך הביאור הוא שבריש הפרשה כשהכניס אברהם אבינו את המלאכים לאורחים גילה ענין מיוחד בעבודת השי"ת, והוא מעלת הדרישה לעבודת ה' וקרבתו לדרוש ולבקש תמיד את השי"ת, שכן אברהם אבינו באותו היום היה חלוש וחולה בהיותו כואב את כאבו ביום השלישי למילתו ולא היה בכחו להכניס אורחים ולשרתם, ואף הקדוש ב"ה הוציא חמה מנרתיקה כדי שלא יבואו אורחים מחמת חום היום ובקל היה אברהם אבינו יכול להמתין ליום המחרת שאז ודאי יבואו הולכי הדרכים כשלא תצא החמה מנרתיקה ואף הוא יהיה בבריאות יותר ובכח לקיים מצות הכנסת אורחים, אך אברהם אבינו לא שת ליבו לכל זאת ולמרות הכל היה יושב פתח האהל ומצפה אולי יזכה ויבואו איזה הולכי דרכים הצריכים מחסה סעודה ומלון.

כחום היום - די טאג ברענט'

כעובדא שהיה עם הרה"ק מסקולען זצלה"ה בעל נועם אליעזר שעסק רבות בפדיון שבויים כידוע, ופעם נסע לצורך זה למקום מסויים כדי לפעול למען פדיון שבויים, בהגיעו לשם היה גופו חלוש מעמל הדרך וטרדתו והפצירו בו מקורביו אולי ימתין למחר וינוח קמעא מטורח הדרך והתחדשות כחותיו יעסוק במצוה הגדולה. אמר להם 'אבער וואס וועט זיין מיט די היינטיגער טאג, מה יהא עם היום הנוכחי שבו מחוייב אני גם כן לעסוק במצוות השי"ת ולעבדו בלבב שלם.

ופירש הרבי מסקולען בזה את מאמר הכתוב 'והוא יושב פתח האהל כחום היום', שאברהם אבינו ע"ה היה יושב ומצפה מתי יבואו אורחים לאהלו ובא אליו היצר הרע להסיתו ולשדלו שימתין למחר בהיות לו כח יותר ובאין החמה גוברת כל כך בראש כל חוצות, אך אברהם עודנו יושב פתח האהל 'כחום היום' כי היום הזה בער לו, מה יהא עם היום הזה, אם אשהה בקיום מצוה זו עד למחר ימצא שהיום הזה לא אקיים את המצוה.

לדרוש ה' אף כשאין מצליח לקיים

דבר זה מתגלה דוקא בהכנסת האורחים המבוארת בראש הפרשה ששם השתוקק אברהם אבינו בכל מאודו לקיים מצות השי"ת במסירות נפש ולא עלתה בידו לקיימה כדבעי שהרי מלאכים היו שאינם צריכים לכל זה. בכך מלמדת התורה אותנו את העיקר הנצחי בעבודת השי"ת 'רחמנא ליבא בעי' (סנהדרין קו) עיקר רצון השי"ת בעבדיו אותו הוא הדרישה דהיינו הרצון וההשתוקקות לקיים רצון קדשו תמיד שנבקש ונחפש אחר עבודתו אף שאין עולה בידיו לקיים המצוות, ואף כשרואים שאיננו יכולים לעבוד את השי"ת מכורח המציאות עדין נבקש ונחפש היאך נוכל לעבדו במצב כזה ונשתוקק תמיד לקרבנו ולעשות רצונו.

| א |

שייכות הכנסת האורחים לעקידה

כלל גדול הוא בכל דבר שבקדושה שסופו נעוץ בתחילתו ותחילתו נעוץ בסופו כפי שהגדיר זאת הרה"ק בעל התניא קדישא בסה"ק ליקוטי תורה (ריש פר' נצבים) וכמו שהביאו הספה"ק מספר יצירה (פ"א מ"ז), ויש לנו לדרוש לפי זה בהבנת סדר הדברים בפרשתנו פר' וירא, שאף אמנם שעיקר המדובר בפרשה הוא ענין עקידת יצחק שהוא מעיקרי הדת והאמונה במסירות נפש להשי"ת ואשר מזכויותיו יונקים אנו עד היום, הרי שענין זה נאמר בחלקו האחרון של הפרשה ובתחילת הפרשה מדובר מענין הכנסת האורחים שהגדיל אברהם אבינו ע"ה לעשות, ויש לבאר שייכות ענין הכנסת האורחים לענין נסיון העקידה.

מעלת הכנסת האורחים דאברהם אבינו

הרה"ק ר' צדוק הכהן זי"ע מלובלין בסה"ק פרי צדיק בפרשתו (אות 9) הקשה על אופן סיפור הדברים בתורה הק' בענין הכנסת האורחים שהיה עושה אברהם אבינו ע"ה, שמן הפסוק (כ"א, א) 'ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם' דרשו חז"ל במדרשים נפלאות מעשיו של אברהם אבינו איך שהיו מפליג מאד בהכנסת האורחים ובדאגה לכל צרכיהם במאכל ובמשתה בכסות ובלינה, וכל מטרתו בהכנסת האורחים היתה כדי לקרב עוד ועוד אנשים לחסות בצל כנפי השכינה הק' והשריש אמונה בכל העולם, וכמו שכתב רש"י לקמן בפר' חיי שרה (כ"ד, ז) שעד שפרסם אברהם אבינו את שמו יתברך בעולם לא היה הקדוש ברוך נקרא 'אלקי הארץ' אלא 'אלקי השמים' ומשהכיר אברהם אבינו את כבוד שמו לכל באי העולם נקרא הקב"ה אלקי הארץ.

ויתר על כן מצאנו בדברי ראשונים (עי' תוס' ברכות מ: ד"ה אמר אביי וברא"ש שם פ"ו ס"י כג, ובאשכול ליקוטים מהל' ברכות) שאף על פי שכל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה מכל מקום ברכת מגן אברהם אינה צריכה מלכות משום שמזכירים בה 'אלקי אברהם' ואברהם אבינו הוא המליך את הקדוש ברוך הוא על כל העולם כולו ע"י שהודיע מלכותו לכל, וכמו שאמרו במדרש (בר"ט, טו) 'שהקריא שמו של הקדוש ברוך הוא בפי כל בריה', וכל זה פעל אברהם אבינו על ידי הכנסת האורחים שעל ידי שהיו כולם באים בצל קורתו השפיע עליהם אברהם אבינו וקבלו עליהם עול מלכות שמים.

מדוע בריש הפר' נתפרש הכנסת האורחים ולא בסופה

ואם כן תמוה הוא מאד מדוע לא נזכר מכל פעלו הרב במקרא אלא ברמז בלבד 'ויטע אשל ויקרא בשם ה' קל עולם', ואילו בריש הפרשה מבואר סדר הכנסת האורחים שהכניס אברהם אבינו את שלשת המלאכים באהלו ושם מפורט כל סדר הכנסתם ושירותם ששרת אברהם אבינו ורץ בעצמו אל הבקר והכין להם בעצמם כל צרכיהם ואף דרשו מזה בגמ' איך שזכו בני ישראל בדורות הבאים להרבה ענינים בזכות מעשיו של אברהם אבינו ע"ה בהכנסת אורחיו המלאכים כדדרשינן בבבא מציעא (ז"ב) שכל מה שעשה אברהם אבינו בעצמו זכו ישראל לקבל מהקב"ה בעצמו ואילו מה שעשה על ידי שליח זכו ישראל לקבל רק על ידי שליח. אף ששם לא היה נצרך כל

כחכנה לנסיון הקשה הזה, דהיינו שבכל נסיון נתגדל אברהם אבינו ע"ה ונתעלה במדריגותיו לאין שיעור עד שעמד במדריגה העליונה שיכול היה להתנסות בנסיון העקידה הקשה מכולם.

עוצם קושי הנסיון דעקידת יצחק

וקושי נסיון זה בייחוד מובן כמו שביאר הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פרק כד, ה' ברבינו בחיי ועוד ראשונים) שאברהם אבינו היה יודע שבמעשה עקידה הרי הוא מאב את כל עולמו, שהרי מאת שנה המתין עד שזכה שילד בן אחר כל ארפתקאי דעודו עליה, וכשזכה כבר לבן קיבל בן יחיד ומיוחד גדול ונשגב במעלתו, ועתה מצווהו הקב"ה לשחטו ולאבדו בידיים, ובטבע הבריאה קשה לאדם לשחוט את בנו הרבה יותר מאשר למסור עצמו להריגה. ועוד זאת שהרי אברהם אבינו היה ידוע בעולם ומפורסם ומפרסם שמו ית' בכל קצוות תבל, ויודע היה שאם ישחוט את בנו יאבד את כל כחו והשפעתו בעולם כשישמעו מעשהו, ואברהם לא עשה חשבונות רבים אלא אלא מיד רץ לקיים רצון קונו מתוך ביטול גמור ושלם.

כח הרע נאחז במדת הדין

וכח זה בא לו מכח התשוקה הנוראה שהיתה לו אל השי"ת וכאן נתגלה ענין זה עם יצחק אבינו ע"ה. ועומק הענין הוא כי הנה הקב"ה ברא את העולם במדת החסד ועמה העמיד שתהיה בעולם מדת הדין, ומטרת מדת הדין בעולם הוא כדי לשמש את מדת החסד וכן כל כח הרע שברא השי"ת בעולם הוא כדי לשמש את הטוב ותו לא, וכן הוא בעצם שכל מדת הדין וכח הרע אינם אלא טוב וחסד במקורם אך כיון שנשתלשל כח הדין בעולם וירד לנהוג בבריאה הרי הוא מתרחק ממקורו וככל שמתרחק הוא מן המקור הרי נאחז בו יותר ויותר רע עד שמאבדת מדת הדין את כל צורתה האמיתית ונראית כולה רע, ומזה נתפשט כח הרע בעולם וענין המיתה שהיא עומק הרע.

בתשוקה לעילא מתברר מקור הדין

וכדי לברר את אמיתות מדת הדין בעולם יש לעורר את מקורה העליון שהוא כולו טוב כנתבאר, וענין זה פעל כאן אברהם אבינו ע"ה שהוא מרכבה למדת החסד ועשה זאת יחד עם בנו יצחק אבינו שהוא מרכבה למדת הגבורה והדין, ובא אברהם אבינו בכח התשוקה הנשגבה שהיה לו להתקרב אל השי"ת ובזה העלה את מדת הדין למקורה כי כח התשוקה הוא שכלל שנתרחק האדם מהשי"ת משתוקק הוא ביותר לחזור אליו ית' ולהתקרב לדביקות בו יתברך, וכיון שאברהם אבינו היה ראשית הבריאה ותיקן כח הראשית על ידי כח התשוקה שהיה לו יכול היה באותו כח לברר את מדת הדין ולהחזירה למקורה הטוב כפי שהיה בראשית הבריאה.

תחיית המתים מעקידת יצחק

וכיון שפעל אברהם אבינו ענין זה נתבררה מדת הדין לגמרי ולשעה נתבטל כח הרע מן העולם לגמרי עד שפקע כח המיתה מן העולם, ומזה נתחדש ענין תחיית המתים שבא לעולם על ידי עקידת יצחק כדאי' במדרש אגדה שהביא השבלי הלקט (מובא בבית יוסף או"ח סי' קיב) שבשעה שהיה יצחק אבינו עקוד ע"ג המזבח ואמר השי"ת שלא ישחטהו אברהם אביו אמרו מלאכי השרת ברוך אתה ה' מחיה המתים ולכך ברכת מחיה המתים בתפילה היא כנגד יצחק אבינו ע"ה, וכן מצאנו בפרקי דר' אליעזר (פרק לא) שאכן נתקיימה בו ביצחק אבינו תחיית המתים שפרחה נשמתו ובשעה שאמר השי"ת 'אל תשלח ידך אל הנער' חזרה אליו נשמתו ועמד על רגליו וראה יצחק אבינו שכן כל המתים עתידין להחיות ופתח ואמר ברוך אתה ה' מחיה המתים. כי בהיות כח מדת הדין כלול במקורו נפקע ממנו כל כחות הרע שנאחזו בו ונתקרב הכל אל מדת החסד וכששניהם יחד אין מקום לרע כלל, ומשכך נפקע כח המיתה מן העולם שכן כל כח המיתה הוא תוצאה מהרע שנאחז במדת הדין.

זו היתה מעלת אברהם אבינו ואף נקרא 'דורש ה' כמו שאנו אומרים בזמר כל מקדש 'דורשי ה' זרע אברהם אוהבי', שענין הדרישה לעבודת השי"ת מתייחס אחר אברהם אבינו ע"ה שהוא היה זה שדרש את השי"ת בכל כחו ואף כשראה שאין הדבר עולה בידו המשיך בכל עוז לעבדו בלבב שלם. ואף מעלה יתרה ישנה כאשר משתוקק האדם לקיים מצוה ואין עולה בידו שאז נשאר רצונו לקיום המצוה בגדר השתוקקות ורצון להתקרב אל השי"ת ובזה מתעורר הרצון העליון מלעילא.

בריית הפרשה מתגלה כח הדרישה

על כן ביארה התורה באופן מפורט את כל סדר עבודתו של אברהם אבינו בהכנסת האורחים דוקא כאן כשהיו אורחיו מלאכים שאינם נצרכים לכל זה כי כאן נשארה עבודתו בהשתוקקות וברצון והדרישה לקיים מצות ה' ולא בא בשלימות לכלל מעשה, מה שאין כן במה כשהכניס אורחים בני אדם כמבואר בהמשך הפרשה 'ויטע אשל' שם קיים את המצוה בפועל בשלימות בכל פרטיו ופעל כל למענהו יתברך, שם לא היה צורך להרחיב כל כך כי שם לא נותרה המצוה בתשוקה והרצון לדורש ה'.

עולם חסד יבנה ע"י אברהם אבינו

ביאור הענין שדוקא אצל אברהם אבינו ע"ה מצאנו מעלה זו בעבודת השי"ת היה דורש את ה', כי הנה מצאנו שמדתו של אברהם אבינו ע"ה היתה מדת החסד והוא עמוד החסד בעולם, וטעם הדבר הוא כי אברהם אבינו הוא יסוד העולם שעליו העולם עומד כמאמר חז"ל במדרש (בר' יב, י) 'אלה תולדות השמים בהבראם בזכות אברהם', וכדאיתא בזוה"ק (ח"א רל) שכיון שבזכותו של אברהם אבינו נברא העולם היה הוא עמוד החסד כיון שתכלית כל הבריאה הוא חסד שגומל השי"ת עם באי העולם, וכיון שהיה אברהם אבינו יסוד כל הבריאה היה מרבה בחסדים עד שהיה מרכבה למדת החסד העליונה. ודבר נורא איתא בזה בספר הבהיר (אות קצא) 'כך אמרה מדת החסד כל ימי היות אברהם בעולם לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי שהרי אברהם עמד שם במקומי וישמור משמרת'.

אברהם עורך כח הרצון שמבראשית

אך יתר על כן מלבד שתיקן אברהם את מדת החסד כדי לתקן את הבריאה ולגלות את תכליתה היה הוא זה שעורר את כח הראשית של הבריאה דהיינו הרצון העליון שעל ידה הביא הקדוש ברוך הוא את בריאת העולם וכענין שנאמר 'בראשית ברא אלקים - בשביל ישראל שנקראו ראשית', ולעורר את הרצון העליון של הבריאה דהיינו הרצון שקדם לבריאה שהביא כביכול חשק לפני השי"ת לברוא העולם פעל אברהם אבינו על ידי כח הדרישה שהוא הרצון הקודם תמיד למצוה, ולכן יחד עם עבודת החסדים בעולם פעל אברהם אבינו את ענין הרצון ומטעם זה נתגלה ענין הדרישה בריש הפר' דוקא במצות הכנסת אורחים שהוא קיום מדת החסד.

העקידה היתה עיקר הנסיונות

עתה יובן שייכות ענין הכנסת האורחים עם עקידת יצחק, שהרי גם בעקידת יצחק גילה לנו אברהם אבינו את עבודת הדרישה לקיים רצון השי"ת ולהשתוקק לקרבתו אף כשנראה שאין זוכים לקיים רצונו בפועל. כי הנה נסיון העקידה היה הנסיון הקשה שבכל עשרת הנסיונות שנתנסה בהם אברהם אבינו כדחזינו שהוא הנסיון היחיד שקראתו התורה הק' בשם נסיון 'והאלקים נסה את אברהם', מה שאין כן בשאר ט' הנסיונות שנקראו נסיון בלשון חז"ל 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו' אך במקרא לא נאמר לשון נסיון אלא על העקידה, ובמדרש (שם נה, א) דרשו חז"ל על נסיון העקידה 'נתתה ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה, נסיון אחר נסיון וגידולין אחר גידולין בשביל לנסותן בעולם בשביל לגדלן בעולם', ובתפארת ציון למד מדברי המדרש שכלל הנסיונות עד עקידת יצחק לא היו אלא

התשוקה בעקידה לא באה למעשה

אמנם אף בעקידת יצחק מצאנו שכל השתוקקותו של אברהם אבינו נשארה בגדר השתוקקות ולא יצאה אל הפועל שכן אף שהסכים אברהם אבינו וגמר בדעתו למסור נפש למען כבוד שמו יתברך ועשה הכל מתוך חשק ושמחה בהכנעה גמורה לרצון קונו יתברך, סוף דבר שאמר לו השי"ת אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו

מאומה, ואף כשהשתוקק מאד כמו שכתב רש"י (כב, יד) 'אמר לו אם כן לחנם באתי לכאן אעשה בו חבלה ואוציא ממנו מעט דם, אמר לו אל תעש לו מאומה אל תעש בו מום', שכן מעלת הזרישה לעבודת השי"ת ולקרבתו אינה תלויה במעשה המצוה אלא ברצון הקודם לו ובתשוקה העצומה שיש לעובד ה' לקיים רצון קונו.

(מתוך של"ס ה'תשפג)

מאמרי שבת פרשת וירא - מעלי שבתא (ח"ד)

נרות שבת

תיקון חטא אדם הראשון על ידי נרות השבת

מבואר בחז"ל דנרות שבת הוא תיקון לחלקה של חוה בחטא אדם הראשון, כדאיתא במדרש (ב"ר פ"ז ח) 'ומפני מה ניתן לה מצות נר שבת, אמר לה על ידי שכבתה נשמתו של אדם הראשון לפיכך ניתן לה מצות נר שבת', ועל דרך זה איתא בירושלמי שבת (פ"ב ה"ו) אהא דקתני במתני' על שלש עבירות נשים מתות וכו' על שאינן זהירות וכו' ובהדלקת הנר, אדם הראשון נרו של עולם היה שנאמר (משלי כ"ז) נר אלקים נשמת אדם, וגרמה לו חוה מיתה, לפיכך מסרו מצות הנר לאשה (ועיין בגמ' שבת ל"ב א' וברש"י שם).

עוד מבואר בחז"ל דיש שייכות בין נרות שבת לתורה, כדאיתא בגמ' (שבת כג:) "אמר רב הונא הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים", ופירש רש"י "דכתיב (משלי ו' כ"ג) כי נר מצוה ותורה אור, על ידי נר מצוה דשבת וחונכה בא אור דתורה".

וברבינו בחיי פרשת יתרו, על הפסוק כה תאמר לבית יעקב (שמות י"ט ג) כתב דב' הדברים שייכי להדדי, דבכוח האשה לפעול בשעת ההדלקה לזכות לבנים מאירים בתורה, וזה לשונו "ולכך ראויה האשה להתפלל לשם יתברך בשעת הדלקת הנר של שבת, שהיא מצוה מוטלת עליה שיתן לה ד' בנים מאירים בתורה, כי התפלה יותר נשמעת בשעת עשיית המצוה, ובזכות נר שבת שהוא אור, תזכה לבנים בעלי תורה הנקראת אור שנאמר כי נר מצוה ותורה אור, וכן דרשו רז"ל (שבת כ"ג ב) האי מאן דרגיל בשרגי הויין ליה בנים תלמידי חכמים עכ"ל.

ביאור הדברים הוא כמו שכתב בשל"ה הק' מסכת שבת (תורה אור כ"ט) בשם התולעת יעקב (למהר"ם בן גבאי ז"ל) דנרות שבת רומזין לנשמה דשבת דהיינו הנשמה יתירה, וזה לשונו "סוד הדלקת נר שבת, כתב בתולעת יעקב (סוד שבת אות ח) וזה לשונו, ועל דרך האמת סוד סוכת שלום, הנשמות שהם נרות העולם, ממנה באות, ושורות על הראוים אליהם, וליל מלכות שבת מחלקת להם נפש יתירה, והם נרותיה, ולסוד זה מוטל על רמז למלכות האשה להדליק נר שבת, וזכות גדולה היא לה, ותזכה לבנים קדושים מאירים בתורה וביראת השם מרבים שלום בעולם, וגורמת לבעלה אורך ימים, וצריכה להדליק שתי פתילות כנגד זכור ושמור".

ומבואר בדבריו דנרות שבת הם ממשיכים את הנשמה יתירה, ונראה דהוא תיקון למה שכיבתה נרו של עולם דהיינו נשמת אדם הראשון, ועל ידי נר שבת ממשיכה נשמה חדשה, הנשמה יתירה דשבת, ובמאמרי מזמור שיר ליום השבת נתבאר דבכניסת השבת נתקבלה תשובתו של אדם הראשון על חטאו, וכשראה כמה גדול כוחה של תשובה אמר מזמור שיר ליום השבת, ולפי זה אתי שפיר דאחר שעשה תשובה קיבל נשמה חדשה, נשמה יתירה, ועל דרך זה כתב בספר הקדמון טיב הארץ.

ובזה יבואר הענין שנרות שבת משפיעים בנים מאירים בתורה, כי התורה שייך לנשמה, ועל ידי נרות השבת ממשיכים ומגלים את קדושת נשמתו של כל איש ישראל, וזה משפיע על כל ששת ימי המעשה.

השייכות בין אור לשלום

עוד ענין מצינו בנרות שבת שהזכיר בתולעת יעקב הנ"ל, שהוא סוד סוכת שלום, וכפשוטו הוא כמבואר בגמ' שבת (כ"ג ב) דגר

שבת היא משום שלום בית, והיינו כדי שלא יכשלו בני ביתו בעץ או באבן כמבואר בפוסקים, אמנם מדברי התולעת יעקב נראה דיש בזה סוד וענין פנימי.

והענין הוא על פי הכתוב בקרא דישיעה (מ"ה ז) יוצר אור ובורא חושך עושה שלום וגו', הרי ד'אור' יש לה שייכות עם 'שלום', וכן אנו אומרים בברכה דיוצר המאורות, 'יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל'.

ונראה בזה, דהנה ביום ראשון למעשה בראשית, שברא הקב"ה את האור, כתיב (בראשית א' ה) ויהי ערב ויהי בוקר יום 'אחד', ודרשו בו רז"ל, שהיה הקב"ה יחידי בעולמו, דלא נבראו עדיין המלאכים, ונמצא דבבריאה של האור לא היה לשום נברא תפיסה, והבריאה של האור היה יותר גבוה מהבריאה דשאר ימי בראשית, ובלשון 'מאמר', ה' האור מאמר הראשון, 'ויאמר' אלקים יהי אור, דאף על גב דבראשית נמי מאמר הוא, מכל מקום בלשון מאמר היה האור הראשון.

וביאור הענין בזה הוא דאור הראשון הוא האור הגנוז שאמרו חז"ל (חגיגה יג) דאדם היה מביט וצופה בו מסוף העולם ועד סופו, והיינו שעל ידה בא האדם להכרה שאין עוד כח בעולם זולתי יתברך שמו, ועל ידו רואים האחדות הפשוט בכל הבריאה, דהעולם הזה לפי מה שהוא, הוא עולם שהוא מלא סתירות, ובאור הגנוז רואים מסוף העולם ועד סופו, והיינו שגם סוף המדרגות הוא כמו ההתחלה, דהקב"ה הוא 'שוה ומשוה לכל', וכל דבר ודבר נברא בעולם בדיוק גמור לפי מה שצריך להיראות, וזה השייכות בין אור ל'שלום', דעל ידי האור נעשה שלום בין כל ההפכים.

שירת המלאכים שייך לבחינת האור

וזה הענין שתיקנו חז"ל לומר את שירת המלאכים בברכת יוצר אור, כי המלאכים משיגים את עומק אחדותו יתברך שמו, וזה שייך לברכת האור שהכוונה בזה לאור הגנוז, כמבואר בטור (או"ח סי' מ"ז) דאור חדש על ציון תכין, היינו אור הגנוז, ובנתיב זה יבואר הא דבברכה הראשונה של יוצר אור אומרים 'יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל', הרי שמזכירים את כל ההפכים ואת כל פרטי הבריאה, אבל בברכה שלאחריה אומרים רק 'יוצר המאורות', דאחר שמתגלה יוצר המאורות שהוא האור הגנוז כמו שכתב הטור, שוב אין שום הפך או נפרד מאחדותו, ובהכל נתגלה 'יוצר' המאורות.

ועיין בסידורו של שבת שכתב דכמו שבכל הלילות של ימות החול יש דינים כמו כן הוא בליל שבת, וזה נמתק על ידי העבודה של ליל שבת, וזה לשונו 'וצריך להמתיק בלילה הזה בחינת הדינים הנמצאים בכל הלילות של חול על דרך מאמר הכתוב (תהלים ק"ד) תשת חושך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער, ובליל שבת על ידי הארת אור הגדול המאיר ובא מאין סוף ב"ה וברוך שמו בנקל לנו על ידי מעשינו ומחשבותינו הטובים ובכח השירה שבפינו להיות כולם נפקדים ונמתקים בהופיע עליהם את האור ההוא כי אף בליל שבת צריכין לו המתקת הדינים עכ"ל.

ועיי"ש שכתב דכן מבואר באריז"ל לגבי קידוש, שבא להמתיק הדינים, וכמו כן על ידי נרות בא ומאיר האור הגדול שממתיק הדינים, וזהו כהענין הנ"ל שמאיר גילוי שכינתו אפילו במקומות שנראה בהם הפך הקדושה ונמתקים כל הדינים, וזהו שאומרים 'ופרוש עלינו סוכת רחמים ורחמים ושלום', 'רחמים ורחמים' הוא המתקת הדינים, ו'שלום' הוא האור המאיר בבחינת שלום.

בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם (ל)

בעלי התוספות שבאשכנז (ב)

איך שלא יהיה מסיים המהרש"ל את דבריו, כי לא ארכו הימים בהם חזר הריב"א ללמוד בשנית מפי בעלי התוספות שבצרפת, אלא שב למקומו. סיבת הדבר ככל הנראה, מחמת חוסר התאמת דרכי הלימוד שכבר התחלקו בימיו, ועל כן העדיף לחזור למקומו ולעסוק בהרבצת התורה בבית מדרשו, על פי סגנון לימודם של בעלי התוספות שבאשכנז.

הריב"א ורבינו אליקים רבו וחותנו

הריב"א היה תלמידו וחתנו של רבינו אליקים הלוי משפיירא, וכמו שציין המהרש"ל (סי' כ"ט), שהיה מחבריו של רש"י בעת לימודיו של רש"י אצל רבותיו באשכנז, וככל הנראה בהשפעת רבינו אליקים הלוי, שימש הריב"א אף את רש"י, ידיד נעוריו של רבינו אליקים הלוי.

תוספות הריב"א

הריב"א כתב וסידר חיבורי תוספות על חלקים גדולים מן הש"ס, והאור זרוע מציין אליהם במקומות מספר, כגון במקום אחד (ח"ד סנהדרין סי' ע"ז): "כך משמע בתוספות שעשה רבינו יצחק בן אשר הלוי זצ"ל מסנהדרין", כך גם הראב"ה מציין אל תוספותיו, כגון (ח"ב, מסכת סוכה סי' תרי"א): "ובתוספות של רבינו יב"א", כשהכוונה לתוספות על מסכת סוכה [אליהם ציין במקום נוסף (תשובות וביאורי סוגיות, סי' אלף כ"ו): "בתוספות דסוכה היפך רבינו יצחק בן אשר"], ועוד (תשובות וביאורי סוגיות, סי' תתקל"ט): "ומצאנו בתוספות מפי רבינו יצחק בן אשר שכתב", ובמקום נוסף (שם, סי' אלף ז'): "בשם רבינו יצחק בן אשר בפרק הגוזל קמא וזה לשונו", ועוד שם (שם, סי' אלף פ"ט): "כתוב בתוספות של רבינו יצחק בן אשר", כך שככל הנראה היו לריב"א חיבורי תוספות על חלקים נרחבים מן הש"ס.

לזאת יש להוסיף, כי את ההשראה לחיבוריו אלו קיבל מחותנו ורבו רבינו אליקים, אשר לפי המהרש"ל (סי' כ"ט) חיבר פירוש על ארבעה סדרים מן הש"ס, ולדברי הרא"ש (כלל א' סי' ח') אף חיבר את פירושו על כל הש"ס, לכן בעקבותיו צעד הריב"א בחיבורי התוספות שחיבר.

באוצר הגדולים (אות י' ערך תתשע"ג) מבחין, כי ניכר שבעיקר התפשט חיבור התוספות של הריב"א על מסכת סנהדרין, שכן רבים הם הראשונים המצטטים את דברי הריב"א על סנהדרין, וככל הנראה חיבורו על מסכת סנהדרין זכה לתפוצה נרחבת מאשר לשאר חיבורי התוספות שחיבר על שאר מסכתות הש"ס.

חיבורי התוספות שהוכרו לפניו על ידי תלמידיו

עם זאת, כמו שניתן להבחין בחלק מן ההפניות הנ"ל, היו חיבורי תוספות שלא חוברו על ידי הריב"א בעצמו, אלא כדרך רבים מבעלי התוספות, שחיבוריהם חוברו על פי תלמידים שחיברו לפניו את חיבורי התוספות על פי דבריהם, כמו שרווח אצל תלמידי הר"י, שכמעט כל חיבוריהם הינם חיבורי התוספות של הר"י בעריכת התלמידים, ואף כאן חלק מחיבורי התוספות של הריב"א התחברו על ידי תלמידיו שישבו לפניו ושתו בצמא את דבריו.

רבינו תם בספר הישר (סי' שט"ו) כותב: "ומה שמתרץ הרב רבינו יצחק בן אשר, הוא לא תירץ, והוא לא עשה אותם תוספות, המעתיקים קראום על שמו, ולא תסמכו עליהם, כי רובם שגיאות, ובדקתי ומצאתי", הרי כי סבור היה רבינו תם, כי רבים ממעתיקי התוספות של הריב"א תלו בו דברים שלא אמרם, כך שלא כל מה שהובא בתוספות אלו אכן נאמר על ידי הריב"א.

הריב"א עם הרשב"ם

המהרש"ל (סי' כ"ט) מציין עובדה מפליאה אודות הריב"א: "ובשנת תתס"ה נפטר נר ישראל רש"י, ומלך אחריו רבינו שמואל בר מאיר, ושמשו לפניו רבי יוסף דינברייט ורבינו תם אחיו, ורבינו יצחק בן אשר בא לשמש לפניו ושב למקומו".

דברים אלו אשר הגם כי יצאו תחת קולמוסו של המהרש"ל, מכל מקום מפליאים הם ביותר, שכן כמו שהרחבנו היה הריב"א תלמידו הגדול של רש"י, זאת לאחר שכבר קיבל תורה אף מפי רבותיו של רש"י, אז עקר בשנית לערש הולדתו באשכנז, שם פתח את בית מדרשו ולימד את הרבים.

על כן תגדל התימה, מה שמועה שמע ובה הריב"א לבוא לשמש את הרשב"ם, שכן הרשב"ם ללא כל ספק צעיר לימים היה הימנו עד מאד, ואם כן מדוע ינדוד הריב"א ממרחק רב לבוא לקנות תורה מפי הרשב"ם ברומרוג שבצרפת.

אם כי יש להעיר, כי הראב"ה (ח"ד סי' תתק"ט) הביא: "אבל רבינו שמואל ברבי מאיר ורבינו יצחק בן אשר", הרי שהקדים תחילה את הרשב"ם אל הריב"א, מה שמורה לכאורה כי היה הרשב"ם מבוגר הימנו, כי אם היה הריב"א גדול הימנו, מסתבר כי היה מקדימו לפני הרשב"ם. כך גם שנה הראב"ה את התייחסותו זו בשנית (תשובות וביאורי סוגיות סי' תתקמ"א): "וכן פסק רבינו שמואל בן רבי מאיר ורבינו יצחק בן אשר", ובשלישית (שם סי' תתקמ"ב): "וכן פסק רבינו שמואל ורבינו יצחק בן אשר" [אם כי בזה יתכן הכוונה לרבינו שמואל החסיד, וצ"ע], הרי הוקדם הרשב"ם אצל הריב"א אף על ידי הראב"ה שהוא מתלמידי בית מדרשו של הריב"א. וכן באגור (שבת סי' ק"ג): "ורבינו שמואל בן מאיר ורבינו יצחק בן אשר פסקו" [אם כי השיטמ"ק (כתובות נה: בד"ה מתנת) העתיק: "בשיטת רבינו יצחק בן אשר ורבינו שמואל בן מאיר"].

כך מוצאים אנו גם בדברי התוספות (פסחים פג: בד"ה ולא): "ותירץ רבינו תם ורבינו יצחק בן אשר", ובדברי הרשב"א (שבת כד: בד"ה עולת): "כן תירץ רבינו תם ורבינו יצחק בן רבי אשר זכרונו לברכה", ובאור זרוע (ח"א הלכות בשר בחלב סי' תס"ד): "הלכך לדברי רבינו תם ורבינו יצחק בן רבי אשר" [אם כי במקום אחר (ח"ב הלכות יום טוב סי' של"ח) הוא כותב אחרת: "ורבינו יצחק ברבי אשר ורבינו תם", וכן כתב הרא"ש (חולין פ"ג סי' ס"ח): "רבינו יצחק בן אשר ורבינו תם ז"ל דקדקו", ושם ר"ת וריב"א שקולים הוין], הרי שמזכירו אחר רבינו תם שאף צעיר היה לימים מרשב"ם אחיו, אם כך נמצא כי מקום יש להניח כי היה הרשב"ם גדול היה בשנים מהריב"א.

אך עדיין אין בכך ליישב את הקושי בטירחתו הגדולה של הריב"א לקנות תורה מפי הרשב"ם, על כן הדעת נוטה כי יש להגיה בתשובת המהרש"ל כי אחר רש"י מלך רבינו מאיר חתנו של רש"י ר' בעלי התוספות (עמ' 142); סנהדרין גדולה - סנהדרין (עמ' 30 הע' 182) בכ"ז], ואליו בא הריב"א לקנות תורה, כאשר הדברים די מתקבלים על הדעת, מאחר ורבינו מאיר חתנו של רש"י היה מבני אשכנז, ועל כן לכאורה הוא שהביא את הריב"א לבקש תורה מפי רבינו מאיר.

בכך ניתן גם ליישב את העובדה, אשר לפי הגירסא שבמהרש"ל שהרשב"ם מלך אחר רש"י, נמצא כי כבר גדל והיה לאיש בפטירתו של רש"י, עד כי מלך אחריו בבית מדרשו, ושמשו לפניו תלמידיו הגדולים של רש"י, ומכל זה יש להסיק כי הגיע הרשב"ם לשנות הגבורות עד לערך מאה שנים, וכבר התחבט בזה האוצר הגדולים (אות ש' ערך תקמ"ג), אמנם ככל שהגירסא היא רבינו מאיר חתנו של רש"י, הדברים מיושבים ומבוארים היטב, כי אמנם הרשב"ם צעיר לימים היה באותה עת, ואין כאן מקומו להאריך בכל זה.

פניני הלכה ומנהג

פנינים משיעורו השבועי של הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
רב דחסידי אמשינוב בעיה"ק ירושלים

פניני הלכה

סעודת שלישי למילה

ביקור חולים בשלישי למילה

בריש פרשתן ההתראות השי"ת לאברהם אבינו ע"ה, והכנסת האורחים למלאכים ופרטי הסעודה שהכין בעבורם. על סעודה זו שהכין אברהם אבינו למלאכים אמרו חז"ל (ב"מ פג: ופרקי ד"ר א"ר פ"ג כ"ט, והובא ברש"י) שהי' ביום שלישי למילתו.

חולה ולא כואב

בביאור הענין כתב המהר"ל (גור ארי' כאן) שהטעם העמיד רבי חמא בר חנינא שכ"ז הי' בשלישי למילתו הוא משום שבימים הראשונים כואב רק חלק מהגוף ועדיין אינו בגדר 'חולה', ורק ביום השלישי שהכאב מתפשט על כל הגוף נחשב 'חולה', וע"כ אז שייכת מצות ביקור חולים.

ביקור חולים בימות החול

הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו דברי יהונתן ביאר, שהלא נחלקו הדיעות בענין מילתו של אברהם אבינו, שבפרקי דרבי אליעזר (שם) אי' שהיה ביום הכיפורים, ולפי' רש"י בחומש (עיי' בראשית י"ח י"ד) הי' בט"ו ניסן יו"ט דפסח.

וקי"ל (שבת יב:) דאין מבקרין את החולה בשבת, וה"ה ביו"ט, ואפי' לשיטת בית הלל בקושי התיירו לבקר את החולה, וע"כ אין לומר שביקר הקב"ה את אברהם אבינו בחלו ביו"ט (יום כיפור או ראש השנה), וביותר שמשם למדו חז"ל מצות ביקור חולים כמ"ש בסוטה (ד.) 'אמר רבי חמא בר חנינא, אחרי ה' אלוקיכם תלכו, וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכניה, והלא כבר נאמר כי ה' אלוקיך אש אוכלה הוא, אלא להלך אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא, וכו', הקדוש ברוך הוא ביקר חולים, דכתיב וירא אליו ה' באלוני ממרא, אף אתה בקר חולים',

וכמ"ש בטור (יו"ד ריש סי' של"ה) 'כיון שחלה האדם מצוה על כל אדם לבקרו, שכן מצינו בהקב"ה שמבקר חולים, כמו שדרשו בפסוק וירא אליו ה' באלוני ממרא, מלמד שבא אליו לבקר החולה, וסמכוה אקרא והודעת להם את הדרך ילכו בה'. וע"כ אמרו שלא הי' ביום המילה אלא ביום שלישי למילתו ולא הי' ביו"ט וע"כ הי' מותר בשופי לבקר את החולה.

(להעיר, שבעל המימרא בגמ' סוטה הוא רבי חמא בר חנינא, והוא האומר שבגמ' ב"מ שהי' ביום שלישי למילתו, וא"ש שלא הי' ביו"ט).

מחלוקת הראשונים בימים א' וב'

נחלקו רבותינו הראשונים בענין החולי בשלישי למילה, האם עיקר החולי הוא אכן רק ביום השלישי, או שהחולי מתחיל מעת המילה אלא שנמשך עד שלושה ימים ואח"כ פוחת והולך. הרשב"א (שבת קלד: ד"ה הלכה) כתב שכל שלושת הימים בחזקת סכנה, וכן דעת עוד ראשונים.

פניני הפרשה

הושענא שלוש שעות

בפרשתן (י"ט, ט"ו) 'וכמו השחר עלה ויאצו המלאכים בלוט', ובמדרש רבה בפרשתן (פר' ג' אות י') אמר רבי חנינא, משיעלה עמוד השחר עד שיאיר המזרח אדם מהלך ארבעה מילין, משהאיר המזרח עד שתנץ החמה ארבע מילין, שנאמר וכמו השחר עלה וכתב השמש יצא על הארץ, ומסודם לצוער, ארבע מילין. אמר רבי זעירא המלאך היה מקדר לפניהם את הדרך, ומנין משהאיר המזרח עד שתנץ החמה אדם מהלך ארבע מילין, כמו, וכמו, מילתא דמיא למילתא. ויל"ע טובא לבאר דברי המדרש שמשמעות הדברים שמעלות השחר עד הנץ החמה הוא מהלך שמונה מילין, [ובירושלמי (יומא פ"ג ה"ב) יש שגרסו 'מאילת השחר עד שיאיר המזרח', דקאי על זמן קדום עלולות השחר הנקרא 'איילת השחר' ולא 'עלות השחר'].

וכתב הגאון המובהק רבי חיים נאה ז"ל (ספר קצות השלחן - הערות למעשה, שעזר זמני היום) שאכן בדברי המדרש מצינו שיטה מחודשת בחישובי הזמנים, שעלות השחר קודם להנץ החמה כשיעור מהלך שמונה מיל, ולפי"ז ע"פ מה שפסק הרה"ק הרב בעל התניא ז"ל (סי' תנ"ט סעיף י') שהעיקר לענין הלכה [אפי' לקולא בסדר דאורייתא עיי"ש] ששיעור הליכת מיל הוא 24 דק', וכשמכפילים שיעור זה בשמונה מיל הוא שיעור 293 דק' דהיינו שלוש שעות ו 12 דק' קודם הנץ החמה הוא זמן עלות השחר לשיטת המדרש.

כמובן לא נאמרו הדברים לענין הלכה למעשה, ולא מצינו בספרי הפוסקים שחששו לשיטה זו, לענין סוף זמן מצוות הלילה, כקריאת שמע של ערבית [למי שאינו אנוס כשיכור או חולה, (עיי' סי' רל"ה ס"ד)], אכילת מצה [כמ"ש ברמב"ם (הל' חו"מ פ"ז הל' א') שפסק כר"ע (פסחים כ"ג:), ועיי' ביאה"ל (סי' תע"ז ד"ה ויהא) שכן שיטת עוד כמה ראשונים, ואינו ענין להנץ החמה וצ"ע מש"כ בנפש החיים (פרק ד' מהפרקים שלפני שער וז"ל שם ד"אם יטריד אדם עצמו לילה הראשונה של פסח בכונת אכילת כזית מצה. שתהא האכילה בקדושה וטהרה ודביקות. וימשיך ההכנה כל הלילה עד שיומשך זמן האכילה עד לאחר שעלה השחר או לאחר הנץ החמה' וצ"ע] ולענין איסור אכילה קודם תפילת שחרית, או איסור אכילה ושת' ביום התענית, וכיו"ב.

כפטטיא דאורייתא י"ל, שע"פ סוגיית הגמ' (פסחים צד.) שההפרש בין עלות השחר להנץ החמה שווה להפרש שבין שקיעת החמה לצאת הכוכבים, וכן קי"ל כמ"ש ר"ת (תוס' שם, ובכ"ז), וכנפסק בשו"ע (סי' רס"א ורצ"ג, ובכ"ז), לפי"ז י"ל שלשיטת המדרש ה"ה באפוקי יומא, זמן צאת הכוכבים הוא שלוש שעות ו 12 דק' אחר תחילת השקיעה.

אך כמובן לא הובא שיעור זה בראשונים והאחרונים, ולמעשה אין לנו אלא הנפסק בשו"ע, שההפרש הוא כשיעור ארבע או חמש מיל.

ועיי' בר"א מזרחי (עפיריש"י כאן) דאדרבה בשני הימים הראשונים פשיטא שיש סכנה והחידוש על היום השלישי.

וכתב שסוגית הגמ' פליגא על אונקלוס שתרגם 'ביום השלישי בהיותם כואבים - כדתקיפו להון כביהון', משום שהגמ' ס"ל שהימים הקודמים כואבים יותר.

אמנם הרמב"ם (הל' שבת פ"ב הל' י"ד) כתב 'מרחיצים אותו לפני המילה, ולאחר המילה, וביום השלישי למילה, בחמין שהוחמו בשבת מפני הסכנה', וביאר המגיד משנה (שם) שדעת הרמב"ם ש'לאחר המילה' דהיינו בו ביום וביום שלישי למילה הקטן בסכנה, ומותר להחם מים בעבורו בשבת, אך ביום השני אין מחממים, וכתב 'באמת בגמרא לא הוזכר אלא יום שלישי, וכו', וכן דעת קצת מפרשים ז"ל, אבל דעת קצתם דכל שכן יום שני, ויום שלישי לרבותא נקטינהו, וזה דעת הרשב"א ז"ל וכ"נ דעת הרב רמב"ז ז"ל.

וכ"כ הרמב"ם בפירוש המשניות (שבת פ"ט, ב') 'מאמרו בהיותם כואבים ראה שהיום השלישי קשה למהול, כי הליחות נגרות ויורדות ומתהוה מהם חבורה וירבו אז המכאובות'.

זמן מילת אברהם אבינו

בדברי יהונתן הביא ב' דיעות בחז"ל בזמן מילתו של אברהם אבינו פסח או יו"ט.

אמנם מצינו עוד כמה דיעות בחז"ל (עיי' בר"ה יא. ובתורה אלא), ואי' במדרש (פרשה מ"ח, אות י"ג) עה"פ 'לושי ועשי עוגות - פרוס הפסח היה', וע"כ אי' שבערבו של אותו יום אכלו מצות אצל לוט 'מצות אפה ויאכלו', משום שהי' ליל ט"ו ניסן. לפי"ז הי' הברית בערב פסח ולא ביו"ט, וכמו"כ אין הכרח לומר שהי' בשבת.

נמצא שלדברי המדרש שהי' הברית בערב פסח, ולדברי הראשונים שהכאב והחולי שווים ביום הראשון ליום השלישי, שוב אין הכרח לומר שהי' דוקא בשלישי למילתו, ויתכן שהי' ביום המילה, בין לביאור הגר"י אייבשיץ ובין לביאור המהר"ל.

התגלות בעת המילה

ואכן מצינו במפרשי התורה שפירשו שהי' בעת המילה, כמ"ש בספורנו בריש הפרשה, 'וירא אליו ה' באלוני ממרא - כי שם נמול אברהם אז, וכל ביתו נמולו אותו, שם הופיע הקל יתברך שכינתו לעמוד בברית, כמשפט לכל כורתי ברית, כענין "אתם נצבים וכו' לעברך בברית" (דברים כ"ט, ט' - י"א), וכענין ויכרות... לפני ה'... ויעמוד כל העם בברית (מ"ב כ"ג, ג).

ונראה לאברהם שהיה מוכן מכולם לאותה המראה. וכן ענין ויפגשהו ה' (שמות ד', כ"ז), שלא נראה שם לדבר עם משה, אבל הופיע שכינתו לקבל ברית בנו, כאמרו (לעיל י"ז, י"א - י"ב) ביני

ובינכם... לדורותיכם, ואולי בשביל זה נהגו להכין כסא בעת המילה ובמקומה'.

וכן ביאר אד"ש בשיעור רמב"ן (תשנ"ט) שלפי הרמב"ן אינו מוסכם בחז"ל שאכן הי' ביום השלישי למילתו, ויתכן שהי' במילה עצמה, אלא שזו היא דעת רבי חמא בר חנינא, עיי"ש. ועיי' בשיעורי אמרי רצון (פר' בשלח תשע"ה).

מעלת סעודת שלישי למילה על סעודת ברית

אמנם עכ"פ לדרשת רמב"ח שהביא רש"י, שהי' סעודה זו בשלישי למילתו, הביא הרה"ק בעל חי' הרי"מ זצ"ל ומטו בה משמ' דעוד צדיקי קמאי, מקור למעלת סעודת שלישי למילה, שמעודה זו כתובה בפירוש בתורה, בפירוט המאכלים והכנתם וכיו"ב, משא"כ סעודת ברית שרמוזה בדרש עה"פ 'ביום הגמל את יצחק' שע"פ פשט אין הכוונה למילה, אמנם בתוס' (ריש פרק ר"א דמילה) הביאו דברי פרקי דר"א שנטוריקון ה' ג' מל, לרמז על הסעודה שהי' ביום הברית.

וכבר מצינו כן למהרש"ל (מנהיג מהרש"ל הנדפסים בסו"ס מטה משה לתלמידו, סעיף ב') שאמר כן בשם חותנו רבי קלונימוס, 'יותר גדול הוא סעודה של מצוה של שלישי למילה מיום המילה עצמה, שהרי שלישי למילה נאמר בה סעודה להדיא גבי אברהם, ויום המילה עצמה נדרש גבי יצחק רק הגמל'.

התגלות כח המילה בשלישי למילה

חביבות מצות מילה אצל אברהם אבינו הי' משום שבאה לו בצער, כמ"ש רש"י בפרשת חיי שרה (ריש פרק כ"ד) 'שים נא ירך תחת ירכי - המילה באה לו ע"י צער והיתה חביבה עליו לכך נטלה', ומרגלא בפומי' שע"כ ביום השלישי למילה מתגלה החביבות הגדולה למצות מילה, משום שאז הצער מתגבר ביותר וע"כ מתגלה החביבות הגדולה ביותר.

כמה פעמים חזר אד"ש שהרה"ק בעל חידושי הרי"מ זצ"ל שאל את הרה"ק בעל אבני נזר זצ"ל מדוע אכן סעודת הברית אינה כתובה בפירוש וסעודת השלישי למילה כתובה בפירוש.

נענה האבני נזר ואמר (עיי' נאות הדשא חלק א' עמ' ר"ה) שביום המילה כח המילה עדיין בהסתד, שאע"פ שכתוב בזה"ק ש'כל שייפין דגופא ביה תליין' מ"מ אינו ניכר לעיני בשר, וע"כ הסעודה ג"כ כתובה בהסתד, משא"כ ביום שלישי למילה כח המילה מתפשט בכל האברים כמ"ש בפרשת וישלח 'ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים', ואז כח המילה בגילוי, ונרגש בכל הגוף, וע"כ גם הסעודה כתובה בפירוש (ועיי' בספר אביר הרועים שהאבני ה' מחבב מאד סעודת שלישי למילה).

שלושה רגלים

פעם בסעודת שלישי למילה אמר אד"ש שבסעודה זו שערך אברהם אבינו בשלישי למילתו, הי' שייכות לכל שלושת הרגלים.

דאי' במדרש (בי"ד מ"ה, ג') עה"פ 'לושי ועשי עוגות - פרום הפסח היה'.

ואי' במדרש (עיי' ב"ד ש"ם) שבזכות 'הושענו תחת העץ' זכו לענני כבוד שהישיבה בסוכות היא זכר להם.

ועי' שנתן אברהם אבינו למלאכים 'חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה' הי' למשה רבינו פתחון פה על מתן תורה, על מיה שלא רצו להורידה

לתחתונים, כדאי' במדרש (שמו"ד ריש פרשה כ"ח), ומזה נהי' יו"ט שבועות.

שנת חמה או שנת לבנה

כתוב בפסוק בפרשתן (י"ה י"ד) 'למועד אשוב אליך, כעת חיה ולשרה בן', ופירש"י 'למועד הזה בשנה האחרת'.

וברש"י (פס' י') 'לא בשרו המלאך שישבו אליו אלא בשליחותו של מקום אמר לו, וכו'. כעת חיה - כעת הזאת לשנה הבאה, ופסח היה, ולפסח הבא נולד יצחק'.

ולכאו' לא מצינו שהתגלה הקב"ה אליו בלידת יצחק, והיכן התקיים 'שוב אשוב אליך', אמנם במדרש (פר' נ"ג אות י"ד) עה"פ 'ועש אברהם משתה גדול' אמרו ז"ל 'גדול - גדול העולמים היה שם', שהקב"ה התגלה במשתה, וע"כ התקיימה הבטחה זו.

הרה"ק בעל אמרי אמת מגור זצ"ל שאל פעם את משמשו הגאון החסיד רבי שמאי גינזבורג ז"ל, שבהמשך הפרשה כתוב (כ"א, ב') 'למועד אשר דיבר אותו אלקים' ופירש"י 'שרט לו שריטה בכותל, ואמר לו כשתגיע חמה לשריטה זו בשנה אחרת תלד', ואם הסימן הי' ע"י הגעתה של החמה למקום זה, צריך לומר שהיא שנת חמה, ושנת חמה יתירה על שנת לבנה באחד עשר יום (ליתר דיוק, בעשרה ימים כ"א שעות ור"ד חלקים כדאי' ברמב"ם ריש הל' קידוש החודש).

ולפי"ז צ"ל שהקב"ה שב כעבור שנה ואחד עשרה יום,

נענה הגה"ח רבי שמאי (עיי' אמרי שמאי מהדו"ח פר' וירא) שצריך לומר שהכוונה על סעודת השלישי למילה, שאכן כעבור שנה (שנת לבנה) נולד יצחק אבינו, וכעבור שמונה ימים הי' הברית, וביום השלישי למילתו התגלה השי"ת לאברהם אבינו, וזהו 'למועד - כשתגיע חמה לשריטה זו', במלאות שנת חמה.

שלישי למילה מעת לעת

כשחזרו על הדברים (בנוסף אחר) לפני אד"ש, שאל שהלא היום השמיני נמנה עם שמונת ימי המילה, ונמנה ג"כ כיום הראשון משלושת הימים לענין שלישי למילה, כך שלמעשה אין בין הלידה לשלישי למילה אלא עשרה ימים, ועדין חסר יום אחד.

[דהיינו, תינוק הנולד ביום ראשון בשבוע נימול ביום ראשון בשבוע הבא, ולמנהג העולם מחשבים את השלישי למילתו ביום שלישי בשבוע, ואין בין יום ראשון ליום שלישי אלא עשרה ימים]

ואמר שמצינו דיעות בקדמונים - והובאו בהלכה - ששלישי למילה הם שלושה ימים מעת לעת מזמן הברית מילה.

בבית יוסף (י"ד בדק הבית ר"ס רס"ח) כתב בשם הרשב"ץ שלא למול גר או ברית נדחית ביום חמישי בשבוע כדי שלא יהי' השלישי למילה בשבת שמא יצטרכו לחלל עליו שבת.

בשו"ת הראנ"ח (ס"ו ל"ט) כתב שלפי"ז אין למול מילה שלא בזמנה גם ביום רביעי בשבוע.

המג"א בהלכות שבת (ס"ו של"א סו"ס ט') הביא דברי הראנ"ח, והקשה 'לא ידעתי למה יהי' אסור ביום ד', דהא כשמלין ביום ד' חל יום הרביעי בשבת, וליכא למיחש'.

בפרי מגדים (אשל אברהם שם) יישב קושיית המג"א ד"ל דסובר ג' ימים מעת לעת הלחות נגרים יש סכנה, וא"כ כשימולו באמצע היום ימלאו

ג' מעת לעת בשבת. וציין הפרמ"ג שבתשובה האריך בה.

כמו"כ כתב ג"כ הגאון מבוטשאטש בספרו אשל אברהם שלכתחילה יזהרו שלא למול גם בזמן כזה שהשלישי למילה יצא בשבת ע"פ חשבון המצת לעת, וטוב להזהר.

סעודת שלישי למילה של אברהם אבינו מעל"ע

לפעמים אמר אד"ש שיתכן להביא ראיה לשיטות אלו המחשבים שלושה ימים מעת לעת, שבריתו של אברהם אבינו הי' 'בעצם היום' כמ"ש בסוף פרשת לך לך, דהיינו חצות היום, והתגלות השי"ת והסעודה בשלישי למילה הי' 'כחום היום' כמ"ש בריש פרשתן 'והוא יושב פתח האהל כחום היום'. ובפרשת המן כתוב 'וחם השמש', ואמרו חז"ל (ברכות כז.) ש'חום השמש' הכוונה על שעה רביעית, אמנם כשכתוב 'חום היום' הכוונה שעה שישיית, בחצות היום, ולפי"ז צ"ל שהסעודה הי' ביום השלישי מעת לעת מהברית, ע"כ.

ועיי' בחתם סופר עה"ת (כאן) שסייע מכאן לשיטות אלו.

עוד ראי' משלישי למילה של אברהם אבינו

בחול המועד סוכות העיר אד"ש מסוגית הגמ' (ראש השנה יא.), שבפסח נולד יצחק, מדכתוב למועד אשוב אליך. והכוונה שבמועד הבא יולד יצחק, ודנו בגמ' באיזה מועד עמדו המלאכים כשדברו על המועד הבא, ומסקנת הגמ' דקאי בחג וקאמר לה בניסן, וכתבו תוס' (ד"ה אלא) שבפרקי דרבי אליעזר כתוב שביום כיפור נמול אברהם אבינו, ובגמ' (בבא מציעא פו.) כתוב שהמלאכים באו ביום השלישי למילה, וע"כ הא' דאמר בחג לאו דוקא, דשני ימים לפני החג הוה, כיון דנימול ביום הכיפורים'.

לכאו' למנהג המחשבים מקצת היום ככולו, הי' צ"ל שלושה ימים קודם החג, שיום כיפור הוא יום הראשון, ויום י"א תשרי הוא יום שני, ויום י"ב הוא יום שלישי למילה, ועדין שלושה ימים קודם החג. אלא מכאן ג"כ ראי' לכאו' שדעת תוס' בפשיטות שמחשבים שלישי למילה מעת לעת.

סעודה אחר חצות

בספר המנהגים דק"ק וורמיישא (ס' רמ"ג) הובא שביום השלישי למילה נהגו לעשות סעודה, הנקראת 'שליש המילה' ועיי"ש תיאור סדר היום שמרחיצים את הקטן הנימול, וקוראים לסנדק ולמוהל ולמקצת קרובים ושכנים, 'ועושה בעל הברית סעודה אחר חצות'.

בספר המנהגים לא מבואר מדוע ערכו הסעודה אחר חצות בדווקא, וע"פ שיטות אלו שחשבון השלישי למילה הוא מעת לעת, י"ל דהרי ידוע מה שכתבו האחרונים, עיי' פתחי תשובה (י"ד ס' רס"ב ס"ק ב') בשם שו"ת שבות יעקב (ח"א ס"ו ל') שבכלל הזריזין המקדימין למצוות הוא לקיים מצות ברית מילה קודם חצות (וידוע כמה קולמוסין נשתברו ע"ז בזמן הרה"ק רבי לייב'ל אייגר מלובלין זצ"ל).

וא"כ י"ל בדרך אפשר, שע"כ נהגו לערוך סעודת השלישי למילה אחר חצות, כדי שיהי' בוודאי בתוך היום השלישי מעת לעת מזמן המילה.

פניני הכהן

פנינים ודא"ח מתורתו של הרב ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א
מאוצרותיו של המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א | פרשת וירא

פניני הכהן

וינוח עד שיגיע למיליו. אברהם אבינו ע"ה במדת האהבה עד שהגיע לתכלית אהבת ה' שהוא בהרחקת כל אהבות זולתו. עד שהוליד יצחק שהוא היה תוקף החשק ליראת ה' שנתת רע וכל מיני אהבות זרות וחמדות עולם הזה היו מרוחקים אצלו בתכלית. עד שהוליד יעקב אבינו ע"ה שהיה לו תוקף החשק לשניהם אהבת השם יתברך ושנאת רע;

ואין קורין אבות אלא לשלושה אלו (ברכות ט"ז ב) שהם כל כך נגבר חשקם כל אחד למדתו בטוב עד שהגיע לתכליתה להיות כולו כך. כי כאשר החשק בוער באדם הוא כלהב אש עד שכולו עם כל כוחותיו שקועים בזה עד שכל זרעם אחריהם תולדותיהם כיוצא בהם. כמו שהאדם יוליד אדם ובהמה יוליד בהמה וכיוצא כך הם עצמם גופם וכל כוחותיהם היו משונה מפאת רתיחתם לאותו דבר שחשקו עליו להגיע לו. והם מיוחדים בתוקף זה עד קצה עד שראויים להקרא אבות שכל זרעם אחריהם כן;

פרי צדיק את ה'

בתנחומא ריש פרשה זו ילמדנו רבינו כמה ברכות מתפלל אדם בכל יום וכו' והאריך בזה. ולכאורה אין לו שום שייכות לפרשה זו רק מה שסיים תדע שכל דרכיו חסד וכו' ובאמצעיתו ביקר את החולה וכו' וזה אין לו קישור לענין התפילה.

אך הענין שבפרשה זו מצאנו תפילה ראשונה שהתפלל אברהם אבינו ע"ה על סדום. שדורות הראשונים לא ידעו כלל ענין תפילה שיתפלל אדם לשנות הגזירה. ונח ששמע שעתיד הקדוש ברוך הוא להביא מבול לעולם לא עלה על דעתו להתפלל לבטל הגזירה. ואברהם אבינו ע"ה כיון שגילה לו ה' יתברך עונש סדום התפלל עליהם. ואף אברהם איתא בזה"ק (ח"א קל"ז ב) שלא מצינו שהתפלל על בנים ורק ביצחק כתיב (בראשית כ"ה, כ"א) ויעתר יצחק. ואף דאמר הן לי לא נתת זרע והוא לא בגין צלותא הוי וכו' ואף שאברהם אבינו ע"ה התפלל על סדום היה בשביל אחרים אבל להתפלל על עצמו לא עלה על דעתו.

ותפילה הוא חלק ישראל כמו שנאמר (דברים ד', ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו. ואף שהתפלל שלמה המלך ע"ה וגם אל וגו' (מלכים - א ח', מ"א) היינו שישמע ה' יתברך מפני קידוש השם כמו שנאמר (שם, מ"ג) למען ידעו כל עמי הארץ את שמך וגו' ורק האבות שחידשו התפילה. וכמו שאמרנו (ברכות כ"ז ב) תפילות אבות תיקנום. ואברהם ויצחק נקראו גם כן ישראל כמו שאמרנו בבראשית רבה (ס"ג, ג) ועיקר תפילה ביעקב דכתיב (בראשית

צדקת הצדיק אות ע"ח

כי ביצחק יקרא לך זרע

פעמים גם בני רשעים אפשר שיהיה נצמח איזה טובה לאב. כענין אברהם שיצא ממנו ישמעאל ובני קטורה שיצא הפסולת על ידיהם. אלא שבזה צריך שיזכה האב שיופקע תורת זרעו מהם, כמו שנאמר באברהם (בראשית כ"א י"ב) כי ביצחק יקרא לך זרע, וכמו שאמרנו בעשרת השבטים סוף פרק קמא דיבמות (י"ז א) לא זזו משם עד שעשאו כגוים גמורים, וידוע דברי רמב"ן על פסוק (דברים כ"ט י"ז) שורש פורה ראש עיין שם. ועל זה אמר לחזקיה פרק קמא דברכות (י' א) בהדי כבשי דרחמנא למה לך והרי מנשה מאותן שאין להם חלק לעולם הבא, ומכל מקום היה נאבד חס ושלום משיח בן דוד וכל השלשלת הקדושה מן העולם אילו לא נולד;

ומצינו ויקוד העם וישתחוו בפרשת בא (שמות י"ב כ"ז), ופירש רש"י שמחו על בשורת הבנים והרי שם הוא בשאלת מה העבודה הזאת לכם שהוא שאלת בן רשע כדאיתא בהגדה ואף אתה הקהה וכו' ואפילו הכי שמחו על בשורת לידתו. ומיהו במדרש (תנחומא תרומה ט') מפורש להיפך עיין שם, דתפילת שלמה המלך ע"ה שאם יבקש בן והוא יהיה רשע לא יתן לו השם יתברך;

צדקת הצדיק אות רמ"ח

והאלוקים נסה את אברהם

עיקר האדם הוא החשק שבלב שבו הוא יתרונו על המלאכים והוא הנקרא יצר, יצר טוב ויצר רע כאשר הוא מגביר חשקו לטוב הרי זה טוב ואם לאו וכו'. ואמר ז"ל (סוכה נ"ב א) כל הגדול יצרו גדול כי גדלות אחד על חבירו הוא רק כפי גודל החשק שלו לטוב דהיינו כח היצר כי יצר טוב ויצר רע אחד זה לעומת זה בשני חללי הלב כפי החשק שבלבו בימין לטוב כן בשמאל לרע ולכך יצר רע גם כן גדול;

וזה שאמר ז"ל (מנחות כ"ט ב) עולם הזה נברא בה"א ועולם הבא ביו"ד כידוע דשתי אותיות אלו דשם מורים על חכמה ובינה שהם מוחא וליבא ובעולם הזה רחמנא ליבא בעי ומעלת האדם כפי החשק שבלב. אבל בעולם הבא שישחט היצר הרע ולא יהיה עוד מקום לבחירה אז יהיה המעלה כפי יתרון החכמה וההשגה שבמוח;

והאבות נקראו איתנים (ראש השנה י"א א) שמעתי פירושו עקשנים פירוש שהיה להם תוקף החשק בוער כאש שלא ישקוט

כ"ז, כ"ב) הקל קול יעקב קולו של יעקב נשמע בבתי כנסיות וכו' כמו שאמרו במדרש (בראשית רבה ס"ה, כ). וזה הקל קל ה' קול קל ו'.

ובפרשה זו וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם שזמה נלמד בגמרא (שם בברכות) שתיקן אברהם תפילת שחרית והתפילה הראשונה שהתפלל אברהם אבינו ע"ה היה על סדום. ואף שידע ה' יתברך שלא יפעול בתפילתו שלא ימצא אף עשרה צדיקים. מכל מקום הועילה תפילתו להציל את לוט. שממנו יצא דוד המלך ע"ה שנאמר (תהלים פ"ט, כ"א) מצאתי דוד עבדי ובמדרש רבה (בראשית רבה נ', י) היכן מצאתי בסדום. ודוד המלך ע"ה שורש התפילה שנאמר (תהלים ק"ט, ד) ואני תפילה והיה שליח צבור של כלל ישראל. ועל כן פתח המדרש נתחומא פרשה זו מענין התפילה:

ר' צדוק הכהן מלובלין אות י'

אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי וגו' (תהלים כ"ז, ד). והיינו דבשבת נקראו ישראל בני היכלא דמלכא ומבקשים שבתי בבית ה' כל ימי חיי אף בימי המעשה. ושמעתי בשם רבי ר' בונם זצוקללה"ה. שאמר שהמכוון ששאל מאת ה' שזה יהיה המבוקש שלו. וזה שנאמר אותה אבקש שבתי בבית ה' וגו'. והעיקר הוא הרצון. וכמו שאנו רואים שמכל פעולת אברהם אבינו ע"ה שהיה מכניס אורחים ומקרבן לדיעת ה' והקריא שם ה' בפי כל בריותיו. לא נכתב בתורה רק ברמז ויטע אשל וגו' כמו שנדרש (סוטה י' א) ויקרא בשם ה'. ויקריא וכו' ובפרשה זו כתבה תורה כל פרטי הסעודה שהאכיל למלאכים. שלא היו צריכים למזונותיו ואכלו רק לכבודו וכמו שאמרו במדרש רבה (בראשית רבה מ"ח, י"ד) עלת לקרית הלך בנימוסה וכו' ואיתא בגמרא (בבא מציעא פ"ו ב) בשכר שלושה זכו לשלושה וכו' ובמדרש רבה קא חשיב על כל פרט שפרע הקדוש ברוך הוא לבניו במדבר בישוב ולעתידי לבוא. ולכאורה טפי היה להתורה להזכיר מה שזן לבני אדם הצריכין למזונות. ושפרסם אלהותו יתברך שיהיה נקרא אלהי הארץ. ולרמז קיבול שכר על זה. מה שאין כן המלאכים שלא הוצרכו למזונות וגם לא לפרסום מלכות שמים.

אך הענין על פי מה שנאמר (דברים ל', י"ד) כי קרוב וגו' בפיו ובלבבך לעשותו. ולא כתיב ובמעשיך. והטעם שה' יתברך דורש מהאדם רק הרצון בפיו ובלבבך. וגמר המעשה מסייע ה' יתברך וזה שנאמר לעשותו. וכמו שמובא בזוה"ק (ה"ג ק"ס א) כיון דישתדל בר נש ברעותא דליבא גבי קודשא בריך הוא. לא בעי מינן אלא ליבא וכו' וכן הוא בגמרא (סנהדרין ק"ו ב) הקדוש ברוך הוא ליבא בעי. ובכאן אחר המילה השיג אברהם אבינו ע"ה חשק מחודש לעבודת ה' יתברך וכמו שאמרו (יומא כ"ח ב) אגן מאברהם ניקום ונגמר ופירש רש"י להיות זריזין כאברהם. וכאן שהשיג חשק ישראלי ועשה כל דבר בחשק נפלא. ולכן נפרע לבניו על כל פרט ופרט במדבר ובישוב ולעתידי לבוא. ונכתב בתורה מעשה זו להודיענו שהעיקר מה שה' יתברך דורש מאתנו הוא החשק והרצון בפיו ובלבבך רעותא דליבא. וגמר המעשה יגמור ה' יתברך שיהיה לטוב.

וזה שנאמר אחת שאלתי וגו' אותה אבקש שבתי וגו' שיהיה זה על כל פנים המבוקש שלי. שבתי בבית ה' כל ימי חיי. וזה החשק משיג הישראל בשבת. דשבת ברזא דברית. ומשיג ישראל החשק וכמו שאמרו בגמרא (ברכות י"ז א) גלוי וידוע שרצונינו לעשות רצונך וכו' ואף שרק בשבת נקרא הישראל יושב בבית ה'. מכל מקום המבוקש להיות תמיד בבית ה'. ומשתדלי באורייתא תלמידי חכמים כשבתות וימים טובים (רעיא מהימנא זוהר ח"ג כ"ט א) שהם תמיד יושבין בבית ה' כמו בשבת.

ובגמרא (קידושין ל"ב ב) ושמא תאמר כמלאכי השרת נדמו לו. לא נדמו לו אלא לערביים וכן אמרו בגמרא (בבא מציעא שם) אמרו לו וכי בערביים חשדתנו שהם משתחווים לאבק רגליהם כבר יצא ממנו

ישמעאל. ולכאורה נראה שאמרו לו זה לחידודא. אבל ענין ערביים שמשתחווים לאבק רגליהם הוא על דרך מה שאמרו (סנהדרין ס"ג ב) לאדרמלך וענמלך אלהי ספרוים ומאי ניהו הפרד והסוס. אדרמלך דאדר ליה למריה בטעינה וענמלך דעני ליה למריה בקרבא עיין שם שזה היה דרכם לעשות הדבר שבא להם ההשפעה על ידו לדחלא ולעבודה זרה. ולאשר שהיה להם הטובה מבעלי חיים אלו הפרד והסוס עשו דמותם אלהות. ועל דרך מה שנאמר (חבקוק א', ט"ז) על כן יזבח לחרמו ויקטר למכמתו כי בהמה שמן חלקו ומאכלו בריאה. והיינו לאשר פרנסתם היה על ידי הצידה זבחו וקטרו לרשתות הצידה (וכמו שפירש הר"ק) וכמו כן הערביים שהיה פרנסתם מנטיעות והובלת סחורות ממדינה למדינה וכמו שנאמר (בראשית ל"ז, כ"ה) והנה אורחת ישמעאלים באה ויתרגם אונקלוס שירת ערביא. ולכן השתחוו לאבק רגליהם. שמסיבתם בא פרנסתם.

ובאמת היה אז כשהגיע זמן לידת יצחק אבינו ע"ה הנימול לשמונה שממנו יצא אומה ישראלית שיהיה זה דרכם אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'. וכל חיי האדם צריך להיות הולך ממדריגה למדריגה וכמו שנאמר (קהלת י"ב, ה) כי הולך האדם אל בית עולמו. ואברהם אבינו ע"ה כתיב ביה גם כן (בראשית י"ב, ט) הלוח ונסוע הנגבה לברר מדתו וכמו שמובא בזוה"ק (ח"א פ' א) וכמו שאמרנו הנגבה שיהיה מנוגב מכל חמדות עולם הזה. ועל כן אז נדמו לו המלאכים כדמות ערביים שכל עסקם בהילוך ונטיעה.

וזה שאמרו לו בערביים חשדתנו וכו' כבר יצא ממנו ישמעאל. שהוא שעדיין יש פסולת שיצא ממך. שבחר להתפרנס בעניני עולם הזה על ידי הילוך ואבק רגליו ולזה הוא עובד. מה שאין כן אנחנו באנו לשורש נטיעה שלך שהוא בקדושה הלוח ונסוע הנגבה. וכמו שיצא ממך נפש יצחק וממנו יצאו אומה ישראלית תמימי דרך ההולכים בתורת ה'. והאבות היו הראשונים שעבדו ה' יתברך בהשתדלות והיו מהלכים. וכמו שאמרו (סנהדרין צ"ו א) כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפני כסוסים וכו' ועל כן המלאכים שהיו נגד קדושת האבות וכמו שאמרנו נדמו כערביים שעסקם ההילוך והנטיעה.

ובאמת אף שמתחילה אכלו המלאכים רק לכבוד אברהם כמו שאמרו במדרש. מכל מקום באמת היה אכילה ודאית דאיתא בזוה"ק (ח"ג ז' ב) ובגין כך ישראל מפרנסי לאביהן שבשמים וכו' ועל דרך מה שנאמר (תהלים ס"ח, ל"ה) תנו עוז לאלהים ובזוה"ק (ח"ב ל"ב ב) וכד עבדן עובדן דכשרן יהבין תוקפא וחילא לקודשא בריך הוא וכו' וקל וחומר שהמלאכים נזונים ממעשה ישראל. וממעשה המצוות יש להם הקיום. וכן כאן ראו המלאכים אחר כך שעל ידי החשק שהיה לאברהם במצות הכנסת אורחים מזה היה להם הכח. והיה להם אכילה ממש וכמו שמצינו (יומא ע"ה ב) לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו דברי רבי עקיבא וכו' עקיבא טעית וכי מלאכי השרת אוכלין לחם וכו' ובאמת אלו ואלו דברי אלהים חיים. שבודאי ידע רבי עקיבא שאין מלאכי השרת אוכלין לחם. רק שהם ניזונים מרוחניות המן. והיינו מעשה המצוות של צדיקים. וישראל אכלו המן כמו שבא לעולם הזה בלבוש. ומן כזה אין מלאכי השרת אוכלים וכמו שאמר ר' ישמעאל.

וזה שאמרו במדרש רבה (מ"ח, י"ד) עד שלא יצא ידיהם נצבים עליו וכיון שיצא ידיהן והוא עומד עליהם אימתו מוטלת עליהם מיכאל מירתת גבריאל מירתת וכו' שמתחילה שרצה לכבדם קראם אדוני. ואחר שיצא ידיהן ראו שעל ידי החשק והזריזות שלו יש להם הקיום. והוא מפרנסם ואימתו מוטלת עליהם שראו שהאכילם ממש. דהיינו על ידי זריזות וחשק המצוה. ונכתב בתורה הסעודה שהיה באמת אכילה ממש. לחם שמלאכי השרת אוכלין;

ברכה משולשת

תורת התורה"ק ציט"ע רבני יצחק הכהן הוברמן זי"ע"א

המכונה 'הצדיק מרעננה'

מתוך ספרו הקדוש 'בו לאשר' – ברכה משולשת

פרשת ויקרא
תשפ"ו

שטעלעך העפליאך נודעת כשער סת רבנים
כאשר חזק בשער ספרו הקדוש בראי לישנא:

"הנני מוסר מורי עזרי, שר-חולטני
להתפלל בל"ג בכל יום על כל אלה
שיענינו בספר ויגידו בשמי ר"ת לאחרים,
שיושעו מכל צרה שצריכים ישועה בעוה"ז
ובעוה"ב".

עוד זאת חזק בהקדמתו וכפול את ספרו: "ובכן אסיים
בתפילה קצרה, שכל הלומד בספרי זה, יזכה
ליראת שמים, והצלחה בכל טוב, בזה ובכא".

אם לא ר"י בואת, שיליש את הברכה לברכה משולשת וסתם
"שכל המעיינים בספר, יתעורר רוח טהרה
ויראת שמים בליבם ל'עבודת השם ירבוך
באמת ובלב שלם, גם אני בל"ג מתפלל תפילה
קבועה שיושעו ברוחניות ובגשמיות".

והאלקים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם.

אמר 'ויאמר אליו אברהם', האם אתה מסכים לקחת ממך כל המדרגות ולא אקראך אלא אברהם פעם אחת כמו לכל איש פשוט. ועל זה השיב אברהם 'הנני' שהנני מסכים לזה, ועל ידי כן התאפשר הנסיון כנ"ל, ואז, 'ויאמר אליו קח נא את בנך', והבן.

ויאמר אברהם אל נעריו שכו לכם פה עם החמור.

הקשה החתם סופר בשם רבו בעל ההפלאה זי"ע, דתחילה קראם נערים, 'ויקח את שני נעריו אתו', והכא נדמו לחמורים כדדרשו רז"ל (יבמות סב, א), עם הדומה לחמור, היינו שנפלו ממדרגתם. ולבסוף כתיב, וישב אברהם אל נערו, ובמה חזרו שוב למדרגתם הראשונה. ואולי יש לומר על פי מה שכתבתי לעיל בשם מורי ורבי הגאון רבי יעקב מרדכי זצ"ל אב"ד בילגוריא, על פסוק, וירא את המקום מרחוק, דמקום הוא הקב"ה ונתרחק ממנו היינו שנטל ממנו כל המדרגות בשעת הנסיון, דעל צדיק כמו אברהם אבינו ע"ה שעמד בכמה וכמה נסיונות, לא היה עושה רושם שום נסיון, כי תמיד היה מוכן למסור כל מה שיש לו ברוחניות וגשמיות להקב"ה, אבל כשנטלו ממנו המדרגות ונעשה כאיש פשוט דעלמא אז הוי רבותא דאף על פי כן עמד בנסיון. ועל פי זה נבין דכשהיה אברהם אבינו ע"ה כאיש פשוט, ממילא גם מדת הענוה הגדולה מאוד נטלה ממנו גם כן, ואז היה מבין דהנערים שלו המה לא יותר מחמורים, מאחר שהוא ויצחק רואים את המקום והם לא ראו. אבל לאחר שחזר מהעקידה שהחזירו לו אז כל המדרגות ונעשה קרוב יותר אל הקב"ה וידע רוממותו וגודלו יתברך לאין שיעור, נעשה בכל פעם עניו יותר גדול, ועל ידי זה הרגיש אברהם אבינו ע"ה את עצמו קטן נגד נעריו.

יש לדקדק דהתיבות 'ויאמר אליו אברהם' לכאורה נראים כמיותרים, דהיה לו לומר, נסה את אברהם ויאמר קח נא, דזה עיקר הנסיון, דלפי פשטות הכתוב נראה דהנסיון היה מה שאמר לו אברהם, ואחר כך אמר לו מאמר נוסף 'ויאמר קח נא'. ויש ליישב, דבאמת בלי שאמר לו אברהם לא היה שום נסיון. והוא על פי דברי מורי ורבי הגאון רבי יעקב מרדכי אבד"ק בילגוריא זי"ע, על הפסוק, 'וירא את המקום מרחוק', דיש לפרש 'מקום' היינו הקב"ה שנקרא מקום, על שם שהוא מקומו של עולם, שראהו אברהם עכשיו מרחוק. כי בכל פעם שהיה אברהם אבינו ע"ה במדרגה הגדולה והיה דבוק בהקב"ה אין שייך אז שום נסיון דהרי היה בטל ממש לרצונו יתברך ולא היה יכול לעשות אחרת מרצונו יתברך, אבל עכשיו שרצו בשמים להביאו לידי נסיון לקחו ממנו כל המדרגות ונעשה כשאר איש פשוט, ואז יהיה זה בשבילו נסיון שאף על פי כן יעמוד בגודל הנסיון. [ויעויין בעבודת ישראל סוף הפרשה]. והנה בכל מקום שהיה אברהם אבינו ע"ה במדרגה גבוהה, קראו הקב"ה בלשון חיבה ב' פעמים אברהם אברהם, כמו יעקב יעקב, משה משה, אבל כאן כדי להראות שלא היה עכשיו במדרגתו אלא איש פשוט כשאר אנשים קראו רק אברהם פעם אחת. אבל היות שלא היה לו שום חטא כדי לקחת ממנו המדרגות, על כן לא רצה הקב"ה לקחתם אלא אם כן יסכים בעצמו לזה ואז יהיה אפשרות לנסותו כנ"ל. וזהו שאמר, 'נסה את אברהם', ואיך היה יכול לנסות אותו, הלא בהיותו בעל מדרגות גדולות דבוק ממש ברצונו יתברך אין שום רבותא שיעשה כרצונו יתברך, על זה

ויצא יצחק לשוח

מדרש סיפורים ועיבורות קודש כפי שמספרם רבינו זי"ע בחלק המעשיות בספרו הק'.

שוים בטבעם ובמידותיהם, כלומר במעשים טובים שלהם, שהיו מטיבים לכל, בגשמיות, באכילה שתיה לינה, וברוחניות, אברם מגייר אנשים ושירי מגיירת נשים. ומאחר והיו שוים במידת החסד היה זה מניעה שיוכלו להעמיד בנים. ועל כן הבינה שרה ברוח הקודש שתצטרך לריב עם בעלה ולצעוק עליו ולענות את הגר ולהכניעה ואז יתהפך טבעה מטבע אברהם איש הטוב והחסד, ואז תוסר המניעה להעמיד בן. ומובן לפי זה שכל המעשים שעשתה לא היו אלא כסגולה להעמיד בנים. והוא פלאי.

❖ על הכתוב, "והחזיקי ירך בן", מביא רבנו זי"ע א ששמע מהאדמו"ר הבית ישראל זי"ע"א, שביאר על פי המבואר ברבנו בחיי, שאין אומה בעולם ששונאת את בני ישראל יותר מהישמעאלים, ואמר לה המלאך, 'והחזיקי ירך בן, לרסנו שלא יוכלו בניו להרע חס ושלום לבני ישראל, ודברי פי חכם חן.
❖ כותב רבנו בפרשתו דבר נפלא, בהקדם דברי הרמב"ם, על פסוק אעשה לו עזר כנגדו, שצריכים איש ואשה להיות נגדיים בטבעם ומדותם זה מזה ואז יש להם תקוה להוליד, ואם הם שווים קשה מאוד שיולידו. והנה אברהם ושרה היו

הנה ביתך בית לצהר לחכמים

אפשרות למונים
עוד הבית
חדש

קרבן צדקה

מדרש ביתם של הגאונים הצדיקים

- רבי משה חיים שמרלך
- רבי אליעזר דוד פרידמן
- רבי נטע ציינווירט
- רבי אהרן מרדכי רוטנער
- רבי יהודה מדינקוב
- האדמו"ר מסקולען צ"ל
- רבי מאיר בראנסדורפר
- האדמו"ר מראמאטריווקא צ"ל
- רבי שמואל אהרן לייך
- האדמו"ר בעל תורת מרדכי מוויזניץ צ"ל

זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל ועוד הרבה ממשפיעי דורינו שליטי"א!

CONTROL P
קונטרול פיי, דפוס שמבין אותך